

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇAĞDAŞ BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE KELİMELE
BULGARCA-TÜRKÇE ORTAK SÖZ VARLIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABİDİN KARASU

**ANABİLİM DALI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
PROGRAMI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

KOCAELİ - 2010

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇAĞDAŞ BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE KELİMELE
BULGARCA-TÜRKÇE ORTAK SÖZ VARLIĞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABİDİN KARASU

**ANABİLİM DALI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
PROGRAMI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

DANIŞMAN: DOÇ. DR. MÜNEVVER TEKCAN

KOCAELİ - 2010

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

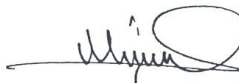
ÇAĞDAŞ BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE KELİMELE
BULGARCA-TÜRKÇE ORTAK SÖZ VARLIĞI

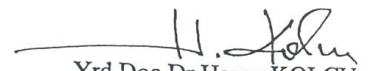
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: ABİDİN KARASU

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No: 06.07.2010 -2010/18

Prof. Dr. Muhammet YELTEN

Doç. Dr. Münevver TEKCAN

Yrd. Doç. Dr. Hasan KOLCU

KOCAELİ 2010

ÖNSÖZ

Türk dili, en büyük etkisini Balkanlar coğrafyasında Güney Slav milletlerinin dillerine yapmıştır. Özellikle Bulgarca, Makedonca, Sırpça dillerinde bugün hâlâ yaşamaya devam eden binlerce Türkçe kelime vardır.

1396 yılında Osmanlı tarafından fethedilen Bulgaristan toprakları o günden bu yana Türk dili ile yakın temas halindedir. Aradan uzun asırlar geçmesine rağmen Türkçe kelimeler Bulgar dilinde yaşamaya devam etmektedir.

Buradan yola çıkarak, günümüz çağdaş Bulgar dilinde Türkçe kelimelerin varlığını tespit etmek istedik. Bu doğrultuda, çağdaş Bulgar dilinin söz varlığını içeren ve Bulgar Bilimler Akademisi tarafında 2008 yılında basılan “Bılgarski Tılkoven Reçnik” (Bulgarca Açıklamalı Sözlüğü) isimli sözlüğü inceledik. Sözlükte 1443 Türkçe sözcük tespit ettik. Bulgaristan’da bilimsel çevreler tarafından oldukça fazla değer verilen bu sözlük, L. Andreiçin, L. Georgiev, St. İlçev, N. Kostov, İv. Lekov, St. Stoykov, Tsv. Todorov gibi geniş bir yazar kadrosu tarafından hazırlanmış olup ilk baskısı 1955 yılında yapılmıştır. Bu tarihten günümüze, Bulgaristan’da Bulgar dilinin tek başvuru ve saygın sözlüğü olarak kalabilmiştir.

Biz bu çalışmamızı, Dimitir Popov redaktörlüğünde gözden geçirilerek 2008 yılında basılan sözlüğün yeni baskısı üzerinde gerçekleştirdik. Redaktörün de belirttiği üzere sözlük, çağdaş Bulgar dilinin söz varlığını içermektedir. Son yirmi yılda Bulgar dilinde kullanılmakta olan yerli ve yabancı birçok yeni sözcük bu sözlüğe alınmıştır.

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışma, yedi bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, Bulgarlar milletinin ilk dönemlerinden başlamak üzere, günümüze kadar olan tarih hakkında genel bilgiler verdik. İkinci bölümde, alıntı kelimeler, dil ilişkileri üzerinde durarak Türkçe ile Bulgarca arasındaki dil münasebetlerinden bahsettik. Üçüncü bölümde, Türkçe’nin Bulgar dili ve diğer Balkan dillerine etkisi üzerine yapılmış çalışmalara yer verdik. Dördüncü bölümde, Bulgarca’ya geçmiş Türkçe kelimeleri tematik olarak ayrıntılı şekilde sınıflandırdık. Beşinci bölümde, Bulgarca’daki Türkçe kelimelerde görülen ses olaylarını inceledik. Altıncı bölümde, Türkçe kelimelere

gelen Bulgarca ekleri gösterdik. Yedinci ve son bölümde de Türkçe kelimelerin alfabetik bir dizinini verdik.

Çalışmamızda 1443 kelimenin Türkçe'den Bulgarca'ya geçtiğini tespit ettik. Bunlar hâlâ Bulgar dilinin en önemli ve en kalabalık alınıtıları durumundadırlar.

Altı asra yakın temas halinde bulunan Bulgarca ve Türkçe daha uzun asırlar birbiriyle ilişki halinde olacağı ve Türkçe kelimelerin Bulgar dilinde yaşamaya devam edeceği durumu açıkça görülmektedir.

Bu vesileyle, tezimi hazırlarken en ufak bir detayı bile titizlikle inceleyen, bana her konuda tüm bilgi birikimi ve deneyimiyle sonsuz destek veren; sabır ve anlayışı benden esirgemeyen çok değerli hocam ve tez danışmanım Doç.Dr. Münevver TEKCAN'a, İstanbul Üniversitesi'ndeki öğrencilik yıllarımdan itibaren beni bu alanda çalışmaya sevkeden ve benden her anlamda yardımlarını esirgemeyen saygı değer hocam Prof. Dr. Muhammet YELTEN'e, yoğun çalışmaları ve idarecilik sorumluluğu arasında benim bütün çalışmalarımı ilgilenen ve her zaman destek veren Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Z. Gönül BALKIR'a ve çalışma arkadaşlarıma, bu çalışmayı yapmamda beni sonuna kadar destekleyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İzmit, Haziran 2010

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
ÖZET:	XI
ABSTRACT:	XII
KISALTMALAR.....	XIII
0.GİRİŞ	1
I.BÖLÜM.....	3
1. BULGAR TARİHİ.....	3
1.1. Tuna Bulgar Devleti	4
1.2. Volga Bulgar Devleti	6
1.3. Osmanlı İdaresinde Bulgaristan.....	8
II. BÖLÜM	12
2. BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE ALINTILARA GENEL BİR BAKIŞ.....	12
2.1. Türk Dili ile İlk Temaslar.....	12
2.2. Türkçe Alıntılarının Bulgar Dilinde Görülmeye Başlaması.....	12
2.3. Yazılı Dildeki Türkçe Alıntılara Bakış.....	13
2.4. Türkçe Alıntılarının Kaderi Hakkında	15
2.5. Türkçe Alıntılarının Genişlemesi.....	17
2.6. Türk Dilinin Yayıldığı Merkezler	19
2.7. Türkçe Kelimelerin Coğrafi Dağılımı ve Kullanımı	19
2.8. Türkçe Alıntılarının Bazı Özellikleri.....	20
2.9. Günümüz Görsel ve Yazılı Bulgar Medyasında Kullanılan Türkçe Sözcükler	21
III. BÖLÜM.....	24
DİLLER ARASI ETKİLEŞİM	24
3.1. Alıntı Kelimeler	24
3.2. Dil İlişkileri	31
3.3. Türkçenin Durumu.....	32
3.4. Akraba Olmayan Dillerin Birbirine Etkisi.....	33
3.5. Dille Toplumun ve Kültürün İlişkisi.....	34
3.6. Diller Arasındaki İlişkiler ve Kültür Akrabalıkları.....	35
3.7. Diller Arasındaki İlişkilerin Bir Dilin Sözvarlığına Etkisi.....	35
IV. BÖLÜM.....	39
TÜRK DİLİNİN BULGAR DİLİNE VE BALKAN DİLLERİNE TESİRİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....	39
V. BÖLÜM	55
BULGARCA DAKİ TÜRKÇE KELİMELERİN SINIFLANDIRILMASI	55
A. TABİAT.....	55
1. Meyve.....	55
2. Sebze	56

3.Ağaç	56
3.Çiçek	56
4.Endüstriyel ve Tarımsal Bitkiler.....	56
B. FAUNA	57
1.Evcil Hayvanlar.....	57
2.Kuşlar	57
3.Balıklar, Çeşitli Deniz Canlıları ve Bunun Etrafındaki Kelimeler.....	58
4.Yabani Hayvanlar	58
5.Parazitler ve Diğerleri.....	58
C. TIP	58
1.İnsan Hastalıkları.....	58
2.Vücut Kusurları.....	59
3.Hayvan Hastalıkları.....	59
4.Bitki Hastalıkları.....	59
5.Tedaviler ve İlaçlar	59
D.Değersiz Taşlar, Metaller, Elementler, Kimyasallar.....	60
E.Boya, Renk ve Kokular	60
F.Coğrafik ve Zamansal Adlandırmaları.....	60
G. Şehir ve Köy.....	61
I.Mimari ve Şehircilik.....	61
1.Kamu ve Özel Binalar, Yapılar	62
2.İnşaat Malzemesi.....	63
3.Bina Bölümleri ve Küçük Boşluklar	63
II. Evin İç Düzeni ile İlgili Kelimeler	63
1. Mobilya.....	64
2. Serilen, Asılan vb. Eşyalar	64
3. Kaplar	64
4.Kıymetli Eşyalar	65
5.Diğer Eşyalar.....	65
III. Ticaret ve Zanaatlar	66
1. Ticaret ve Onun Etrafındaki Kelimeler	66
2. Zanaatlar.....	66
3. Meslekler.....	67
4. Lakaplar, Yakıştırmalar, Unvanlar.....	67
5. Çeşitli Aletler	68
6. Para	69
7. Ölçüler.....	69
8. Çeşitli Tekstil Adlandırmaları ve Diğer Eşyalar.....	69
IV. Silah ve Askerî Terimler, Unvanlar	70
V. Yönetim-İdare	71
VI. Ziraat ve Tarım Terminolojisi	71
H. İNSAN.....	72
I. Vücut Bölümleri.....	72
II. Akraba Terminolojisi	73
III. Beslenme	73
1.Pişmiş Yiyecekler.....	74

3. Sütli Ürünler.....	75
4. Baharatlar.....	75
5. İçecekler.....	76
6. Yemek ile İlgili Terimler	76
1. Giyecekler	76
2. Ayakkabı.....	76
3. Kozmetik Ürünler ve Süsler	77
1. Birlikte Oynanan Oyunlar ve Bunun Etrafındaki Terimler, Kelimeler.....	77
2. Müzik Aletleri.....	77
3. Tütünlü, Zevk Verici İçecekler ve Onun Etrafındaki Kelimeler.....	78
VI. Dini Hayat.....	78
VII. Dini Terminoloji ve Soyut Anlamalı Kelimeler.....	78
VI. BÖLÜM.....	79
Bulgarca'ya Geçmiş Türkçe Kelimelerde Ses Olayları.....	79
1. Ünlü Değişimleri.....	79
1.1. e > a	79
1.2. a > e	80
1.3. ı > i.....	80
1.4. i > e.....	80
1.5. e > i.....	81
1.6. ü > u	81
1.7. u > ı.....	81
1.8. ö > ü.....	81
1.9. o > u.....	81
1.10. u > i.....	81
1.11. u > o.....	82
1.12. ı > a.....	82
1.13. ü > i.....	82
1.14. i > u.....	82
1.15. ı > u.....	82
1.16. ö > i.....	83
1.17. ö > o.....	83
1.18. ö > ı.....	83
1.19. i > a.....	83
1.20. o > a.....	83
2. Ünlü Düşmesi.....	83
2.1. i > -Ø-	83
2.2. ı > -Ø-.....	83
2.3. e > Ø	84
3. Ünsüz Değişimleri.....	84
3.1. ş > h	84
3.2. b > p	84
3.3. k > g.....	84
3.4. t > d	84
3.5. d > t	84
3.6. ğ > g.....	85

3.7. y > h.....	85
3.8. n > l.....	85
3.9. s > z.....	85
3.10. y > g.....	85
3.11. n > m	85
3.12. p > k	85
3.13. f > v.....	86
3.14. k > t	86
3.15. v > b.....	86
3.16. ğ > h.....	86
3.17. h > f.....	86
4. Ünsüz Düşmesi.....	86
4.1. -v- > -Ø-	86
4.2. -ğ- > -Ø-	87
4.3. -h- > -Ø-, h- > -Ø-.....	87
4.4. -y- > -Ø-	87
4.5. -b- > -Ø-.....	87
4.6. -t- > -Ø-.....	87
5. Tekleşme.....	88
5.1. -ll- > -l-	88
5.2. -bb- > -b-.....	88
5.3. -kk- > -k-.....	88
5.4. -rr- > -r-	88
5.5. -nn- > -n-.....	88
5.6. -vv- > -v-	89
5.7. -zz- > -z-.....	89
VII. BÖLÜM.....	90
TÜRKÇE SÖZCÜKLERE GELEN BULGARCA EKLER.....	90
1. “-джия / -чия” eki	90
2. “- ски / -шки” eki	91
3. “-ство” eki	93
4. “-ин ” eki.....	94
5. “-ен ” eki	94
6. “-исам , -есам , -дисам” ekleri.....	95
7. “-ов ” eki	96
8. “-ница” eki	96
9. “-ка” eki	96
10. “-ка” eki	97
11. “-ница” eki	97
12. “-увам” eki	98
13. “-ище” eki.....	98
14. “-че” eki	98
VIII. BÖLÜM.....	100
Bulgarca’ya Geçmiş Türkçe Sözcüklerin Alfabetik Listesi.....	100
SONUÇ.....	137
BULGARCAYA GEÇMİŞ TÜRKÇE KELİMELERİN KÖKEN GRAFİĞİ	139

Tablo 1	139
Tablo 2	140
Tablo 3	141
Ek 1	142
Ek 2	143
Ek 3	144
Ek 5	146
Ek 6	147
KAYNAKÇA	148
ÖZGEÇMİŞ	164

ÇAĞDAŞ BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE KELİMELER, BULGARCA- TÜRKÇE ORTAK SÖZ VARLIĞI

ABİDİN KARASU

Anahtar kelimeler: Bulgarca, Alıntılar, Söz Varlığı, Slav Dilleri, Dil Etkileşimi, Verintiler

ÖZET: Tez çalışmamızda, Çağdaş Bulgar Dilinde bugün yaşamaya ve kullanılmaya devam eden Türkçe kelimeleri inceledik. Bu amaçla 2008 yılında Bulgar Bilimler Akademisi Tarafından basılan “Bilgarski Tılkoven Reçenik” isimli sözlüğü esas aldık. Sözlükte 1443 Türkçe sözcük tespit ettik. Sözcükleri ayrıntılı şekilde tematik olarak sınıflandırarak Türkçe'nin Bulgar dilinin hangi alanlarına kelime verdiğini belirledik. Bulgarca'ya geçmiş Türkçe kelimeleri dilbilgisel, anlamsal olarak inceleyerek bünyelerinde geçirmiş oldukları değişiklikleri dikkatlere sunduk. Türkçe'ye mal olmuş ve Türkçe vasıtasıyla Bulgarca'ya geçmiş yabancı kökenli sözcükleri de ayrıca inceleyerek tasnif ettik.

Çalışmamızın sonunda elde ettiğimiz malzemeye göre, Türkçe kelimelerin bugün hâlâ Çağdaş Bulgar dilinde bütün yoğunluklarıyla yaşamaya devam etmekte olduğunu belirledik.

**TURKISH WORDS IN THE MODERN BULGARIAN LANGUAGE,
BULGARIAN-TURKISH COMMON VOCABULARY**

ABİDİN KARASU

Key Words: Bulgarian, Vocabulary

ABSTRACT: In this thesis, Turkish words existing and kept being used in the modern Bulgarian language are examined. The study relies on “Bilgarski Tilkoven Recenik” dictionary by Bulgarian Academy of Sciences. 1443 Turkish word have been noticed. By thematically classifying the words in details, it has been revealed which linguistic area in Bulgarian, Turkish language provides words. By examining grammatically and conceptually, the thesis demonstrates the changes in the Turkish words passing into the Bulgarian language. The foreign origin words which took place in Turkish and then passed to Bulgarian through Turkish are also examined and classified.

The conclusion of this thesis proves that the Turkish words extensively keep their existence and keeps living in the modern Bulgarian language.

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
AKDTYK	: Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
b.	: Baskı
C.	: Cilt
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
E.Ü.	: Ege Üniversitesi
ed.	: Editör
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Mat.	: Matbaası
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
UKİD	: Uluslararası Kalkınma Yardımları ve İşbirliği Derneği
Yay.	: Yayını, yayımları
yy.	: yüzyıl
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti

0.GİRİŞ

Bulgaristan 1991 yılında Sosyalist rejimden çıktıktan sonra yeni, demokratik bir cumhuriyet yönetimine geçiş yaptı. Uzun yıllar sosyalist rejimde kalan ülke, birçok alanda yasaklamalara, sınırlandırmalara gitti. Bunlardan biri Bulgar dilinde kullanılan Türkçe kelimelere karşı yürütüldü. Sadece kelimelere karşı değil, ülkede Türklüğe ait ne varsa yasaklanmaya, hatta yok edilmeye kadar varan bir anlayış sergilendi.

Fakat ülkenin demokratikleşme süreci ve Avrupa Birliği müzakereleri sonucunda eski dönemlerden ders çıkarmışçasına hızlı bir değişim, dönüşüm ve çağdaş dünyayı yakalama çabası içine girildi. Bununla birlikte ülke 2007 yılında AB üyesi oldu.

Bu süreç içinde, Bulgaristan’da çok önemli değişiklikler yaşandı. Bunların içinden en önemli olanı, Türk diline ve kültürüne karşı olan tabuların ve yanlış bilgilerin kökten değişmesiydi. Bulgarlar, Türkler hakkında sahip oldukları yanlış bilgilerden, önyargılardan uzaklaşarak daha farklı bir yaklaşım izlemeye başladılar.

Sosyalist rejimin baskısı altında Türkçe kelimeler, teker teker ayıklanarak yazılı eserlerde gösterilmemekteydi. Bulgaristan’ın demokratikleşme sürecinde bu yasaklar ortadan kalkmış ve zaten Bulgarca’nın bir parçası olmuş Türkçe sözcükler serbestçe kullanım alanı bulmuştu.

Yapmış olduğumuz bu çalışmayla, çağdaş Bulgar dilinde, bugün hâlâ kullanım alanı bulan Türkçe kelimeleri tespit etmek istedik. Çağdaş Bulgar dilinin sözlüğü olan ve Bilimler Akademisi tarafında basılan *Bulgariski Tilkoven Reçnik*¹ isimli sözlüğü inceledik. Redaktörün belirttiği üzere sözlük, son yirmi yılda Bulgar dilinin geçirmiş olduğu değişiklikleri içinde barındırmaktadır.

Bulgar dilindeki Türkçe kelimeler ile ilgili, daha evvel yapılmış birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Bu konuyla alakalı en son yayımlanan eserlerden olan ve Prof. Dr. Günay Karaağaç’ın hazırladığı “*Türkçe Verintiler Sözlüğü*”² isimli çalışmada, Türkçe’nin dünya dillerine vermiş olduğu sözcükler incelenmiştir. Bu eserde,

¹ **Български Тълковен Речник**, Четвърто издание , Допълнен и преработен от Димитър Попов, Издател: Наука и Изкуство, София, 2008.

² Günay, Karaağaç, **Türkçe Verintiler Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara, 2008.

Türkçe'den Bulgar diline geçmiş 2000 üzerinde sözcük gösterilmiştir. Aynı şekilde 2002 yılında Oslo'da basılan ve Alf Grannes, Kjetil Rå Hauge, Hayriye Süleymanoğlu'nun hazırladığı "*Bulgarcadaki Türkçe Kelimeler Sözlüğü*"³ isimli eserde 7427 Türkçe alıntı kelimeye yer verilmiştir. Söz konusu her iki çalışmada da Bulgar dilindeki Türkçe kelimeler verilmiştir. Fakat dikkat edileceği üzere, Türkçe kelimelerin sayısı oldukça fazladır. Çünkü esere alınan sözcükler Bulgar dilinin çok geniş dil malzemelerinden derlenmiştir. Ağız derleme sözlükleri, folklorik eserler, tarihî metinler vb.

Bizim incelemiş olduğumuz sözlük, Bulgar dilinin güncel sözlüğüdür ve son yirmi yılda Bulgarcanın geçirmiş olduğu değişiklikleri içermektedir. Sözlükten bazı kelimeler çıkarıldığı gibi yeni kullanılan ve konuşma dilinin kelimelerine de yer verilmiştir. Bu yüzden, sözlükte yer alan Türkçe kelimelerin sayısı 1443 kalmıştır. Tez çalışmamızın, yukarıda bahsetmiş olduğumuz eserlerden ve bu konuyla ilgili yapılan çalışmalardan en önemli farkı buradadır. Yani yapmış olduğumuz bu güncel çalışmayla Türkçe kelimelerin azalarak da olsa Bulgar dilinde kullanılmaya devam ettiklerini ve sayılarının her şeye rağmen azımsanmayacak kadar çok olduğunun tespitidir. Muhakkak ki Türkçe sözcüklerin sayıları gerek yazılı gerekse konuşma dilinde daha fazladır. Ancak dil konusunda belirleyici ve bilimsel çalışmalar yürüten Bulgar Bilimler Akademisinin ve ilgili komisyonların almayı veya seçmeyi öngördükleri Türkçe sözcükler 1443'tür.

Zaman içinde Bulgarca'daki Türkçe kelimelerin sayılarında belirli ölçüde bir azalma görülse de, bu kelimeler günümüzde hâlâ kullanılmaktadır. Türkçe kelimelerin bugünkü oranını dikkate aldığımızda, gelecekte daha uzun süre Bulgarca içindeki varlığını sürdüreceğini söylemek mümkündür.

Çünkü sözkonusu Türkçe unsurlar Bulgar dilinin temel sözcükleri haline gelmişlerdir ve yerlerinin başka sözcükler tarafından değiştirilmesi şimdilik mümkün görünmemektedir.

³ Alf Grannes, Kjetil Rå Hauge, Hayriye Süleymanoğlu, **A Dictionary of Turkisms in Bulgarian**, The Institute for Comparative Research in Human Culture, Novus Forlag, Oslo, 2002.

I.BÖLÜM

1. BULGAR TARİHİ

Balkanlar, değişik ırk, medeniyet ve dinlere ait insanların adeta bir buluşma noktasıdır.

Türklüğün Balkanları yurt edinme telaşı Osmanlı'dan çok daha eskilere dayanmaktadır. Türkler bu coğrafyaya değişik zaman dilimleri içinde gelmişlerdir. Bir grup Türk; Karadeniz'in kuzeyi ile Romanya'dan geçerek Bulgaristan ve oradan da Makedonya'ya kadar ulaşmış, diğer bir grup da Horasan'dan gelerek Anadolu toprakları üzerinden Balkanlara ulaşmıştır. Bu bakımdan Türkler bu bölgeye değişik tarihlerde gelmişlerdir. Fakat altı çizilmesi gereken nokta, Türklerin bu coğrafyaya Ruslar ve Slavlardan daha önce gelip yerleştikleridir. Buradan da anlıyoruz ki Türkler XIV. yüzyıldan çok daha önce bu topraklara gelip yerleşmişlerdir.⁴

680 yılında kurulan Bulgar Devletinin kurucuları, Orta Asya bozkırlarında Karadeniz'in kuzeyinden gelen Türk kavimlerinin torunlarıdır.

Kurulan bu devlet, 1018'de Bizans hâkimiyetine girecektir ki, Bulgarlar buna, I. Bulgar Devleti adını vermektedir. 1187 yılına kadar süren Bizans hâkimiyetinden sonra bağımsızlığını ellerine alan Bulgarlar II. Bulgar devletini kuracaklar bu devlete de Osmanlılar son verecektir. Osmanlı'nın Bulgaristan hâkimiyeti 1396 yılında başlayacak ve kuzey kesimler ağırlıkta olmak üzere 1878 yılına kadar, güney kesimler ise 1912 Balkan Harbi'ne kadar sürecektir.⁵

⁴ Muzaffer Tufay, “ Türkler, Bulgarlar ve Ruslar”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 5, Sayı 2, Aralık 1988, s. 193 – 218.

⁵ Hasan Eren, “ Bulgarlar ve Türklük”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Temmuz 1987, C: LIV, S: 427, s. 1-7.

1.1. Tuna Bulgar Devleti

Avrasya bölgesinin eski tarihî ile ilgili çalışma yapanların en fazla zorlandıkları ve tikanma noktasına geldikleri konulardan biri Bulgarların kökeni konusudur. “*Orta Asya’da Bulgar ismi hem coğrafi bir tabir olarak geçmektedir, hem de Maveraiünnehr’de bir topluluğun adı olarak çok açık şekilde anılır.*”⁶

Bulgarlar; birçok araştırmacı, tarihçi tarafından incelenmiş ve köken olarak Türk soylu bir millet oldukları sonucuna varılmıştır. Fakat bu konuda ayrı düşünceler, tezler ortaya koyan bilim adamları da vardır.

Atilla’nın 453 yılında ölümünden sonra tahta küçük oğlu İrnek geçmişti. İrnek Atilla’nın Hun kabileleri üzerinde kurmuş olduğu birlik ve beraberliği sağlayamadığı gibi onların dağılmasını da engelleyememişti. İrnek döneminde birçok boy, Hun konfederasyonu çatısı altında toplanmıştı. Bizans tarihçisi Rhetor Priskos, 463 yılında Karadeniz’in kuzey kısmında Şaragur, Ugor, Onogur isimli kabilelerin buradaki bozkırlarda yerleşmiş olduğunu kaydeder.

Bulgarlar ilk defa, tarih sahnesinde kendi isimleri ile 482 tarihinde Bizans kaynakları tarafından zikredilmektedir. Bulgar konfederasyonunun merkezi, Onglos ya da Bucak bölgesi ile Kafkas dağlarının kuzey-batısında bulunan Kuban bölgesi arasındaki bozkırlardı. Kutrigur ve Utigur boyları konfederasyonu oluşturan boylardandı. Bizans İmparatoru Zenon, 482 yılında Kutrigur boyundan olan 2000 yakın aileyi Trakya’ya yerleştirmiştir. Böylece Balkan sınırlarını güvence altına almıştır.⁷ Bizans kaynaklarının bahsettiği bu boylar Atilla’nın Hun konfederasyonunun kabilelerinden ve bugün Cuvaşça’nın temeli olan Ana Bulgarca’yı konuşuyorlardı.

Buradan da anlıyoruz ki bu boylar, Doğu Avrupa ve Balkanlarda Türkçe konuşan ilk topluluklardandı. Bizans ile iyi ilişkiler kurmak isteyen bu Türk boyları, Atilla’nın devleti kadar saldırgan değildiler. Nitekim Onogurlar ve Kutrigorlar bu sebepten dolayı 535 yılında Bizans kumandanı Belzarius ile birlikte İtalya’da

⁶ Osman Karatay, “Zıezı Ex Quo Vulgares: Orta Asya’da Bulgar Aramak”, **Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları**, Cilt:3, Sayı: 5, 2008, s.48-49.

⁷ Talat Tekin, **Tuna Bulgarları ve Dilleri**, Ankara 1987, s. 1.

savaşmışlardır. Fakat bu yakınlaşma Onogur-Bulgar Türkleri için iyi olmamış Hristiyanlaşmanın önü açılmıştır.⁸

560-562 yıllarında Onogurlar, Kutrigurlar ve Utrigurlar Avar egemeliği altına girerler. Fakat zamanla azalan Avar nüfusu ve Köktürklerin Çin hâkimiyeti altına girmesi Bulgar Türklerini tekrar bir güç olarak ortaya çıkarır.

630 yılında Büyük Bulgar Devleti'nin başında Kuvrat bulunmaktadır. Kuvrat İstanbul'da eğitim görmüş ve 60 yıl Büyük Bulgar Devleti'ni idare etmiştir.⁹ Kuvrat Han yönetimindeki Büyük Bulgar Devleti o kadar güçlüydü ki, 641 yılında Bizans hükümdarının ölümü üzerine tahta müdahale edecek kadar kuvvetliydi. 665 yılında Kuvrat'ın ölümü ile devlet hızla zayıflamaya başladı ve Hazarların baskısıyla dağıldı. Kuvrat'ın beş oğlundan biri olan Asparuh, 679 tarihinde Tuna Nehri civarlarına gelerek Dobruca bölgesinde Tuna Bulgar Devleti'ni kurar. Asparuh yönetimindeki Tuna Bulgarları 680 tarihinde Bizans ordusunu yenilgiye uğratmış ve bunun sonunda Bizans, Tuna Bulgar Devleti'yle anlaşma yapmak zorunda kalmıştır. Böylelikle Tuna Bulgar Devleti resmen tanınmış oldu.¹⁰ 681 yılında, Asparuh Han'ın kurmuş olduğu Tuna Bulgar Devleti zamanla Orta Avrupa ve Balkanlarda önemli bir güç olarak ortaya çıkacaktır. Son derece önemli topraklar üzerinde hâkimiyet kuran Tuna Bulgarları, dalgalar halinde gelen Slav gruplarını da himayeleri altına alacaklardır.

Balkan coğrafyasında dağınık ve gruplar halinde yaşayan, kendilerine ait bir dili olmayan Slavlar bir devletten yoksundular. Slavlar devlet bilincini Bulgar Türklerinden öğrendiler ve bu onların savunması için iyi bir fırsat oldu. Zamanla Bulgar devleti içinde çoğalan Slav nüfus, örgütlenerek çeşitli kademelerde kendini temsil etti. Bu örgütlü Slav topluluğu ilk Slav devletinin bilincini de oluşturmuş oldu.

Géza Fehér bu hususta şunları söylemektedir: “*Tuna Bulgar Devleti, Slavların da millet haline gelmelerini, maddi ve manevi kültürlerinin teşekkülünü kolaylaştırdı. Bu durum Slav kavminin medeniyeti üzerinde kesin bir tesir icra etti.*”¹¹ Ayrıca Ercilasun da şunları eklemektedir: “*Güney İslavlarını teşkilatlandırıp onlara bir devlet kazandıran;*

⁸ Tekin, a.g.e., s. 2.

⁹ Ahmet B.Ercilasun, **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihî**, Akçağ Yay. Ankara, 2005, s.201.

¹⁰ Ercilasun, a.g.e., s. 202.

¹¹ Géza Fehér, **Bulgar Türkleri Tarihi**, Ankara, 1984, s.45.

Bulgaristan'daki İslav halkına Bulgar adını miras bırakan ve onları diğer İslav halklarından ayrı bir millet haline getiren işte bu Tuna Bulgar Türkleridir”¹²

836 yıllarına gelindiğinde devletin başında Persiyan Han vardır. Persiyan döneminde, ülke sınırları içinde yer alan Hristiyanların sayısı hızla artmış, asker olan Bulgar Türklerinin sayısı da azalmıştır.

864 yılında Boris Han'ın Hristiyanlığı kabul etmesi, Bulgar milleti için tarihî bir dönüm noktasıdır. Bu tarihten sonra Bulgar Türkleri hızla Hristiyanlığa geçmeğe başlayacaktır. Papa'yla da temasa geçen Boris, Bulgar Kilisesi'nin İstanbul'dan ayrı olmasını sağlayacaktır. Din kitaplarını Kilise İslavcası'na tercüme ettiren Boris, Kiril ve Metodi kardeşlere Bulgar din ve edebiyat okulunu kurduracaktır.

10. yüzyıl başlarından itibaren Bulgarların tarihî, İslav Bulgarları tarihinin konusudur.

1.2. Volga Bulgar Devleti

Bulgar Türklerinin, Büyük Bulgar Devleti'nin dağılmasından sonra İdil boylarına nasıl ve hangi tarihlerde geldikleri tam olarak bilinmemektedir. Muhtemelen en erken VI. yüzyılda, en geç VIII. yüzyılda Volga-İdil bölgesine geldikleri tahmin edilmektedir.

Dağılan Büyük Bulgar Devleti'nden kaçan Bulgar Türkleri, kuzeye doğru göç ederek Volga-İdil Nehri ile Kama Nehri'nin birleştiği yere göç ettiler. Tarihçiler bu zamanın tarihî konusunda farklı görüşlere sahiptirler. Bir kısmı bu tarihin VII. yüzyıl, bir kısmı VIII. yüzyıl, bir kısmı da IX. yüzyıl olarak belirtmektedir. İdil Bulgarları bu bölgenin yerli halkı olan Fin-Ugorlar ve diğer Türk boylarını da idareleri altına alarak bir devlet kurarlar. Fakat bu kurulan devletin tarihî konusunda elimizde kesin bir kayıt bulunmamaktadır. Volga-İdil Bulgar Devleti'nin sınırları doğuda Çirmişen, Şuşa ve Zey sularının başlangıcı, kuzeyde Kazab Irmağı ile Vyatka Suyu, Batıda Sura Suyu, güneyde Çirmişen ile Samar Suları şeklinde oluşuyordu. Bölgede zaten var olan Türk boyları ve onların etkisi, Bulgarların bu bölgeye gelmesiyle artmış ve Türkleşme tamamlanmıştır. Volga-İdil Bulgarları bağımsızlıklarına kavuşmadan evvel Hazarların idaresi altında yaşadılar. 922 yılında Volga-İdil Bulgarlarının İslamiyete geçmeleri Hazar idaresinden

¹² Ercilasun, a.g.e., s. 203.

kurtuluş yönünde büyük bir avantaj sağladı. Hazar devletinin yıkılmasından sonra güçlenen Volga-İdil Bulgarları kendi müstakil devletlerini kurdular. Ruslarla da ilişkilerini güçlendiren Volga Bulgarları 1006 yılında bir ticaret anlaşması imzaladılar. Fakat ticari çıkarlar yüzünden iki devlet aralarında uzun yıllar süren çatışmalar ve savaşlar yaşadılar.

XIII. yüzyılda Volga-İdil'e gelen Moğollar bölgeyi yakıp yıktılar ve Bulgar şehrini talan ettiler. Batu Han'ın kurduğu Altınordu devletinde Bulgarlar kendilerini yaşatma fırsatı buldular ve yıkılan Bulgar şehrini yeniden inşa ettiler. Timur'un 1391 ve 1395 yıllarında Altınordu devletine yapmış olduğu seferden büyük ölçüde Bulgarlar da etkilendiler. 1399 yılında Volga-İdil Bulgarları, Ruslar ile yaptıkları savaş sonucunda yenildiler. Halkın büyük bir kısmı Kazan Irmağı çevrelerine göç edecek ve buraki yerel unsurları Türkleştireceklerdir. 1437 yılında kurulan Kazan Hanlığı'nın nüfusu Müslüman Bulgar-Kıpçaklardan oluşuyordu. Bugün hâlâ Müslüman Bulgarlar "*Kazan Türkleri*" veya "*Kuzey Türkleri*" olarak bilinmektedirler. Volga-İdil Bulgarları İslamiyeti kabul etmeden evvel, eski Türk inançları ile yaşamaktaydılar. Fakat Bulgar Türklerinin ticaretle uğraşmaları, Müslüman ticaret ve kültür merkezleriyle ilişkilerini arttırmış bunun sonucunda iki kültür arasında etkilenmeler olmuş ve İslamiyet yayılmıştır. İlteber Almış'ın Bulgar Devleti'nin başına geçmesi ve İslamiyeti kabul etmesiyle Volga-İdil Bulgar Devleti'nin resmi dinî İslam oldu. 920 yılında Almış Han Abbasi Halifesi ile ilişkilerini kuvvetlendirmiş ve halifeden din âlimleri, mimarlar göndermesini talep etmiştir. Almış Han bu olaylardan sonra ismini değiştirmiş ve Emir Cafer Abdullah ismini almıştır.

Bulgar Türklerinin İslamı kabul etmeleri, onları Doğu Avrupa'da Türk-İslam kültürünün ilk temsilcileri durumuna getirmiştir. Volga-İdil Bulgarlarının İslamiyeti kabul etmeleriyle hayatlarında birçok değişiklik olmuştur. Bulgarlar yazılarını değiştirecekler ve Arap harflerini kullanmaya başlayacaklardır. Volga-Bulgar Türklerinin konuşmuş oldukları dil, Batı Türk Dil grubuna dâhil olup Türkçe'den farkı, Türkçede ki "z" sesi yerine "r" sesini kullanmalarındır. Ancak Volga-İdil Bulgarlarının İslamiyet kabulüyle birlikte bu ses yine "z" ye dönmüştür. Bu en bariz fark olarak göze çarpmaktadır. Volga-İdil Bulgar Türklerinin dillerinden örnek olarak elimizde mezar taşları kitabeleri vardır. Bu mezar taşları XIII. ve XIV. yüzyıllarından kalmıştır. Talat

Tekin'in "*Volga Bulgar Kitabeleri ve Volga Bulgarcası*" isimli eserinde 85 adet Türkçe yazılmış mezar kitabesi incelenmiştir.¹³ Ayrıca asılları henüz bulunamayan tarihî ve edebî eserler de vardır.

1.3. Osmanlı İdaresinde Bulgaristan

Bulgarlar ile Osmanlı Devleti'nin ilk teması Orhan Bey döneminde olmuştur. Bundan sonraki dönemlerde Orhan Gazi'nin büyük oğlu Süleyman Paşa, 1354 tarihinde Gelibolu yarım adasına adım atması Rumeli topraklarının fetih çalışmalarını başlatmıştır. 1361 tarihinde Edirne'nin fethedilmesi ve ilerleyen tarihlerde Bulgaristan toprakları üzerinde var olan üç Bulgar kralığının ve küçük feodal güçlerin yıkılması Balkanların alınmasını hızlandıracaktır.¹⁴

Bunun yanında XIII. yüzyılda doğudaki Moğal istilasından kaçan birçok Türk boyunun batıya doğru göç ederek, bir kısmının da Horasan erenleri ile birlikte Rumeli topraklarına geçtiğini ve Dobruca bölgesine yerleştiğini biliyoruz. Türk idaresinin Rumeli coğrafyasında bu kadar uzun süre- bu süre altı asra yakındır- kalması ve bu topraklarda ciddi bir tepkiyle karşılaşmamasının sebepleri kültürel ve sosyal ilişkilerin yakınlığından kaynaklanmaktadır.¹⁵

Osmanlı, Bulgaristan topraklarına özel bir ilgi göstermiştir. Ülke topraklarının İstanbul'a yakın olması, verimli tarım arazileri, stratejik konumu ve batıya açılan ana yollar üzerinde bulunması bu ülkeye ayrı bir ilgi gösterilmesini sağlamıştır. Ayrıca Bulgar halkının "*reaya*" sınıfından sayılması ve Yeniçeri Ocağı'na askerlerin temini hususu devlet ile ilişkilerini sıklaştırmıştır.¹⁶

Bu konumundan dolayı Bulgaristan toprakları güvenli bir ülke haline gelmiş, istila ve talanlardan uzak kalmıştır. Osmanlı'nın özel ilgisiyle ve kesintisiz süren beş yüz yıllık Türk idare dönemi sırasında, ülke topraklarında binlerce sosyal ve kültürel yapı ile

¹³ Talat Tekin, **Volga Bulgar Kitabeleri ve Volga Bulgarcası**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları:531, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, Ankara, s.11.

¹⁴ Emrullah Yalçın, "Türk-Bulgar Ortak Kültürü", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp tarihî Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 43, Bahar 2009, s. 556.

¹⁵ Yalçın, a.g.e., s. 557.

¹⁶ Yalçın, a.g.e., s. 557.

donatılmış, ülke sınırları içinde onlarca etnik unsur, aralarında ırk, din, dil ayrımı yapmaksızın yaşamlarını sürdürmüşlerdir.¹⁷

Bulgaristan topraklarında Türk idare ve yönetiminde birçok yeni şehir kurulmuş var olan şehirler ve merkezlerde de Osmanlı mimarî eserleriyle donatılmış, hayat şartları iyileştirilerek ticaret geliştirilmiştir.

Osmanlı'nın sağlamış olduğu güvenlik, adalet, huzur içinde rahat bir hayat sürdüren Bulgar milleti, eski idarelerden çok daha adil ve güvenli bir hayat sunuyordu. Zaten beş asır boyunca bir milleti bu şekilde yönetmeniz mümkün olmazdı.

Osmanlı, Rumeli coğrafyasına büyük ilgi göstermiş, Bulgaristan topraklarının her şehrine hatta küçük yerleşim yerlerine varıncaya kadar câmî, medrese, hamam, han, kervansaray ve diğer yapıları inşa etmiştir.

Varlıklı kişilerin desteği ile ayakta duran külliye denilen dönemin sosyal ve kültürel faaliyetlerinin çok geniş çapta yürütüldüğü mekânlar, kuruldukları yerlerde halka çok önemli yardımları dokunmuştur. Osmanlı, öylesine bir düzen yaratmış ve yaşatmış ki; devletin varlığı ve gücü zenginliğe, bu da hayrata dönüşmüş, ırk din ayrımı yapmadan herkeze yansımıştır.

Bugün başta Bulgaristan olmak üzere, Balkan devletlerinin çoğu şehrinin ilk yapılaşma ve imar çalışmaları Osmanlı döneminde atılmıştır. Komünist idaresinin bütün yıkım çalışmalarına rağmen bugün Balkanların her noktasında bir Türk eseriyle karşılaşabilirsiniz.

*“Gerçekten de Osmanlılar şehir merkezlerinde, câmî, mescit, tekke, zaviye ve türbe gibi dinî; han bedesten, kervansaray ve çarşı gibi ticari; imaret, hamam, köprü, su kemeri, çeşme ve saat kulesi gibi sosyal; mektep, medrese ve kütüphane gibi eğitim; kale, kule, ocak, burç ve tabyalar gibi askerî yapılar inşa etmek suretiyle, bölgeye yeni bir yaşam tarzı, hayat ve medeniyet getirmişlerdir.”*¹⁸

Bugün Bulgaristan'daki birçok şehir Türk mimarî dokusundan önemli izler taşımaktadır. Yenipazar, Eskiçuma, Osmanpazarı, Rusçuk, Servi, Lom, Kızanlık, Yeniçağra, Çırpan, Tatarpazarcığı, Karlova, Sarımbeyli, İhtiman, Köstendil, Cumaibalâ,

¹⁷ Yalçın, a.g.e., s. 558

¹⁸ Yalçın, a.g.e., s. 559

Eğripalanga, Kırcalı, Eğridere, Daridere, Koşukavak, Mestanlı, Cisri Mustafapaşa kasabaları, hep Türk yapıları ile donatılmıştır.

Osmanlı'nın Balkanlara yerleşmesi ve bu toprakları yurt haline getirmesi, tesadüfî ve uzun süren idarenin sonucu olmayıp, tamamen bilinçli ve planlı bir çalışma ve organizasyonunun sonucudur. Osmanlı Devleti, Rumeli'ye son derece fazla önem vermiş iskânı ile bizzat ilgilenmiş, bunun için Anadolu'dan birçok Türk aşiretini bölgeye yerleştirmiştir. Bu anlayış ve hareket tarzı ancak köklü ve engin yönetim tecrübesine sahip devletlerde rastlanmaktadır. Orta Asya'dan Avrupa'nın içlerine kadar büyük bir coğrafyada uzun asırlar kalmış ve köklü devletler kurmuş olan Türk milleti, engin devlet tecrübesini Osmanlı İmparatorluğu ile zirveye çıkarmıştır ve Rumeli toprakları da bunun sıçrama alanı olmuştur.¹⁹

Osmanlı XIV. yüzyıldan başlayarak XX. yüzyılın başlarına kadar Bulgaristan topraklarında gerçek anlamda bir uygarlık yaratmıştır. Kurulan birçok câmi, han, hamam, köprü, türbe insanların hizmetine sunulmuş korunması ve işlevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmesi için de vakıf haline dönüştürülmüştür.

Osmanlı döneminde en fazla mimarî eser Bulgaristan topraklarında inşa edilmiştir. Ekrem Hakkı Ayverdi'nin tespitine göre Bulgaristan'da beş asırlık Türk hâkimiyeti döneminde 3339 Türk eseri inşa edilmiştir.²⁰ Fakat son dönemde, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ile Türk Tarih Kurumu'nun (TTK) başlatmış olduğu *Osmanlı Eserleri Envanteri Projesi'nin* Balkanlar ayağı son aşamasına gelmiş olup şu anda tespit edilmiş olan 30 bine yakın Osmanlı eseri bulunmaktadır. Proje çevresinde Türkiye'den giden ekipler, sadece câmi, kale, medrese veya bedesten gibi akla ilk gelen yapıları değil; tekke, zaviye, türbe, han, arasta, imaret, hamam, köprü, su kemeri, çeşme, kule, mektep, kütüphane, ocak ve tabya gibi birçok eseri tespit ediyor, planlarını ve tek tek mimarî özelliklerini çıkarıyor.²¹

Ayverdi'nin Bulgaristan'da tespit ettiği Osmanlı eserlerinin dağılımı şöyledir:

Dinî: Câmi - mescit (2353), tekke (174), türbe (27) toplam: 2554

¹⁹ Ömer Lütfü Barkan, "Osmanlı Tarihinde Rumeli'nin İskanı İçin Yapılan Sürgünler Meselesi", **İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası**, 13., İstanbul, 1950, s.60-61.

²⁰ Ekrem Hakkı Ayverdi, "Yugoslavya'da Türk Abideleri ve Vakıfları", **Vakıflar Dergisi**, C.IV, Ankara, 1956, s.143.

²¹ <http://www.semaverdergisi.com/Balkanlardaki-Osmanli-1486.html>

Eğitim: Medrese (142), mektep (273), darülkurra (2), kütüphane (6) toplam: 423

Ticari: Han (116), kervansaray (16), bedesten (3), toplam: 135

Askerî: Kale (5), kule (1) toplam: 6

Sosyal: İmaret (42), hamam (113), saat kulesi (2), çeşme (36), hastane (1), saray (3) köprü (24) Toplam: 221.

II. BÖLÜM

2. BULGAR DİLİNDEKİ TÜRKÇE ALINTILARA GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Türk Dili ile İlk Temaslar

Bulgar milletinin kaderini değiştirecek ve uzun asırlar sürececek olan ilişkiler, Osmanlı'nın XIV. yüzyılın ikinci yarısından sonra Balkanlara gelmesiyle başlayacaktır. Balkan Yarımadası'nın Osmanlı egemenliği altına girmesi, buradaki birçok Balkan Slavı'nı ve diğer milletleri derinden etkileyecektir.

XVI. yüzyılda Türkler, Balkanların tek ve en güçlü hâkimi durumundaydılar. Bulgaristan toprakları ise daha XIV. yüzyıldan itibaren Türklerin eline geçmişti. Bulgarlar bu dönemde, Avrupalı olmayan bir millet, bununla birlikte Hint-Avrupa Dil Ailesi'nden olmayan bir kültürle de temasa geçiyorlardı.

Bulgar ve Türk milletinin bu doğrudan temasıyla birlikte, asırlarca süren birlikte yaşama şartlarında dolayı, ister istemez birçok alanda etkilenmeler olmuştur. Bu dinî hayatta, adet ve geleneklerde, günlük hayatta, dilde ve diğer kültürel öğelerde yaşanmıştır.²²

2.2. Türkçe Alıntılarının Bulgar Dilinde Görülmeye Başlaması

Türkçe unsurların ne zamandan itibaren Bulgar dilinde görülmeye başladığı konusunda kesin bir şey söylemek son derece zordur. Fakat bunun çok erken devirlerde, yani Türklerin Bulgaristan topraklarını egemenliği altına almasıyla başladığını söyleyebiliriz. Bu tarih, XIV. yüzyılın sonu ve XV. yüzyılın başıdır.

²² Оливера Јашар Настева, **Турските Лексички Елементи во Македонскиот Јазик**, Институт за Македонски Јазик Крсте Мисирковски, Скопје, 2001, s.18.

Bulgarların ilk temasları Türk askerî teşkilatı, yönetimi ve Türk şehir hayatı ile olmuştur.²³

XV. yüzyıl, Türkçe unsurların Bulgar halk diline ve eski yazılı dile girmeğe başladığı tarih olarak alınabilir. XV. yüzyıldaki bazı yazılı kaynaklarda geçen Türkçe kelimeler bunun delilidir. Osmanlı'nın Bulgaristan topraklarına gelmeden evvel Bulgarca konuşma diline giren Türkçe kelimeler meselesi açık değildir. Çünkü biliyoruz ki, Osmanlılardan daha eski dönemlerde, Balkanlara Selçuklu ve Beylikler döneminde geçen veya iskân edilen Türkmen boyları vardı. Ayrıca, İslam dinini yaymak için Balkan coğrafyasına geçen ve burada kurmuş oldukları tekkelerde faaliyet gösteren kolonizatör Türk dervişlerini de unutmamak gerekiyor.²⁴

2.3.Yazılı Dildeki Türkçe Alıntılara Bakış

Türklerin Bulgaristan topraklarına geldikleri XIV. yüzyıl hakkında bizlere ayrıntılı bilgi verecek kaynakların sayısı sınırlıdır.

Konuşma dilinin unsurlarını XVI. yüzyılda yazılmış kaynaklarda görebiliyoruz. Ancak buna rağmen, dinî metinlerde tespit edilen Türkçe unsurlar da vardır.

Bize göre, Türkçe kelimeler çok daha sonra yazılı dile geçmeye başlamıştır. Bunun sebebi o dönemde konuşulan dilin yazı dili halinde bulunmamasıydı. Bu dönemdeki yazılı kaynakların dili Kilise Slavcası'dır. Konuşma diliyle Kilise Slavcası arasında ise büyük farklılıklar vardır. Dolayısıyla konuşma dilinin yazı dile yansması ve bununla birlikte Türkçe unsurların da yazılı dile geçmesi son derece yavaş olmuştur.

Bulgar yazılı dilinde görülen ilk Türkçe unsurlar 1469 yılında yazılmış olan Vladislav Gramatik'in "*Derlemesinde*" görmekteyiz.²⁵ Bu kelimeler: *amir* [амир] < *emir*, *beg* [бег] < *bey*, *mahala* [махала] < *mahalle*, *musromanski* [мусромански] < *müslüman* (ile ilgili)

²³ Насрева, a.g.e., s. 18.

²⁴ Ahmet Yaşar Ocak, **Sarı Saltık Popüler İslam'ın Balkanlar'daki Destanî Öncüsü**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi- Sayı 203, TTK Basımevi, Ankara, 2002, s.31.

²⁵ Yordan İvanov, **Bilgarski Starini İz Makedoniya**, Pod Redaktsiya Na Prof. Bonyo Angelov i Prof. Dimitir Angelov, Bilgarska Akademiya Na Naukite, İzdatelstvo Nauka i İzustvo, 1970, s. 136.

XVI. yüzyılda elimizde daha çok yazılı eser bulunmaktadır. Bu dönemin eserlerinde konuşma dilinin unsurlarını görmeye başlamaktayız. Bulgarca, konuşma dilinin metinlere yansımaya başlamasıyla birlikte, Türkçe unsurların da metinlerde daha fazla girmeye başladığını görüyoruz. Bu kelimeleri, çeşitli belgelerde ve dinî metinlerinde bulmaktayız.

XVI. yüzyılda Bulgar dilinde gördüğümüz Türkçe unsurların, ağırlıklı olarak eşya ile ilgili kelimelerden oluşmaktadır. Bu, Türk dilinin şehir hayatında, ticarete ve çarşıda etkili olmaya başladığının bir kanıtıdır.

XVIII. yüzyılda Türkçe unsurlar artarak kullanılmaya devam etmiştir. Türkçe kelimeleri ayrı ayrı kaynaklarda ve belgelerde son derece dağınık bir şekilde görmekteyiz. XVIII. yüzyılın ikinci yarısından sonra Türkçe alıntıları antolojilerde, eğitici kitaplarda, biyografilerde ve dinî eserlerde takip edebiliyoruz. Türkçe kelime ve unsurları XVIII. yüzyılın sonu ile XIX. yüzyılın başında kullanım bakımından zirve dönemine ulaşmıştır.²⁶

XVIII–XIX. yüzyıllarda Türkçe unsurların topluca, konuşma dilinden yazı diline dâhil olmuşlardır. XIX. yüzyıl yazılı dil Türkçe unsurlar ile dolup taşmıştır. Gerek konuşma dilinde gerekse yazı dilindeki Türkçe unsurların kullanımı XIX. yüzyıl zirveye ulaşmıştır. Bu asırda yazılmış halk eserlerinde ve yazarların kullanmış olduğu dilde büyük miktarda Türkçe kelimeler yanı sıra kelime grupları, deyim ve öykünmeler de yer almaktadır.

XIX. yüzyılda Türkçe unsurların yazılı dilde fazla görülmesinin sebebi, bu unsurların çok erken dönemlerden itibaren canlı dilde kullanılmış olmaları, halk dili ve yazı dili tarafından benimsenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca çarşı, dolayısıyla zanaat ve ticaretin gündelik hayatta önemli rol oynaması, birçok Türkçe unsurun alınmasına yol açmıştır.

Türkçenin bu son derece büyük ve zirve etkisinden sonra, XIX. yüzyıl sonlarına doğru Türkçenin etkisi giderek azalmıştır. Türkçe unsurlar, bu tarihten sonra ikinci planda kalmış, birinci planda ise Bulgarca kelimelere öncelik tanınmıştır.²⁷

²⁶ Насева, a.g.e., s. 19.

²⁷ Насева, a.g.e., s. 20.

Bahsi geçen gelişmenin sebebi, Balkanlarda birçok Slav topluluğunun bağımsızlık mücadelesiyle birlikte, kendi dillerine ve topraklarına duymuş oldukları bağlılıktan ileri gelmektedir. Bu etki en çok leksikolojik alanda görülmektedir. Soyut kelimelerin yerleri Slav dillerinden, dinî metinlerden alınan unsurlar ile değiştirilmiştir. Fakat Türkçe unsurların Slav unsurlarıyla değiştirilmesi yavaş ve zamanla oluşmuştur.

Bunun birden, hızlıca olması mümkün değildi. Hatta ilk dönemlerde Türkçe unsurlara karşılık alınan yabancı Slavca kelimelerin açıklaması da Türkçe kelimelerle yapılmıştır. Ayrıca, yeni Slavca kelimelerin tanımlanmasında kullanılan Türkçe terimler de hiç az değildir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgede zayıflaması ve bunu takip eden gelişmeler sonucunda, Türkçe unsurların kullanışı azalmıştır. Ayrıca İmparatorluğun çöküşü ile beraber devlet organlarının ve Türk nüfusunun azalması da bu durumu hızlandırmıştır. Askerî, savaş ve devlet yönetimi gibi birçok alanda kullanılan terimler Osmanlı'nın bölgeden çekilmesiyle birlikte kullanımdan düşmüş ya da azalmıştır.²⁸

2.4. Türkçe Alıntılarının Kaderi Hakkında

Osmanlı-Rus Harbi (1877-1878)'nden sonra, Bulgaristan'ın büyük bir kısmı Osmanlı'nın elinden çıktı.

Milliyetçilik akımlarının artması, Bulgarların kendi dillerine ve milli değerlerine sahip çıkmaları sonucunda, Osmanlı'nın aleyhine olan birçok gelişme yaşandı.

Bulgarlar, hızla kendi tarihlerine ve dillerine sahip çıkmaya başladılar. Dillerinin yazılı kaidelerini oluşturmaya başlayıp, standart bir yazı dili oluşturdular. Bunları yaparken, Türkçe unsurları dillerinden atma yolunu seçtiler. Fakat asırlarca Bulgarca'nın bir parçası olmuş Türkçe kelimeleri bir çırpıda dillerinden atmaları mümkün olmayacaktı. Bununla beraber ilk savaş yıllarında çıkan gazetelerde Türkçe unsurların kullanıldığını görmekteyiz.²⁹

Bugünkü yazılı dilde Türkçe unsurlardan mümkün olduğunca kaçınılmakla birlikte onların kullanımının minimum düzeyde olduğu gözlenmektedir.

²⁸ Насева, a.g.e., s. 23.

²⁹ Насева, a.g.e., s.24.

Fakat yukarıda bahsetmiş olduklarımızdan yola çıkarak Türkçe kelimelerin kullanıştan tamamen düştüğü sonucunu edinmemeliyiz. Onlar hâlâ Bulgar dilinin en büyük alıntı unsurlardır ve diğer alıntılara nazaran; mesela Yunanca alıntılardan on kat daha fazladır. Bugün hâlâ sayıca fazla olan Türkçe kelimeler, yazılı dilden ziyade konuşma dilinde kullanılmaktadır. Kullanılan büyük miktardaki kelimeler, yerleri değiştirilemeyen kelimelerdir.

Türkçe unsurlar, Bulgar dilinin ve sözlüğünün o kadar hayati parçaları olmuşlardır ki; onları değiştirmek kimsenin aklının ucundan bile geçmemektedir.

Bu kelimeler çağdaş Bulgar dilinde bir hayli fazla olup bir anlamda dilin, söz varlığının somut unsurları ve günlük hayatın vazgeçilmez parçalarıdır. Mesela ev ve evin çevresindeki uusrlarla ile ilgili kelimeler: *dolap, düşeme, kapiya, kilim, odaya, pencere, perde, raft, tavan çerğa*. Giysiyle ilgili olanlar: *düğme, yaka, kopçe, çorapi, ceb, şayak, şal, şamivçe*. Örtüler: *ase, duşek, yastuk, yorgan, kebe, çarşav*. Yiyecek ve kaplar: *alva, boza, dolma, yavniya, kaygana, kaymak, musaka, ratluk, çorba, şıra, araniya, kazan, kapak, tava, tapa, tencere, filcan, çiniya, şişe*. Zanaat ve aletler: *alat, alka, burma, zannaet, testere, turpiya, çekiç, çiviya*. Diğer kelimeler: *argovan, bavça, badem, bakar, bamy vb.*

Bütün bu kelimeler ve daha niceleri Bulgar leksikolojisinde derinlemesine kökleşip yerleşmeyi başarmışlardır.

Türkçe alıntılar, Bulgar dil terminolojisinde alıntı kelimeler için kullanılan “*çujditsi*”(чуждѝци) terimiyle değil, direkt olarak “*turtsizmi*”(Türkçe kelime anlamında) terimiyle karşılanmaktadır. Bu bile Türkçe kelimelerin Bulgar dilindeki yerini göstermeye yeter.

Edebî ve sanatsal dildeki Türkçe kelimeler söz konusu olduğu zaman, onları kullanan yazarlar ve bilhassa şairler olmuştur. Bu edebiyatın kaynağı ve malzemesi bizzat halkın kendisi olmuştur.

Osmanlı hâkimiyeti yıllarında doğmuş olan ve hayatlarının önemli bir kısmını Türk idaresinde geçirmiş olan birçok Bulgar yazar -ki bunlar Bulgarlar için millî şâir ve yazarlardır- Türkleri ve Türkçeyi iyi bildikleri için, eserlerinde de Türkler ve Türk dilinin unsurlarını çok sık kullanmışlardır. Bu yazarlar, kaleme almış oldukları eserlerde özellikle Türk egemenliğinin yaşandığı dönemlerdeki hadiseleri yansıtırken, Türkçe

kelimelerden genişçe istifa etmişlerdir. Türkçe unsurların, yazarlar tarafından eserlerinde kullanılmış olması, Bulgar diline millî bir karakter kazandırmakta, halka daha yakın durmasını sağlamaktadır. Bu gelişmeyi dilbiliminde “*couleur locale*” (mahalli renk) terimiyle karşılamaktayız.³⁰

Burada, hiç de az olmayan, bununla birlikte üstlenmiş oldukları görevler dolayısıyla son derece mükemmel işlevde bulunan Türkçe unsurları da belirmemiz gerekir. Biz onları çeşitli mizah, röportaj vb. yazılarında bulmaktayız. Büyük miktardaki bu alıntılar kendi *semantik* (anlam bilim) gelişmeleri sırasında yeni *nüans* (ayrıntı, ince ayırım) anlamları kazanmışlardır. Bunlar *ironi* (gülmece) ve *peyorativ* (argo) alanlarında ve özellikle konuşma dilinde kullanılmaktadır.

Fakat *semantik* ve *stilistik* (anlam bilim) kullanımı daha çok yazı dilinde görülmektedir. Günümüzde az görülmekle birlikte, eskiden belirli bir unsuru karşılayan kelimenin anlam bakımından genişlediğini takip etmekteyiz. Mesela, kula (kule) eskiden alçak eski evler için kullanılırken, şimdi yüksek apartmanlar için kullanılmaktadır.

2.5. Türkçe Alıntılarının Genişlemesi

Türkçe alıntılar, doğrudan doğruya Türklerden dinlenerek ve temas kurularak genişlemiştir. Dolaylı olarak diğer Balkan milletlerinden geçen kelimelerin sayısı on beşi geçmez. Mesela Sırp-Hırvat dilleri üzerinden Bulgarca’ya geçen Türkçe kelimeler: *darmar, duvar, dugme, ekser, rusvay, çorbaluk, çivyaluk, cumbus*.

Türkçe kelimelerin yayılmasını sağlayan yollar çok çeşitlidir. Türkler, bilindiği gibi savaşçı bir millettir. Balkanlara da bu kimlikleri ile gelmişlerdir. Feth edilen topraklarda yaşayan halkla ilk temasta bulunan Türk askerleri olmuştur. Söylenebilir ki, Türkçe unsurların ilk yayıcıları Türk askerî şahsiyetleri olmuştur.³¹

Osmanlı’nın Balkan hâkimiyetini tamamlaması sonucunda, ordunun yanı sıra devlet teşkilatının da yerleşmeye başladığı söyleyebiliriz. Türk yönetim sistemi, Balkanlardaki Türk hâkimiyeti için son derece önemli rol görmüş, yönetim sistemi ve hukuk terminolojisinin yerleşip yayılmasını sağlamıştır.

³⁰ Насева, a.g.e., s. 26.

³¹ Насева, a.g.e., s. 28.

Fakat resmi kanallarla (askeriye, devlet teşkilatı) giren sınırlı sayıdaki unsurların yanında, Türk halkıyla temas sonucunda geçen kelimelerin miktarı daha fazladır.

Ordunun başarı sağlaması ve devlet yönetiminin yerleşmesinden sonra bu topraklara Anadolu'dan getirilen Türkler iskân edilmiştir. Başta büyük yerleşim yerlerine olmak üzere köylere de Türk nüfusu iskân edilmiştir. Özellikle köylerdeki halkın Türkçe kelimelerin yayılmasında payı büyüktür. Zamanla yeni çiftlikler, köyler ve hatta kasabalar kurulmuş, buralara Türkler yerleşmiştir.

Türkçe kelimelerin yayılmasında Slav kökenli devlet görevlileri, tüccarlar, öğrenciler de katkı sağlamıştır. Bunun yanında çeşitli sebeplerden dolayı orduya katılan Slav kökenliler vardı. Bu sebeplerden biri de vergi ödememe koşuluuydu. Yine aynı sebeplerden bazı Slav grupları İslam dinini seçmişlerdi. Böylece Türk ordusunda hizmet eden Bulgarlar, İslam dinini seçen Bulgarlar, Türkler ve Türk diliyle temasa geçiyorlardı.

Türkçe unsurların genişlemesinde, çarşı ve çarşı etrafında gelişen ticaret ve zanaatların önemli katkıları olmuştu. Bu meslekler Türklerin elinde olduğu kadar, Müslüman olmayan milletlerin de elindeydi. Yapmış oldukları işten dolayı Türkçeyi bilmek zorundaydılar. Gerek şehirde yaşayanlar gerekse köyde yaşayanlar günlük hayatta doğrudan çarşıya bağlı olduklarından bu çevrede oluşan Türkçe kelimeleri dillerine almışlardır.

Görüldüğü üzere, Türk dilini tanıyan ve bilen Bulgarların sayısı hiç de az değildir. Bulgarca ve Türkçe *bilingualizmi* (iki dillilik) Bulgarlar arasında yaygın olduğu, özellikle XIX. yüzyılda sıkça yaşandığı bilinmektedir. Birçok insanın Türk dilini konuşacak seviyede bildiği söyleniyor. Bunun yanında Bulgarların çoğu Türkçe'yi anlamakta fakat konuşamamaktaydı. Bu bir şiirde şöyle geçiyor:

Yana si Turski razbira

Yana Türkçe anlıyor

Ama si Turski ne дума

ama Türkçe konuşamıyor³²

³² Насева, a.g.e., s. 27.

Bu satırlar ve birçok öykünmenin doğrudan veya dolaylı kullanılması Türk dilinin bir hayli fazla tanındığının göstergesidir. Türk diline yakın olan, onu tanıyan bu insanlar sadece dilin genişlemesine vesile olmamış ayrıca birçok deyim sıfat, kelime grubunu da dillerine almışlardır.³³

2.6.Türk Dilinin Yayıldığı Merkezler

Türk dilinin ve kültürünün yayıldığı merkezler söz konusu olduğu zaman, burada hiç kuşkusuz şehirlerin yeri son derece büyük yer tutar. Türklerin önemli bir kısmı şehirlerde yaşamakta, hayatlarını burada devam ettirmekteydi.

Türkçe kelimeler, şehirlerden kırsal kesimlere doğru çeşitli yollarla yayılmışlardır. Bugün Bulgaristan'ın kırsal kesimlerinde kullanılan Türkçe kelimelerin dönemin şehir hayatında kullanılan kelimelerden oluşması, bu unsurların şehirden taşraya genişlediğinin delilidir. Dönemin şehir hayatında kullanılan giysi, ev eşyaları, dinî ve diğer alandaki kelimelerin köylerde kullanıldığını tespit ediyoruz. Ancak buna rağmen belirtmemiz gerekir ki; köy hayatı ve tarım alanından geçen Türkçe kelimelerin sayısı şehir çevresinden yayılan Türkçe unsurlardan çok daha azdır. Bundan anlıyoruz ki şehirler Türkçe kelimelerin yayılmasında önemli görevler üstlenmişlerdir.³⁴

2.7.Türkçe Kelimelerin Coğrafi Dağılımı ve Kullanımı

Türkçe alıntılarının coğrafi dağılımı hakkında kesin olarak konuşmak mümkün değildir. Ancak daha detaylı alan ve lehçe çalışmaları sonucunda bu konuyla ilgili yorum yapılabilir. Buna rağmen elimizdeki malzemelerden hareketle Türkçe unsurların Bulgar dil coğrafyasının her bölgesinde az ya da çok görüldüğünü tespit ediyoruz.

Şehir ve köy halkının Türkçe unsurları kullanımında farklılıklar görülmektedir. Eski dönemlerde Türkçe kelimelerin kullanım sıklığı köylere nazaran şehirlerde daha fazla olduğunu belirliyoruz.³⁵ Şehirlerin yanında Türklerin daha fazla olduğu yerleşim yerlerinde, ulaşımın elverişli bulunduğu bölgelerde Türkçe unsurların kullanımının

³³ Настева, a.g.e., s. 28.

³⁴ Настева, a.g.e., s. 28.

³⁵ Petar Skok , “Prilozi Procavanju Turcizama u Srpskohrvatskom Jeziku”, **Slavia**, Praha, 1937-1938.,s.34.

arttığını gözlüyoruz. Ulaşımın zor olduğu yerleşkeler ile yüksek dağ köylerinde Türkçe unsurların etkisinin ve kullanımının azlığı dikkat çeker.³⁶

Türkçe alıntılarının önemli bir kısmı zanaat terminolojisinde karşımıza çıkar. Onlar hâlâ çeşitli zanaat grupları tarafından büyük bir sıklıkla kullanılmaya devam ediyorlar. Yine aynı şekilde çok sayıdaki Türkçe kelimeler İslâmı kabul eden Slavlar (Pomaklar) arasında da genişçe kullanılmaktadır. Torbeşlerin kullandıkları Türkçe kelimeler, özellikle İslâm dininin terminolojisiyle alakalıdır. Gizli diller olarak niteleyebileceğimiz “gizli kemancı dilinde” sayıca pek fazla Türkçe unsura rastlamaktayız. Bu diller asırlardan beri Türkçe alıntılarının orijinal fonetik ve semantik özelliklerini çok iyi koruduklarından dolayı ayrı bir değere sahiptirler.

Türkçe unsurları, serbest halk dilinin kullanıldığı edebî eserlerde halk edebiyatında, epik ve lirik eserlerde sıkça görüyoruz. Epik eserlerde şu kelimeler ile karşılaşılıyor: *ancar, deliya, levent, yaraliya, tüfek*. Lirik eserlerde; *al, armagan, darmadar, gul, ergen, yaran, kaskandisa, kaharliya, merak, sevda, kerdosa*, vb.

2.8. Türkçe Alıntılarının Bazı Özellikleri

Balkanlardaki Türk ağızlarının Bulgar dili üzerindeki etkileri pek fazla incelenmemiştir. Türkelerin bu coğrafyada kullanmış oldukları ağızlar, gerek anlam çeşitliliği ve gerekse ifade gücü bakımından oldukça zengindir. En fazla Türkçe kelime halk dilinden alınmıştır. Sözelimi: *aferin, eczadjiya, zarzavat, komar, sefte, fira* kelimeleri halk dilinde kullanıldığı gibi alınmıştır. Oysa edebî dilde *aferin, eczacı, zerzevat, komar, siftah, firu* şeklinde geçer. Edebî dildeki şekiller tercih edilmemiştir. Ancak edebî dilden geçen kelimeler de vardır. Özellikle devlet görevinde çalışan memurların, yüksek zümrenin dilinden alıntı kelimeler de geçmiştir. Bu yüksek ve okumuş zümrenin Türkçe kelimelere karşılık Arapça ve Farsça kelimelerini tercih ettiğini görüyoruz.

Bulgar dilinde görülen bazı örnekler: *mahsul = bereket, zebze = zarzavat, behane = mahana, meyva = emiş, izmetçiya = izmıkar* vb.

³⁶ Насева, a.g.e., s. 29.

Bulgar dilinde daha çok Türkçe'nin halk dilinden gelen kelimelerin kullanıldığını görüyoruz. Yüksek zümre ve edebî dilden girenler nispeten daha azdır.

Elimizdeki materyallerden yola çıkarak söyleyebiliriz ki, Bulgar diline giren Türkçe kelimeler çeşitli sınıfların, grupların, terimlerinden alınmıştır. Mesela, askerî sistem ve terminolojisinden geçen bazı kelimeler: *ulefe, tayin, karavana, karavançe*. Ayrıca Türk zanaat terminolojisinden geçen birçok Türkçe kelime de çeşitli esnaf grupları tarafından kullanılmıştır.

Alıntılar hakkında Nasteva'nın değerlendirmesine göre, Türkçe kelimeler alınırken herhangi bir seçime tabii tutulmadıkları görülmektedir. Bulgar diline gerekli gereksiz o kadar Türkçe kelime geçmiştir ki, onların direkt olarak Bulgarca'ya girdiğini söylersek mübalağa yapmış sayılmayız. Öyle ki kullanımdan atılan büyük miktardaki Slavca kelimelerin yerine uygun anlamlardaki Türkçe unsurlar getirilmiştir. Kelimelere arasında soyut veya somut ayrımı yapılmamıştır. Bu büyük değişiklikler konuşma dilinde rastlandığı gibi yazı dilinde de görülmektedir. Dini metinlerde, halk edebiyatı eserlerinde Türkçe unsurlara çok sık rastlanır. Ancak buna rağmen, Türklerin getirmiş oldukları yeni unsurlar Slav kelimelerine karşılık değiştirilenlerden kat kat fazladır.³⁷

2.9. Günümüz Görsel ve Yazılı Bulgar Medyasında Kullanılan Türkçe Sözcükler

Türkçe sözcüklerin diğer dikkat çeken bir özelliği de güncel dilde, özellikle gazetelerde kullanım bulmasıdır. Bugün Bulgaristan'ın sayıca çok fazla satan gazetelerinde Türkçe sözcüklerle karşılaşmamız hiç de tesadüfi değildir. Türkçe sözcükler köşe yazarları tarafından bilinçli şekilde kullanılmakta ve yazılarda yer verilmektedir. Oysaki eski dönemleri göz önünde bulundurduğumuz zaman Türkçe sözcüklerin Bulgar görsel ve yazılı medyasında bilinçli şekilde yer verilmediğini hatta bu konuda denetçilerin olduğunu, gözden kaçan Türkçe sözcüklerin ayıklanarak bir kenara konulduğunu biliyoruz.

Bulgaristan'da 1991 yılında rejimin değişmesiyle birlikte Türkçe sözcükler özgür bir kullanım alanı buldu.

³⁷ Настева, а.г.е., s.32.

Türkçe sözcükle, asırlardan beri Bulgar dili içerisinde yer almakta ve yine asırlardan bu yana kullanım alanı bulmaktadır. Osmanlı yönetiminin bölgeden çekilmesi ve ondan sonraki yıllarda, Türkçe sözcüklerin kullanımında azalma olsa da, onlar halkın zihninde yer edinmişlerdir.³⁸

Bulgarca'ya Türkçe vasıtasıyla girmiş sözcükler “*turtsizmi*” terimiyle adlandırılmıştır. “*Turtsizmi*” terimi Türkçe veya Türkçe vasıtasıyla alınan sözcük anlamına gelmektedir. Bu sözcükler içinde Arapça, Farsça ve Batı dillerinin sözcüklerini de sayabiliriz. Bu dillerdeki sözcükler önce Türkçe'ye daha sonra da Türkçe vasıtasıyla Bulgar diline geçmiştir. Bulgarca'da karşılığı olmayan, eş anlamı olmayan birçok Türkçe sözcük; *güveç*, *kapak*, *kapan*, *döşek*, *çadır*, *çorba*, *kova*, *tencere*, *sandık* vb. sözcükler Bulgarca'nın öz unsuru olarak kabul edilmektedir.

Bulgar milletinin bilinçaltına işlemiş olan bu kelimeler, Osmanlı İmparatorluğu döneminde hâkim olan doğu kültürünün yaşam şekli, örf, adet gelenek unsurlarından oluşmaktadır.

Türkçe sözcükler, bugünkü küreselleşme ve ekonomi üzerine kurulmuş dünya sisteminin sonucu ortaya çıkmış olan bir nevi “*yeni zamanın kahramanları*” olan – dolandırıcı, vurguncu, rüşvetçi, şarlatan- ismiyle adlandırılan ve bunların Bulgar dilinde karşılığını sağlamak için Türkçe kelimeler inanılmaz derecede kolaylık ve imkân sağlamaktadır. Buna benzer vasıfları tarif ederken, Bulgar dili kesin bir şekilde Türkçe sözcüklerden istifade etmektedir. Örnek olara “*dalaveri*”, “*ruşveti*”, “*kelepirets*” gibi sözcükler gösterilebilir.

Bugün Türkçe kelimeler özellikle medya çevresinde çalışan kişilerin kullanmış olduğu dilin içinde önemli bir yere sahiptir. Okuyucunun ilgi ve dikkatini çekmek, atılan manşetlerin göze ve hafızada daha iyi yer edinmesini sağlamak için Türkçe kelimeler vazgeçilmez araçlardır.³⁹

Bazı dil bilimciler Bulgar dilindeki bu oluşumları estetik dışı bularak tepkilerini açıkça ifade etmektedirler. Fakat işin ilginç, bilimsel çevrelerden gelen tepki ve eleştirilere rağmen Bulgar halk tabakasının bu kelimelere yakınlık ve kendi öz dilinin bir

³⁸ Весела Кръстева, *Тълковен Речник на Турцизмите в Българския Език*, Скорпио ви, София, 2003, s.7.

³⁹ Кръстева, a.g.e, s.8.

unsuru gibi kabul ederek kullanmasıdır. Bulgar halkı, kelimeleri kendine yakın hissetmekte ve onlara sahiplenmektedir. Uzun yıllar süren sansürlere ve zoraki uygulamalara rağmen, Türkçe kelimelerin Bulgarca'da yaşamaya ve kullanılmaya hâlâ devam etmesinin en büyük sebebi belkide budur.

27 Mayıs 1998 yılında Bulgaristan'ın yüksek tirajlı gazetelerinde "24 Çasa" (24 saat) isimli gazetesinde şu satırlara yer verildi: "Türkçe kelimelerde bizleri sinirlendirecek herhangi bir durum yok. Türkçe kelimeler dilimizde altı asırdan beri yaşamakta, dilimizi güzelleştirip zenginleştirmektedir. Dilimizde hâlâ canlı olmalarının sebebi, Bulgarca karşılıklarından daha kullanışlı olmalarındandır."⁴⁰

Son yıllarda Bulgar basınında (dogmalardan arındırılmış) Türkçe kelimelerin varlığı giderek artmıştır. Fakat burada bir uyarıda bulunmak gerekiyor; bu durum sadece belli medya çevreleri için geçerlidir. Türkçe kelimelerin çok az sayıda ve nadiren rastlanıldığı yayınlar , "Dirjaven Vestnik" (Resmi Gazete), Spisanie Mama (Anne Dergisi) , " Moyat Priyatel Kuçeto" (Benim arkadaşım köpek), " Spisanie Bela" (Bela Dergisi), "Devet Mesetsa" (Dokuz Ay Dergisi), "Monitor" (Monitor gazetesi).

Vesela Krısteva "Tilkoven Reçnik na Turtsizmite v Bilgarskiya Ezik" isimli eserinde şunlara değinmektedir: "Türkçe kelimelerin Bulgar dilindeki varlığı ve kullanımı kaotik bir sebepten dolayı değildir, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal, politik, kültürel durumdan ileri gelmektedir. Her gün gazete sayfalarından, radyolardan, televizyonlardan en sıcak haberler ile bilgilendirilmekte, deyim yerindeyse bombardımana maruz kalmaktayız. Bu sıcak haberlerin duyurulmasında manşetlerde ilgi çekecek, yer alacak standart olmayan, sıra dışı kelime kalıplarına ihtiyaç duyulmaktadır. Birçok yazının başlığında, redaktör yorumunda, kişisel yarım ve okuyucu köşeleri ki bir diğer adı da "sarı haberler" olan yazılarda Türkçe kelimeler görev almaktadır. Onlar halk ağzında kullanılan ve insanlara daha sıcak gelen unsurlardır. Türkçe kelimeler ile oluşturulmuş cümleler çok daha orijinal ve ilginç olmakla birlikte yorum ve eleştiriler için de birebirdirler."⁴¹

Toplulukların, kitlelerin görüş ve düşüncelerinin yönlendirilebildiği politik, sosyal ve ekonomik krizler sırasında Türkçe kelimelerin kullanımının arttığı görülmüştür.

⁴⁰ Кръстева, а.г.е, s.9.

⁴¹ Кръстева, а.г.е, s.10.

III. BÖLÜM

DİLLER ARASI ETKİLEŞİM

3.1. Alıntı Kelimeler

İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan ve tabii bir vasıta olan dil, ona kullanıcıları tarafından olduğu gibi hükmetme olanağı vermez. Onun konuşucuları, dili olduğu gibi kabul etmeye ve onun hususlarına uymağa mecburdurlar.⁴²

*“Dil canlı bir varlıktır. Zaman zaman bir takım değişiklikler, kendi bünyesinden doğan çeşitli sebeplerle bazı gelişmeler gösterir. Bu değişiklikler ve gelişmeler ona, uzun tarihî boyunca, daima serpilen ve zaman içinde akıp gelen bir manzara verirler. Bu yüzden dilin tarihinde bir takım merhaleler, bir takım gelişme safhaları göze çarpar.”*⁴³

Bulgarca da kendi dil kaydelerine uyararak ve doğal bir olgunun sonucunda, dünyadaki bütün diller gibi bir başka dilden etkilenmiş ve bünyesine kelimeler almıştır. Bu dilin canlı bir vasıta olmasından kaynaklanmaktadır.

*Her milletin ayrı bir dili vardır ve bu dil, o milleti meydana getiren öğelerden biridir ve belki de en önemlisidir. Bir milletin ruhu ve yaşam biçimi dilinde şekillenir. Bu bakımdan dil milletin hayat felsefesini yansıtır. Çünkü dil uzun zaman içinde tarih, coğrafya, kültür, medeniyet ve çeşitli sosyal etkilerin altında bütün toplumun kolektif bilincinden, heyecanından ve zekâsından doğmuştur.*⁴⁴

İnsanoğlu tarihin ilk dönemlerinden itibaren, toplu olarak yaşamaya başladığı ilk günden bu yana, karşılaştığı diğer insanlarla, kitlelerle sürekli bir alış veriş, öğretim ve öğrenme uğraşı içinde olmuştur. Bugün bile insanlar, değişen yaşam şartlarında sürekli olarak birbirlerine bir şeyler öğretmekte ya da öğrenmektedir. Bunu da gerçekleştirirken

⁴² Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yay., İstanbul, 2002, s. 2.

⁴³ Ergin, a.g.e., s. 4.

⁴⁴ Mustafa Özkan vd., **Yüksek Öğretimde Türk Dili**, Filiz Kitabevi, İstanbul 2001, s.31.

dilden yararlanmaktadırlar. İnsanlar geçtikleri topraklardan, kaldıkları ve bir şeyleri paylaşmak zorunda oldukları yerlerde karşılaştıkları diğer topluluklardan, insan gruplarından bir şeyler öğrenirler ve bunların kodlarını ya da kelimelerini kendi diline taşırlar. Genellikle öğrenme amacıyla yapılan bu tür alıntılara biz *bilgi alıntıları* (cultural borrowings) diyoruz.

Bilgilenme amacıyla, bir ihtiyaç neticesinde yapılan alıntıların yanında, insanların ihtiyacı olmaması, bilgilenme ve öğrenmenin amaçlanmadığı zamanlarda da alıntıların yapılabildiğini görmekteyiz. Bu durumu özellikle işgal edilen bir ülkede yönetim kademesine gelen yönetici sınıfın konuştuğu *üst katman dilinin* (superstratum), yönetilen sınıfın yani *alt katman diline* (substratum) verdiği kelimeler ile alakalıdır. Buradaki alıntılar öğrenme ve bilgi amaçlı değil, siyasi üstünlük, yönetici yönetilen ilişkisi ve özentî söz konusudur. Bu tür alıntılara *özentî alıntılar* (prestige/intimate borrowings) denilmektedir. Yönetilen tabaka olan alt katman dili, yönetici konumundaki üst katman diline bilgi alıntıları verebilir. Bulgarca ya da başka bir Balkan dili Türkçe'ye bunu yapamamıştır. Bunun yanında üst katman dili, yani yönetenin dili, alt katmandaki yönetilenin diline hem bilgi hem de özentî alıntıları sokar. Bunun en güzel örneğini Türkçe'nin Bulgarca'ya vermiş olduğu kelimelerde görmekteyiz.⁴⁵

Bir dilin başka bir dile vermiş olduğu kültür ile ilgili kelimelerden yola çıkarak, bir milletin diğerine neler öğrettiğini tespit edebiliriz. Türkçe, dönem itibariyle Bulgarca'ya veya diğer Balkan dillerine kendi kültürünün kelimelerini vermesi alıcı dildeki ihtiyacın sonucudur. Ancak bunun bazen özentî amaçlı yapıldığını da unutmamamız gerekir. Yani yönetim kademesindeki üst katman diline duyulan özentî, alt tabaka dili ve onun konuşucuları tarafından özenilerek alınıp kullanılabilir. Bu tür etkileşimler alt ve üst katmanın, yani yöneten ve yönetilen sınıflar arasında olması tarihin bir gerçeğidir. İşte bu durumu biz, beş asır Türk idaresinde kalan Bulgaristan'da görmemiz, dilinden takip etmemiz mümkündür. Yukarıda bahsettiğimiz etki bu iki toplumun dilleri arasında yaşanmıştır. Yönetici ve idare edenin dili olan Türkçe gayet tabii ki, yönetilen ve devletin bir azınlık grubu olan Bulgarlar tarafından özenilecek ve rağbet görecektir.

⁴⁵ Günay Karaağaç, "Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler", **Türk Dili**, S. 552, Aralık 1997, s. 499-511.

Bulgarca'ya geçmiş birçok Türkçe alıntıda da bu gözlenebilmektedir. Bulgar dilinde var olan bir Bulgarca kelimenin yerine aynı anlama gelen kelimenin Türkçe'sinin kullanılması bir özentinin sonucudur. Bulgar diline geçmiş birçok buna benzer Türkçe kelime bulunmaktadır.

Kişiler bir dilden alıntı kelimeler alırken bunu ya bilgilenmek, öğrenmek amacı ile ya da özentini amacıyla yapmaktadırlar. Alıntılarının kaynağı iki türdür. Bulgar milleti ve dolayısıyla Bulgar dili bu alıntı çeşitlerinden her ikisini de yaptığını biliyoruz. Çünkü Türk idaresi ve yönetiminde uzun asırlar yaşamış olan Bulgar milleti hem bilgilenmek amacıyla kelime alacak hem de idareci ve zengin tabaka olan Türklerin konuştuğu dile özenecekti. Yani kısacası, bu iki alıntı türünün de Bulgarca tarafından gerçekleştirildiğini uzun asırlar süren birlikte yaşam ve zorunlu günlük paylaşımdan anlayabiliyoruz.

Dil etkileşimlerinde ve alıntılarında gözlemlenen önemli bir husus da, alıntılarının ağırlıklı olarak genellikle kelime bazında yapıldığıdır. Bunun açıklaması: Dilin cümle bilgisi ve özellikle fiil çekimlerinin kolaylıkla başka bir dile aktarılamaması şeklinde ifade edilebilir. Dillerin bu koruyuculuğu sentaks ve fiil çekim alıntılarını sınırlı ya da tamamen kapalı tutmuştur.

Bugün alıntı unsurlar, diller arasındaki etkileşim söz konusu olduğu zaman akla alıntı kelimeler gelmektedir. Bu alandaki çalışmalar da epeyce fazladır. Yapmış olduğumuz çalışmada bizler de, Çağdaş Bulgar dilindeki alıntıları, kelime bazında ele aldık.

Ses bilgisi incelemelerinde, alınan kelimeler alıcı dilin ses sistemine adapte edilmeğe çalışıldığı gözlenmektedir. Örneğin Türkçe'den bir kelime alacak olan bir Bulgar, aldığı kelimenin orijinal ses sistemini bilmediğinden dolayı veya kendi dilinin ses sisteminde olmadığı için kendi dilinin ses kaidelerine ve onun süzgecinden geçirerek kullanacaktır. Örneğin Bulgar dilinde "c" sesi yoktur. Bulgar "cephane" kelimesini kendi diline alırken dilinin ses sisteminde "c" sesi olmadığından dolayı bunu iki harf ile "дж/ dj" sesleriyle karşılama yoluna gidecektir. Bu da son derece doğaldır.

Alıntıları özelliklerine göre şu şekilde sınıflandırmaktayız.

1. Ödünç Kelime (load word): Aynı dil ailesine mensup diller arasında yapılan alıntılar, kişi, sosyal gruplar, meslek dilleri arasında yapılan alıntılar bu sınıflandırmaya

girmektedir. Bu tür alıntılarda, kelimenin ses değerleri ve anlamı değiştirilmeden alıntı yapılmaktadır. Bahsi geçen alıntının gerçekleşebilmesi için dillerin birbirine akraba veya yakın dil ailelerinden olması gerekir.

2. Melez Kelime (hybrid word/loanblend) : Ses yapısı ve anlam örgüsü farklı olan diller arasında yapılan alıntılardır. En sık bu tür alıntılar yapılmaktadır. Bu alıntılarda alınan kelime, alındığı dilin ses yapısına ve anlam örgüsüne uydurulur.

3. Anlam Aktarması (loan translation/ semantic loan / calque/ loanshift): Kelimenin alındığı dilin özelliğini, ek ek aktararak alıcı dilin ses özelliklerine uygun olarak alma şeklidir. Bu alıntı türünde kelimenin ses ve şekil yapısı alıcı dilden, anlamı ise kelimenin alındığı dilden gelir. Örnek: İng. Snowman : “kar adam” > T. Kar adamı; şeklinde

Dillerin bir biriyle teması ve doğal olarak bunların konuşucularının bir birinden kelime almaları o dili tanımalarıyla da alakalıdır. Alıcı dilin konuşucusu, verici dili iyi tanıması veya orta seviyede aşına olması ki buna iki dillilik (bilinguism) diyoruz, bu durumdaki biri, karşı dilden alacağı kelimeyi ses ve dil özelliklerine dikkat ederek alır. Bizler buna *ödinç kelime* (load word) diyoruz. Verici dili iyi tanımaması ve o dilin ses değerlerini tam olarak alışık olmaması, alıntı yapma sırasında birçok farklı değişiklikler yapmasına sebep olur. Bu tür alıntılara *melez kelime* (hybrid word) diyoruz.

Dil ilişkilerinde ve diller arasındaki alıntılarda karşılaştığımız en sık durum melez kelime alıntılarıdır. Bu tür alıntılarda, kelimenin ses ve anlam değerleri değiştirilerek alınan dile göre uyarlanır. Bu alıntılarda kelimelere alıcı dilin sesleri hatta yapım ve çekim ekleri katılır. Örnek. *begliçiyiski* [бегличийски] < beylik (ile ilgili olan), *kümürdjyiski* [кюмюрджийски] < kömürcülük vb. gibi

Dillerin ses sistemlerinin ve anlam örgülerinin değişmesinde alıntı kelimelerin payı çok büyüktür. Alıntı kelimeler ayrı ayrı kuşaklar ve zamanlarda alındıklarından dolayı kelimeler üzerindeki değişiklikleri takip etmek çok zordur.

Bulgarca'ya geçmiş Türkçe kelimelere baktığımız zaman kelimelerin birçoğunun anlamlarını muhafaza ederek kendilerini koruduğunu görmekteyiz. Az sayıdaki kelimelerde ise bir değişme söz konusudur.⁴⁶

Farklı dillerden alınmış kelimeler dilbilim araştırmacılarını uzun yıllar meşgul etmiş bir konudur. Balkan coğrafyasında Türk dilinin tesiri aslında Osmanlı ile başlamış değildir. Bugün birçok Balkan devletlerinde yapılan arkeolojik kazılarda runik harflerle, Grek harfleriyle yazılmış kitabeler bulunmaktadır. Bu eserler zamanında Hun ordularıyla birlikte Asya bozkırlarından gelerek Balkan coğrafyasına yerleşmiş ve bu topraklarda devlet kurmuş Bulgar Türklerinin dil yadigârlarıdır.

Türkçe kelimelerin kullanımı XIX. yüzyılda en üst seviyeye çıkmıştır. Bunu dönemde yazılan eserlerde görebiliyoruz. Bu dönem, Türkçe'nin beş asırlık etkisinin zirveye ulaştığı dönemdir.⁴⁷

Alıntı kelimeler, kültür tarihî açısından da çok önemlidirler. Alıntı kelimelere bakarak o dili konuşan halkın başka halklarla, komşularıyla yaşadıkları ilişkileri kelimeler vasıtasıyla takip edebiliriz.⁴⁸

Lars Johanson, geliştirdiği metod ile iki dilliliğe dikkat çekmekte. Johanson dilbiliminde kopyalama, yani bir dilin diğerinden bir şeyler alması veya kopyalaması için iki dilliliğin olması gerektiğini söylemektedir. Bulgar toplumu da, asırlarca iki dilli şekilde hayatını sürdürmüştür. Johanson'un bu metoduna göre iki dilin etkileşimi sonucunda ortaya iki durum çıkar: 1. Baskın dilin zayıf dili etkilemesi sonucu "ödüncleme". 2. Zayıf dilin baskın dili etkilemesi sonucu ise "karışma" durumları ortaya çıkar. Fakat ikinci durum Balkanlarda Türk dili açısından gerçekleşmemiştir.

⁴⁶ Genciana Abazi Egro, "Dünya ve Türkiye'de Anlam ve Kelime Değişmelerine İlişkin Araştırmalar Münasebetiyle", **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 4/3 Spring, 2009, s. 840-843.

⁴⁷ Spartak KADIU, Xhemile ABDIU, "Türkçe Yapım Eklerinin Arnavutçada Yapım Eklerine Etkisi", **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 4/3 Spring 2009, s.1230-1231.

⁴⁸ Vural Ülkü, "Yabancı Kelimeler - Yerleşmiş Kelimeler ve "Uluslararası Kelimeler", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Ağustos 1991, C: 1991/II, S: 476, s. 81-87.

Bulgarca'dan Türkçe'ye ancak 2-3 kelime geçmiştir. Buna karşılık birinci durumda olduğu gibi Türkçe Bulgar diline binlerce kelime vermiştir.⁴⁹

Bulgar dili, uzun asırlar boyunca Türk dilinin derin etkisinde kalmıştır. Bunun sonucunda Türkçe sadece sözcük bazında (leksikoloji) değil, cümle yapılarında (frazolojide), ses bilgisinde (fonetik) ve dilbilgisel (gramatik) olarak da Bulgarca'yı etkilemiştir.⁵⁰

Türkoloji araştırmalarında kanaatimizce, Türk dili ve kültürünün Slav dillerine ve kültürleri üzerine etkisi ve tesiri üzerine yeterli araştırma yapılmamıştır. Oysaki Slavistik çalışmalarında Slav kültürünün Türk kültürü üzerine, dili üzerine yapılan çalışmaların sayısı bir hayli fazladır.⁵¹

“Kültür alış verişin olduğu yerlerde elbette dilden dile birtakım kelime alış verişlerinin de olacağı kaçınılmaz bir sonuçtur. Türkçe, özellikle batıya doğru nüfus hareketleri yoğunlaştıkça ve göçler Orta Asya topraklarından Anadolu topraklarına doğru yöneldikçe, en yakınında bulunan İran'daki Farsça ve daha sonra da Arap topraklarındaki Arapça ile temasa gelmiştir.”⁵²

Türkçe'nin sürekli olarak Arapça, Farsça gibi dillerden kelime aldığı onlardan etkilendiği gündeme getirilmektedir. Fakat Türkçe'nin dünya dillerini nasıl etkilediği onlara ne kadar kelime verdiği konusunda hiçbir şey söylenmemektedir, ya da bu konudaki çalışmalar çok sınırlıdır.

Türklerin Anadolu'ya ayak basmasından birkaç asır sonra Balkanlar hatta Orta Avrupa'nın içine kadar uzandığını görüyoruz. İmparatorluğ'un sınırlarının Viyana'ya kadar uzanması bu toprakların sınırları içinde yaşayan toplulukların Türkçe ile yakinen ilişki kurmasını sağlamıştır. Uzun asırlar boyunca dillerine giren kelimelerin sayısının

⁴⁹ Mehmet Vefa Nalbant, “Çok Dillilik ve Taşıyıcı Dil Kavramları Bağlamında Siir Merkez Ağzı ve Bazı Türkçe Kelimeler”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish** or Turkic Volume 4/3 Spring 2009, s. 1608-1610.

⁵⁰ Mazlum Beyhan, “Slav Dillerinin Türk Dillerinden Etkilenimi Üzerine Birkaç Söz”, **Hekimlik Dili [Özel Sayısı]**, Mart 1978, C: XXXVII, S: 318, s. 185.

⁵¹ Mazlum, a.g.e., s. 186.

⁵² Nevzat Gözaydın, “Değerlendirmeler: Alf Grannes: Turco-Bulgarica/Articles in English and French concerning Turkish influence on Bulgarian, (Kitaplar - Tenkit)”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Ekim 1997, C: 1997/II, S: 550, s. 365-370.

artmasıyla bu halklar kendi dillerine giren Türkçe unsurları dillerinin bir parçası gibi kabul etmişlerdir.⁵³

“Balkan dil bilim bölgesi: Temas sonucu ortaya çıkan ortak yapısal özellikleri taşıyan en az üç dilin bulunduğu coğrafi bölgelere dil bilim bölgesi (İng. linguistic area, Alm. Sprachbund) adı verilir. Balkan Yarımadası dünyanın en çok tanınan dil bilim bölgelerindedir. Balkan dil bilim bölgesinde 6 Slav dili (Sırpça, Hırvatça, Boşnakça, Karadağca, Makedonca, Bulgarca), 1 Latin dili (Romence), bağımsız Yunanca, Arnavutça ve Hint-Avrupa dili olmayan tek dil, Türkçe yer alır. Bu diller arasındaki ilişkilerin en karakteristiklerinden biri, Türk dilinin bu dillerle teması ve temasın sonucunda ortaya çıkan dilbilimsel olgulardır. Balkanlar’da birbirine girmiş sınır çizgilerinden oluşan diyalekt haritaları görülür. Bu kaotik durum, beş yüzyıllık ‘Türk işgali’nin ve Türk ordularının önünden kaçan halkların bölgede farklı zamanlarda, farklı yönlerde yarattığı trafiğin bir sonucudur.”⁵⁴

Türk dili, etkileşim içinde bulunduğu diller içinde en büyük etkiyi Güney Slav dillerine yapmıştır. Türkçe’nin Güney Slav dillerine vermiş olduğu kelimelerin sayısı ve etkisi Arapça’nın Türkçe’ye etkisiyle karşılaştırılabilecek boyuttadır. Dil ilişkileri bakımından yönetinin elinde bulundurmuş olduğu güçten dolayı belirleyici ve son derece büyük rolü vardır. Türkçe Osmanlı’nın Balkan Coğrafyasını idare ettiği asırlarda bir prestij dili ve konuşulması üst kültüre yakın olan bir meziyet gibi algılanmıştır.

Güney Slav dillerine giren Türkçe kelimelerin sayısı o kadar fazladır ki, bugün Türkiye Türkçesi’nde kullanılmayan sözcükleri bile bu dillerde bulmaktayız.⁵⁵

İnsan yaşamış olduğu ortamda iki temel olguya sıkı sıkıya bağlıdır. Bunlardan biri “zaman” diğeri “mekân” dır. Hayatındaki bütün faaliyetler bu iki unsurun durumuna göre gerçekleşir. İnsanın en önemli vasıflarından ve ona “insan” kimliğini veren dil de hiç kuşkusuz zaman ve mekân ile sıkı sıkıya bağlıdır. Tıpkı insan gibi canlı bir vasıta olan dilin de bağlı olduğu bir zaman ve coğrafya vardır. Yeryüzündeki insanlar yaşadıkları farklı coğrafyalardan dolayı farklı zaman ve mekânda hayatını devam

⁵³ Gözaydın, a.g.e., s. 365-370.

⁵⁴ Süer Eker, “Bosna’da Etno-Linguistik Yapı ve Türk Dili ve Kültürü Üzerine”, **Millî Folklor**, 2006, Yıl 18, Sayı. 72, s.75.

⁵⁵ Eker, a.g.e., s.78.

ettirmektedir. Coğrafyanın farklılığı ve dolayısıyla mekân ve zamanın farklılığından bilgi, tecrübe ve sosyo-kültürel alanda farklılıklar da oluşacaktır. İnsanın sosyal bir varlık olması ve paylaşma isteyinden dolayı öğrenmiş olduklarını veya bildiklerini bir başkasına öğretme ihtiyacı duymaktadır. İşte diller arasındaki kelime alışverişi bununla alakalıdır. İletişimi, insanlık tarihî içinde zaman ve mekândan ayrı düşünmemiz mümkün değildir. İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana insanlar arasında bilgi alışverişi ve dil etkileşimleri yaşanmakta olup günümüzde de devam etmektedir.⁵⁶

3.2. Dil İlişkileri

Diller arası etkileşim, dilbilimin uzun yıllardan beri üzerinde çalışmış olduğu bir konudur.

Bir şekilde yan yana gelen iki dilin, bir birinden etkilenmesi çok doğaldır. Dillerin etkileşimi sonucunda, neyin olacağı, etkilemenin derecesinin hangi seviyeye geleceği, bu etkileşimi teşvik edici unsurların neler olduğu ve bunların engelleri konusundaki sorunlar dilbiliminde uzunca incelenmiş ve araştırılmıştır.

Dillerin etkileşimi ile ilgili yapılan çalışmalarda bu konuyla alakalı terimler kullanılmıştır. “kod kaydırımı”, “alıntı”, “ödüncleme”, “dönüşümlü kod kullanımı”, “girişim”, “verinti” gibi terimler kullanılmıştır. Dilbilim ile ilgili çalışma yapan araştırmacılar bu terimleri kullanmışlardır. Ancak bunlar, batı dillerinden olduğu gibi tercüme edildiklerinden dolayı anlam kargaşasına yol açmaktadır. Örnek olarak “ödüncleme” terimini alacak olursak, hiçbir dil ödünç olarak kelime almaz veya vermez. Çünkü diller daha sonra tekrar iade edeceği veya alacağı bir kelime almaz ya da vermezler. Dolayısıyla bu terimin kullanılması dilimiz anlam ve ifadesine aykırıdır. Lars Johanson da bu terime karşı çıkmaktadır. Bunun yerine “kopyalama” terimini önermiştir. “*Strukturelle Faktoren in türkischen Sprachkontakten, Türkçesi: Türk Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler,*” isimli kitabında “kopyalama” kuramını ele almış ve

⁵⁶ Ahmet Buran, “ Dil İlişkileri ve Kavram Tercümeleleri Üzerine Bir Değerlendirme” , **XII. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni (Bakü- Azerbaycan, 10-17 Mayıs 2006)**’ne sunulan bildiri, s. 1-2.

bununla ilgili araştırmalar yapmıştır. Bu modeli örnek olarak Türk dünyası coğrafyasında yapılmış çalışmalar da mevcuttur.

Johanson'un ortaya attığı ve geliştirdiği “*kopyalama modeli*” içinde en büyük ilgiyi “*kod kopyalama*” modeli görmüştür. Buna göre, baskın dilin unsurlarının zayıf olan dile kopyalanması incelenmiştir. Yalnız burada, verici dilin unsurlarının, alıcı dilde yer edinmesinden ziyade kopyalanan unsurların alıcı dilde de benzerlerini oluşturması ile alakalı incelemeler üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla, dnlemelerden bahsetmemiz mümkün değildir.

3.3. Türkçenin Durumu

Türkçe, yayılmış olduğu geniş coğrafyada kendi dil sistemine hiç benzemeyen birçok farklı dil ailesine mensup dillerle temasa geçmiş, bunların çoğunu yoğun bir şekilde etkilemiştir.

Türk dilinin bu diller ile ilişkisi sonucunda çok sayıda kelime Türk diline geçtiği gibi aynı oranda Türkçe kelime de başka dillere geçmiştir. Bu etkileşim sırasında sadece kelimeler değil dilin sistemi ve işleyiş düzeni de karşılıklı olarak etkilenmiştir.

Yoğun temas ve etkileşim sonucunda, tarih sahnesinde hiçbir dil kendini koruyamamıştır. Canlı bir vasıta olan dil bu konuda savunmasız olduğu gözlenmiştir. Türkçe'nin etki ettiği dillerin seslerinde, eklerinde, söz dizimi kalıplarında büyük ölçüde değişlikler gözlenmiştir. Aynı şekilde bu durum Türkçe için de geçerlidir.

Türkçe'nin etkilediği dillerde durum o kadar ileriye gitmiştir ki, bu dillerin söz dizimi nerdeyse Türkçe'ye yaklaşmıştır. Bu etki özellikle altı asra yakın Türk idaresinde ve Türkçe'nin etkisinde kalmış Balkan coğrafyasında yaşayan Güney Slav (Bulgar, Makedon, Sırp, Boşnak) milletlerinde görülmektedir.⁵⁷

Gerek ortaokul, gerekse lise sıralarında Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde Türkçe'nin başka dillerden almış olduğu binlerce kelime dile getirilerek bunların

⁵⁷ Nurettin Demir, “Popüler Dil Tartışmalarına Dil İlişkileri Açısından Bakış”, **Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz Ankara Ticaret Odası Anadolu ağdaş Eğitim Vakfı Yayınları**. Ankara, 2003, s. 37-44.

dilimizdeki olumsuzlukları anlatılmaktadır. Buna karşılık Türk dilinin Dünya dillerine vermiş olduğu binlerce kelime hakkında öğrencilere hiçbir şey söylenmemektedir.⁵⁸

“Takip edebildiğimiz tarihî seyri içinde Türkçe, komşularına, en az onlardan aldığı kadarını vermiştir; yani Türkler, teknoloji başta olmak üzere, pek çok bilim dalından bilgilerin, çeşitli yaşayış tarzlarının, kültür faaliyetlerinin ve modaların ithal edildiği son yüzyıla kadar, komşularına, onlardan öğrendiklerinden fazlasını öğretmişlerdir. Hattâ İslavlar, Macarlar, Rumlar ve Farslarla ilişkileri söz konusu olduğunda, bu bilgi alış verişinde Türkler'in komşularına öğrettiklerinin, onlardan öğrendiklerinden epeyce ağır bastığını görüyoruz.”⁵⁹

3.4. Akraba Olmayan Dillerin Birbirine Etkisi

“Hiç bir zaman her hangi bir dil yabancı etkileşim olmadan gelişemez; tam tersi komşu dillerin onu etkilemesi genelde onun gelişiminde büyük önem taşır. Dillerin bir-biriyle temas halinde olması tarihî bir gerektir ve bu temas bir dilin diğerini etkilemesine yol açmaktadır”⁶⁰

Diller, bir birlerinden sözcük alırken yakınlık uzaklık derecesine veya aynı dil ailesinden olup olmamaya dikkat etmezler. Bu tamamen o şartlar ile alakalıdır. Alıcı dil ortamın şartlarına ve ihtiyacına göre sözcükleri alır. Türkçe, Ural-Altay Dil ailesinin Altay kolundan bir dil, Bulgarca ise Hint-Avrupa Dil ailesinin Slav koluna mensup bir dil olmasına rağmen aralarında etkileşim olmuştur. Fakat burada baskın kültürün ve idare eden ile edilenin önemini unutmamak gerekir.

Sonuç olarak, ayrı dil ailelerine mensup iki dil olmasına rağmen Türkçe, Bulgar dilini etkilemiş ve binlerce sözcük vermiştir. Ancak bunun, yakın veya uzak dil aileleriyle ilişkili olmayıp tamamen Türk kültürünün ve dilinin dönem itibariyle ve uzun asırlar süren idare sisteminden kaynaklandığını belirmemiz gerekir.

⁵⁸ Mustafa Öner, “Türkçede Dille İlgili Alış Verişlerin ve Dil Hareketlerinin Tarihine Toplu Bir Bakış”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Ağustos 1996, C: 1996/II, S: 536, s. 145.

⁵⁹ Günay Karaağaç, “Türkçe ve Komşuları”, **E.Ü. Türk Dili ve Araştırmaları Dergisi**, S.V, İzmir, 1989, s.67.-80.

⁶⁰ J. Vanderis (1937), Yazık, Moskva, 257 s.

Türk dilinin Bulgarca üzerindeki etkisi de bazı dilciler tarafından bir zenginlik olarak görülmekte, Bulgar diline ayrı ve zengin bir ifade gücü kazandırdığını savunmaktadır.⁶¹

3.5. Dille Toplumun ve Kültürün İlişkisi

İnsan, sosyal bir varlık olup toplu yaşama ihtiyacı duymaktadır. Bunu da yaparken en önemli iletişim vasıtası olan dile ihtiyaç duyar. Dil bir anlamda, insaları bir arada tutan kaynaşmalarını sağlayan ve her şeyden önce toplum olmalarını sağlayan bir araçtır. Kültürlerin temelini oluşturan, ulusları ulus yapan, insanoğluna insanlık bilincini veren temel unsurdur dil.

*“Bir ulusun yaşayış biçimi, inançları, gelenekleri, dünya görüşü, çeşitli nitelikleri ve hatta tarih boyunca bu toplumda meydana gelen çeşitli olaylar üzerinde hiç bir bilginimiz olmasa, yalnızca dilbilim incelemeleriyle, bu dilin söz varlığının, söz hazinesinin derinliğine inerek bütün bu konularda çok değerli bilgiler ve güvenilir ipuçları edinebiliriz”*⁶²

İşte Bulgarca’daki Türkçe kelimeleri inceleyerek Türkçe’nin hangi alanda daha fazla kelime verdiğini ve buradan yola çıkarak bunun sebep ve sonuç ilişkilerini ortaya koyabiliriz.

Gerçekten de Bulgarca’ya geçmiş Türkçe sözcükler, Bulgar milletinin tarihî ve kültürel geçmişi için çok önemlidir. Bu sözleri inceleyerek Bulgar milletinin dönemine göre nelere ihtiyaç duyduğunu, günlük hayatını, sosyal ilişkilerini ve daha birçok şeyi öğrenebiliriz. Türkçe’den Bulgarca’ya geçen binlerce sözcüğü ayrıntılı inceleyerek adeta bir dil arkeolojisi yapabiliriz.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, dille toplumun ve kültürün çok yakın bir ilişkisi vardır. Aynı şekilde Bulgar milletinin kültürel, tarihî ve sosyal yapısı için de Türkçe kelimelerin ve Türk kültürünün son derece önemli rolü vardır.

⁶¹ Nermine Memmedova , “Akraba Olmayan Dillerin Birbirine Etkisi Ve Bu Etkileşimin Sonuçları”, **Milli Folklor Dergisi**, Cilt:11,Yıl:21, Sayı:83, Güz 2009, s.2.

⁶² Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil**, Ankara, 1977, C 1, s. 65.

3.6. Diller Arasındaki İlişkiler ve Kùltür Akrabalıkları

Kùltürlerin en önemli unsuru olan dil, kùltürlerin hareketinde ve diğer kùltürlerle olan münasebetleri sırasında en fazla etkilenen unsurdur. İncelediğimiz en eski dil verilerinde bile başka milletlerin dil unsurlarını görebiliriz. Bu dilin doğal yapısı ve canlı bir vasıta olmasından kaynaklanmaktadır.

Özellikle toplumların bir arada yaşadıkları ortamlarda, diller bir biriyle önemli ölçüde etkilenirler. Bu etkileşimde sözcükler alınırken ses dizgeleri, anlatım yollarında da yakınlaşmalar olur.

*“Bir kùltür varlığı, kùltürü oluşturan öğelerin en başta geleni olan dil, bir ulustaki kùltür hareketlerinin ve o ulusun başka toplumlarla olan kùltür ilişkilerinin büyük ölçüde etkisindedir. Bugün çeşitli dillere ait elimizde bulunan yazılı ürünlerin en eskilerinde bile başka dilden alınma öğelerin varlığı göze çarpmaktadır.”*⁶³

Toplumların birlikte yaşamaları, ticari ilişkileri ve siyasal ilişkileri, dinsel yakınlaşmalar, edebiyat etkilenmeleri sonucunda dilden dile birçok kelime aktarılmaktadır.

3.7. Diller Arasındaki İlişkilerin Bir Dilin Sözcük Varlığına Etkisi

Yeryüzündeki bütün dillerde, başka dillerden alınma sözcükler vardır. Hatta bunun yanında o dillerin kavramlarının da olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Bunun sebebi toplumların sürekli olarak bir biriyle ilişki halinde olma zorunluluğudur. Günümüzde ise bu daha da önem kazanmıştır. Küreselleşmenin ve iletişim çağının bütün olanaklarından yararlandığımız günümüz şartlarında, toplumların bir biriyle olan ilişki ve münasebetleri artmıştır.⁶⁴

Fransızların önemli dil düşünürlerinden olan Albert Dauzat kaleme aldığı “*La Philosophie du Langage*” adlı eserinde başka dillerdeki alıntı sözcükler üzerinde durarak çok önemli tespitlerde bulunmuştur. Dauzat’a göre, bir dilde yer alan alıntı sözcüklerin incelenerek tam anlamıyla açıklanabilmesi o dilin tarihinin

⁶³ Aksan, a.g.e., s.137.

⁶⁴ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil**, Ankara, 1977, C 3, s. 24.

aydınlatılabileceğini söylemektedir. Dauzart, incelediği yabancı kaynaklı alıntı sözcüklerden yola çıkarak toplumlar arasındaki münasebetleri göstermektedir. Bunun delili olarak da Haçlı Seferleri sırasında Avrupa dillerine birçok Arapça kelime girdiğini, Yüzyıl Savaşları esnasında Fransızca'ya İngilizce sözcüklerin, Otuz Yıl Savaşlarında ise İspanyol ve İtalyan terimlerinin girdiğini tespit etmektedir.

Dillerin ilişkileri sonucunda en fazla kelime bazında unsurların bir dilden diğerine geçtiği görülmektedir. “ *Bu durumun ortaya çıkışında, toplumlar arasındaki ilişkilerde, belli mallara, araç ve gereçlere, kişiye ve topluma ilişkin kavramlar olarak sözcüklerin, dilin ses, biçim, sözdizimi öğelerinden daha çok yer almaları etkili olmuştur, sanıyoruz.*”⁶⁵

Ticari, siyasal ve toplumsal temaslar milletlerin ve dillerin yakınlaşmalarını büyük ölçüde sağlamasına rağmen, yeterli olmazlar. Dillerin bir arada kullanılır olması yani farklı iki dilin aynı ortamda bulunması, bir dilde olan gramatikal hususların diğerine aktarılmasına sebebiyet vermektedir. Yani burada birlikte yaşam koşullarını paylaşma ve temas ön plana çıkmaktadır.

İşte Bulgar toplumu altı asra yakın süren bir zaman dilimi içinde Türk dili ile böylesine yakın bir ilişki içinde bulunmuş, Türkçe'den Bulgarca'ya binlerce kelime, gramatikal şekil ve kalıplar geçmiştir. Aradan uzun yıllar geçmesine rağmen, bu şekiller ve kelimeler bütün yoğunluğu ile Bulgar dilinde hayati önemde görev yapmaya devam etmektedir.

Bir kişinin birden fazla dili bilmesi ve konuşması dilbiliminde ikidillilik (bilinguismus) denir.

İki dillilik farklı ana babadan doğan çocuklarda rastlandığı gibi, başka bir ülkenin ve onun dilinin konuşulduğu ortamda yetişen kişilerin, mecburiyet ve hayat şartlarından dolayı öğrenmek zorunda olduğu diller, o kişinin ikidilli yetişmesine sebebiyet vermektedir. Fransız anne ve İngiliz babadan doğan çocuk, çok iyi seviyede Fransızca veya İngilizce bilebilir. Ya da bu dillerden birini baskın şekilde bilerek yetişebilir. Bir de

⁶⁵ Aksan, a.g.e. s.25.

yaşadığınız devletin resmi dilinin zorunluluğundan doğan bir mecburiyet içinde o ülkenin resmi dilini ana dilinizin yanında konuşabilirsiniz.⁶⁶

Bulgar milleti ve Balkan coğrafyasında yaşayan birçok millet de, işte aynı şekilde altı asır boyunca iki dilli hayatını sürdürmüştür. Bu kimi zaman mecburi olmuş, kimi zaman gönüllü, kimi zaman da zorunlu olmuştur. İşte bu koşullarda yetişen onlarca nesil iki dilliğin getirmiş olduğu zorunluluklar dolayısıyla sayıca çok fazla Türkçe kelime, kavram ve dil unsurlarını kullanmıştır. Bu kelime ve dil unsurları o kadar benimsenmiş ki, zamanla Bulgar dilinin bir parçası gibi kabul görmüş ve kullanılmıştır. Ve işin ilginç de, Bulgar milletinin bundan asla gocunma bir yana şikâyet etmemesidir. Bu konuyla alakalı tepkiler tamamen XIX. yüzyıl ortalarında batı ve Rus kaynaklı bilginlerin kışkırtması ile tepkiye dönüşmüş ve Bulgar dilindeki Türkçe kelimeler, dilin yabancı bir unsuru gibi algılanmıştır.

Dillerin etkileşimi sırasında bir birine tesir ettikleri dil alanlarını dilbilimci Uriel Weinreich şöyle sınıflandırmıştır:

Sessel Dil Karışması: Baskın olan dilin ses ve vurgu sisteminin diğer dile tesir etmesi

Dilbilgisel İlişkilerde Karışma: Çeşitli eklerin ve diğer unsurların alıcı dilde kullanılması.

Ayrıca dilbiliminde uzun yıllardan beri dil etkileşimi için var olan bir sınıflandırma da şu şekilde ele alınmıştır:

Yankatma Etkisi (adstrat, adstratum) : Bir arada paylaşılan yaşam, komşuluk gibi durumlarda dillerin etkilenmesine verilen isimdir. Bu sınıflandırmaya azınlık dillerinin ana dili etkilemesi de girmektedir. Temelde Bulgarca genelde de Balkan dillerini ve Türkçe'nin etkisini bu sınıflandırmaya göre düşünecek olursak bu etkinin Türkçe için söz konusu olmadığını söyleyelim. Yani Balkanlardaki yerel diller hiçbir zaman Türkçeyi etkilememişlerdir.

Altkatman Etkisi (superstrat, superstratum): Fethedilen topraklardaki yerli halkın veya baskın olan dilin fetheden milletin dilini etkilemesi durumudur. Fakat Balkanlarda bunun söz konusu olmadığını hemen ifade edelim. Yani Osmanlıların fethettikleri Balkan coğrafyasındaki hiçbir halkın dili Türkçe'yi etkilememiştir. Örneğin

⁶⁶ Aksan, a.g.e., s.26.

Bulgarca'dan Türkçe'ye geçen sade 5-6 tane kelime vardır ki bu diğer Balkan milletlerinin dilleri için de geçerlidir. Dolayısıyla bu etkinin Balkan coğrafyasında gerçekleşmediğini söylemek gerekir.

Üstkatman Etkisi (superstrat, superstratum) : Bir memleketi fetheden milletin dilinin o ülke topraklarında konuşulan dile etki etmesi meselesidir. Osmanlı'nın Balkan coğrafyasındaki idaresi ve Türk dilinin Balkan milletleri üzerindeki yoğun etkisi bu sınıflandırmaya verilebilecek en güzel örnektir.

Dillerin etkileşiminin seviyesini ve durumunu yukarıda üç grup halinde özetledik. Türkçe'nin Balkan dilleri ve incelediğimiz Bulgar dili üzerindeki etkisinin sadece üçüncü gruba uygun düştüğünü tespit ediyoruz. Yani Türkçe Bulgar dili üzerinde üstkatman etisi yaratarak Bulgar dilini etkilemiştir. Baskın ve idari gücü altı asır boyunca elinde tutmuş olan Türk idare sistemi ve onun resmi dili olan Türkçe, Bulgar diline üstkatman etkisi yaparak binlerce kelime, söz dizgesi ve diğer dilbilgisel, gramatikal unsurlar vermiştir.⁶⁷

İnsanların topluca bir arada yaşamaları, doğal bir sonuç olarak iletişimi ve dil faaliyetlerini getirecektir. Yan yana gelen iki insan bir biriyle konuşur, bir birinden etkilenir. Aynı şekilde yan yana gelen iki farklı dilde ilk önce birbirini anlamaya çalışır daha sonra yavaş yavaş bir biriyle ilişkiye girer ve birbirinden alışverişe başlar. İşte burada dil etkileşimi başlar. Bugün yeryüzünde başka bir dilden etkilenmeyen, diğer dillerle temasa geçmemiş bir dil yoktur. Dünya dillerinde başka dillerden alınma birçok kelime, kavram, anlam aktarması vardır.⁶⁸

⁶⁷ Aksan, a.g.e., s.29.

⁶⁸ Ercan Alkaya, "İki Dillilik ve Rusçadan Tatar Türkçesine Geçen Kavram Tercümelere", **Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 2/2, Spring, S. 2, www.turkishstudies.net, (Ed. Prof. Dr. Gurer GULSEVİN- Dr. Mehmet Dursun ERDEM), s. 41-53.

IV. BÖLÜM

TÜRK DİLİNİN BULGAR DİLİNE VE BALKAN DİLLERİNE TESİRİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Türkçe'nin Balkan dilleri ve Güney Slav dilleri üzerindeki etkisi yüz yıldan daha fazla bir süre bu konuyla ilgilenen araştırmacıların çalışma alanı olmuştur. Başta Slav kökenli araştırmacılar olmak üzere, batılı dilciler bu konuyla yakından ilgilenmişler ve bu alanda birçok çalışma yapmışlardır. Türk dilcilerinin ise bu alan ile ilgili çalışmaları, ne yazık ki yeterli sayıda değildir.

Türk dilinin Balkan dilleri ve Güney Slav dilleri üzerindeki güçlü etkisi bu konunun asıl muhatapları olan Türk dilciler tarafından her yönüyle kapsamlı şekilde incelenmeye muhtaç olduğu aşikârdır.

Türkçe, alta asra yakın bir süre bu coğrafyada etkili olmuş, her şeyden önemlisi insanlar arasında resmi bir iletişim dili, kültür dili, idare dili olmuştur. Bu yüzden her şeyden evvel dilimizin bu zenginliğini her yönüyle kapsamlı şekilde araştırmak bizlerin, Türk dilcilerin asıl sorumluluğudur.

Batılı ve Slav dilcilerin bu konuyla yakinen ilgilenmelerinin sebebi; dillerinde, bugün bile yaşamaya devam eden binlerce Türkçe kelimenin yer almasıdır.

Türk dilinin Bulgar dili üzerindeki etkisi o kadar büyüktür ki, neredeyse etkilemediği, kelime vermediği alan yok gibidir. Bu Bulgar dilinin morfolojisinde, fonetiğinde, frazeolojisinde (anlambilim) bile hissedilmektedir.⁶⁹

Türk dilinin Balkan dilleri ve güney Slav dilleri üzerindeki etkisini incelemiş başlıca önemli bilim adamları ve eserleri şunlardır:

Bu konuyla ilk ilgilenmeye başlayan **Franz Miklosich'dir**. Daha 1884 yılında "Doğu Avrupa Dillerindeki Türkçe Unsurlar" "*Die Türkischen Elemente In Der Südosteuropaischen Sprachen (Grichish, Albanisch, Rumunisch, Bulgarisch, Serbisch,*

⁶⁹ Оливера Јашар Настева, **Турските Лексички Елементи во Македонскиот Јазик**, Институт за Македонски Јазик Крсте Мисирковски, Скопје, 2001, s. 10.

Kleinrussisch, Grossrussisch, Polnisch) I-II Halfte, Wien, 1884”⁷⁰ isimli eserini yazıyor. Bundan birkaç yıl sonra , “*Nachtrag zu der unter dem gleichen Titel im XXXIV und XXXV Bande der Denkschriften gedruckten Abhandlung, Wien, 1888-1889.*”⁷¹ eserini yayımlıyor.

Bu iki çalışmasıyla Miklosich, Türk dilinin Yunanca, Arnavutça, Romence, Bulgarca ve Sırpça’ya vermiş olduğu kelimeleri tespit etmiş ayrıca kullanışlarını da göstermiştir. Bunun yanında Beyaz Rusya diline, Rusça’ya ve Leh diline vermiş olduğu kelimeleri de incelemiştir. Eserinde Türkçe’nin etkisinin Peçenek, Kuman Türklerinden itibaren başladığını vurgulamıştır. Miklosich’in yapmış olduğu bu çalışmalar önemlidir. Ancak onun incelemiş olduğu dillerin sayısının fazla olması, konular üzerinde derinlemesine inmesini engellemiştir.⁷²

P.Skok, Miklosich’in yapmış olduğu bu çalışmaların, kelimeleri vermesinden ve sınıflandırmasından ileri geçmediğini söylemiştir. **Th. E.Korsch, Fr. V. Kraelitz Miklosich’in** bu eserleri üzerinde çalışmış ve birçok önemli düzeltme ile birlikte çeşitli eklemlerde bulunmuştur.

Bu dönemdeki çalışmalardan biride **Borche Popovich’in** 1884 yılında hazırladığı “ *Turske i Druge Istočanske Reči u Našem Jeziku*” *Glasnik srp. Uč. Društva, 59, Beograd, 1884.* (Dilimizdeki Türkçe ve Diğer Doğu Dillerine Ait Kelimeler) isimli sözlüğüdür.⁷³ Bu çalışma, Sırp- Hırvat dilindeki Türkçe kelimeleri sınıflandırması bakımından uzun süre alanında önemli ve tek eser olarak kalmıştır.

Sırp dilinin ilk sözlüğünü yazan **Vuk Stefanoviç Karaciç** (Вук Стефановић Караџић) 1818 yılında yayımladığı “*Sırpça Sözlük*” (Српски Рјечник Истољкован Њемачким и Латинским Ријечма⁷⁴) 26.000 madde başı kelimeye yer vermiştir. Karaciç, bunların içinden 2.500 kelimeyi Türkçe olarak işaretlemiştir. Karaciç 1852

⁷⁰ Franz Miklosich, **Die Türkischen Elemente in der Südosteuropaischen Sprachen** (Griechisch, Albanisch, Rumunisch, Bulgarisch, Serbisch, Kleinrussisch, Grossrussisch, Polnisch) I-II Halfte, Wien, 1884.

⁷¹ Franz Miklosich, **Nachtrag zu der Unter dem Gleichen Titel im XXXIV und XXXV Bande der Denkschriften Gedruckten Abhandlung**, Wien, 1888-1889.

⁷² Настева, a.g.e., s.10.

⁷³ Борђе Поповић, **Турске и Друге Истољчанске Речи у Нашем Језику**, Гласник Срп. ученог друштва, св. 59, Београд, 1884.

⁷⁴ Вук Стефановић Караџић, **Српски Рјечник Истољкован Њемачким и Латинским Ријечма**, Беч, 1818.

yılında yayımladığı sözlüğün ikinci baskısında, kelimelerin sayısını 47.000 çıkarmış ve Türkçe olarak işaretlediği kelimelerin sayısını da 3.700 olarak vermiştir. Karaciç'in bu sözlüğünde Almanca alıntılarının sayısı 200'ü geçmemesine karşı, Türkçe kelimelerin sayısının bu denli fazla olması, onların Sırp dili tarafından benimsendiğinin göstergesidir.

Sırp- Hırvat dillerindeki Türkçe'nin etkisi üzerine çalışma yapan **S.Stachowski** şu eserleri kaleme almıştır: **“Piröt* Sırp Ağzlarında Türkçe Kelimeler”** *“Türkische Lehwörter im Serbischen Dialekt von Piröt. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego ML. Prace językoznawcze. Zeszyt 111, Kraków, 1922.”*⁷⁵, **“Sırp -Hırvat Dillerindeki Türkçe Kelimeler ve Fonetik Özellikleri”** *“Die Osmanisch-Türkischen Lehwörter im Serbokroatischen und Ihre Bedeutung Für Die Historische Phonetik Des Osmanisch-Türkischen, FO IV 1963.”*⁷⁶, **(Bulgar Dilinde Türkçe Kelimelerin Kronolojisi Üzerine Araştırmalar)** *“Studia Nad Chronologią Turcyzmów W Języku Bułgarskim, Kraków, 1971.”*⁷⁷

Yine Sırp- Hırvat dillerindeki Türkçe'nin etkisi üzerinde çalışmış **A. Knežević** yazdığı **“Sırp-Hırvat Dillerinde Türkçe Kelimeler”** *“Die Turzismen in der Sprache der Kroaten und Serben. (=Veröffentlichungen des Slavisch-Baltischen Seminars der Westfälischen Wilhelms-Universität III, Münster (Wesf), 1962.”*⁷⁸ ve **Sn. Petroviç'in (Сн. Петровић)** yazdığı **“Türkçe Kelimelerin Sırp-Hırvat Dilindeki Tarihi Geçmişi”** *“Историјат И Стане Проучвана Турцизма У Српско-Хрватском Језику. Зборник За Филологију И Лингвистику, XXXVI/2, Нови Сад, 1993.”*⁷⁹ eserleri de son derece önemlidir.

⁷⁵ S. Stachowski, **Türkische Lehwörter im Serbischen Dialekt von Piröt**, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego ML. Prace językoznawcze. Zeszyt 111, Kraków, 1922.

⁷⁶ S. Stachowski, **Die osmanisch-türkischen Lehwörter im Serbokroatischen und ihre Bedeutung für die historische Phonetik des Osmanisch-türkischen**, FO IV 1963.

⁷⁷ S. Stachowski, **Studia nad Chronologią Turcyzmów w Języku Bułgarskim**, Kraków, 1971.

⁷⁸ A. Knežević, **Die Turzismen in der Sprache der Kroaten und Serben**. (Veröffentlichungen des Slavisch-Baltischen Seminars der Westfälischen Wilhelms-Universität III, Münster (Wesf), 1962.

*Piröt: Sırbistan'ın doğusunda, Bulgaristan ile sınır olan şehir.

⁷⁹ Сн. Петровић, “Историјат и Стане Проучвана Турцизма у Српско-Хрватском Језику”, **Зборник за Филологију и Лингвистику**, XXXVI/2, Нови Сад, 1993.

1930'lu yıllarda Danimarkalı **Kr. Sandfeld** Türk-Balkan dil ilişkilerini konu seçerek şu eserleri yazmıştır: “**Balkanoloji Dilbilimi**” “*Linguistique Balkanique, Paris, 1930.*”⁸⁰ ve “**Balkan Dilbilimi**” “*Balkan Filologien*” çalışmaları. Ayrıca : “**Balkan Dilleri**”, “*Balkanski Yezitsi. Kn'iga O Balkanu, I, Beograd, 1936.*” “**Uluslararası Balkanoloji Etüdüleri ve Eleştirileri**” “*Revue Internationale Des Etudes Balkaniques, I Anne, T. I-II, Beograd, 1934-1935*”

Bu eserler ile **Sandfeld**, Balkanoloji'nin bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Eserlerinde Türkçe kelimelerden de bahseden **Sandfeld**, Türkçe kelimelerin Balkan dillerine yavaş yavaş geçtiğini, ayrıca Güney Slav dillerinde var olan Türkçe kelimelerin bir kısmının direkt olarak geçmediğini, başka bir Balkan dili vasıtasıyla alındığını belirtmiştir. Bu konuyla alakalı **Sandfeld** Romence'deki Türkçe kelimelerin Bulgarca, Arnavutça'daki Türkçe kelimelerin ise Sırpça ve Yunanca vasıtasıyla geçtiğini söylemiştir.

1937-1938 yıllarında **P. Skok**'un “**Türkçenin Sırp-Hırvat Dillerine Katkısı**” “*Prilozi Proučavanju Turcizma u Srpskohrvatskom Jeziku*”⁸¹ çalışmasını görüyoruz. Son derece geniş bir önsöz ve vokabulara sahiptir. Eserin önsöz kısmında Skok, Bosna-Hersek'de Müslüman olmayan halkın dilinde kullanılan 800 Türkçe kelimeyi değişik bir metot ile incelemiştir. Skok'a göre, bu çalışma üç bölümden oluşması gerekiyordu. Birinci bölüm “*Vokabular*” , ikinci bölüm “*Sırp-Hırvat topraklarındaki Türk antroponim ve toponimi*”, üçüncü bölüm “*Türklerin tarihî, sosyal ve kültürel etkisi*” şeklinde olmalıydı. Fakat planlanan bu üç bölümlük eserin maalesef birinci bölümü olan “*Vokabular*” basılmıştır.

Yine bu tarihlerde **John D. Prince** “*Surviving Turkish Elements in Serbo-Croatian, Journal of the American Oriental Society, vol. 51, n.3, str. 241-261.*”⁸² eseriyle Sırp-Hırvat dilindeki fonetik bakımından değişikliğe uğramış Türkçe kelimeleri incelemiş ve 300 kelimenin alfabetik dizilişiyle birlikte İngilizce anlamlarını vermiştir.

1939 yılında **Haralampie Polenakovic**'in doktora tezi olarak hazırladığı “*Turski Elementi u Aromunskom Dijalakti (Odlomak, Predgovor Uvod I Glava X, odelak*

⁸⁰ Kr. Sandfeld, *Linguistique Balkanique*, Paris, 1930.

⁸¹ Petar Skok , “Prilozi Procavanju Turcizama u Srpskohrvatskom Jeziku”, *Slavia*, Praha, 1937-1938.

⁸² John D. Prince, “Surviving Turkish Elements in Serbo-Croatian”, *Journal of the American Oriental Society*, vol. 51, n.3, str. 241-261.

2) , *Skopl'e, 1939*”⁸³ (**Aromunskom ağızdaki Türkçe kelimeler**) isimli eserini görüyoruz. Bu çalışmada Polenakovik Aromunskom* ağızdaki Türkçe kelimeler yanı sıra deyimleri de tespit etmiştir.

1957 yılında **Abdullah Şkalyiç'in** “ *Turcizmi u Narodnom Govoru i Narodnoj Knjizevnosti Bosne i Hercegovine. Knjiga I (A-J) , knjiga II (K-Z) , Sarjevo, 1957.*” (**Bosna- Hersek Halk Edebiyatı Ve Halk Dilindeki Türkçe Kelimeler**)⁸⁴ çalışmasını görüyoruz. Bu çalışma, Bosna Hersek’ de kullanılan Türkçe kelimelerin bir sözlüğüdür. Sözlükte 8000 Türkçe kelime yer almaktadır. Eserin önsözünde Şkalyiç Türkçe kelimeler ve onların fonetik değişiklikleri hakkında uzunca bahsetmiştir. Şkalyiç’in bu çalışması dönemin Yugoslav oryantalistlerinde ve bütün Türkoloji camiasında büyük ilgi uyandırmıştır. Öyle ki **Fehim Bayraktareviç** “*Abdullah Şkaljiç, Turcizmi U Narodnom Govoru I Narodnoj Knjizevnosti Bosne I Hercegovine, Prilozi, knj. 26, sv. 3-4, str. 334-344, Beograd, 1960.*” (**Abdullah Şkalyiç, Bosna- Hersek Halk Edebiyatı Ve Halk Dilindeki Türkçe Kelimler**)⁸⁵ isimli eseri kaleme alıyor. **Bayraktareviç** çalışmasında, önemli düzeltmeler yaparak Şkalyiç’in eksikliklerini göstermiştir. Yine **Bayraktareviç**, Şkalyiç’in sözlüğü hakkında yazmış olduğu “ *Prilozi Proçavanju Naših Pozajimici Orientalnog Porekla, Prilozi, knj. 27, sv. 1-2, str. 65-79, Beograd, 1961*”⁸⁶ isimli eserinde Sırp-Hırvat dilleri üzerindeki Türkçe’nin etkisi hakkında genel bilgiler vermektedir.

Bayraktareviç’in yanı sıra Şkalyiç’in sözlüğü ile ilgili **Ş. Sikiriç’in** de çalıştığını göremekteyiz. Ş. Sikiriç, “*Abdullah Şkaljiç, Turcizmi u Narodnom Govoru i Narodnoj Knjizevnosti Bosne i Hercegovine, Prilozi za Arianalnu Filologiju, knj. VIII-IX,*

⁸³ Харалампіје Поленаковик, **Турски Елементи у Аромунском Дијалекту** (одломак, предговор, увод и глава X, одељак 2) Скопље,1939.

⁸⁴ Abdulah Skaljić, **Turcizmi u Narodnom Govoru i Narodnoj Knjizevnosti Bosne i Hercegovine**, Knjiga I (A-J) , knjiga II (K-Z) , Sarjevo, 1957.

* Balkanların Güneyinde yaşayan halk. Dilleri Romenceye benzemektedir.

⁸⁵ Fehim Bajraktarević, “Abdulah Skaljić, Turcizmi u Narodnom Govoru i Narodnoj Knjizevnosti Bosne i Hercegovine”, **Prilozi, knj. 26**, sv. 3-4, str. Beograd, 1960.

⁸⁶ Fehim Bajraktarević, “Prilozi Procavanju Naših Pozajimici Orientalnog Porekla”, **Prilozi, knj. 27**, sv. 1-2, Beograd, 1961.

Sarajevo 1960.”⁸⁷ Sikirić, sözlüğün öneminden bahsetmiş, Şkalyiç’in etimolojik ve semantik açıklamalarına birçok önemli düzeltmede bulunmuştur.

Yukarıda göstermiş olduğumuz çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, bu eserler Türk dilinin Güney Slav ve Balkan dillerine vermiş olduğu kelimelerin bir sözlüğü mahiyetindeki çalışmalardır. Ancak standart sözlüklerden farklı olarak bu sözlüklerin önsözlerinde birçok bilim adamı, Türkçe’nin etkisi üzerinde şahsi düşüncelerini belirtmişlerdir.

Leksikoloji, dilin yabancı etkiye en açık kısmı olması, alıntı unsurların bu bölümde daha fazla görülmesi birçok araştırmacıyı leksikoloji üzerinde çalışmaya sevk etmiştir. Fakat hiç kuşku yok ki Türk dili Güney Slav ve Balkan dillerinin gramatikal sistemi üzerinde de etkili olmuştur.⁸⁸

Türk dilinin bu etkisinde **F. Miklosich** ve **P. Skok** da katılmaktadır. Ancak bazı çevreler gramatikal etkinin olmadığını iddia etmiştir. **Miklosich** Türkçe’nin gramatikal etkisinin şu cümlelerle açıklıyor: “*Die Einwirkung der Türken auf ihre Nachbarn beschränkt sich nicht auf Wörter, sie umfasst auch die Grammatik und soziale und staatliche Einrichtung*”

Skok da, “*Türk dilinin Slav dilleri ve Balkan dillerinin gramatikal sistemine etki ettiğine dair hiç kuşumuz yoktur. Sadece bu konuda elimizde malzeme bulunmamaktadır. Bugüne kadar sadece leksikolojik malzeme toplanarak incelenmiştir.*” Ayrıca yine **Skok**, Türk dilinin Balkan dillerinin fonetiği ve morfolojisi üzerindeki tesiri ile ilgili yeterli kaynağın olmaması hakkında şöyle demektedir. “*Vu l’influence extraordinaire du lexique turc, il se pose la question de savoir si la langue turque avait la même langues balkaniques. Les études respectives respectives faisant malheureusement défaut, il est extrêmement difficile de répondre a cette question*”

Türk dilinin gramatikal tesiri üzerine yapılmış çalışmalar şunlardır: **Franz Miklosich** “**Türkçenin Doğu Avrupa Dilleri Üzerindeki Gramatikal Etkisi**” “*Über Die Einwirkung Des Türkischen Auf Die Grammatik Der Südosteuropaischen Sparchen,*

⁸⁷ S. Sikirić, “Abdulah Skalić, Turcizmi u Narodnom Govoru i Narodnoj Knjizevnosti Bosne i Hercegovine, **Prilozi za Aorientalnu Filologiju**, knj. VIII-IX, Sarajevo 1960.

⁸⁸ Настева, a.g.e., s.12.

Sitzungsberichte, B. CXX, str.I., Wien, 1889.”⁸⁹ **B. Tsonev**, “**Bulgar Dilindeki Belli ve Belirsiz Formlar**” “*Opredeleni i Neopredeleni Formi vı Bilgarskii Ezik, Sofiya, 1911.*”

⁹⁰ **N.K. Dimitriev**, “*Ztüd’ı po Serbsko-Turetskomu Yaz’ıkovomu Vzaimodeistviyü, Doklad’ı Akademi Nausk SSSR, 1928.*”⁹¹

Miklosich, çalışmasında Güney Avrupa dillerinde kullanılan bazı Türkçe ekler ve sentaks etkilenmelerinden bahsetmektedir. O, şunları yazıyor: “*Was die Grammatik anlang, so sind hier einige Erscheinungen der Stamm und Wort bildungslehre und der Syntax zu behandeln.*” **Tsonev**, son derece önemli olan Türk dilinin Bulgar filinin sentaksı üzerindeki etkisi bahsine yazmıştır. Aynı zamanda Türk dilinden çok sık yapılan öykünmelerden de söz etmiştir. **Dimitriev** ise çalışmasında, Türk dilinden alınmış olan zarflar üzerinde durmaktadır.

Lazar Şaineanu’nun kaleme aldığı “*İnfluenta Orientală Asupra Limbei Şi Culturei I (Întroducerea), II (Vocabularul), Bucurreşti, 1900.*” ve **Th. Löewel’in** yazdığı “*Elemente Turceşti, Arabeşti Şi Persane În Limba Romana, Constantinople Lipsca, 1894.*”⁹² çalışmaları, Türk dilinin Romen dili üzerindeki gramatikal etkisi bütün yönleriyle incelenmiştir.

Tsonev’in ölümünden sonra **St. Mladenov** redaktörlüğünde basılan **B. Tsonev**, “*İstoriya Na Bilgarskii Eziki, T. II, Posmırtno İzdaniye Podı Redaktiya Na St. Mladenov, Sofia, 1934.*” (Bulgar Dilinin Tarihi, B. Tsonev’in ölümünden sonra St. Mladenov redaktörlüğünde basılmıştır.)⁹³ isimli bu kitapta, Türk dilinin Bulgar dili ve komşu diller üzerindeki etkisi ayrı bir bölüm halinde incelenmiştir. **Tsonev**, tıpkı **Dimitriev** ve **Skok** gibi bu konuyu daha kapsamlı inceme taraftarıymış. Ancak buna ömrü vafa etmemiştir. **Tsonev’in** ayrı olarak yazdığı ve içinde Türkçe’nin etkisini de gösterdiği “*Bulgarca ve Komşu Dillerindeki Ödünç Kelimeler*” isimli çalışması, “*Bulgar Dilinin Tarihi*” isimli kitabına ölümünden sonra redaktör **St. Mladenov** tarafından dâhil edilmiştir. Ancak,

⁸⁹ Franz Miklosich, Über Die Einwirkung Des Türkischen Auf Die Grammatik Der Südosteuropaischen Sparchen, *Sitzungsberichte*, B. CXX, str.I., Wien, 1889.

⁹⁰ Б. Цонев, **Определени и Неопределени Форми в Българския Език**, София, 1911.

⁹¹ Н.К. Димитриев, **Етюдъ по Сербско-Турецкому Язъковому Взаимодействию**, Докладъ Академий Наук. СССР, 1928.

⁹² Lazar Şaineanu, **İnfluenta Orientală Asupra Limbei Şi Culturei Romane I (Întroducerea), II (Vocabularul)**, Bucurreşti, 1900.

⁹³ Б. Цонев, **История на Български Език**, т.ІІ, посмъртно издание под редакция на Ст. Младенов, София, 1934.

Mladenov'un özensiz çalışması, kelimeleri alfabetik sıraya dizmemesi ve analiz yapmaması **Tsonev'in** hayalini kurmuş olduğu çalışmadan uzaklaşmasına vesile olmuştur.

Türk dilinin Bulgarca üzerindeki etkisi, **N.K. Dimitriev'in** “*Zametki Po Bolgarsko-Turetskim Razgovoram, Doklad'ı Akademi Nauk SSSR, seriya, B 1927, str. 210-215.*”⁹⁴ eserinin birkaç sayfasında bahsedilmektedir.

Kiril Mirçev, “Bulgar Dilinin Tarihi” “*Историческа Граматика На Българския Език, Второ Издание, 1963*”⁹⁵ isimli eserinde Türkçe alıntılardan bahsetmiştir. Ayrıca **Alf Grannes ve Hayriye Süleymanoğlu'nun** Bulgar dilindeki Türkçe alıntılar hakkında ciddi ve son derece önemli çalışmaları vardır: *Grannes, Alf, Kjetil Rå Hauge, Hayriye Süleymanoğlu, A Dictionary of Turkisms in Bulgarian, The Institute for Comparative Research in Human Culture, Novus Forlag, Oslo, 2002.*⁹⁶

Yine **Alf Grannes'in** “*Turco-Bulgarica. Articles in English and French concerning Turkish influence on Bulgarian, Harrassowitz Verlag-Wiesbaden, 1996.*” eserini görmekteyiz.⁹⁷

Grannes kaleme aldığı eserinin önsözünde Türkçe'nin Balkan dillerine tesiri hakkında Slavistlerin çalıştıklarını ve bundan dolayı yapılan çalışmaların bazı eksikliklerinin bulunabileceğini söylemiştir.

Tsvetanka Makedonska'nın (ЦветанкаМакедонска) Bulgar diline geçen Türkçe deyimler konusunda yazmış olduğu , “*Турски Фразеологични Заемки В Българския Език, Български Език XVI, 322-331.*” makale son derece önemlidir.⁹⁸

Yine **Petr Miyatev'in** “*Türk ve Bulgar Dilleri Arasında Çağdaş Dil İlişkileri, XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildirilerden Ayırbasım, Ankara, 1968.*”⁹⁹ Bulgar diline geçen Türkçe deyimler hakkında önemli bilgiler vermektedir.

⁹⁴ Н.К. Димитриев, *Заметки по Болгарско-Турецкум Разговорам*, Докладъ Академий Наук. СССР, серия Б, 1927.

⁹⁵ Кирил Мирчев, *Историческа Граматика на Българския Език*, второ издание, София, 1963.

⁹⁶ Alf Grannes, Kjetil Rå Hauge, Hayriye Süleymanoğlu, *A Dictionary of Turkisms in Bulgarian*, The Institute for Comparative Research in Human Culture, Novus Forlag, Oslo, 2002.

⁹⁷ Alf Grannes, “Turco-Bulgarica. Articles in English and French Concerning Turkish Influence On Bulgarian”, *Harrassowitz Verlag-Wiesbaden*, 1996.

⁹⁸ Цветанка Македонска, “Турски Фразеологични Заемки в Българския Език”, *Български език* XVI, 322-331.

Vesela Kristeva'nın doktora tezi olarak hazırladığı ve daha sonra kitap halinde basılan “*Tilkoven Reçnik na Turtsizmite v Bulgarskiya Ezik, Skorpio vi, Sofia, 2003.*” (Bulgar Dilindeki Türkçe Kelimelerin Açıklayıcı Sözlüğü)¹⁰⁰ isimli eseri özellikle 1991 yılından itibaren Modern Bulgar basını ve televizyonunda kullanılan Türkçe kelimeler ile ilgili yapılmış son derece önemli bir çalışmadır.

Son olarak 2002 yılında Türkçe'nin Balkan dillerine verdiği kelimeler ile ilgili yıllarca çalışmış ve bu alanın önemli uzmanlarından olan üç bilim adamı **Alf Grannes, Kjetil Rå Hauge ve Hayriye Süleymanoğlu'nun** hazırladığı “*A Dictionary of Turkisms in Bulgarian, The Institute for Comparative Research in Human Culture, Novus Forlag, Oslo, 2002.*” Bulgarca'da Türkçe Kelimeler Sözlüğünde 7427 Türkçe kelimeye yer verildi. Fakat buraki kelimeler günümüz Çağdaş Bulgarca'sında yer alan Türkçe kelimelerden ziyade ağızlarda, konuşma dilinde ve diğer metinlerde geçen bütün kelimelerin bir araya getirildiği bir çalışmadır.

Türk dilinin Yunan diline etkisi **P. Louis de Ronzevalle'nin** “*Les Emprunts Turcs Dans Le Grec Velgaire, Journal Asiatique, X s.t. XVIII, Paris, 1911.*” eserinde incelenmiştir.¹⁰¹

Arnavut dili üzerindeki etkisi ise **Gustav Mayer'in** “*Etimologischen Wörterbuch der albanesizhen Sprache, Strasburg, 1891.*” etimolojik sözlüğünde geniş bir şekilde incelenmiştir.¹⁰²

Türkçe unsurları Balkanoloji açısından inceleyen çalışmalar ise şunlardır: **Kr. Sandfeld'in** şu çalışmalarını görüyoruz: “*Linguistique Balkanique, Paris, 1930*” ve “*Balkan Filologien*” , “*Balkanski Yezitsi Kn'iga o Balkanu, I, Beograd, 1936.*” , “*Revue Internationale Des Etudes Balkaniques, I anne, t. I-II, Beograd, 1934-1935.*” Ayrıca bu konuyla alakalı **T. Kowalski'nin**, “*Türk Dilinin Komşu Dilleri Üzerindeki Tesiri*”, *Ankara, 1934.*¹⁰³ çalışmasını ve **O. Spies'in** “*Türkischen Sprachgut im*

⁹⁹ Petır Miyatev, “Türk ve Bulgar Dilleri Arasında Çağdaş Dil İlişkileri”, **XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildirilerden Ayırbaşım**, Ankara, 1968.

¹⁰⁰ Весела Кръстева, **Тълковен Речник на Турцизмите в Българския Език**, Скорпио Ви, София, 2003.

¹⁰¹ P. Louis de Ronzevalle, “Les Emprunts Turcs Dans Le Grec Velgaire”, **Journal Asiatique**, X s.t. XVIII, Paris, 1911.

¹⁰² Gustav Mayer, **Etimologischen Wörterbuch der albanesizhen Sprache**, Strasburg, 1891.

¹⁰³ Tadeusz Kowalski, “Türk Dilinin Komşu Millet Dilleri Üzerindeki Tesiri”, **Ülkü**, 4.c., s.20., Birinci Teşrin,s. 98-105, 1934.

Hindustani”, *Studia Indologica* 21, *Festschrift für W. Kirfel, Bonn, 1955*.¹⁰⁴
çalışmalarını görmekteyiz.

Yukarıdaki çalışmalar da göstermektedir ki, Türk dilinin Balkanlardaki Slav dillerine ve Slav olmayan diller üzerinde etkisi birçok bilim adamının ilgisini çekerek bu konu üzerinde çalışmaya sevk etmiştir. Ne yazık ki; Türk dilinin Sırp-Hırvat ve Bulgar dillerine etkisi üzerimde çalışmış olan **Dimitriev, Skok ve Tsonev** bu konudaki eserlerini bitirmeden ve kesin bir sonuca varamadan aramızdan ayrılmışlardır. Buna rağmen onların bitmemiş çalışmaları bile, Balkan milletlerinin dillerini öğrenme konusunda bize büyük yardım sağlamaktadır.

Türk Dilinin Makedonca üzerindeki etkisi üzerinde yapılmış en derli, toplu çalışmayı **Olivera Yaşar Nasteva'nın** 1963 yılında doktora tezi olarak hazırladığı ve 2001 yılında Krste Misirkovski Enstitüsü tarafından kitap halinde basılan , “*Turските Лексички Elementi во Makedonskiot Yazik (Makedon Dilindeki Türkçe Leksikolojik Unsurlar), İnstitut Za Makedoski Yazik Krste Misirkov*”, Üsküp, 2001, ”¹⁰⁵ eserinde görmekteyiz. **Nasteva** bu çalışmasıyla Türk dilinin Makedonca üzerindeki geniş etkisini, ayrıntılı ve özentili bir inceleme metoduyla ele alarak yazmıştır. Eserde 4000 yaklaşık Türkçe kelimenin bir indeksi bulunup her kelime ayrıntılı şekilde sınıflandırılmıştır. Altı bölüm halinde incelenen Türkçe kelimeler, 1. bölümde, “*Türkçe Kelimlere Genel Bir Bakış*” 2. bölümde “*Leksikolojik Alıntılar*”, 3. bölümde “*Linguistik Öykünmeler*”, 4. bölümde “*Türkçe- Makedonca Dil Etkileşimleri ve Karışmaları*”, 5. bölümde “*Türkçe Alıntılarının Fonetik Adaptasyonu ve Türkçe Fonetik Sisteminin Makedon Fonetik Sistemi Üzerindeki Etkisi*” 6. bölüm “*Makedon Dilindeki Türkçe Kelimelerin Morfolojik Adaptasyonu ve Türkçe Alıntılarının Makedon Morfolojisi Üzerindeki Etkisi*” şeklinde incelenmiştir.

1994 yılında üç cilt halinde basılan “*Makendon Dilinin Sözlüğünü*” incelemiş olan **Hamdi Hasan** bu sözlükte 3.404 Türkçe kelime tespit etmiş, bunu yazdığı makalesinde “*Bugünkü Makedonca Sözlükte Türkçe ve Türkçeleşmiş Kelimeler. V.*

¹⁰⁴ O. Spies, “Türkischen Sprachgut im Hindustani”, *Studia Indologica* 21, *Festschrift für W. Kirfel, Bonn, 1955*.

¹⁰⁵ Оливера Јашар Настева, **Турските Лексички Елементи во Македонскиот Јазик**, Институт за Македонски Јазик Крсте Мисирковски, Скопје, 2001.

Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül, Ankara, 2004, 1355-1366."dile getirmiştir.¹⁰⁶

Türkçe'nin Arnavutça üzerindeki etkisini ile alakalı çalışan araştırmacılardan **Tahir Dizdari** Arnavutluk'u bölge bölge gezerek birçok kelime ve deyim toplamıştır. Bu çalışma bir sözlükten çok ansiklopedik bir çalışma olarak görülmektedir. Tahir Dizdari'nin bu çalışmaları bilimsel dergilerde yayımlanmıştır. "*Disa Vëzhgime mbi Turqizmat në Shqipe*", *Konferenca e Parë e Studimeve Albanologjike, 1965, Tiran, 407-409.*¹⁰⁷

Yine **Ekrem Çabej'in** "*Për një shtresim kronologjik të huazimeve turke në gjuhën shqipe, Studime Filologjike, 4*"¹⁰⁸ çalışmasında Türkçe kelimelerin Arnavut diline yerleşme süreci ve kronolojisi ile ilgili güzel bir çalışmasını görmekteyiz.

Türkçe'nin Arnavut diline etkisi üzerine **Anton Krajni'nin** "*Hymja e Turqizmeve në Shqipe dhe Përprojekjet për Zëvendësimin e Tyre, Studime Filologjike, XIX (VII), 1.*" çalışmasını görmekteyiz.¹⁰⁹

Norbert Boretzky yaptığı çalışmada "*Der Türkische. Einfluss auf das Albanische, Teil I, II Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1975*" **Tahir Dizdari'nin** sözlüğünü esas alarak Arnavut diline 4000 Türkçe kelimenin geçtiğini belirtmektedir.¹¹⁰ Türkçe'nin Yunan dili üzerindeki etkisi üzerine yapılmış önemli çalışmaları şu şekilde gösterebiliriz. **P. Georgiadis'in** doktora çalışması olarak hazırladığı, "*Die lautlichen Veränderungen der türkischen Lehnwörter im Griechischen. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der philosophischen Fakultät der Ludwig-Maximillian-Universität zu München.*" eseri son derece önemli bir çalışmadır.¹¹¹

¹⁰⁶ Hamdi Hasan, "Bugünkü Makedonca Sözlükte Türkçe ve Türkçeleşmiş Kelimeler", **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, 20-26 Eylül, Ankara, 2004, 1355-1366.

¹⁰⁷ Tahir Dizdari, "Disa Vëzhgime mbi Turqizmat në Shqipe", **Konferenca e Parë e Studimeve Albanologjike**, 1965, Tiran, 407-409.

¹⁰⁸ Ekrem Çabej, "Për Një Shtresim Kronologjik Të Huazimeve Turke Në Gjuhën Shqipe", **Studime Filologjike**, 4.,1975.

¹⁰⁹ Anton Krajni, "Hymja e Turqizmeve në Shqipe dhe Përprojekjet për Zëvendësimin e Tyre", **Studime Filologjike**, XIX (VII), 1.,1965.

¹¹⁰ Norbert Boretzky, "Der Türkische Einfluss auf das Albanische", **Teil I, II, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1975.**

¹¹¹ P. Georgiadis, **Die lautlichen Veränderungen der türkischen Lehnwörter im Griechischen**, Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der philosophischen Fakultät der Ludwig-Maximillian-Universität zu München.

Kostas Kazazis'in, "*Folk etymology with and without adaptation: some Turkish loanwords in Greek, Folia Slavica, 1981, 4:2-3, 309-316.*"¹¹² ve "*The Status of Turkisms in the Present-Day Balkan Languages, In: Henrik Birnbaum and Speros Vryonis (Eds.), Aspects of the Balkans: Continuity and Change. Contributions to the International Balkan Conference held at UCLA, October 23-28, 1969, 87-116, The Hague: Mouton, 1972.*" çalışmaları.¹¹³

Christina Manouilidou ve Eva Kehayia'nın birlikte hazırladıkları, "*Lexical access and representation of Modern Greek derived words with the suffix -dzis, Journal of Greek Linguistics, 5 (2004), 81-96*" çalışması.¹¹⁴

Brian E. Newton'un ise Türkçe'nin Yunan diline etkisi ile ilgili şu çalışmalarını görmekteyiz: "*Some Modern Greek-Turkish Semantic Parallelisms, Glotta. Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache 40, no. 3-4 (1962)*"¹¹⁵, "*Spontaneous Gemination in Cypriot Greek, Lingua. International Review of General Linguistics 20 (1968): 15-57.*"¹¹⁶, "*The grammatical integration of Italian and Turkish substantives in modern Greek, Word. Journal of the International Linguistic Association 19 (1963): 20-30.*"¹¹⁷

Bugün hâlâ Türkçe kelimeler Yunanca'da yaşamaya devam edip işlevini korumaktadır. Yunanca'da kullanılan tahmini 3000 yakın Türkçe kelime olduğu bilinmektedir. Güncel sözlüklerde yer alan Türkçe kelimelerin sayısı 3000 olmasa da, halk dilinde buna yakın sayıda Türkçe kelime kullanılmaktadır. Türk dilinin Yunanca üzerindeki etkisi üzerinde yapılmış önemli çalışmaları yukarıda göstermiş olduk.

¹¹² Kostas Kazazis, "Folk Etymology With And Without Adaptation: Some Turkish Loanwords In Grek", **Folia Slavica**, 1981, 4:2-3, 309-316.

¹¹³ _____, "The Status of Turkisms in the Present-Day Balkan Languages, In: Henrik Birnbaum and Speros Vryonis (Eds.), Aspects of the Balkans: Continuity and Change." **Contributions to the International Balkan Conference** held at UCLA, October 23-28, 1969, 87-116, The Hague: Mouton, 1972.

¹¹⁴ Christina Manouilidou, Eva Kehayia, "Lexical Access and Representation of Modern Greek Derived Words With the Suffix -Dzis", **Journal of Greek Linguistics**, 5, s.81-96, 2004.

¹¹⁵ Brian E. Newton, "Some Modern Greek-Turkish Semantic Parallelisms", **Glotta. Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache** 40, no. 3-4,): 315-320,1962.

¹¹⁶ _____, "Spontaneous Gemination in Cypriot Grek Lingua", **International Review of General Linguistics**, 20, 15-57,1968.

¹¹⁷ Brian E. Newton, "The Grammatical Integration of Italian and Turkish Substantives in Modern Grek Word", **Journal of the International Linguistic Association**, 19, 20-30, 1963.

Türk dilinin Romence üzerindeki etkisi ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. **H. Wendt** ve daha birçok araştırmacı bu konu üzerinde çalışmıştır. **Muammer Nurlu'nun** kaleme aldığı “*Romencede Türkçe İzleri, Editura Elvan, 2002, 44-45*” adlı çalışmasında Romence'ye geçmiş Türkçe kelimeleri ve yapım eklerini inceleyerek, eserin sonuna kelimelerin bir indeksini vermiştir. Yine tahminlere göre Romece'de 3.000 yakın Türkçe kelime bugün hâlâ kullanılmaya devam etmektedir.¹¹⁸

Bir ilginç konu da, Türkçe'nin Balkanlarda yaşayan Musevilerin diline tesiridir. Bu konuda **İsak Moskona'nın** önemli çalışmaları vardır.

İsak Moskona'nın şu çalışmalarını görüyoruz “*Джудезмо-Разговорен Език На Балкансото Еврейство. (Cudezmo- Balkan Musevilerinin Konuşma Dili) //Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация На Евреите В Народна Република България, Год. 3, Кн. 1, 1968, С. 70-124.*”¹¹⁹, “*По Някои Въпроси, Свързани С Повторяемостта На Думите, Пословиците И Поговорките На Балканските Евреи.(Balkan Musevilerinin Deyim ve Atasözlerindeki Bazı Hususlar) //Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация На Евреите В НР България, Год. VIII, Кн. 1, 1973, С. 105-146.*”¹²⁰ “*За Някои Влияния Върху “Джудезмо”-Езикът На Балканските Евреи.(Balkan Musevilerinin Dili Cudezmo Üzerindeki Bazı Etkilenmeler) //Годишник; Обществена културно-просветна организация на евреите в НР България, год. XI, 1976, с. 183-205.*”¹²¹, “*Страници От Езика Жудео-Еспаньол. (Judeo-İspanyol Dilinden Sayfalar) //Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация На Евреите В НР България, Год. XX, 1985, С. 149-173.*”¹²², “*Страници От Езика Жудео-Еспаньол.*

¹¹⁸ Muammer Nurlu, “Romencede Türkçe İzleri”, **Editura Elvan**, 44-45, 2002.

¹¹⁹ Москона Исак, “Джудезмо-Разговорен Език на Балкансото Еврейство”, **Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация на Евреите в Народна Република България**, год. 3, кн. 1, с. 70-124, 1968.

¹²⁰ Москона Исак, “По Някои Въпроси, Свързани с Повторяемостта на Думите, Пословиците и Поговорките на Балканските Евреи” **Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация на Евреите в НР България**, год. VIII, кн. 1, с. 105-146, 1973.

¹²¹ _____, “За Някои Влияния Върху “Джудезмо”, **Езикът на Балканските Евреи**”, **Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация на Евреите в НР България**, год. XI, с. 183-205, 1976.

¹²² _____, “Страници от езика жудео-еспаньол”, **Годишник; Обществена културно-просветна организация на евреите в НР България**, год. XX, с. 149-173, 1985.

(Judeo-İspanyol Dilinden Sayfalar) //Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация На Евреите в НР България, год. XXII, 1987, с. 93-108. ”¹²³

Türk dili Balkan Yahudilerinin dillerini etkilemiş birçok kelime, deyim vermiştir. Ayrıca **İsak Moskona** araştırmasında, İbranice köklere gelmiş Türkçe yapım eklerini de incelemiştir. Yine **Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu**’un Balkan Yahudilerinin konuştuğu Cudezmo dilinde görülen Türkçe kelimeler ile ilgili çalışmaları vardır:

“*Balkan Yahudilerinin Cudezmo Dilinde Türkçe Alıntılar, Balkanlar’da Türk Kültürü, 3,12-15,Bursa, 1992.*”¹²⁴, “*Judezmo, Language of the Balkan Jews: An examination of Balkan/Turkish influence on the Language of the Sephardim, International Sephardic Journal, Vol. 1, No: 1, 2004/5764, 92-99.*”¹²⁵

A. Selschev 1925 yılında yazmış olduğu “*Des trait linguistiques communs aus langues balkanique, Revues des etudes slaves, Belgrad, 1925.*” isimli eserinde Türkçe’nin Balkan dilleri üzerindeki etkisini değerlendirirken, Türkçenin Slav dillerine ve Arnavutçaya, Romence ve Yunanca’dan daha fazla etki ettiğini tespit etmiştir.¹²⁶

Louis Bazin ve **J. Feillet** hazırladığı “*L’opposition Constataion/Non-Constation En Turc Et En Bulgare*”, *Zeitschrift für Balkanologie, 16,1980,s.9-15*¹²⁷

Dilaver Berberi’nin doktora tezi olarak hazırladığı “Arnavutça’daki Türkçe Sözlerin Fonetik ve Morfolojik Olarak Değerlendirilmesi” isimli eseri: “*Phonogical and morphological adaption of Turkish loanwords in contemporary Albanian Geg dialect of Kruja,(Arnavutça’daki Türkçe Sözlerin Fonetik ve Morfolojik Olarak Değerlendirilmesi) A synchroni analysis, Diss. Indiana University, 1964(Basılmamış Doktora Tezi)*”¹²⁸ Türk dilinin Arnavutça üzerindeki tesiri ile ilgili yapılmış önemli çalışmalardandır.

¹²³ _____, “Страници От Езика Жудео-Еспаньол”, **Годишник; Обществена културно-просветна организация на евреите в НР България**, год. XXII, с. 93-108, 1987.

¹²⁴ Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu, “Balkan Yahudilerinin Cudezmo Dilinde Türkçe Alıntılar”, **Balkanlar’da Türk Kültürü**, sayı 3, sf. 12-15, Bursa, 1992.

¹²⁵ Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu, “Judezmo, Language of the Balkan Jews: An examination of Balkan/Turkish influence on the Language of the Sephardim”, **International Sephardic Journal**, Vol. 1, No: 1, /5764, 92-99, 2004.

¹²⁶ A. Selschev, *Des trait linguistiques communs aus langues balkanique, Revues des etudes slaves, Belgrad, 1925.*

¹²⁷ Louis Bazin, J. Feillet, “*L’opposition Constataion/Non-Constation En Turc Et En Bulgare*”, **Zeitschrift für Balkanologie**, 16, 1980, s.9-15.

¹²⁸ Dilaver Berberi, “Phonogical and Morphological Adaption of Turkish Loanwords in Contemporary Albanian Geg Dialect Of Kruja”, **A Synchroni Analysis, Diss. Indiana University, 1964.(Basılmamış Doktora Tezi)**

R. Bernard'ın “*Quinze Mots Bakaniques D'origine Turque*” *Linguistique Balkanique*, 9, 1965, s.81-91¹²⁹ isimli eserini görüyoruz.

S.B. Bernstein'in “*Les Langues Turkes De La Peninsula Des Balkans Et L'union Des Langues Balkaniques*”, *Actes Du Premier Congres International Des Etudes Balkaniques Et Sud-Est Europeennes IV. Linguistique*, Sofia, 1968,s.73-79¹³⁰ isimli çalışması Türk dilinin Balkan dillerine etkisi ve Balkanoloji açısından ele alması bakımından önemlidir.

N. Boretzky'nin “Balkan Dillerindeki Türkçe Kelimelerin Semantik Olarak İncelemesi” “*Ein semantischer Turzismus in den Balkansprachen*”, *Zeitschrift für Balkanologie*, 7, 1969/70, s.16-21¹³¹ isimli çalışması.

Z. Darasz'ın “*The word-formation of Serbo-Croatian substantives of Turkish origin*”-I, *Folia Orientalia*,1974, 15, s. 119-139 ile II, aynı yer, 1975, 16, s. 193-213¹³²

W. Fiedler in Arnavut dilindeki Türkçe kelimeleri ele alan “*Die Pluralbildung Bei Den Türkischen Elementen Des Albanischen*”, *Linguistique Balkanique*,20, 1-2, 1977, s.125-145¹³³ isimli çalışması.

V. Friedman'ın “Türkçe'nin Balkan Slav Dillerine Semantik ve Morfolojik Etkisi” “*On The Semantic And Morphological Influence Of Turkish On Balkan Slavic*”, *papers from the fourteenth regional meeting, Chicago Linguistic Society*, 1978, s.108.-118¹³⁴ isimli çalışması ve “Türk Dilinin Çağdaş Makedon Diline Tesiri ve Geçmişi” “*Turkish influence in modern Macedonian the current situation and its general background*”, *Festschrift für Wolfgang Gesemann, Band: 3, 1986, München, s. 85-108.*¹³⁵ isimli çalışmalarını görüyoruz.

¹²⁹ R. Bernard, “*Quinze Mots Bakaniques D'origine Turque*” *Linguistique Balkanique*, 9, 1965, s.81-91.

¹³⁰ S. B. Bernstein, “*Les Langues Turkes De La Peninsula Des Balkans Et L'union Des Langues Balkaniques*”, *Actes du premier Congres international des Etudes Balkaniques et Sud-est Europeennes IV. Linguistique*, Sofia, 1968,s.73-79.

¹³¹ N. Boretzky, “*Ein Semantischer Turzismus in Den Balkansprachen*”, *Zeitschrift für Balkanologie*, 7, 1969/70, s.16-21.

¹³² Z. Darasz, “*The word-formation of Serbo-Croatian substantives of Turkish origin*”-I, *Folia Orientalia*, 1974, 15, s. 119-139 ile II, aynı yer, 1975, 16, s. 193-213.

¹³³ W. Fiedler, “*Die Pluralbildung Bei Den Türkischen Elementen Des Albanischen*”, *Linguistique Balkanique*, 20, 1-2, 1977, s.125-145.

¹³⁴ V. Friedman, “*On The Semantic And Morphological Influence Of Turkish On Balkan Slavic*”, *papers from the fourteenth regional meeting, Chicago Linguistic Society*, 1978, s.108.-118.

¹³⁵ _____, “*Turkish İnfluence in Modern Macedonian the Current Situation and Its General Background*”, *Festschrift für Wolfgang Gesemann, Band: 3, 1986, München, s. 85-108.*

P. Georgiadis'in “Yunan Dilindeki Türkçe Kelimelerde Ses Değişiklikleri” “*Die lautlichen Veraenderungen der türkischne Lehnwörter im Griechischen*, Diss. München, 1974”¹³⁶ isimli çalışmasını görüyoruz.

Z. Golab'ın “Türkçe'nin Makedon Slav Ağzlar Üzerindeki Tesiri” “*The influence of Turkish upon the Macedonian Slavonic Dialects*”, *Folia Orientalia*, 1959, 1, s.26-45¹³⁷ isimli çalışmasını görüyoruz.

G. Hazai'nin “Türk Dilinin Balkan Slav Dilleriyle İlişkisi” “*Remarques Sur Les Rapports Des Langues Slaves Des Balkans Avec Le Turc-Osmanli*”, *Studia Slavica Academine Scientiarum Hungaricae*, Budapest, 7, 1961,s. 97-138¹³⁸ isimli eserini görüyoruz.

J.J. Kragalott'ın “İvo Andriç'in “Drina Köprüsü” isimli romanındaki Türkçe Kelimeler” *The turkish loanwords in ivo Andric's Na Drini cuprija*, Diss. Ohio State University, 1972¹³⁹ isimli çalışması.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz çalışmalar Türkçe'nin Balkan dilleri ve Güney Slav dilleri üzerindeki tesiri ile ilgili yapılmış en önemli çalışmalardır. Hiç kuşkusuz ki bu konuyla alakalı daha birçok çalışma vardır, fakat hepsini burda göstermemiz bibliyografik bilgi vermekten ileriye geçemeyeceğinden dolayı, alan ile ilgili önemli çalışmaları göstermeyi uygun bulduk.

¹³⁶ P. Georgiadis, **Die Lautlichen Veraenderungen der Türkischne Lehnwörter im Griechischen**, Diss. München, 1974.

¹³⁷ Z. Golab, “ The influence of Turkish upon the Macedonian Slavonic Dialects”, **Folia Orientalia**, 1959, 1, s.26-45

¹³⁸ G. Hazai, “ Remarques Sur Les Rapports Des Langues Slaves Des Balkans Avec Le Turc-Osmanli”, **Studia Slavica Academine Scientiarum Hungaricae**, Budapest, 7, 1961,s. 97-138

¹³⁹ J.J. Kragalott, “**The Turkish Loanwords In Ivo Andric's Na Drini Cuprija**”, Diss. Ohio State University, 1972.

V. BÖLÜM

BULGARCADAKİ TÜRKÇE KELİMELERİN SINIFLANDIRILMASI

Bulgarca'ya sözcük bazında geçen Türkçe kelimeler, Bulgar milletinin XIV-XIX. yy. arasında ekonomik-kültürel gelişmesi ve tarihî-kültürel gelişiminin bir yansımasıdır. Türkçe en büyük etkiyi Bulgar leksikolojisi (sözcük bilim) üzerine yapmıştır. Bu yüzdendir ki bizler de yapmış olduğumuz çalışmada ağırlıklı olarak sözcükler üzerine eğildik. Bugün Çağdaş Bulgar dilinde gerek konuşma gerekse halk dilinde çok daha fazla Türkçe kelime kullanılmaktadır. Ancak, yazı dilinde ve sözlüklere alınan kelimeler daha azdır. Ayrıca önemli ölçüdeki birçok kelime Türk idaresinin bölgeden çekilmesiyle birlikte kullanımdan düştüğü görülmektedir. Özellikle politik, askerî, hukuksal ve yargısal idari terimleri Türk devlet idaresinin bu bölgeden çekilmesiyle kullanımdan kalktığı veya azaldığı bilinmektedir.

Türkçe kelimelerin Bulgar dili üzerindeki etkisinin büyüklüğünü ve kapsamının genişliğini daha iyi görmek ve incelemek için bütün leksikolojik malzemeyi ayrıntılı şekilde inceledik.

A. ТАВІАТ

1. Meyve

ayvaniya [айвания] < hayvani (bir cins elma), limon [лимон] < limon, djanka [джанка] < can (eriği), dud [дуд] < dud, zarzala [зарзала] < zarzala (bir cins meyve), kaysiya [кайсия] < kaysı, karadjeuka [караджейка] < karaca (bir cins üzüm), karpuz [карпуз] < karpuz, misket [мискет] < misket (bir cins üzüm), muşmula [мушмула] < muşmula, rezekiya [резекия] < razakı (bir cins üzüm)

2. Sebze

bakla [бакла] < bakla, bamya [бамя] < bamya, kerviz [кервиз] < kereviz, patladjan [патладжан] < patlıcan, rezene [резене] < rezene

3. Ağaç

badem [бадем] < badem, dud [дуд] < dud, kavak [кавак] < kavak, fidanka [фиданка] < fidan, çam [чам] < çam, çimşir [чимшир] < çemşir, çınar [чинар] < çınar, kesten [кестен] < kestane

3. Çiçek

gül [гюл] < gül, zambak [замбак] < zambak, zümbül [зюмбюл] < sümbül, kadınka [кадънка] < kadın çiçeği (bir tür bahçe çiçeği, koyu sarı çiçekli kokulu bir çiçek), karamfil [карамфил] < karamfil, kartop [картоп] < kartopu (bir bitki, çiçek), lale [лале] < lale

4. Endüstriyel ve Tarımsal Bitkiler

arpadjik [арпаджик] < арпасık, alabaş [алабаш] < alabaş (bir cins tatlı turp, afion [афион] < afyon, ginger [гингер] < genger (tdk) (deve dikenі, eşek dikenі), kenevir [кенеvir] < kenevir, misir [мисир] < mısır, nahut [нахут] < nohut, pirinç [пиринч] < pirinç, rezene [резене] < rezene, saz [саз] < saz (bir bitki çeşidi), sedefçe [седефче] < sedef (ağır kokulu, mavili açık yeşilli zehirli bir bitki), fındık [фъндък] < fındık, fıstık [фъстък] < fıstık, çim [чим] < çim, çuven [чувен] < çöven (bir bitki türü, şifalı ot), çukundur [чукундур] < çukundur (tdk) (pancar bitkisi), şiboу [шибой] < şebboу (bir tür bitki), kesten [кестен] < kestane

B. FAUNA

1.Evcil Hayvanlar

damazlık [дамазлък] < damızlık, danak [данак] < dana, danaçe [даначе] < dana, katır [катър] < katır, koç [коч] < koç, malak [малак] < malak, manda [манда] < manda, misirka [мисирка] < mısır(ka) (1. hindi anlamında), suvat [суват] < suvat (tdk) (1. eti için bakılan besilik büyük baş hayvan), Türklerin atlara olan sevgileri ve cins atlar yetiştirme konusundaki tecrübeleri çok iyi bilinmektedir. Atlar konusunda Balkan dillerinde at kültürü çerçevesinde geçmiş birçok kelime göze çarpmaktadır. at [ат] < at (iyi bakılmış kuvvetli at), aygır [айгър] < aygır, yine atların özelliklerini belirten ravan [раван] < rahvan, dizgin [дизгин] < dizgin, payvant [пайвант] < payvant (atların istenilen yerden uzaklaşmadan otlamaları için ön ayaklarına bağlanan düzenek, çifte [чифте] < çifte, yine atların ekipmanları ile ilgili kelimeler gem [гем] < gem, mahmuz [махмуз] < mahmuz, yüzengi [юзенги] < üzengi, kolan [колан] < kolan (kemer), kanaçe [канарче] < kanarya, karakul [каракул] < karakul (bir koyun cinsi), yurdek [юрдек] < ördek

2.Kuşlar

bülbül [бюлбюл] < bülbül, dogan [доган] < doğan (bir cins kuş), kartal [картал] < kartal, kerkenez [керкenez] < kerkenez (1.bir cins avcı kuş), garga [гарга] < karga, rıdrıdık [рѣдрѣдѣк] < rıdrıdık (bir cins kuş), kuşlar ile alakalı bazı kelimeleri de burada gösterebiliriz: kafez [кафез] < kafes, kapан [капан] < kaplan, miore [миоре] < miör (bir cins kuş)

3. Balıklar, Çeşitli Deniz Canlıları ve Bunun Etrafındaki Kelimeler.

kalkan [калкан] < kalkan, karagöz [карагьоз] < karagöz, merdjan [меджан] < mercan, sünger [сүнгер] < sünger, ton [тон] < ton (bir cins balık), turuk [турук] < torik (büyük ince palamut), hayver [хайвер] < havuar, hamsiya [хамсия] < hamsi, kefal [кефал] < kefal, palamud [паламуд] < palamut

Ayrıca balık ve balıkçılık ile ilgili kelime ve terimleri de burada gösterdik:

serkme [серкме] < serpme, talyan-dalyan [талян-далян] < dalyan, mantar [мантар] < mantar

4. Yabani Hayvanlar

aslan [аслан] < aslan, borsuk [борсук] < porsuk, samur [самур] < samur, çakal [чакал] < çakal, şebek [шебек] < şebek (bir cins küçük maymun)

5. Parazitler ve Diğerleri

tahtabit [тахтабит] < tahtabiti, kırkayak [къркаяк] < kırkayak, akrep [акреп] < akrep,

C. TIP

1. İnsan Hastalıkları

İnsanlarda görülen hastalıklar ile ilgili birçok Türkçe kelime de Bulgar diline geçmiştir. verem [верем] < verem, nezle [незле] < nezle, perde [перде] < perde, çiban [чибан] < çiban, damla [дамла] < damla (tdk) (inme, felç), mayasıl [маясыл] < mayasıl, sedef [седеф] < sedef, akne [акне] < akne, bunak [бунак] < bunak

2.Vücut Kusurları

düstaban [дюстабан] < düstaban, körav [кьорав] < kör, körço [кьорчо] < kör, kösav [кьосав] < köse, köse [кьосе] < köse, peltek [пелтек] < peltek, şişko [шишко] < şişko, şişkav [шишкав] < şişman, sakat [сакат] < sakat, şaşav [шашав] < şaşı, kusur [кусур] < kusur, kusurliya [кусурлия] < kusurlu

3.Hayvan Hastalıkları

sap [сап] < şap (hayvanlarda görülen bir hastalık), şap [шап] < şap (bir tür bulaşıcı hastalık, daha çok hayvanlarda görülür), teknefes [текнефес] < teknefes (çabuk yorulan atlar için kullanılmaktadır)

4.Bitki Hastalıkları

balsarı [балсаръ] < balsıra, veya bunun türevleri olan bastra (бастра), басра (basra) kelimelerini görmekteyiz. mana [мана] < mana (örnek: го фана *мана* афионот “ afyon bitkisini mana tuttu, mana kastalığı tuttu.”)

5.Tedaviler ve İlaçlar

hekim [хеким] < hekim, zehir [зехир] < zehir, lapa [лапа] < lapa (koyu kıvamlı karışım yara üzerine koymak için), ilaç [илач] < ilaç, lokmaruhu [локмаруху] < lokma ruhu (karın ağrısı için kullanılan bir ilaç), mehlem [мехлем] < mehlem, hap [хап] < hap

Halk ağzında daha çok kullanım yeri bulan şu kelimeler ile karşılaşmaktayız:

nane [нене] < nane, nane-ruı [нане- руи] < nane ruhu, naneyağı [нанеяги] < nane yağı (kokulu nane yağı) , panesuyı [нане суи] < nane suyu, afiон-ruhu [афион-руху] < afyon ruhu, lokma ruhu [локма- руху] < lokma ruhu, nişador ruhu [нишадор-руху] < nişadır ruhu, sarisabor [сарисабор] < sarisabır, darifirfir [дарифирфир] < darüfülül

D.Değersiz Taşlar, Metaller, Elementler, Kimyasallar

altın [алтън] < altın, gümüş [гюмюш] < gümüş, jivak [живак] < cıva, kalay [калай] < kalay, kehlibar [кехлибар] < kehlibar, kurşum [куршум] < kurşun, күмür [кюмюр] < kömür, madan [мадан] < maden, nişadır [нишадър] < nişadır, teneke [тенеке] < teneke, tuç [туч] < tunç, çelik [челик] < çelik, elmas [елмас] < elmas

E.Boya, Renk ve Kokular

alen [ален] < al, boya [боя] < boya, katran [катран] < katran, pemben [пембен] < pembeli, sarı [сари] < sarı, bozav [бозав] < boz renkli, mor [мор] < mor, morav [морав] < morlu, kestenyav [кестеняв] < kestane renkli

F.Coğrafik ve Zamansal Adlandırmaları

Türk dili bu alanda da Bulgarca'ya sözcük vermiştir. Birçok sözcük kullanımdan kalkmış olsa da, özellikle bugün halk dilinde yaşamaya devam etmektedir. Bulgaristan'da ve Balkan coğrafyasının büyük bir kısmında yer adlarının (toponim) verilmesinde Türkçe büyük rol oynamıştır.¹⁴⁰

göl [гьол] < göl, dere [дере] < dere, koriga [кория] < korigu (küçük orman), kır [кър] < kır, mera [мера] < mera, nahiya [нахия] < nahiyе, tere [тепе] < tere, hava [хава] < hava, hendek [хендек] < hendek

Zamansal adlandırmalar alanında şu sözcükler görülmektedir:

sabahle [сабахле] < sabahleyin, sahat [сахат] < saat, zaman [заман] < zaman, vakit [вакит] < vakit, akşam [акшам] < akşam

¹⁴⁰ Хасан Якуб Хасан, "Топоними От Района На Село Коноп (Кулфаллар), Област Търговище", **Научни Трудове на Русенския Университет**, том 47, серия 5,2, 2008, с.141.

G. Şehir ve Köy

I.Mimari ve Şehircilik

Türklerin Balkan coğrafyasına ayak basmaları, XIV. yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır. Bu tarihlerde bugünkü Balkan şehirlerinin çoğu kurulmuş değildir. İşte Türk idaresinin XIV. yüzyılın ikinci yarısında Balkanlara gelmesi, bu coğrafyadaki mimarî ve şehircilik yapılaşmasını köklü şekilde etkileyecektir.

Türk mimarisi, gerek şehir hayatının gelişiminde, gerekse Balkan şehirlerinin mimarisinin oluşmasında çok önemli rol oynamıştır.¹⁴¹ Bu yüzden, Balkan şehirlerinin iç hayatı, oryantalist doğu kültüründen ve mimarisinden büyük izler taşımaktadır.

Türkler, doğudan batıya uzanan büyük ve sürekli göç sırasında, geçtikleri coğrafyalar ve bu topraklarda kurdukları devletlerde; diğer milletler, farklı kültürlerden aldıkları teknikler, mimarî tarzlarla yoğurdıkları ve oluşturdukları zengin mimarî tekniği Osmanlı'yla zirveye taşımışlar ve fethettikleri topraklara bunu aktarmışlardır.¹⁴² Bugün bile, gerek Bulgaristan gerekse diğer Balkan devletlerinde birçok Türk mimarî eser ve bunların tesirini rahatlıkla görebiliriz. Bulgaristan'ın istisnasız her şehrinde mutlaka en az beş altı tane Türk mimarî yapısına rastlamanız tesadüf değil, ecdadımızın bu toprakları 512 yıllık yurt edinme endişesi olarak anlamalıyız.¹⁴³

Türkler, öncelikle mimarî eserlerini büyük şehirlere ve merkezlere yapmaktaydılar. Buralarda kurulan düzen ve tarz daha sonra dalga dalga en yakın yerleşim yerlerine ve oradan da kırsal kesimlere kadar uzanmaktaydı.¹⁴⁴

Yine bu konuda değinmeden geçemeyeceğimiz diğer bir husus da, Türk mimarî eserlerinin Türk idaresinin bölgeden çekilmesinden sonra büyük bir hızla tahribe uğramış, sistemli bir yok etme politikasına maruz kalmıştır. Balkanlardan Türklüğün ve

¹⁴¹ Suat Alp, "Balkanlar'da Osmanlı Dönemi Maddi Kültür Mirası Evreni ", **Millî Folklor**, Yıl 21, Sayı 84, 2009, s.151-152.

¹⁴² Koray Özcan, "Orta Asya Türk Kent Modelleri Üzerine Bir Tipoloji Denemesi (VIII. Yüzyıldan XIII. Yüzyıla Kadar)", **Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.**, Cilt 20, No 2, , 2005, s. 253-254.

¹⁴³ Ömer Lütfü Barkan, "Osmanlı Tarihinde Rumeli'nin İskanı İçin Yapılan Sürgünler Meselesi" , **İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası**, 13., İstanbul, 1950, s.60-61.

¹⁴⁴ Nasteva, a.g.e., s. 22.

Müslümanlığın izini tamamıyla silmeye çalışan zihniyet, büyük orandaki mimarî eserlerimizi yok etmişse de, Türk mimarisinin izlerini tamamen ortadan kaldıramamıştır.

Türk mimarisinin bu etkisi, Türkçe'den Bulgarca'ya geçen sözcüklere de yansımıştır. Mimari ve şehircilik ile ilgili birçok Türkçe sözcük Bulgar diline geçmiştir.

Bulgar dilinde şehircilik ile ilgili görülen ve kullanım sıklığı bir hayli fazla olan *kasaba* [касаба] < *kasaba* sözcüğü ile karşılaşmaktayız. Yine, *palanka* [паланка] < *palanka* kelimesi de kullanılmaktadır. Büyük kasabalar, mahallelere ayrılmıştır. *mahala* [махала] < *mahalle* sözcüğü de bugün Bulgar dilinde çok yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bugün Bulgarlar, aralarında nerede oturduklarını sordukları zaman “В коя махала живеете?” (Hangi mahallede oturuyorsunuz?) soru cümlesini kullanmaktadırlar. *megdan* [мегдан] < *meydan*, *sokak* [сокак] < *sokak*, *kaldırım* [калдъръм] < *kaldırım* kelimeleri de son derece sık kullanılmaktadır.

1.Kamu ve Özel Binalar, Yapılar

Bu alanda Bulgarca'ya büyük ölçüde sözcük geçmiştir. Türkler Balkan coğrafyasına, bu toprakları fethettikleri tarihten iki asır sonra, iktisadi durumlarının da iyi olması sebebiyle birçok mimarî eser inşa etmişlerdir. Bugün bu binaların bazıları hâlâ kullanılmaktadır.

djamiya [джамия] < câmi, zarzavatçiyunitsa [зарзаватчийница] < zarzavatçı dükkânı, kaldırım [калдъръм] < kaldırım, kale [кале] < kale, kalpakçiyunitsa [калпакчийница] < kalpakçı dükkânı, karançe [капанче] < karan-сık (küçük restoran, meyhane), karadjeuka [караджейка] < karaca (küçük değirmen), karaul [караул] < karakol, kasarunitsa [касапница] < kasar dükkânı, kauş [кауш] < kouş, kula [кула] < kule, köşk [къошк] < köşk, mahala [махала] < mahalle, medrese [медресе] < medrese, minare [минаре] < minare, saraçunitsa [сарачница] < saraç dükkânı, sokak [сокак] < sokak, tenekedjiunitsa [тенекеджийница] < tenekeci dükkânı, hamam [хамам] < hamam, hambar [хамбар] < hambar, han [хан] < han, harem [харем] < harem, haremlık [харемлък] < haremlık, haşevo [хашево] < aşevi, çarşiya [чаршия] < çarşı, çeşma

[чешма] < çeşme, mehana [механа] < meyhane, şadrvan [шадраван] < şadırvan, şkembedjunitsa [шкембеджийница] < işkembe dükkânı

2. İnşaat Malzemesi

kalır [калъп] < kalır, kalırua [калъпя] < kalır уармак, kırıç [кирпич] < kerpiç, kırıçen [керпичен] < kerpiç (ile ilgili), mertek [мертек] < mertek (tdk) (inşaat уарımında kullanılan ince tahta), payanta [паянта] < payanda, perdah [пердах] < perdah (taze sıvayı daha da incelterek pürüzsüz hale getirmek), reze [резе] < reze, tutkal [туткал] < tutkal

3. Bina Bölümleri ve Küçük Boşluklar

Batı kültürünün mimarî yapılarından çok farklı bir tarza sahip olan Türk mimarisi, Balkan coğrafyasındaki milletleri son derece fazla etkilemiştir. Türk ev mimarisinin özellikle geniş havlulu tarzı, zengin ve geniş iç düzeni bu coğrafyada çok fazla dikkat çekmektedir. Bulgar diline bu alanda pek çok kelime geçmiştir.

avliya [авлия] < avlu, duvar [дувар] < duvar, kariya [капия] < karı, pencere [пенджере] < pencere, djamlık [джамлък] < camlık (vitrin, camdan уarılmış dolap), düşeme [дюшеме] < döşeme, kafез [кафез] < kafes, kenef [кенеф] < kenef, kепенк [кепенк] < kепенк, maze [мазе] < mahzen, mutvak [мутвак] < mutfak, odaya [одая] < oda, odjak [оджак] < osak, parmaklık [пармакък] < parmaklık (korkuluk), sayvant [сайвант] < sayvant, tavan [таван] < tavan, taraba [тараба] < taraba (tahta bölme, tahta parmaklık), çardak [чардак] < çardak

II. Evin İç Düzeni ile İlgili Kelimeler

Bu alanda da Türkçe, Bulgar diline önemli ölçüde etki etmiş, evin iç düzeni ile alakalı birçok kelime vermiştir.

1. Mobilya

divan [диван] < divan, dograma [дограма] < doğrama, dolap [долап] < dolap, реука [пеяка] < реуке, raft [рафт] < raf, sandık [сандък] < sandık, çekmedje [чекмедже] < çekmесе, yatak [ятак] < yatak, skemle [скемле] < iskemle, minder [миндер] < minder

2. Serilen, Asılan vb. Eşyalar

bohça [бохча] < bohça, kilimçe [килимче] < kilimcik, minder [миндер] < minder, minderlik [миндерлък] < minderlik, muşama [мушама] < muşamba, tüflek [тюфлек] < tüflek (saman döşeyi), halişte [халише] < alı, yurgan [юрган] < yorgan, düşek [дюшек] < döşek, asır [асър] < hasır, çerga [черга] < çerge, kılıf [кълъф] < kılıf

3. Kaplar

Bu alanda da Bulgar diline birçok kelime geçmiştir. Bugün hâlâ geniş şekilde kullanılmakta olan kelimelerin bir bölümü de ağızlarda yaşamaya devam etmektedir.

Suyun ve akıcı sıvıların konulup muhafaza edildiği kaplar ile ilgili şu kelimelerle karşılaşmaktayız:

bardak [бардак] < bardak, güm [гюм] < güğüm, ibrik [ибрик] < ibrik, maşraba[машраба] < maşraba, kova [кова] < kova, şişe [шише] < şişe, fildjan [филджан] < fınca

Daha büyük kaplar grubuna giren bakırdan veya buna benzer malzemelerden yapılan ve genellikle ev işlerinde kullanılan şu alıntı kelimelerle karşılaşmaktayız:

kazan [казан] < kazan, kazançe [казанче] < kazancık, bakraç [бакрач] < bakraç, dibek [дибек] < dibek, gevgir [гевгир] < kevgir

İçinde çeşitli gıdaların pişirildiği, yenildiği veya benzeri işlemler için kullanılan kaplar da şunlardır:

tencera [тенджера] < tencere, tava [тава] < tava, çumlek [чумлек] < çömlek, san [сан] < сахан, tabak [табак] < tabak

İçinde bir şeylerin yenildiği kaplar ile ilgili şu kelimeleri görmekteyiz.

bilyür [билюр] < billur (kristal cam, kalın cam bardak), kase [касе] < kase, çanak [чанак] < çanak, tas [тас] < tas, djezve [джезве] < cezve, siniya [синия] < sini, küp [кюп] < küpinlik [инлик] < inlik (dar ağızlı büyük cam), muskal [мускал] < miskal (gül yağının konulduğu küçük cam kap), tersiya [тепсия] < tepsi

4.Kıymetli Eşyalar

belezitsi [белезици] < bilezik, gerdan [гердан] < gerdan, külçe [кюлче] < külçe

5.Diğer Eşyalar

gergef [гергеф] < gergef (üzerine kumaş gerilerek nakış işlemeye yarayan, çoğu dikdörtgen biçiminde olan çerçeve.), güderiya [гюдерия] < güderi (bir cins deri) , güruk [гюрук] < köruk, darak [дарак] < darak (yarağıkların ayıklanması için kullanılan makine), djam [джам] < cam, divit [дивит] < divit (bir kalem türü), elek [елек] < elek, kalıf [кальф] < kılıf, kerçe [кепче] < kerçe, kibrit [кибрит] < kibrit, kolan [колан] < kolan (kemer), korçe [копче] < korça, kutiyka [кутийка] < küçük kutu, kutiya [кутия] < kutu, külaf [кюляф] < külah, kümbe [кюмбе] < kümbet (soba, kümbet), künets [кюнец] < künk (soba ile bacağı birleştirmeye yarayan teneke boru), mangal [мангал] < mangal, mukava [мука] < mukavva, rende [ренде] < rende, sadjak [сadjак] < sacayağı, sofrа [софра] < sofrа, rende [ренде] < rende, tefter [тефтер] < defter, toka [тока] < toka (kemer ve benzeri aletleri sıkmaya veya karamaya yarayan düzenek), havan [хаван] < havan, çadır [чадър] < çadır (şemsiye, çadır), çadırçe [чадърче] < çadırcık, çakmak [чакмак] < çakmak, çal [чал] < çal (tdk) (yüksek dağ zirvesi), çanta [чанта] < çanta, çatal [чатал] < çatal, çekrik [чекрък] < çaklık, çember [чембер] < çember, çengel [ченгел] < çengel, çiniya [чиния] < çini (porselenden yapılmış yemek kabı), yütiya [ютия] < ütü

III. Ticaret ve Zanaatlar

1. Ticaret ve Onun Etrafındaki Kelimeler

borç [борч] < borç, dükyan [дюкян] < dükkân, emlyak [емляк] < emlak, zyân [зын] < ziyan, zyanosvam [зыносвам] < ziyan уармак, intizar [интизап] < intizar (hayvan satışında yetkili merciler tarafından verilen belge), kyar [кяр] < kar, kyarya [кярря] < kar etmek, maza [маза] < mağza, marda [марда] < marda (1. satılmamış, kalmış veya tarihî geçmiş mal), masraf [масраф] < masraf, müşteriya [мющерия] < müşteri, pay [пай] < pay, pey [пей] < pey (ön ödeme, kaparo), ruşvet [рушвет] < rüşvet, samardjiya [самарджия] < semerci, tezgyah [тезгях] < tezgah, toptan [топтан] < toptan, trampa [трампа] < trampa, harça [харча] < harcamak

2. Zanaatlar

berber [бербер] < berber, boyadjilik [бояджилък] < boyacılık, darakçiya [даракчия] < darakçı, darakçiyka [даракчийка] < darakçı (bayan), djambazin [джамбазин] < cambaz, djamdjiya [джамджия] < samcı, djandarin [джандарин] < sandar (koçucu), djebçiya [джебчия] < sebçi (sebçi, hırsız), djebçiyka [джебчийка] < sebçi (bayan) (sebçi, hırsız), djelatin [джелатин] < callat, djelerin [джелепин] < celer (koçun, keçi, sığır vb. kesilecek hayvanların ticaretini уаран kimse), dogandjiya [доганджия] < doğancı, dogramadjiya [дограмаджия] < doğramacı, dükyandjiya [дюкянджия] < dükkancı, dükyandjiyka [дюкянджийка] < dükkancı (bayan), dülgerin [дюлгерин] < dülger, dülgerstvo [дюлгерство] < dülgercilik, esnaf [еснаф] < esnaf, esnafka [еснафка] < esnaf (bayan), zanayat [занаят] < zanaat, zanayatçiya [занаятчия] < zanaatçı, zanayatçiyka [занаятчийка] < zanaatçı, ibrikçiya [ибрикчия] < ibrikçi, izmekyarin [измекярин] < izmikaç, kavaldjiya [кавалджия] < kavalcı, kazandjiystvo [казанджийство] < kazancılık mesleği, kazandjiya [казанджия] < kazancı, kaikçiya [каикчия] < kaуікчі, kalaydjia [калайджия] < kalaуcı, kalrakçiya [калпакчия] <

kalpakçı, kantardjiya [кантарджия] < kantarcı, karagözçüya [карагьозчия] < karagözcü, kasapın [касапин] < kasap, kervandjiyka [керванджийка] < kervancı, kervandjiya [керванджия] < kervancı, kilimar [килимар] < kilimci, kilimarka [килимарка] < kilimci (bayan), kürkçüya [кюркчия] < kürkçü, laladjıystvo [лаладжийство] < lalacılık, laladjıyski [лаладжийски] < lalacılık, laladjıya [лаладжия] < lalacı, mutafçıya [мутафчия] < mutaf (keçi kılından hayvan çulu, yem torbası v.b. dokuyan kimse), salepçüya [салепчия] < sahlepçi, saraç [сарач] < saraç, simidçüya [симидчия] < simitçi, tabak [табак] < tabakçı (tabakhanede çalışan işçi), telyak [теляк] < tellak, tenekedjiystvo [тенекеджийство] < tenekecilik, tenekedjiya [тенекеджия] < tenekesi, terziya [терзия] < terziya, tütündjiya [тютюнджия] < tütüncü, halvandjiya [халваджия] < helvacı, handjiyski [ханджийски] < hancılık (ile ilgili), handjiya [ханджия] < hancı, çadırdjiya [чадърджия] < çadırcı, çalgadjıya [чалгаджия] < çalgıcı, çizmar [чизмар] < çizmeci, şkembedjiya [шкембеджия] < işkembeci, yurgandjiya [юргаджия] < yorgancı

3. Meslekler

kadiya [кадия] < kadı, kaumakamin [каймакамин] < каумакам, müdürin [мюдюрин] < müdür, müezzin [мюезин] < müezzin, müftüya [мюфтия] < müftü, terdjumanin [терджуманин] < tercüman, hekimin [хекимин] < hekim, hodja [ходжа] < hoca

4. Lakaplar, Yakıştırmalar, Unvanlar

djenabetin [дженабетин] < cenabet, djereme [джереме] < sereme (1. ceza, kötü insan), dingil [дингил] < dingil (1. araçlardaki bir tehizat 2. uzun boylu adam), dost [дост] < dost, dostluk [достлук] < dostluk, dumbazin [думбазин] < dombaz (tdk) (zengin, çorbacı), duşmanin [душманин] < düşman, erbar [ербап] < erbar, efendi [ефенди] < efendi, kaltak [калтак] < kaltak (aşağı, değersiz adam), kalfa [калфа] < kalfa, karakaçanı [каракачани] < karakaçan (balkanlarda yaşayan küçük bir halk topluluğu.

Yunancanın bir ağzını konuşup, konar göçer olarak yaşayan halk), katilin [катилин] < katil, keleş [келеш] < keleş, kesedjiya [кеседжия] < keseci/kesici (insanları öldürerek mallarına el koyan i paralarına el koyan kimse), kehaya [кехая] < kâhya, kiradjiystvo [кираджийство] < kiracılık, kiradjiya [кираджия] < kiracı, körkütük [къркютук] < körkütük (sarhoş için kullanılıyor), manafin [манафин] < manav (1.küçük asya bölgelerindeki bazı Türkler 2. ahlaksız kişi), miskinka [мискинка] < miskin (bayan), molla [молла] < molla, moruk [морук] < moruk, müzevirin [мюзевирин] < müzevir, odaliska [одалиска] < odalı(haremdeki cariye), osmanliya [османлия] < osmanlı (Türk anlamında), pazvantin [пазвантин] < pazvant, paçavra [пачавра] < paçavra (kötü yola düşmüş kadın), perakende [перакенде] < perakende (herhangi bir iş olmayan, yeri olmayan kişi), pehlivanin [пехливанин] < pehlivan, pintiya [пинтия] < pinti, piç [пич] < piç, pişkin [пишкин] < pişkin (tecrübeli, deneyimli), puşt [пуш] < puşt, temerutin [темерутин] < temerrut, tepegöz [тепегъоз] < tepegöz (utanmaz, gözsüz), ursuzin [урсузин] < uğursuz, usta [уста] < usta, farfara [фарфара] < farfara (boş konuşan), fitildjiya [фитилджия] < fitilci (dedikoducu, isanları kışkırtıcı söylemlerde bulunmak), fudulin [фудулин] < fodul (üstünlük taslayan, kibirlenen) , fukara [фукара] < fukara, fukariya [фукария] < fukara, fukaralık [фукаралък] < fukaralık, haydamak [хайдамак] < haydama (iri yapılı adam), haylazin [хайлазин] < haylaz, haymana [хаймана] < haymana (tembellik, işsiz), hayta [хайта] < hayta (tembel), halvadjiya, haramiya [харамия] < harami, çarkinin [чаркѝнин] < çarkın, çirak [чирак] < çirak, çorbadji [чорбаджи] < çorbacı (zengin, bey), çorbadjiyka [чорбаджийка] < çorbacı (bayan), ruşvetçiya [рушветчия] < rüşvetçi, şafrantiya [шафранития] < savruntu (kötü yola düşmüş kadın)

5.Çeşitli Aletler

baltiya [балтия] < balta, bel [бел] < bel (bahçe işlerinde kullanılan alet), biçkiya [бичкия] < biçki (testere, biçki), biçme [бичме] < biçme (inşaatta kullanılan bir tür kalın tahta), burma [бурма] < burma (vida, somun), zamba [замба] < zimba, kabar [кабар] < kabara (garpıye), kazma [казма] < kazma, kalem [калем] < kalem, kangal [кангал] <

kangal (ip toru, ip uğını), kandja [канджа] < kanca, karak [капак] < карак, каран [капан] < каран, karandura [капандура] < керенк, makara [макара] < makara, mandalo [мандало] < mandal (karıyü karamaıya yarayan alet), markuç [маркуч] < маруç, masat [масат] < masat (bıçak bilemeye yarayan alet), matkar [маткап] < matkar, satır [сатър] < satır, sindjir [синджир] < zincir, tel [тел] < tel, tokmak [токмак] < tokmak, funıya [фуния] < huni, çekiıya [чекия] < çakı, çiviıya [чивия] < çivi, şış [шиш] < şış, uıy [яй] < uıy

6. Para

kaıme [кайме] < kaıme, mangır [мангър] < mangır (bir cins küçük madeni para), mahmudiıya [махмудия] < mahmudiıye

7. Ölçüler

dara [дара] < dara (tdk) (bir ölçü birimi), kantar [кантар] < kantar, oka [ока] < okka, palantsa [паланца] < palanza (terazi çeşidi), tereziıya [терезия] < terazi, topuz [топуз] < topuz(kantar topuzu), şinik [шиник] < şinik (tahıl ölçęđi)

8.Çeşitli Tekstil Adlandırmaları ve Diğer Eşyalar

basma [басма] < basma, gön [гъон] < gön (gön derisi), djamadan [джамадан] < camadan, djanfez [джанфез] < canfez (bir cins kumaş), düşeklık [дюшеклък] < döşeklik (döşek yarımında kullanılan bir kumaş), iıva [ива] < iıva (dokuma sırasında bezin uzunlamasına bitmesi) , kadife [кадифе] < kadife, kadifen [кадифен] < kadifeli (kadifeden yapılmış), kemer [кемер] < kemer, kesııya [кесия] < kese, keçe [кече] < keçe, maşa [маша] < maşa, meşin [мешин] < meşin, pamuk [памук] < pamuk, raçavıra [пачавра] < raçavıra (1.eskimiş bez veya kumaş raçası, çarut), perde [перде] < perde, peş [пеш] < peş (elbisenin etek kısmı), sahtiıyan [сахтиян] < sahtiıyan (işlenmiş keçi derisi), saya [сая] < saya (ayakkabının üst yumuşak kısmı), sidjim [сиджим] < sicim

(ip), tafta [тафта] < tafta (bir cins sert ipek kumaş), tegel [тегел] < tegel (dikiş dikmek ile ilgili bir terim), tütüniṣa [тютюница] < tütün kesesi, havlien [хавлиен] < havlu (ile ilgili), havliya [хавлия] < havlu, hase [хасе] < has (pamuktan dokunmuş bir tür kumaş), hastar [хастар] < astar, çarşaf [чаршаф] < çarşaf, çeiz [чеиз] < çayiz, çile [чиле] < çile (birbirine girmiş, karmaşmış ip toru, ip uğını), şayak [шаяк] < şayak (kaba dokunmuş yünlü kumaş, korçelik [копчелџк] < korçalık (düğmelik yer), басма (basma) < basma, бевевреци (benevretsi) < benevrek (erkek yünlü elbisesi), гердан (gerdan) < gerdan, ибришим (ibrişim) < ibrişim, кадифе (kadife) < kadife, кайш (kaiş) < kayış, калџф (kalıf) < kılıf, кесия (kesiya) < kese, килим (kilim) < kilim, кьна (kina) < kına, кърмъз (kırmız) < kırmız, миндџр (minder) < minder, памук (pamuk) < pamuk, перде (perde) < perde, пискюл (piskül) < püskül, сетре (setre) < setre, сюртук (sürtük) < sürtük (uzun erkek elbisesi), тюл (tül) < tül, тюрбан (türban) < türban, фес (fes) < fes, хастар (hastar) < astar, чалма (çalma) < çalma (sarık), чорџпи (çorap) < çorap, шалварџ (şalvari) < şalvar, юрган (yorgan) < yorgan

IV. Silah ve Askerî Terimler, Unvanlar

Hiç şüphesiz, Balkan milletlerinde açısından “Türk” denilince akla gelen ilk şey Türk askeridir. Balkan Yarımadası'nı, tamamen himayesi altına almış ve döneminin en genç ve güçlü askerî yapısına sahip olan Türkler, beraberinde getirdikleri silah ve onun etrafındaki unsurlar, dış çevreden büyük ilgi ve alaka gördüğü için bu alanla ilgili kelimelerin Balkan Slavlarına ve başta Bulgarca'ya geçtiğini görmekteyiz.

güle [гюле] < gülle, derebey [деребей] < derebeyi, джеране [джепане] < serhane, джигит [джигит] < cigit (cesur at koşan kişi), duşmanin [душманин] < düşman, ениçари [ениçари] < yeniçeri, заптие [заптие] < zaptiye, кадџна [кадџна] < kadın (türk kadını, hanım), kalkan [калкан] < kalkan (sınırdaki bir yarımın, binanın önünde bulunan düz duvar, kapısız ve penceresiz), калџ [калџ] < kılıç, кама [кама] < kama, kobur [кобур] < kobur (tabanca deri kılıfı), кърдџалии [кърдџалии] < kırcaali (18.19. yy. arasında balkanlardaki türk askerî), маждрак [маждрак] < mızrak, низамин [низамин] < nizam

(türk ordusunda bir asker), nişan [нишан] < nişan, onbaşıya [онбашия] < onbaşı, palaska [паласка] < palaska, patlak [патлак] < patlak (bir cins silah), paşa [паша] < paşa, rusiya [русия] < rusu, sandjak [санджак] < sancak, saçma [сачма] < saçma, serdar [сердар] < serdar, silah [силях] < silah, spahiya [спахия] < sipahi, sultan [султан] < sultan, sultanka [султанка] < sultanın eşi, tabor [табор] < tabur, teskere [тескере] < teskere, ulan [улан] < oğlan (bir atlı asker), hayduk [хайдук] < haydut, haydukluk [хайдуклук] < haydutluk, handjar [ханджар] < hançer, çavuş [чавуш] < çavuş (türk askerî sisteminde bir rütbe), çifte [чифте] < çifte, şişane [шишане] < şeşhane (tdk)(av tüfeği)

V. Yönetim-İdare

vakıfski [вакѣфски] < vakıf (ile ilgili), valiya [валия] < vali, vezir [везир] < vezir vilayet [вилает] < vilayet, divan [диван] < divan, kadiya [кадия] < kadı, kaumakamin [каймакамин] < kaumakam, kırserdarin [кърсердарин] < kırserdarı (türk yönetimi döneminde geniş arazilerden sorumlu kişi), ruşvet [рушвет] < rüşvet, saltanat[салтанат] < saltanat, ruşvet [рушвет] < rüşvet, tapiya [тапия] < tapu, tararana [тарапана] < darphane, tura [тура] < tura (sultan turası, paranın bir yüzü), ferman [ферман] < ferman, hazna [хазна] < hazine, harç [харч] < harç, yuşur [юшур] < aşar (bir vergi türü)

VI. Ziraat ve Tarım Terminolojisi

XIV. yüzyılın sonlarına doğru Anadolu'da toprak sıkıntısı çeken konargöçer Türk aşiretlerinin Rumeli'ye iskân edilerek yerleşik hayata geçirilmeleri, Bulgaristan coğrafyası genelinde birçok yerleşim alanının doğmasına ve dolayısıyla tarımla uğraşan bir kesimin oluşumunu hızlandıracaktı. Köyler, büyük çiftlikler kuran Türkler beraberinde getirdikleri terimleri de kullanacaklar ve temas halinde oldukları Bulgar milletini etkileyerek kendi kelimelerini benimseteceklerdi. Ziraat terminolojisiyle ilgili birçok kelimeye rastlamaktayız.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Barkan, a.g.e., s. 63.

bostan [бостан] < bostan, gübre [гюбре] < gübre, kalem [калем] < kalem (aşılama ile ilgili), mamul [мамул] < mamul (1.koçandaki mısır ürünü 2.mısır), ok [ок] < ok (binek taşıtlarda iki binek hayvanı bir bir biriniden ayıran odun), palantsa [паланца] < palanza (terazi çeşidi), perakende [перакенде] < perakende (1. yabancı topraklardaki bölünmüş mülk), savak [савак] < savak (suyu başka yöne akıtmak için yapılan düzenek), salkım [салкъм] < salkım, samar [самар] < semer, süriya [сюрия] < süriya, toprak [топрак] < toprak, tulumba [тулумба] < tulumba (su tulumbası), tuçen [тучен] < tuuç (1. verimli toprak için 2. sulu ot, büyük ot 3. bakılı, yağlı), filiz [филиз] < filiz, harman [харман] < harman, harmandjiyski [харманджийски] < harmancılık (ile ilgili), has [хас] < has (büyük mülk, osmanlı döneminde), hasen [хасен] < has (has kumaşından yapılan), çair [чаир] < çayır, çivgar [чивгар] < çivgar (tdk) (çift koşulan öküzler), çiftlik [чифлик] < çiftlik, çul [чул] < çul (küçük danalar veya hayvanlar için örtü), yarma [ярма] < yarma (yem türü), egrek [егрек] < egrek (tdk) (açık arazi üzerinde bulunan yazlık koyun ağılı), kışla [къшла] < kışla (koyunların kaldığı kış ağılı), yahır [яхър] < ahır, dam [дам] < dam (dam, büyük baş hayvan için kullanılan ahır), bereket [берекет] < bereket, biçä [бича] < biçmek, denk [денк] < denk, zayre [зайре] < zahire (yem), kanata [каната] < kanat (binek arabaların kanadı, yan tahtalar), hamut [хамут] < hamut, yular [юлар] < yular

H. İNSAN

I. Vücut Bölümleri

Dilin dış alıntılara karşı kapalı olduğu bu alanda Türkçe'nin Bulgar diline kelime vermesi bizim için önemlidir.

benka [бенка] < ben, göbek [гъобек] < göbek, dalak [далак] < dalak, damar [дамар] < damar, djiger [джигер] < ciğer, çene [чене] < çene, bel [бел] < bel, boy [бой] < boy (insan boyu), bıbrek [бѣбрек] < böbrek, dalak [далак] < dalak, yumruk [юмрук] < yumruk, taban [табан] < taban, saç [сач] < saç

II. Akraba Terminolojisi

Yabancı dillerden alıntılara tamamen kapalı olan akraba terminolojisine de Türkçe'nin kelime verdiği görülmektedir.

Slav dillerinin son derece muhafazakâr bir alanı olan akraba terminolojisi, Türkçenin etkisi altında kalması önemli bir konu olmasının yanında Türk dilinin gücü ve etkinliğinin de göstergesidir.

“Akrabalık bağlarının Türklerde ne ölçüde sıkı olduğunu, insan ilişkilerine verilen önemi yine, Türkçede bu ilişkileri söz varlığından izleyerek ortaya koyabiliriz. Başka dillerin tersine dilimiz akrabalık ilişkilerinden birçoğunu(baldız, görümce, bacanak, elti gibi) ayrı kavramlar haline getirmiştir.”¹⁴⁶

baldıza [балдъза] < baldız, eş [еш] < eş, tayfa [тайфа] < tayfa (işçilerden yolculardan oluşan kalabalık, birlik), adaş [адаш] < adaş, baba [баба] < baba, badjanak [баджанак] bacanak, ergen [ерген] < ergen

III. Beslenme

Türk mutfağı dünyanın sayılı zengin mutfakları arasındadır. Bazı görüşlere göre, Çin ve Fransız mutfakları ile birlikte dünyanın en zengin üç mutfağından birisidir.¹⁴⁷

“Coğrafî, kültürel ve sosyolojik sebeplerle, Türkler, komşuluk münasebetlerinde buldukları ve iç içe yaşamış oldukları farklı toplumlarla etnolojik anlamda hem etnik vericilik hem de etnik alıcılık yapmışlardır. Bu alış-veriş, hiç kuşkusuz yiyecek ve içecek kültürü için de söz konusu olmuştur.”¹⁴⁸

Bu alandaki ödüncleme kelimelerin sayısı bugün bile şehir hayatında geniş bir kullanım alanına sahiptir. Türk mutfağı, doğu kültürlerinin yemek kültürlerini harmanlaştırıp üzerine kendi zevkini de katarak tam anlamıyla zengin bir mutfak kültürü

¹⁴⁶ Aksan, a.g.e., s. 66.

¹⁴⁷ Nezihe Araz vd.; “21. “Yüzyılın Eşiğinde Örf ve Âdetlerimiz (Türk Töresi)”, **Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yay.**, İstanbul, Tarihsiz, s.93.

¹⁴⁸ Mustafa Talas, “Tarihî Süreçte Türk Beslenme Kültürü ve Mehmet Eröz'e Göre Türk Yemekleri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2006, Sayı:18, Konya, s.276.

oluşturmuş, bu kültürü kendi milletiyle Balkanlara taşıyarak buradaki yerel halkaları etkilemiş ve dillerine bu kültürün kelimelerini vermiştir. Bulgar diline geçmiş yemek kültürü ile ilgili kelimelerin sayısı önemli bir yer tutmaktadır.

“Bir dili konuşan toplumun yiyecek-içeceğiyle, mutfağıyla ilgili sözcükler o toplumun beslenme düzenini gösterdiği gibi bu adlar arasında yabancı olanlar aracılığıyla- bu düzendeki yabancı etkilere de ışık tutar. Halk ağzındaki bulgur, dövme, bazlama, közleme, tarhana gibi binlerce ad halkın maddi kültürünü aydınlatır. Balkan ülkelerinin dillerinde görülen sarma, poğaçe (poğaç) gibi Türk yemek adları da Türklerin bu ülkelerdeki etkisinin tanığıdır.”¹⁴⁹

Osmanlı mutfağı, yayılmış olduğu büyük coğrafya ve içinde barındırdığı çok kültürlülüğün tecrübe ve gelenekleriyle birleştirdiği mutfak kültürünü, Asya’dan gelen gelenekler ile harmanlayarak dünyada ilk üç büyük mutfak kültüründen birine sahip oldu. Viyana’dan Suudi Arabistan, Mısır’dan Kırım’a kadar olan büyük coğrafyada hüküm süren Osmanlı bu büyük coğrafya ve içinde barındırdığı birçok farklı milletin yemek kültürlerini de kaynaştırarak tam anlamıyla bir dünya mutfağı yaratmıştır. Bu zengin mutfağın da hiç şüphesiz birçok yemek kültürü ile ilgili kelimesi olacaktır.

1. Pişmiş Yiyecekler

djiger [джигер] < ciğer, djolan [джолан] < colum (tdk) (kaynatılarak yenilen hayvanın ayak kısmındaki et), dolma [долма] < dolma, zarzavat [зарзават] < zarzavat, zarzalov [зарзалов] < zarzala (ile ilgili), kavırma [кавърма] < kavurma, kebar [кебап] < kebar, koksagiz [коксагиз] < köksakız, küfte [кюфте] < köfte, mandja [манджа] < manca, musaka [мусака] < musakka, paça [пача] < paça, pilaf [пилаф] < pilav, pihtiya [пихтия] < pihtı (1. koyulaşarak yarı katı duruma gelmiş sıvı 2. paça yemeği), sazdırma [саздърма] < sızdırma (kavurma), tarator [таратор] < tarator (cacık), taskebar [таскебап] < taskebabı, türlügüveç [тюрлюгювеч] < türlüğüveç, çevirme [чеверме] < çavirme, çorba [чорба] < çorba, şiş-kebar [шиш-кебап] < şiş kebar, şkembe [шкембе] < işkembe, şkembe-çorba [шкембе-чорба] < işkembe çorbası, yahniya [яхния] < yahni

¹⁴⁹ Aksan; a.g.e., s.66.

2. Tuzlu, Tatlı ve Hamurlu Yiyecekler

baklava [баклава] < baklava, bulamaç [буламач] < bulamaç (tatsız yemek), bulgur [булгур] < bulgur, bürek [бюрек] < börek, kadaif [кадаиф] < kadayif, kaçamak [качамак] < kaçamak (bir yemek türü), kurabiya [курабия] < kurabiye, kuskus [кускус] < kuskus (bir yemek çeşidi), köroolu [кьополу] < köroğlu (patlıcan salatası), leblebiya [леблебия] < leblebi, lokum [локум] < lokum, madjun [маджун] < macun, maya [мая] < maya, nebetşeker [небетшекер] < nebetşeker (bir çeşit şeker), pastırma [пастърма] < pastırma, pelte [пелте] < pelte, pestil [пестил] < pestil, petmez [петмез] < pekmez, raçel [речел] < reçel, samun [самун] < somun, saraliya [саралия] < saraylı (bir çeşit tatlı), simid [simid] < simit, sudjuk [суджук] < sucuk, tarama [тарама] < tarama (havyaralı bir yemek çeşidi), tahan [тахан] < tahan, tahan-halva [тахан-халва] < tahin helvası, tulumba [тулумба] < tulumba (tatlı çeşidi), tulumbiçka [тулумбичка] < tulumba tatlısı, turşiya [туршия] < turşu, tutmanik [тутманик] < tutmanik (bir çeşit yemek), fide [фиде] < fide (makarna çeşidi), filiya [филия] < file (genişçe ince kesilmiş ekmek dilimi), çamsakız [чамсакъз] < çamsakızı, şeker [шекер] < şeker, şekerçe [шекерче] < şeker (bir çeşit şekerleme)

3. Sütli Ürünler

kaymak [каймак] < kaymak, yogurt [йогурт] < yoğurt, sutlyaş [сутляш] < sütlaç, malebi [малеби] < muhallebi

4. Baharat

bahar [бахар] < bahar (baharat çeşidi), djindjifil [джинджифил] < zencefil, isiot [исиот] < isot (bitki, zencefil), hardal [хардал] < hardal

5. İçecekler

ayran [айран] < ayran, gülovitsa [гюловица] < gül rakısı, djankovitsa [джанковица] < can eriğinden yapılan bir cins rakı, djibrovitsa [джибровица] < sibre (bir cins rakı), içkiya [ичкия] < içki, oşav [ошав] < hoşav, rakıya [ракия] < rakı, saler [салеп] < sahlep, şerbet [шербет] < şerbet, şıra [шира] < şıra

6. Yemek ile İlgili Terimler

iştah [иштах] < iştah, kavırdısvam [кавърдисвам] < kavurma yapmak, kaymakliya [каймаклия] < kaymaklı, kaysiev [кайсиев] < kaysı (kaysılı, kaysılı reçel vb.)

IV. GİYECEKLER VE KOZMETİK

1. Giyeceler

djube [джубе] < cübbe, dolama [долама] < dolama (bir çeşit elbise), elek [елек] < elek, ibrişim [ибришим] < ibrişim (elbise), ibrişimen [ибришимен] < ibrişim, kaiş [каиш] < kauş, kaişka [каишка] < kauşçık, kalpak [калпак] < kalpak, kontoş [контош] < kontoş (bir tür elbise), kürk [кюрк] < kürk, patıtsi [патъци] < patik, poturi [потури] < potur (bir tür pantolon), saltamarka [салтамарка] < saltamar (bir tür elbise), setre [сетре] < setre, sukman [сукман] < sokman (kalın yün kumaştan yapıla kolsuz uzun kadın elbisesi), take [таке] < takke, terlik [терлик] < terlik, feredje [фередже] < ferece, fistan [фистан] < fistan, fistanlık [фистанлък] < fistanlık, çalma [чалма] < çalma (bir elbise çeşidi), çerken [чепкен] < çerken (bir elbise çeşidi), çorap [чорап] < çorap, yaşmak [яшмак] < yaşmak

2. Ayakkabı

çizmi [чизми] < çizme

3.Kozmetik Ürünleri ve Süsler

kına [къна] < kına, kırmız [кърмъз] < kırmız, kırmızen [кърмъзен] < kırmızlı, paftı [пафти] < pafta (süs için takılan metal pul veya takılar), sahat [сахат] < saat, sedef [седеф] < sedef

V. EĞLENCE HAYATI

1.Birlikte Oynanan Oyunlar ve Bunun Etrafındaki Terimler, Kelimeler

birlik [бирлик] < birlik (tek işaretli oyun kartı), gele [геле] < gele (tdk) (1. tavla oyununda uygun olmayan zar), dama [дама] < dama (dama, oyun), dubara [дубара] < dubara (Oyunda, atılan zarlardan ikisinin de iki benekli yüzünün üste gelmesi), dübeş [дюбеш] < dübeş (tavla oyunundaki bir terim), düşeş [дюшеш] < düşeş (tavla oyununda bir terim) , ерек [ерек] < ерек (tavla oyununda bir terim), kариya [капия] карı, karagöz [карагъоз] < karagöz, mars [марс] < mars (tavla oyunu ile ilgili bir terim), pul [пул] < pul (tavla pulu), skambil [скамбил] < iskambil, çelik [челик] < çelik (bir oyun çeşidi)

2. Müzik Aletleri

dayre [дайре] < daire (müzik aleti), zurna [зурна] < zurna, kaval [кавал] < kaval, saz [саз] < saz (bir bitki çeşidi), tambura [тамбура] < tambura, tarabuka [тарабука] < darbuka, çalgiya [чалгия] < çalgı, çamparı [чампари] < çampara (tdk) (bir müzik aleti), çinelі [чинели] < çinel (bir müzik aleti)

3. Tütünl , Zevk Verici  ecekler ve Onun Etrafındaki Kelimeler

enfie [ nfie] < enfie ( r m  tütünden yapılan ve burna çekilen keyif verici toz, burun otu burna çekilmek için hazırlanmış toz il ), lula [lu a] < l le, pastal [pastal] < pastal (tütün yarpağı dizisi), sakız [sak z] < sakız, tonga [tonga] < tonga, tütün [tütün] < tütün,  ibuk [ ibuk] <  ibuk (l le için kullanılan ince  ibuk)

VI. Dini Hayat

djendem [dʒ nd m] < sehennem

VII. Dini Terminoloji ve Soyut Anlamlı Kelimeler

kurban [kurban] < kurban, muska [muska] < muska, m s lmanin [m s lmanin] < müslüman, m ftiya [m ftiya] < m ft , sebar [sebar] < sevar, sevda [sevda] < sevda, talasım [talas m] < tilsim, hadji [hadji] < hacı, hadji ka [hadji ka] < hacı (bayan), hadjiyski [hadjiyski] < hacı (ile ilgili), hadjilik [hadjilik] < hacılık, hair [hair] < hayır (hayır, iyilik), hairliya [hairliya] < hayırlı, hairsız [hairs z] < hayırsız, halal [halal] < helal, halva [halva] < helva, haram [haram] < haram, haşevo [haşevo] < aşevi, şeytan [şeytan] < şeytan

VI. BÖLÜM

Bulgarca'ya Geçmiş Türkçe Kelimelerde Ses Olayları

Bulgarca'ya geçmiş Türkçe kelimelerde görülen ses değişiklikliklerini Türkiye Türkçesi'ne göre esas alarak inceledik. Bulgar dili, Türkçe kelimeleri bünyesine alırken kendi ses sisteminin hususlarına göre kelimeler üzerinde değişiklik yapmıştır.

Türk Fonetik sistemi 21 konsonant ve 8 vokal olmak üzere 29 sestem oluşmaktadır. Buna karşılık Bulgar Fonetik sistemi 6 vokal (а, ъ, о, у, е, и), 24 (б, в, г, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ, ю, я) konsonant olmak üzere 30 sestem oluşmaktadır.¹⁵⁰ Türkçe sözcükler, direkt olarak Bulgar diline geçmesine rağmen, yine de birçok fonetik değişiklik gözlenmektedir. Bunun sebebi Türk ve Bulgar fonetik sisteminin farklı oluşundan kaynaklanmaktadır. Fakat kendini tamamen koruyan ve olduğu gibi Bulgaca'ya geçen Türkçe kelimeler de vardır.¹⁵¹

1. Ünlü Değişmeleri

Bulgarca'ya geçen Türkçe sözcüklerde özellikle “*e, ı, ü, ö, o*” ünlülerinin büyük oranda değiştiğini görüyoruz. Bulgar dili, Türkçe'nin bu seslerini kendi dilinin ses sistemiyle değiştirmiştir.

1.1. e>a

e > a değişimi en fazla görülen değişikliklerden biridir. Değişiklikler ön, iç ve son seste görülmektedir.

entari > anteriya (антерия), alet > alat (алат), bedava > badeva (бадева), beraber > barabar (барабар), bahçe > bahça (бахча), reçel > raçel (рачел), semer > samar (самар), lüle > lula (лұла), misket > muskat (мускат), hazine > hazna (хазна), helal >

¹⁵⁰ Petir Paşov, **Bılgarska Gramatika**, İzdatelska Kışta Hermes, 2004.

¹⁵¹ Nasteva, a.g.e. s. 175.

halal (халал), helva > halva (халва), çerge > çerga (черга), çeşme > çeşma (чешма), kurabie > kurabia (курабия), nahie > nahia (нахия), реукe > реукa (пейка), helal > halal (халал), helva > halva (халва), hançer > handjar (ханджар), mahalle > mahala (махала), mahmudie > mahmudia (махмудия), meyhane > mehana (механа), semer > samar (самар), temenni > temane (темане)

1.2. а > е

рarça > рarçe (парче), terazi > tereziya (терезия), çak > çekiya (чекия), çaklık > çeklik (чекрък)

1.3. ı > i

arşın > arşin (аршин), açıkğöz > açikğöz (ачикгъоз), bayı > bayi (баир), başıbozuk > başibozuk (башибозук), kayış > kayiş (каиш), kamşık > kamşik (камшик), kapı > kapi (капи), mantı > mantiya (мантия), odalı > odaliska (одалиска), onbaşı > onbaşiya (онбашия), pıhtı > pihtiya (пихтия), sarı > sari (сари), sınır > sinor (синор), hayı > hayi (хаир), çak > çekiya (чекия), çınar > çinar (чинар), şıra > şira (шира), açık > açik (ачик), aşık > aşik (ашик), kaysı > kaysiya (кайсия), kalrakçı > karakçiya (калпакчия), kını > kıniya (кания), darakçı > darakçiya (даракчия), çak > çekiya (чекия), lalacı > lalaci (лаладжи), meraklı > merakliya (мераклия), mısır > misir (мисир), rakı > rakiya (ракия), sarısabır > sarisabor (сарисабор), fışık > fişiya (фъшкия), hası > hadji (хаджи), çalgı > çalgi (чалгия), çarş > çarşıya (чаршия)

1.4. i > e

dilim > delim (делим), izmikar > izmekyar (измекар), kiremit > keremida (керемиди), haydi > hayde (хайде), bilezik > belezitsi (белезици), mani > maane (маане), şirdan > şerden (шерден)

1.5. e > i

kegriç > kigriç (керпич), kese > kesiya (кесия), keşe > keşi (кешки), çize > çizi (чизми), şebboy > şiboy (шибой), şeşhane > şişane (шишане)

1.6. ü > u

düüduk > duuduk (дудук), köürk > göürk (гюрук), zulüüm > zuulm (зулум), lüüle > luula (лула), rüüşvet > ruuşvet (рушвет), cüümbüş > djumbuş (джумбуш), süütlaç > suutlaç (сутляч), çüünkim > çuunkim (чунким), çüüruk > çuuruk (чурук), şüürhe > şuure (шупе), güürltü > güurtiya (гюрултия), cüübbe > djubbe (джубе), cüüce > djudje (джудже), düüşman > duuşmanin (душманин)

1.7. u > ı

kavurtma > kavırtma (кавърма)

1.8. ö > ü

dööşek > düüşek (дюшек), dööşeme > düüşeme (дюшеме), kööfte > küüfte (кюфте), böörek > büürek (бюрек), köörük > güüruk (гюрук), köömür > küümür (кюмюр), kööşek > küüçek (кючек)

1.9. o > u

bozdoğan > bozdugan (боздуган), kooşu > kuuşiya (кушия), oluk > uluk (улук), döombaz > duumbazin (думбазин), sookman > suukman (сукман), foodul > fuudulin (фудулин), yoorgan > yuurgan (юрган)

1.10. u > i

boylu > boyliya (бойлия), koru > koriya (кория), koşu > koşiya (кочия), koşu > kuşiya (кушия), tapu > tapiya (тапия), turşu > turşiya (туршия), çubuk > çibik (чибук), sekiz-dokuz > segiz-togiz (сегиз-тогиз), zorlu > zorliya (зорлия), kusurlu > kusurliya

(кусурлия), kutu > kutiya (кутия), koşu > koşi (коши), naneruhu > naneruhi (нане руи), pamuklu > pamukliya (памуклия), pusu > pusiya (пусия), torçu > torçiya (топчия), havlu > havliya (хавлия), çubuk > çibuk (чибук)

1.11. u > o

kumar > komar (комар), uşaf > oşav (ошав), tabur > tabor (табор)

1.12. ı > a

alışmak > alaştısvam (алащиствам), ırgat > argat (аргат), kıdem > kadem (кадем), kıyuma > kayuma (кайма), kılıç > kalıç (калъч), kandırma > kandarma (кандарма), çalgı > çalga (чалга), kıyuma > kayuma (кайма), kılıf > kalıf (калъф), kını > kanıya (кания), damızlık > tamazlık (тамазлък), zımba > zamba (замба), kıyafet > kayafet (каяфет), mızrak > majdrak (маждрак), sızdırma > sazdırma (саздарма), tılsım > talasım (таласъм)

1.13. ü > i

püskül > piskyül (пискюл), müftü > müftiya (мюфтия), sürü > süriya (сюрия), darüfülü > darifirfir (дарифирфир), gürültü > gürültiya (гюрултия)

1.14. i > u

misket > muskat (мускат), fistan > fustan (фустан), perişan > peruşan (перушан)

1.15. ı > u

şamandıra > şamandura (шамандура)

1.16. ö > i

b \ddot{u} l \ddot{u} k > b \dot{i} ly \ddot{u} k (билюк)

1.17. ö > o

ç $\ddot{ö}$ p > ç \ddot{o} p (чоп)

1.18. ö > ı

b $\ddot{ö}$ brek > b \dot{i} brek (б \ddot{u} brek)

1.19. i > a

z \dot{i} ndan > z \ddot{a} ndan (зандан)

1.20. o > a

k \ddot{o} uş > k \ddot{a} uş (кауш), n \ddot{o} hut > n \ddot{a} hut (нахут)

2. Ünlü Düşmesi

Bulgarca'ya geçmiş Türkçe sözcüklerde ünlü düşmesi pek fazla görülmemektedir. Ön ses ve iç seste “-i- > -Ø-”, “-ı- > -Ø-” düşmesi aşağıda gösterdiğimiz gibi birkaç örnekte görülmektedir.

2.1. i > -Ø-

p \dot{i} l \ddot{a} kı > p \ddot{a} kıya (плакия), \dot{i} skele > skele (скеле), s \dot{i} rahi > s \ddot{r} ahiya (спахия), haz \dot{i} ne > hazna (хазна), \dot{i} şkembe > şkembe (шкембе), \dot{i} skambil > skambil (скамбил), \dot{i} spat > spat (спат)

2.2. ı > -Ø-

fır \dot{i} n > furna (фурна), şad \dot{i} rvan > şadravan (шадраван)

2.3. e > Ø

kereviz > kerviz (кервиз)

3. Ünsüz Değişmeleri

Bulgarca'ya geçen Türkçe sözcüklerde ünsüz değişimi pek sık rastlanmamakla birlikte, “*k > g*”, “*d > t*”, “*ğ > g*” ve “*y > g*” değişiklikleri belli oranda görülmektedir.

3.1. ş > h

arşiv > arhiv (архив)

3.2. b > p

ahbar > ahpar (ахпап), porsuk < borsuk (борсук)

3.3. k > g

karga > garga (гарга), kuruş > groş (грош), körük > gyüruk (гюрук), sekiz-dokuz > segiz-doguz (сегиз-докуз), şaka > şega (шега), kavas > gavazin (гавазин), kevgir > gevgir (гевгир), körük > güruk (гюрук), falaka > falga (фалага)

3.4. t > d

tarak > darak (дарак), tembel > dembel (дембел), tantana > dandaniya (дандания)

3.5. d > t

payanda > payanta (паянта), damızlık > tamazlık (тамазлък), darbuka > tarbuka (тарабука), darphane > tarapana (тарапана), deste > teste (тесте), deftir > teftir (тефтер)

3.6. ğ > g

bozdoğan > bozdugan (боздуган), ciğer > djiger (джигер), leğen > legen (леген),
yatağan > yatagan (ятаган), ağa > aga (ага), армаğан > армаgан (армаган), doğan >
dogan (доган), doğraması > dogramdjiya (дограмаджия)

3.7. y > h

zeytin > zehtin (зехтин)

3.8. n > l

zurna > zurla (зурла)

3.9. s > z

şümbül > zümbül (зюмбюл), atlaş > atlaz (атлаз), düş > düz (дюс)

3.10. y > g

maydanoz > magdanoz (магданоз), meydan > megdan (мегдан), bey > beg (бег), beylik
> beglik (беглик)

3.11. n > m

kurşun > kurşum (куршум)

3.12. p > k

marpuç > markuç (маркуч), serpme > serkme (серкме)

3.13. f > v

uşaf > oşav (oşav), mutfak > mutvak (mutvak)

3.14. k > t

pekmez > petmez (petmez)

3.15. v > b

sevap > sebap (sebaп), dervent > derbent (dervent)

3.16. ğ > h

tuğla > tuhla (тухла)

3.17. h > f

külah > külaf (кюляф), huni > funiya (фуния), hurta > furta (фурта)

4. Ünsüz Düşmesi

Türkçe'den Bulgarca'ya geçen sözcüklerde özellikle “**h**” ünsüzünün gerek iç seste gerekse ön seste düştüğü görölmektedir. Ayrıca iç seste “-ğ- > -Ø-” ve “-v- > -Ø-” ünsüzleri de düşmektedir.

4.1. -v- > -Ø-

arnavut > arnautin (арнаутин), şavuş > şauş (чауш), gâvur > gyaur (гяур), davul > daul (даул)

4.2. -ğ- > -Ø-

babayiğit > babait (бабаит), güğüm > gyüm (гюм), uğursuz > ursuz (урсуз),
darmadağın < darmadan (дармадан), yağma > yama (яма)

4.3. -h- > -Ø-, h- > -Ø-

serhane > djerane(джепане), euvallah > evala(евала), kahve > kafe(кафе), rahvan >
ravan(раван), hasır > asır(асър), hafız ali > afuzali (афузали), sehennem >
djendem(джендем), serhane > djerane (джепане), zahire > zaure (зайре), mahzen >
maze (мазе), muhallebi > malebi (малеби), hoşav > oşav (ошав), rahvan > ravan
(раван), sahler > saler (салеп), darphane > tarapana (тарапана), hastar > astar (астар),
şehane > şışane (шишане), şürhe > şure (шупе)

4.4. -y- > -Ø-

euvallah > evala(евала), yemiş > emiş(емиш), yeniceri > eniceri(еничери), zartıye >
zartie(заптие), kadayıf > kadaiф(кадаиф), kayış > kaiş(каиш), keşif > kef(кеф), panayıf
> panair(панаир), seyir > seir(сеир), vilayet > vilaet (вилает), enfiye > enfie(енфие),
kayık > kaik (каик), kayış > kaiş (каиш), meyhane > mehana (механа), mukayyet >
mukaet (мукает), haуir > hair (хаир)

4.5. -b- > -Ø-

muşamba > muşama(мушама)

4.6. -t- > -Ø-

çiftlik > çiflik(чифлик)

5. Tekleşme

Bulgarca'ya geçen Türkçe kelimelerde yan yana bulunan iki ünsüzden birinin düştüğü görülmektedir. Tekleşme hadisesi genellikle iç seste olmaktadır.

5.1. -ll- > -l-

eyvallah > evala(евала), mahalle > mahal(a)(махала), maşallah > maşal(a)(машала), gülle > güle(гюле), cellat > djelatin (джелатин), muhalebi > malebi (малеби), tellak > telyak (теляк)

5.2. -bb- > -b-

kubbe > kube(кубе), cübbe > djube (джубе), muhabbet > muhabet (мухабет), şebboş > şibou (шибой)

5.3. -kk- > -k-

takke > take(таке), bakkal > bakal (бакал), dükkân > dükyan (дюкян), musakka > musaka (мусака), okka > oka (ока),

5.4. -rr- > -r-

temerut > temerut (темерут)

5.5. -nn- > -n-

temenni > temane (темане)

5.6. -vv- > -v-

mukavva > mukava (мукава), müzevvir > müzevirün(мюзевирин)

5.7. -zz- > -z-

müezzin > müezin (мюзезин)

VII. BÖLÜM

TÜRKÇE SÖZCÜKLERE GELEN BULGARCA EKLER

Bulgarca'ya geçmiş Türkçe sözcüklerin en dikkat çekici hususlarından biri de Bulgarca eklerle çekimlenmiş olmasıdır.

1. “ -джия / -чия ” eki

İsim kök ve gövdelerine gelerek meslek ismi yapar.¹⁵² Türkçe'den Bulgarca'ya geçmiş bir ektir.¹⁵³

-джия eki (sesli ünlülerden sonra –чия) (Türkçe -ci,-çi) . -джия / -чия eki Bulgarcaya geçmiş birçok Arapça ve Farsça kökenli sözcükte görülmektedir.¹⁵⁴ Bu ek Bulgar sağrafyasında – а (ya) eki ile genişlemiştir. İsimlere gelen bu ek ile meslek isimleri türetmektedir. Günlük dilde oldukça işlek olan bir ektir.

abadjıya [абаджия] < abacı, avantadjıya [авантаджия] < avantacı, arabadjıya [арабаджия] < arabacı, bakırdjıya [бакърджия] < bakırcı, balkandjıya [балканджия] < balkancı (dağlık kesimde yaşayana verilen isim), bahçevandjıya [бахчеванджия] < bahçıvan, bostandjıya [бостанджия] < bostancı, boyadjıya [бойджия] < boyacı, gemidjıya [гемиджия] < gemici, gürlütadjıya [гюрлүтаджия] < gürlütücü, dalaveradjıya [далавераджия] < dalavereci, djamdjıya [джамджия] < samcı, dogandjıya [доганджия] < doğancı, dogramadjıya [дограмаджия] < doğramacı, dükyandjıya [дюкянджия] < dükkâncı, kavaldjıya [кавалджия] < kavalcı, kavgadjıya [каваджия] < kavgacı, kazandjıya [казанджия] < kazancı, kalaydjıya [калайджия] <

¹⁵² Граматика На Съвременния Български Книжовен Език, Том I., Морфология, Издателство На Бан София, 1983, s.55.

¹⁵³ Наурие Мемоđлу Süleymanoğlu, **Çağdaş Bulgarca**, Kurmay Yayınevi, Ankara, 2007, s.33.

¹⁵⁴ http://www.belb.net/studenti/kadynov/sufiks_dzhija.htm (Onlain Bulgarca Linguistik Kütüphanesi)

kalaycı, kantard*jiya* [кантарджия] < kantarcı, kervand*jiya* [керванджия] < kervancı, kesed*jiya* [кеседжия] < keseci (insanları öldürerek mallarına el koyan), kirad*jiya* [кираджия] < kiracı, kütürd*jiya* [кюмюрджия] < kömürcü, lalad*jiya* [лаладжия] < lalacı, mahand*jiya* [маханджия] < mana (mana bulan), mehand*jiya* [механджия] < meyhanesi, samard*jiya* [самарджия] < semerci, seird*jiya* [сеирджия] < seyirci, sorad*jiya* [сопаджия] < soracı, teneked*jiya* [тенекеджия] < tenekesi, tütünd*jiya* [тютюнджия] < tütüncü, fitild*jiya* [фитилджия] < fitilci (dedikoducu, insanları kıskırtıcı söylemlerde bulunmak), had*jiya* [хаджия] < hacı, halvad*jiya* [халваджия] < helvacı, hand*jiya* [ханджия] < hancı, harmand*jiya* [харманджия] < harmancı, hatırd*jiya* [хатърджия] < hatırcı, çadırd*jiya* [чадърджия] < çadırcı, çalgad*jiya* [чалгаджия] < çalgıcı, çorbad*jiya* [чорбаджия] < çorbacı, şegad*jiya* [шегаджия] < şakacı, şkembed*jiya* [шкембеджия] < işkembeci, yurgand*jiya* [юрганджия] < yorgancı, ahç*ya* [ахчия] < ahçı, beglikç*ya* [бегликчия] < beylikçi (beylik ücretini toplayan kişi), boklukç*ya* [боклукчия] < boklukçu (çöplük), gevrekç*ya* [геврекчия] < gevrekçi, gurbetç*ya* [гурбетчия] < gurbetçi, darakç*ya* [даракчия] < darakçı, dжебç*ya* [джебчия] < sebçi (sebçi, hırsız), zanaatç*ya* [занаятчия] < zanaatçı, ibrikç*ya* [ибрикчия] < ibrikçi, kaikç*ya* [каикчия] < kaıkçı, kalrakç*ya* [калпакчия] < kalrakçı, karagözç*ya* [карагьозчия] < karagözcü, mutafç*ya* [мутафчия] < mutaf (keçi kılından hayvan çulu, yem torbası vb. dokuyan kimse), ruşvetç*ya* [рушветчия] < rüşvetçi, salerç*ya* [салепчия] < saherçi, simidç*ya* [симидчия] < simitçi, torç*ya* [топчия] < torçu, çibukç*ya* [чубукчия] < çibukçu, çiftlikç*ya* [чифтликчия] < çiftlikçi

2. “- ски / - шки ” eki

Bulgarca’da sıfat türeten ektir. Türkçe kök ve gövdelere gelen bu ek Bulgarca’da nispet sıfatları türetmektedir. Geniş bir kullanım alanına sahiptir.

abad*jiyski* [абаджийски] < abacı (ile ilgili), avantad*jiyski* [авантаджийски] < avantacı, adjamiyski [аджамийски] < acemice, arabad*jiyski* [арабаджийски] < arabacı (ile ilgili), babaitski [бабаитски] babayiğitlik (ile ilgili), bayraktarski [байрактарски] <

bayraktarlık (ile ilgili), bakalski [бакалски] < bakkal (ile ilgili), bakırdjıyski [бакърджийски] < bakırcı (ile ilgili), balkanski [балкански] < balkan (ile ilgili olan), bataklıyski [батакчийски] < bataklılık (ile ilgili), begliçıyski [бегличийски] < beylik (ile ilgili olan), bitpazarıski [битпазарски] < bitpazarı (ile ilgili), boklukçıyski [бокрукчийски] < bokluk (ile ilgili) bostandjıyski [бостанджийски] < bostancı (ile ilgili), boyadjıyski [бойджийски] < boyacı (ile ilgili), vakıfski [вакъфски] < vakıf (ile ilgili), gemidjıyski [гемиджийски] < gemici (ile ilgili) (1. gemici veya gemiciyle alakalı olan), gurbetçıyski [гурбетчийски] < gurbetçilik (ile ilgili), gyaurski [гяурски] < gavur (ile ilgili), derebeyski [деребейски] < derebey (ile ilgili), djelatski [джелатски] < cellatlık (ile ilgili), dogandjıyski [доганджийски] < doğancılık (ile ilgili olan), dogramadjıyski [дограмаджийски] < doğramacılık, duşmanski [душмански] < düşmanca, dülgerski [дюлгерски] < dülger (ile ilgili olan), eņiçarski [еничарски] < yeniçeri (ile ilgili), esnafski [еснафски] < esnaflık (ile ilgili), zanayatçıyski [занаятчийски] < zanaatçılık, zarzavatçıyski [зарзаватчийски] < zarzavatçılık, izmekyarski [измекярски] < izmıkar (ile alakalı), kadınski [кадънски] < kadın (ile alakalı olan), kazandjıyski [казанджийски] < kazancılık, kalpazanski [калпазански] < kalpazanlık (ile alakalı), kalpakçıyski [калпакчийски] < kalpakçılık, kantardjıyski [кантарджийски] < kantarcı (ile ilgili olan), karakaçanski [каракачански] < karakaçan (ile ilgili), kasarski [касапски] < kasarlık (ile ilgili), kervandjıyski [керванджийски] < kervancılık, kilimarski [килимарски] < kilimcilik (kilimcilik), kiradjıyski [кираджийски] < kiracılık (ile ilgili), kırdjaliyski [кърджалийски] < kırsaali (ile ilgili), kümürdjıyski [кюмюрджийски] < kömürcülük, laladjıyski [лаладжийски] < lalacılık, maıtarçıyski [маıтапчийски] < maıtarçı, manafski [манафски] < manav (ile ilgili), meraklıyski [мераклийски] < meraklı, mehandjıyski [механджийски] < meyhaneçi (ile ilgili), miskinin [мискинин] < miskin, miskinka [мискинка] < miskin (bayan), miskinlık [мискинлък] < miskinlik, miskinıski [мискинлик] < miskinlik (ile alakalı), mutafçıyski [мутафчийски] < mutafçılık (ile ilgili), müslümanıski [мюслюмански] < müslümalık (ile alakalı), müftıyski [мюфтийски] < müftülük, osmanski [османски] < osmanlı (ile alakalı), pehlivanski [пехливански] < pehlivanlık (ile ilgili), saybiyski [сайбийски] < sahıbe ait olan, samardjıyski [самарджийски] < semerci (ile ilgili), sersemıski [серсемски] < sersemce, tavanski [тавански] < tavan (ile ilgili), tarikatski [тарикатски]

< tarikat (ile ilgili), teneke*djiyski* [тенекеджийски] < tenekeci (ile ilgili olan), terzi*yski* [терзийски] < terzi (ile ilgili), tütünd*jiyski* [тютюнджийски] < tütüncü (ile ilgili), had*jiyski* [хаджийски] < hacı (ile ilgili), haydutski [хайдутски] < haydutluk, halvad*jiyski* [халваджийски] < helvacılık (ile ilgili), harmand*jiyski* [харманджойски] < harmancılık (ile ilgili), harmand*jiyski* [хараманджийски] < harmancılık (ile ilgili), çarkın*ski* [чаркънски] < çarkınca, çarşı*yski* [чаршийски] < çarşı (ile ilgili), çiftlikçi*yski* [чифтликчийски] < çiftlikçilik (ile ilgili), çoban*ski* [чобански] < çobanlık ile ilgili, çorbad*jiyski* [чорбаджийски] < çorbacılık, şegad*jiyski* [шегаджийски] < şaka (ile ilgili), şkembed*jiyski* [шкембеджийски] < işkembeci (ile ilgili), yurgan*ski* [юргански] < yorgan (ile alakalı), yaband*jiyski* [ябанджийски] < yabancı (ile ilgili), badjanaş*ki* [баджанашки] < bacanak (ile ilgili), баджана-ишки > badjana-ş*ki*, başıbozuş*ki* [башибозушки] < başıbozuk (ile ilgili), begliş*ki* [беглишки] < beylik, bunaş*ki* [бунашки] < bunak (1. aptalca), derviş*ki* [дервишки] < derviş (ile ilgili olan), kaltaş*ki* [калташки] < kaltak (ile ilgili olan), keşki [кешки] < keşke, rişkin [пишкин] < rişkin (tecrübeli, deneyimli), saraş*ki* [сарашки] < saraçlık (ile ilgili olan), tabaş*ki* [табашки] < tabakhaneci (ile alakalı), tamburaş*ki* [тамбурашки] < tambura (ile ilgili), fişkiya [фъшкия] < fişki, hayduş*ki* [хайдущки] < haydutça, çıraş*ki* [чирашки] < çıraklık (ile ilgili olan), çifliş*ki* [чифлишки] < çiftlik (ile ilgili)

3. “-ство” eki

Bulgarca’da isimden isim yapan ektir. “-ство” eki burada meslek ismi yapmıştır. Bu ek oldukça işlek olup isimlere gelerek meslek, zanaat, özellik bildirme, karakter özelliği gibi vasıf bildiren isimler türetmektedir.

abad*jiystvo* [абаджийство] < abacılık, avantad*jiystvo* [авантаджийство] < avantacılık, babayit*stvo* [бабитство] babayiğitlik, bakırd*jiystvo* [бакърджийство] < bakırcılık, batakcı*ystvo* [батакчийство] < batakcılık, beglikçi*ystvo* [бегликчийство] < beylik, boyad*jiystvo* [бойджийство] < boyacılık, gurbetçi*ystvo* [гурбетчийство] < gurbetçilik, derebey*stvo* [деребейство] < derebeylik, dülger*stvo* [дюлгерство] < dülgercilik,

eniçarstvo [еничарство] < yeniçerilik, esnafstvo [еснафство] < esnaflık, zanaatçystvo [занаятчийство] < zanaatçılık, kazandjiystvo [казанджийство] < kazancılık mesleği, kilimarstvo [килимарство] < kilimcilik, kiradjiystvo [кираджийство] < kiracılık, laladjiystvo [лаладжийство] < lalacılık, müslümanstvo [мюсюманство] < müslümanlık, müftiystvo [мюфтийство] < müftülük, pehlivanstvo [пехливанство] < pehlivanlık, saraçestvo [сарачество] < saraçlık, tenekedjiystvo [тенекеджийство] < tenekecilik, çorbadjiystvo [чорбаджийство] < çorbacılık

4. “ -ин ” eki

İsimden İsim türeten ektir. İsimden isim türeten bu ek Türkçe kök ve gövdelere gelerek Bulgarca’da eril kelimeler yapmaktadır.

akranin [акранин] < akran, ahrapin [ахпапин] < ahbar, ayanin [аянин] < ayan (bilgili şehirli, vali yardımcısı), babitin [бабитин] < babayığit (yarılı, güçlü, karar verici insan), bazirgyanin [базиргянин] < bezirgan (tüccar), bakalın [бакалин] < bakkal, bekyarin [бекярин] < bekar, gavazin [гавазин] < kavvas, ginger [гингер] < genger (tdk) (deve dikeni, eşek dikeni), gyaugin [гяурин] < gavur, dembelin [дембелин] < tembel, dervişin [дервишин] < derviş, djambazin [джамбазин] < cambaz, djandarin [джандарин] < candar (kocu), djelatin [джелатин] < callat, djelerin [джелепин] < celep, djenabetin [дженабетин] < cenabet, dumbazin [думбазин] < dombaz (tdk) (zengin, çorbacı), duşmanin [душманин] < düşman, dülgerin [дүлгерин] < dülger, esnafin [еснафин] < esnaf

5. “ -ен ” eki

Türkçe kelimelere gelen bu ek Bulgarca’da nispet sıfatları türetmektedir. Kullanım alanı son derece geniştir.

alen [ален] < al, bakıren [бакърен] < bakır (ile ilgili), basmen [басмен] < basmalı, beziren [безирен] < bezirli, bereketen [берекетен] < bereketli, bilyüren [билюрен] <

billur (ile ilgili), *gönen* [гъонен] < gön (ile ilgili), *djanfezen* [джанфезен] < canfez (yarılmış olan), *emlyaçen* [емлячен] < emlak (ile ilgili), *ibrişimen* [ибришимен] < ibrişim, *intizapen* [интизапен] < intizar, *kadifen* [кадифен] < kadifeli (kadifeden yarılmış), *kadıren* [кадърен] < kadirli, *kahıren* [кахърен] < kahırlı, *kaçamaçen* [качамачен] < kaçamak (ile ilgili), *kenaren* [кенарен] < kenar, *kehlibaren* [кехлибарен] < kehlibarlı, *kiрпиçen* [керпичен] < kerpiç (ile ilgili), *kuşumen* [куршумен] < kurşun (ile ilgili), *kırmızın* [кърмъзен] < kırmızılı, *lokumen* [локумен] < lokum (ile alakalı), *mamulen* [мамулен] < mamul (ile ilgili), *meşinen* [пешинен] < meşin ('den yarılmış olan), *mukaven* [мукавен] < mukavvalı, *nişadıren* [нишадърен] < nişadır (ile ilgili), *remben* [рембен] < rembeli, *pirinçen* [пиринчен] < pirinçten yarılmış olan

6. “-исам , -есам , -дисам ” ekleri.

Fiil yapan eklerdir. Bu ekler Türkçe ve Yunanca asıllıdır. (-di/-ди: Türkçe'nin görülen geçmiş zaman eki, -c/ -s eki Yunanca, - am/ -am Bulgarca eklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Türkçe kelimelere gelerek fiil türetmektedir.

aşladisam [ашладисам] < aşıyorum (dikmek, dikme yoluyla ağaçlandırmak), *bayaldisvam* [баялдисвам] < bayılıyorum, *boyadisvam* [бойадисвам] < boyalamak, *davrandisvam* [даврандисвам] < davranmak, *kabardisvam* [кабардисвам] < kabarmak (bir şeyin kabarması, hamurun kabarması gibi), *kavırdisvam* [кавърдисвам] < kavurma yapmak, *kalaydisvam* [калайдисвам] < kalaylamak, *kandisvam* [кандисвам] < kanmak, *kandırdisvam* [канадърдисвам] < kandırmak, *kapladisvam* [капладисвам] < kaplamak, *kurdisvam* [курдисвам] < kuruyorum, *uydisvam* [уйдисвам] < uymak (uymak, razı olmak), *uydurdisvam* [уйдурдисвам] < uydurmak (bir şeyi uydurmak, yerine getirmek), *çaldisvam* [чалдисвам] < çalmak (şaşırmak), *şaşardisvam* [шашардисвам] < şaşırmak

7. “-ов” eki

Nispet sıfatları türeten ektir. Türkçe kelimelere gelerek nispet sıfatları türetmektedir.

bademov [бадемов] < badem (ile ilgili), gülov [гюлов] < gül (ile ilgili), gülovitsa [гюловица] < gül rakısı, djankov [джанков] < can eriğinde yapılan, djankovitsa [джанковица] < can eriğinden yapılan bir cins rakı, djibrov [джибров] < sibire (ile ilgili), zarzalov [зарзалов] < zarzala (ile ilgili), karamfilov [карамфилов] < karamfil (ile ilgili), misketov [мискет] < misket üzümü ile ilgili olan, payantov [паянтов] < payandalık (payandalardan yapılmış olan), salkimov [салкъмов] < salkımlı, sultanov [султанов] < sultana ait, çamov [чамов] < çam (ile alakalı)

8. “-ница” eki

İsimden isim yapan ektir. Bir işin yapıldığı mekân, daire, kurum, müessese ismi yarar.

bakalnitsa [бакалница] < bakkal, berbernitsa [берберница] < berber dükkânı, biçkidjijnitsa [бичкиджийница] < biçki dükkânı, boyadjijnitsa [бойаджййница] < boyacı dükkânı, gevrekçijnitsa [геврекчийница] < gevrekçi dükkânı, darakçijnitsa [даракчийница] < darakçı dükkânı, zarzavatçijnitsa [зарзаватчийница] < zarzavatçı dükkânı, kalrakçijnitsa [калпакчийница] < kalpaçı dükkânı, kasarnitsa [касапница] < kasap dükkânı, saraçnitsa [сарачница] < saraç dükkânı, tenekedjijnitsa [тенекеджййница] < tenekeci dükkânı, tütunitsa [тютюница] < tütün kesesi, şkembedjijnitsa [шкембеджййница] < işkembe dükkânı

9. “-ка ” eki

Bu ek, Bulgarca’da dişil kelime yapan eklerden biridir. Geldiği kelimeleri dişil hale çevirmektedir.

babanka [бабанка] < babanka (güçlü, kuvvetli erkek veya kadın), *batakçıyka* [батакчийка] < batakçı (bayan), *benka* [бенка] < ben, *gurbetçıyka* [гурбетчийка] < gurbetçi (bayan), *darakçıyka* [даракчийка] < darakçı (bayan), *djebçıyka* [джебчийка] < sebçi (bayan için), *duşmanka* [душманка] < düşman (bayan), *dükyandjıyka* [дюкянджийка] < dükkâncı, *esnafka* [еснафка] < esnaf (bayan), *kadınka* [кадънка] < kadın çiçeği (bir tür bahçe çiçeği, koyu sarı çiçekli kokulu bir çiçek), *kervandjıyka* [керванджийка] < kervancı, *kilimaraka* [килимарка] < kilimci (bayan), *kısmetliyka* [късметлийка] < kısmetli (kadın), *mahalenka* [махаленка] < mahalleli (bayan), *merakliyka* [меркалийка] < meraklı, *miskinka* [мискинка] < miskin (bayan), *odaliska* [одалиска] < odalı (haremdeki cariye), *ramukliyka* [памуклийка] < pamuklu

10. “-ka” eki

Türkçe sözcüklere gelen Bulgarca “-ka” eki sözcüklere küçültme anlamı katmaktadır.

kutiyka [кутийка] < küçük kutu, *tenekiyka* [тенекейка] < tenekesik, *tulumbiçka* [тулумбичка] < tulumba tatlısı, *fidanka* [фиданка] < fidan

11. “-ница” eki

Bulgarca “-ница” eki yer bildiren isimler türetir.

bakalnitsa [бакалница] < bakkal, *berbernitsa* [берберница] < berber dükkanı, *biçkidjıynitsa* [бичкиджийница] < biçki dükkanı, *boyadjıynitsa* [бойджийница] < boyacı dükkanı, *gevrekçıynitsa* [геврекчийница] < gevrekçi dükkanı, *darakçıynitsa* [даракчийница] < darakçı dükkanı, *zarzavatçıynitsa* [зарзаватчийница] < zarzavatçı dükkanı, *kalrakçıynitsa* [калпакчийница] < kalpaçı dükkanı, *kasarnitsa* [касапница] <

kasap dükkanı, saraçnitsa [сарачница] < saraç dükkanı, tenekedjynitsa [тенекеджийница] < tenekeci dükkanı, tütünița [тютюница] < tütün kesesi, şkembedjynitsa [шкембеджийница] < işkembe dükkanı

12. “-увам” eki

Genellikle isimlere gelen bu ek, isimden fiil türetir.

biçuvam [бичувам] < biçmek (vurmak, biçme ile dövmek, eleştiri yapmak), gurbetuvam [гурбетувам] < gurbet (yaşamak), derebeystuvam [деребействувам] < derebeylik yapmak, izmekyaruvam [измежарувам] < izmikalık yapmak, rahativam [рахатувам] < rahat olmak, haydutuvam [хайдутувам] < haydutluk yapmak, haylazuvam [хайлазувам] < haylazlık yapmak, haumanuvam [хайманувам] < haumanalık yapmak, çirakuvam [чиракувам] < çiraklık yapmak

13. “-ище” eki

Bulgarca “-ище” eki yer ismi türetmektedir.

bostanište [бостанище] < bostan, tütünište [тютюнище] < tütün ekilen ova tarla, halište [халище] < halı

14. “-че” eki

Bulgarca “-че” eki sözcüklere gelerek küçültme anlamı katmaktadır.

danaçe [даначе] < dana, kazaңçe [казанче] < kazancık, kapaңçe [капанче] < kapañ-cık (küçük restoran, meyhane), kilimçe [килимче] < kilimcik, sedefçe [сedefче] < sedef (ağır kokulu, mavili açık yeşilli zehirli bir bitki), sindjirçe [синджирче] < zincircik, torçe [топче] < torçuk, çadırçe [чадърче] < çadırcık, şekerçe [шекерче] < şeker (bir çeşit şekerleme), şişçe [шишче] < şişçe

VIII. BÖLÜM

Bulgarca'ya Geçmiş Türkçe Sözcüklerin Alfabetik Listesi

A

aba [аба] < aba	(Ar. > Tr.)
abadjiyski [абаджиѝски] < abacı (ile ilgili)	(Ar. > Tr)
abadjiystvo [абаджиѝство] < abacılık	(Ar. > Tr.)
abadjilik [абаджилѝк] < abacılık	(Ar. > Tr.)
abadjiya [абаджиѝя] < abacı	(Ar.> Tr.)
abdal [абдал] < aptal	(Ar.> Tr.)
afion-ruhu [афион-руху] < afyon ruhu	(Ar.> Tr.)
avanta [аванта] < avanta	(İtal.> Tr.)
avantadjiyski [авантаджиѝски] < avantacı	(İtal.> Tr.)
avantadjiystvo [авантаджиѝство] < avantacılık	(İtal.> Tr.)
avantadjiya [авантаджиѝя] < avantacı	(İtal. > Tr.)
avdjija [авджиѝя] < avcı	(Tr.)
aga[ага] < ağa	(Tr.)
agalik [агалѝк] < ağalık	(Tr.)
adaş [адаш] < adaş	(Tr.)
adet[адет] < adet (gelenek, karakter)	(Ar.>Tr.)
adjamiyski[аджамииѝски] < acemice	(Ar.> Tr.)
adjamiya[аджамия] < acemi	(Ar. Tr.)
adjeba [аджеба] < acaba	(Ar.> Tr.)
ajder [аждер] < ejder	(Far. > Tr.)
ay [ай] < ay (şaşırtma sözü)	(Tr.)
ayvaniya [айвания] < hayvani (bir cins elma)	(Tr.)
aygir[айгѝр] < aygır	(Tr.)
ayran[айран] < ayran	(Tr.)
akranin [акранин] < akran	(Ar. > Tr.)
akıl [акъл] < akıl	(Ar. > Tr.)
akne [акне] < akne	(Fr.> Tr.)
akılliya [акъллиѝя] < akıllı	(Ar. > Tr.)
alabaş [алабаш] < alabaş (bir cins tatlı turp)	(Tr.)

alat [алат] < alet	(Ar. > Tr.)
alafranga [алафранга] < alafranga	(İtal. > Tr.)
alaştıstvam [алащцствам] < alışmak	(Tr.)
alen [ален] < al	(Tr.)
altın[алтѣн] < altın	(Tr.)
alış-veriş [альш-вериш] < alışveriş	(Tr.)
ama [ама] < ama (ama, fakat, ünlemi)	(Tr.)
ama [ама] < ama (beklenmedik bir şey ifade eden)	(Tr.)
aman [аман] < aman	(Ar. > Tr.)
angariya [ангария] < angarya	(Yun. > Tr.)
anteriya [антерия] < entari	(Ar. > Tr.)
arabadjiya [арабаджия] < arabacı	(Tr.)
arabadjiyski [арабаджийски] < arabacı (ile ilgili)	(Tr.)
arabiya [арабия] < arabi (anlayış, iyi niyet, hassasiyet gösteren insan.) (Ar. > Tr.)	(Ar. > Tr.)
aralık [аралѣк] < aralık	(Tr.)
arkadaş [аркадаш] < arkadaş	(Tr.)
armagan [армаган] < armağan	(Far. > Tr.)
arnautin [арнаутин] < arnavut	(Tr.)
artısvam [артисвам] < artmak	(Tr.)
arpadjik [арпаджик] < arpacık	(Tr.)
artık [артѣк] < artık	(Tr.)
arşin [аршин] < arşın	(Far. > Tr.)
asker [аскер] < asker	(Ar. > Tr.)
asır[асър] < hasır	(Ar. > Tr.)
aslan [аслан] < aslan	(Tr.)
at [ат] < at (iyi bakılmış kuvvetli at, aygır)	(Tr.)
atlaz [атлаз] < atlas (parlak ve pürüzsüz ipek kumaş)	(Ar. > Tr.)
aferim [аферим] < aferin	(Far. > Tr.)
afion [афион] < afyon	(Yun. > Ar. > Tr.)
avliya [авлия] < avlu	(Yun.>Tr.)
afuzali [афузали] < hafız ali (bir cins üzüm)	(Tr.)
ahmak[ахмак] < ahmak	(Ar. > Tr.)
ahrapin [ахпапин] < ahbar	(Ar. > Tr.)
ahçıya [ахчия] < ahçı	(Tr.)
açığöz [ачигъоз] < açığöz	(Tr.)
açik [ачик] < açık	(Tr.)
aşik [ашик] < aşık (kemiği)	(Ar. > Tr.)
aşkolsun [ашколсун] < aşk olsun	(Ar. > Tr.)
aşladısam [ашладисам] < aşıyorum(dikmek, dikme yoluyla ağaçlandırma)(Tr.)	(Tr.)
aşlama[ашлама] < aşılama (aşılanmış ağaç, bitki)	(Tr.)
ayanin [аянин] < ayar (bilgili şehirli, vali yardımcısı)	(Ar. > Tr.)
akrep [акреп] < akrep	(Ar. > Tr.)
akşam [акшам] < akşam	(Tr.)

B / Б

babitin [бабитин] < babayığit (yapılı, güçlü, karar verici insan)	(Tr.)
babitlik [бабитлък] < babayığitlik	(Tr.)
babaitski [бабаитски] babayığitlik (ile ilgili)	(Tr.)
babayitstvo [бабитство] babayığitlik	(Tr.)
babalı [бабалък] < babalık (kaynata, kayınpeder, kayınbaba)	(Tr.)
babanka [бабанка] < babanka (güçlü, kuvvetli erkek veya kadın)	(Tr.)
badana [бадана] < badana	(İtal. > Tr.)
badeva [бадева] < bedava	(Far.> Tr.)
badem [бадем] < badem	(Far.> Tr.)
bademov [бадемов] < badem (ile ilgili)	(Far.> Tr.)
badja [баджа] < bаса	(Tr.)
badjak [баджак] < басак	(Tr.)
badjanak [баджанак] < басанак	(Tr.)
badjanaški [баджанашки] < басанак (ile ilgili)	(Tr.)
bazirgyanin [базиргянин] < bezirgân (tüccar)	(Far.> Tr.)
bair [баир] < бауир	(Tr.)
baygın [баигън] < baygın (fena olmak, bir şeyden kötü olmak)	(Tr.)
bayrak [баирак] < баурак	(Tr.)
bayraktar [байрактар] < баурактар	(Tr.)
bayraktarski [байрактарски] < bayraktarlık (ile ilgili)	(Tr.)
bakalin [бакалин] < bakkal	(Ar. > Tr.)
bakaliya [бакалия] < bakkal	(Ar. > Tr.)
bakalnitsa [бакалница] < bakkal	(Ar. > Tr.)
bakalski [бакалски] < bakkal (ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
bakiya [бакия] < bakiye	(Ar. > Tr.)
bakla [бакла] < bakla	(Tr.)
baklava [баклава] < baklava	(Tr.)
bakşiş [бакшиш] < bahşiş	(Far. > Tr.)
bakır [бакър] < bakır	(Tr.)
bakraç [бакрач] < bakraç	(Tr.)
bakırdjıyski [бакърджийски] < bakırcı (ile ilgili)	(Tr.)
bakırdjıystvo [бакърджийство] < bakırcılık	(Tr.)
bakırdjiya [бакърджия] < bakırcı	(Tr.)
bakıren [бакърен] < bakır (ile ilgili)	(Tr.)
balama [балама] < balama (aptal, saf, budala)	(Tr.)
baldıza [балдъза] < baldız	(Tr.)
balkan [балкан] < balkan	(Tr.)
balkandjiya [балканджия] < balkancı (dağlık kesimde yaşayana verilen isim)	(Tr.)
balkanski [балкански] < balkan (ile ilgili olan)	(Tr.)
balsudjuk [балсуджук] < balsucuk (sıkılmış üzüm suyu peltasından yapılan içinde ceviz olan sucuğa benzeyen yiyecek)	(Tr.)
balsarı [балсаръ] < balsıra (bir hastalık türü, yapraklar üzerinde görülen)	(Tr.)
baltiya [балтия] < balta	(Tr.)

batıya [бамя] < batıya	(Ar. > Tr.)
barabar [барабар] < beraber	(Tr.)
baraçest [барачест] < baraçest (tüylü dağınık saçlı)	(Tr.)
barbut [барбут] < barbut (üç zarla oynanan bir tür kumar oyunu)	(Tr.)
barut [барут] < barut	(Tr.)
bas [бас] < bas (iddia, iddiaya girmek)	(Tr.)
basma [басма] < basma	(Tr.)
basmen [басмен] < basmalı	(Tr.)
bastısvam [бастисвам] < basmak (aniden saldırmak)	(Tr.)
batak [батак] < batak	(Tr.)
batakçıyski [батакчийски] < batakçılık (ile ilgili)	(Tr.)
batakçıystvo [батакчийство] < batakçılık	(Tr.)
batakçıyka [батакчийка] < batakçı (bayan)	(Tr.)
bahar [бахар] < bahar (baharat çeşidi)	(Ar. > Tr.)
bahça [бахча] < bahçe	(Far. > Tr.)
bahçevandjiya [бахчеванджия] < bahçıvan	(Far. > Tr.)
baş [баш] < baş	(Tr.)
başıbozuk [башибозук] < başıbozuk (1.18.-19.yy. Türk askerine verilen bir isim 2. kanun, kural tanımayan düzeni bozan adamlar)	(Tr.)
başıbozuşki [башибозушки] < başıbozuk (ile ilgili)	(Tr.)
başka [башка] < başka	(Tr.)
başa [бая] < başa	(Tr.)
bayaldisvam [баялдисвам] < bayılıyorrum	(Tr.)
bayat [баят] < bayat	(Tr.)
beg [бег] < bey	(Tr.)
beglik [беглик] < beylik (1.Türk döneminde küçükbaş hayvanlardan alınan vergi. 2. bir tür vergi)	(Tr.)
begliçyski [бегличийски] < beylik(ile ilgili olan)	(Tr.)
beglikçıystvo [бегликчийство] < beylik	(Tr.)
beglikçıya [бегликчия] < beylikçi (beylik ücretini toplayan kişi)	(Tr.)
beglişki [беглишки] < beylik	(Tr.)
bezir [безир] < bezir	(Tr.)
beziren [безирен] < bezirli	(Tr.)
bezisten [безистен] < bedesten (birçok dükkânın içinde bulunduğu kapalı çarşı)(Far. > Tr.)	
beitsa [беица] < bey (beyin hanımı)	(Tr.)
bey [бей] < bey	(Tr.)
bekyarın [бекярин] < bekar	(Ar. >Tr.)
bel [бел] < bel (bahçe işlerinde kullanılan alet)	(Tr.)
belezitsi [белезици] < bilezik	(Tr.)
belya [беля] < bela	(Ar. > Tr.)
benka [бенка] < ben	(Far. > Tr.)
bent [бент] < bent (bent, dere veya bir nehrin önündeki engel	(Far. > Tr)
barat [берат] < berat (Osmanlı döneminde sultan tarafından verilen nişan)	(Ar. > Tr.)
berber [бербер] < berber	(İtal. > Tr.)
berbernitsa [берберница] < berber dükkânı	(İtal. > Tr.)

bereket [берекет] < bereket	(Ar. > Tr.)
bereketen [берекетен] < bereketli	(Ar. > Tr.)
bereketliya [берекетлия] < bereketli	(Ar. > Tr.)
beter [бетер] < beter	(Far. > Tr.)
bilyük [билюк] < bölük	(Ar. > Tr.)
bilyür [билюр] < billur (kristal cam, kalın cam bardak)	(Ar. > Tr.)
bilyüren [билюрен] < billur (ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
bilya [бия] < bile	(Tr.)
birlik [бирлик] < birlik (tek işaretli oyun kartı)	(Tr.)
bitpazar [битпазар] < bitpazarı	(Tr.)
bitpazar ski [битпазар ски] < bitpazarı (ile ilgili)	(Tr.)
biça [бича] < biçmek	(Tr.)
biçkidji ynitsa [бичкиджий ниуца] < biçki dükkânı	(Tr.)
biçkiya [бичкия] < biçki (testere, biçki)	(Tr.)
biçme [бичме] < biçme (inşaatta kullanılan bir tür kalın tahta)	(Tr.)
biç ıvam [бич ıвам] < biçmek (vurmak, biçme ile dövme, eleştiri yapmak)	(Tr.)
boylıya [бойлия] < boylu (yüksek, boylu)	(Tr.)
bokluk [боклук] < bokluk (çöp, atık)	(Tr.)
bokluk çıyski [боклук чийски] < bokluk ile ilgili	(Tr.)
bokluk çiya [боклук чия] < boklukçu (çöplük)	(Tr.)
bol [бол] < bol	(Tr.)
borsuk [борсук] < porsuk	(Tr.)
borç [борч] < borç	(Tr.)
bostan [бостан] < bostan	(Tr.)
bostandji yski [бостанджий ски] < bostancı(ile ilgili)	(Tr.)
bostandjiya [бостанджия] < bostancı	(Tr.)
bostan işte [бостан ище] < bostan	(Tr.)
bohça [бохча] < bohça	(Tr.)
bohçalık [бохчалък] < bohçalık	(Tr.)
boşlaf [бошлаф] < boşlaf	(Tr.)
boya [боя] < boya	(Tr.)
boy [бой] < boy (insan boyu)	(Tr.)
boyadji ynitsa [бойджий ниуца] < boyacı dükkânı	(Tr.)
boyadji yski [бойджий ски] < boyacı (ile ilgili)	(Tr.)
boyadji ystvo [бойджий ство] < boyacılık	(Tr.)
boyadji lik [бойджилък] < boyacılık	(Tr.)
boyadjiya [бойджия] < boyacı	(Tr.)
boyad ısvam [бойд ıсвам] < boyalamak	(Tr.)
boyalıya [боылия] < boyalı	(Tr.)
bozav [бозав] < boz renkli	(Tr.)
bıbrek [бъбрек] < böbrek	(Tr.)
brakma [бракма] < bırakma (kullanılmış, eski)	(Tr.)
brantiya [брантия] < bıranti (1. terk edilmiş işlenmeyen toprak, ova, tarla. 2. yaşı ilerlemiş kız veya kadın 3. bakire olmayan kız)	(Tr.)
budala [будала] < budala	(Tr.)

budal kam [будал кам] < budala (1. yalan söylemek, birisiyle dalga geçmek, şakalaşmak)	(Tr.)
bukai [букаи] < bukaı (1. mahkûm veya at için kelepçe)	(Tr.)
bulamaç [буламач] < bulamaç (tatsız yemek)	(Tr.)
bulgur [булгур] < bulgur	(Tr.)
bunak [бунак] < bunak (aptal)	(Tr.)
bunaş ki [бунаш ки] < bunak (1. aptalca)	(Tr.)
bnar [бунар] < rınar (tatlı su kuyusu)	(Tr.)
buran [буран] < bora (lüzgar)	(Tr.)
burma [бурма] < burma (vida, somun)	(Tr.)
but [бут] < but	(Tr.)
bülbül [бюлбюл] < bülbül	(Far. > Tr.)
bürek [бюрек] < börek	(Tr.)

V / B

vay [ваи] < vay (ünlem)	(Tr.)
vakıf [вакъф] < vakıf	(Ar. > Tr.)
vakıf ski [вакъф ски] < vakıf (ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
vakit [вакит] < vakit	(Ar. > Tr.)
vali ya [вали я] < vali	(Tr.)
varak [варак] < varak	(Ar. > Tr.)
varak osam [варак осам] < varak yarmak	(Tr.)
verem [верем] < verem	(Ar. > Tr.)
vezir [везир] < vezir	(Ar. > Tr.)
vezni [везни] < vezin,-zni (T.D.K.) (1. küçük ağırlıkları tartmaya yarayan iki kefeli tartı. 2. burç işareti)	(Ar. > Tr.)
vilayet [вилает] < vilayet	(Ar. > Tr.)
viran [виран] < viran	(Far.> Tr.)

G / Г

gavaz in [гаваз ин] < kavvas	(Ar. > Tr.)
gaga[гара] < gaga	(Tr.)
gayle [гайле] < gayle (sıkıntı, üzüntü)	(Ar. > Tr.)
gevgir [гевгир] < kevgir	(Far.> Tr.)
gevezu a se [гевезя се] < gevezelenmek	(Tr.)
gevrek [геврек] < gevrek	(Tr.)
gevrekç iyünitsa [геврекчи йнуца] < gevrekçi dükkânı	(Tr.)

gevrekçiya [геврекчия] < gevrekçi	(Tr.)
gele [геле] < gele (T.D.K.) (1. tavlâ oyununda uygun olmayan zar 2. olumsuzluk)	(Tr.)
gem [гем] < gem	(Tr.)
gemidjiyski [гемиджийски] < gemici (ile ilgili) (1. gemici veya gemiciyle alakalı olan)	(Tr.)
gemidjiya [гемиджия] < gemici	(Tr.)
gemiya [гемия] < gemi	(Yun. > Tr.)
gergef [гергеф] < gergef (Üzerine kumaş gerilerek nakış işlemeye yarar, çoğu dikdörtgen biçiminde olan çerçeve.)	(Far.> Tr.)
gerdan [гердан] < gerdan	(Far.> Tr.)
gerest [герест] < gerest (sarı tüylü bir cins büyük horoz)	(Far.> Tr.)
ginger [гингер] < genger (T.D.K.) (deve dikenî, eşek dikenî)	(Tr.)
gurbet [гурбет] < gurbet	(Ar. > Tr.)
gurbetuvam [гурбетувам] < gurbet (yaşamak)	(Ar. > Tr.)
gurbetçiyiski [гурбетчийски] < gurbetçilik (ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
gurbetçiystvo [гурбетчийство] < gurbetçilik	(Ar. > Tr.)
gurbetçiya [гурбетчия] < gurbetçi	(Ar. > Tr.)
gurbetçiyka [гурбетчийка] < gurbetçi (bayan)	(Ar. > Tr.)
göbek [гьобек] < göbek	(Tr.)
göl [гьол] < göl	(Tr.)
gön [гьон] < gön (gön derisi)	(Tr.)
gönen [гьонен] < gön (ile ilgili)	(Tr.)
gübre [гюбре] < gübre	(Tr.)
güvendiya [гювендия] < güvendi (kötü yola düşmüş kadın)	(Tr.)
güveç [гювеч] < güveç	(Tr.)
güderiya [гюдерия] < güderi (bir cins deri)	(Tr.)
güzel [гюзел] < güzel	(Tr.)
gül [гюл] < gül	(Far.> Tr.)
güle [гюле] < gülle	(Far.> Tr.)
gülöv [гюлов] < gül (ile ilgili)	(Tr.)
gülövitsa [гюловица] < gül rakısı	(Tr.)
güm [гюм] < güğüm	(Tr.)
güme [гюме] < güme	(Tr.)
gümüş [гюмюш] < gümüş	(Tr.)
gürük [гюрүк] < köruk	(Far.> Tr.)
gürultadjiya [гюрултаджия] < gürültücü	(Tr.)
gürultiya [гюрултия] < gürültü	(Tr.)
gyaurin [гяурин] < gâvur	(Far.> Tr.)
gyaurski [гяурски] < gâvur (ile ilgili)	(Tr.)

D / Д

davrandisvam [даврандисвам] < davranmak	(Tr.)
dayre [дайре] < daire (müzik aleti)	(Ar. > Tr.)
dalavera [далавера] < dalavere	(Tr.)
dalaveradjiya [далавераджия] < dalavereci	(Tr.)
dalak [далак] < dalak	(Tr.)
dam [дам] < dam (dam, büyük baş hayvan için kullanılan ahır)	(Far.> Tr.)
dama [дама] < dama (dama, oyun)	(İtal. > Tr.)
damazlık [дамазлък] < damızlık	(Tr.)
damar [дамар] damar	(Tr.)
damla [дамла] < damla (T.D.K.) (inme, felç)	(Tr.)
danak [данак] < dana	(Tr.)
danaçe [даначе] < dana	(Tr.)
dangalak [дангалак] < dangalak (yüksek boylu aptal adam)	(Tr.)
dandaniya [дандания] < tantana	(Tr.)
dağa [дара] < dağa (T.D.K.)	(Ar. > Tr.)
darak [дарак] < darak (ураğыларын ayrılması için kullanılan makine)	(Ar. > Tr.)
darakçiyütsa [даракчийница] < darakçı dükkânı	(Tr.)
darakçiya [даракчия] < darakçı	(Tr.)
darakçiyka [даракчийка] < darakçı (bayan)	(Tr.)
darmadan [дармадан] < darmadağın	(Tr.)
darifirfir [дарифирфир] < darüfûlful	(Ar. > Tr.)
dayak [даяк] < dayak	(Tr.)
deli [дели] < deli (yiğit, cesur)	(Tr.)
delibaş [делибаш] < delibaş (1.hiddetli, kızgın adam, 2.Türk askerî)	(Tr.)
deliya [делия] < deli (1. hiddetli genç, deli kafalı kişi)	(Tr.)
dembelin [дембелин] < tembel	(Far.> Tr.)
demek [демек] < demek	(Tr.)
denk [денк] < denk (balya)	(Far.> Tr.)
dervent [дервент] < derbent	(Far.> Tr.)
dervişin [дервишин] < derviş	(Far.> Tr.)
dervişki [дервишки] < derviş (ile ilgili olan)	(Far.> Tr.)
dere [дере] < dere	(Tr.)
derebey [деребей] < derebeyi	(Tr.)
derebeyski [деребейски] < derebey (ile ilgili)	(Tr.)
derebeystvo [деребейство] < derebeylik	(Tr.)
derebeystvuvam [деребействувам] < derebeylik yapmak	(Tr.)
deredje [дередже] < derece	(Tr.)
djam [джам] < cam	(Tr.)
djamadan [джамадан] < camadan	(Far.> Tr.)
djambazin [джамбазин] < cambaz	(Tr.)
djambazki [джамбазки] < cambaz (ile ilgili)	(Tr.)
djamdjiya [джамджия] < camcı	(Tr.)

djamiya [джамия] < câmi	(Tr.)
djamlık [джамлък] < camlık (vitrin, camdan yapılmış dolap)	(Tr.)
djangır [джангър] < cazgır (gürültü, ses çıkarma)	(Tr.)
djandarin [джандарин] < candar (korucu)	(Far.> Tr.)
djan ka [джанка] < can (eriği)	(Tr.)
djan kov [джанков] < can eriğinde yapılan	(Tr.)
djan kovitsa [джанковица] < can eriğinden yapılan bir cins rakı	(Tr.)
djanfez [джанфез] < canfez (bir cins kumaş)	(Tr.)
djanfez en [джанфезен] < canfez (‘ den yapılmış olan)	(Tr.)
djanım [джанъм] < canım	(Far.> Tr.)
djeb çiya [джебчия] < cebçi (cebçi, hırsız)	(Tr.)
djeb çyka [джебчийка] < cebçi (bayan) (cebçi, hırsız)	(Tr.)
djezve [джезве] < cezve	(Tr.)
djelat in [джелатин] < callat	(Ar. > Tr.)
djelat ski [джелатски] < cellâtlık (ile ilgili)	(Tr.)
djel er in [джелепин] < celep	(Ar. > Tr.)
djenabet in [дженабетин] < senabet	(Ar. > Tr.)
djendem [джендем] < sehennem	(İbranice. > Tr.)
dj er ane[джепане]< serhane	(Far.> Tr.)
djereme [джереме] < cereme (1. ceza, kötü insan)	(Ar. > Tr.)
djibri [джибри] < cibre	(Ar. > Tr.)
djib rov [джибров] < cibre (ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
djibrov itsa [джибровица] < cibre (bir cins rakı)	(Tr.)
djiger [джигер] < ciğer	(Far.> Tr.)
djigit [джигит] < cigit (cesur at koşan kişi)	(Rus. > Tr.)
djindjifil [джинджифил] < zencefil	(Ar. > Tr.)
djins [джинс] < cins	(Ar. > Tr.)
djob [джоб] < ser	(Ar. > Tr.)
djolan [джолан] < colum (t.d.k.) (kaynatılarak yenilen hayvanın ayak kısmındaki et)	(Tr.)
djube [джубе] < cübbe	(Ar. > Tr.)
djudje [джудже] < cüce	(Tr.)
djumbuş [джумбуш] < cümbüş	(Far.> Tr.)
dibidüs [дибидюс] < dibidüs (tamamen, bütünüyle)	(Tr.)
dibek [дибек] < dibek	(Tr.)
divan [диван] < divan (1. oturmaya yarayan koltuk 2. Osmanlı döneminde devletin karar alma meclisi)	(Far.> Tr.)
divane [диване] < divane	(Far.> Tr.)
divit [дивит] < divit (bir kalem türü)	(Far.> Tr.)
dizgin [дизгин] < dizgin	
dingil [дингил] < dingil (1. araçlardaki bir tehcizat 2. uzun boylu adam)	(Tr.)
dip [дип]< dip (çok, tamamen)	(Tr.)
direk [дирек] < direk	(Tr.)
dogan [доган] < doğan (bir cins kuş)	(Tr.)
dogandj yski [доганджийски] < doğancılık (ile ilgili olan)	(Tr.)
dogandj iya [доганджия] < doğancı	(Tr.)

dograma [дограма] < doğrama	(Tr.)
dogramadjiyski [дограмаджийски] < doğramacılık	(Tr.)
dogramadjiya [дограмаджия] < doğramacı	(Tr.)
dolama [долама] < dolama (bir çeşit elbise)	(Tr.)
dolar [долар] < dolar	(Far.> Tr.)
dolma[долма] < dolma	(Tr.)
dost [дост] < dost	(Tr.)
dostluk [достлук] < dostluk	(Tr.)
dohaki [дохак] < dohaki (bir şey ile veya bir kimseyle başa çıkmak)	(Ar. > Tr.)
dubara [дубара] < dubara	(Far.> Tr.)
duvar [дувар] < duvar	(Far.> Tr.)
dud [дуд] < dud	(Tr.)
dumbazın [думбазин] < dombaz (tdk) (zengin, çorbacı)	(Far.> Tr.)
dumbazki [думбазки] < dombaz (ile ilgili)	(Far.> Tr.)
duşmanın [душманин] < düşman	(Far.> Tr.)
duşmanka [душманка] < düşman (bayan)	(Far.> Tr.)
duşmanski [душмански] < düşmanca	(Far.> Tr.)
dübeş [дюбеш] < dübeş (tavla oyunundaki bir terim)	(Far.> Tr.)
dükyan [дюкян] < dükkân	(Ar. > Tr.)
dükyandjiya [дюкянджия] < dükkâncı	(Ar. > Tr.)
dükyandjiyka [дюкянджийка] < dükkâncı	(Ar. > Tr.)
dülgerin [дюлгерин] < dülger	(Far.> Tr.)
dülgerski [дюлгерски] < dülger (ile ilgili olan)	(Far.> Tr.)
dülgerstvo [дюлгерство] < dülgercilik	(Far.> Tr.)
düs [дюс] < düz	(Tr.)
düstaban [дюстабан] < düstabân	(Tr.)
düşek [дюшек] < döşek	(Tr.)
düşeklik [дюшеклък] < döşeklik (döşek yapımında kullanılan bir kumaş)	(Tr.)
düşeme [дюшеме] < döşeme	(Tr.)
düşeş [дюшеш] < düşeş (tavla oyununda bir terim)	(Tr.)

E/E

egrek [егрек] < egrek (tdk) (açık arazi üzerinde bulunan yazlık koyun ağılı)	(Tr.)
eksik [ексик] < eksik	(Tr.)
elek [елек] < elek	(Tr.)
elmas [елмас] < elmas	(Ar.>Tr.)
emlyak [емляк] < emlak	(Ar. > Tr.)
emlyaçen [емлячен] < emlak (ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
eniçari [еничари] < yeniçeri	(Far.> Tr.)
eniçarski [еничарски] < yeniçeri (ile ilgili)	(Far.> Tr.)
eniçarstvo [еничарство] < yeniçerilik	(Far.> Tr.)
enfie [енфие] < enfiye	(Ar. > Tr.)

erpek [епек] < erpek (tavla oyununda bir terim)	(Tr.)
erbar [ербар] < erbar	(Ar. > Tr.)
ergen [ерген] < ergen	(Tr.)
esnaf [еснаф] < esnaf	(Ar. > Tr.)
esnaf in [еснаф ин] < esnaf	(Ar. > Tr.)
esnaf ka [еснаф ка] < esnaf (bayan)	(Ar. > Tr.)
esnaflık [еснафлък] < esnaflık	(Ar. > Tr.)
esnaf ski [еснаф ски] < esnaflık (ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
esnaf stvo [еснаф ство] < esnaflık	(Ar. > Tr.)
esnaf stina [еснаф щина] < esnaflık	(Ar. > Tr.)
efendi [ефенди] < efendi	(Tr. > Yun.)
eş [еш] < eş	(Tr.)

J / Ж

jivak [живак] < cıva	(Far.> Tr.)
----------------------	-------------

Z / З

zavaliya [завалия] < zavallı	(Ar. > Tr.)
zamba [замба] < zımba	(Tr.)
zayre [зайре] < zahire	(Ar. > Tr.)
zaman [заман] < zaman	(Ar.>Tr.)
zambak [замбак] < zambak	(Ar. > Tr.)
zanayat [занаят] < zanaat	(Ar. > Tr.)
zanayatçı yski [занаятчий ски] < zanaatçılık(ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
zanatçı ystvo [занаятчий ство] < zanaatçılık	(Ar. > Tr.)
zanayatçıya [занаятчия] < zanaatçı	(Ar. > Tr.)
zanayatçı yka [занаятчий ка] < zanaatçı(bayan)	(Ar. > Tr.)
zandan [зандан] < zindan	(Far.> Tr.)
zaptie [заптие] < zaptiye	(Ar. > Tr.)
zaptisvam [заптисвам] < zaptetmek	(Ar. > Tr.)
zarzavat [зарзават] < zarzavat	(Far.> Tr.)
zarzavatçı ynitsa [зарзаватчий ница] < zarzavatçı dükkânı	(Far.> Tr.)
zarzavatçı yski [зарзаватчий ски] < zarzavatçılık	(Ar. > Tr.)
zarzala [зарзала] < zarzala (bir cins meyve)	(Far.> Tr.)
zarzalov [зарзалов] < zarzala (ile ilgili)	(Far.> Tr.)
zehir [зехир] < zehir	(Far.> Tr.)
zor [зор] < zor	(Far.> Tr.)
zorlen [зорлен] < zorla	(Far.> Tr.)
zorliya [зорлия] < zorlu	(Far.> Tr.)

zulüm [зулум] < zulüm	(Ar. > Tr.)
zurna [зурна] < zurna	(Far.> Tr.)
zyümbül [зюмбюл] < sümbül	(Ar. > Tr.)
zyan [зян] < ziyan	(Far.> Tr.)
zyan osvat [зяно свам] < ziyan уармак	(Far.> Tr.)

İ / И

ibrik [ибрик] < ibrik	(Far.> Tr.)
ibrişim [ибришим] < ibrişim (elbise)	(Far.> Tr.)
ibrişim en [ибришим ен] < ibrişim	(Far.> Tr.)
iva [ива] < iva (dokuma sırasında bezin uzunlamasına bitmesi)	(Tr.)
izmekyar in [измежяр ин] < izmikar	(Ar. > Tr.)
izmekyar ski [измежяр ски] < izmikar (ile alakalı)	(Ar. > Tr.)
izmekyar uvam [измежяр увам] < izmikarlık уармак	(Ar. > Tr.)
ilaç [илач] < ilaç	(Ar. > Tr.)
intizap [интизап] < intizap (hayvan satışında yetkili merciler tarafından verilen belge)	(Ar. > Tr.)
inlik [инлик] < inlik (dar ağızlı büyük cam)	(Tr.)
intizap en [интизап ен] < intizap (ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
intifa [интифа] < intifa (nasihat olmak, öğüt almak, dikkate almak)	(Ar. > Tr.)
isiot [исиот] < isot (bitki, zencefil)	(Tr.)
içki ya [ички я] < içki	(Tr.)
işleme[ишleme] < işleme (bir malzemenin zanaatçı veya endüstriyel işlemesi)	(Tr.)
iştah [иштах] < iştah	(Ar. > Tr.)

Y / Й

yok [йок] < yok	(Tr.)
-----------------	-------

K / К

kabar [кабар] < kabara (rapkiye)	(Tr.)
kabar disvam [кабар дисвам] < kabarmak (bir şeyin kabarması, hamurun kabarması gibi)	(Tr.)
kabahat [кабахат] < kabahat	(Ar. > Tr.)
kabahatli ya [кабахатли я] < kabahatlı	(Ar. > Tr.)

kabil [кабил] < kabil	(Ar. >Tr.)
kavak [кавак] < kavak	(Tr.)
kaval [кавал] < kaval	(Tr.)
kaval djiya [кавал джи я] < kavalcı	(Tr.)
kavga [кавга] < kavga	(Tr.)
kavga djiya [кавга джи я] < kavgası	(Tr.)
kavır disvam [кав ърдис вам] < kavurma уармак	(Tr.)
kavırma [кав ър ма] < kavurma	(Tr.)
kadaif [кадаиф] < kadaıf	(Ar. >Tr.)
kadem [кадем] < kadem (mutlu bir başlangıç, başarı, mutluluk)	(Ar. >Tr.)
kademli ya [кадемли я] < kademli	(Ar. >Tr.)
kadife [кадифе] < kadife	(Ar. >Tr.)
kadifen [кадифен] < kadifeli (kadifeden yapılmış)	(Ar. >Tr.)
kadi ya [кади я] < kadı	(Ar. >Tr.)
kadına [кад ъ на] < kadın (türk kadını, hanım)	(Tr.)
kadın ka [кад ъ н ка] < kadın çiçeği (bir tür bahçe çiçeği, koyu sarı çiçekli kokulu bir çiçek)	(Tr.)
kadın ski [кад ъ н ски] < kadın (ile alakalı olan)	(Tr.)
kadıren [кад ъ рен] < kadirli	(Ar. >Tr.)
kadı rnost [кад ъ р ност] < kadirli (olma seviyesi)	(Ar. >Tr.)
kaza [каза] < kaza	(Ar. >Tr.)
kazan [казан] < kazan	(Tr.)
kazand jiyski [казанд жий ски] < kazancılık	(Tr.)
kazand jiystvo [казанд жий ство] < kazancılık mesleği	(Tr.)
kazand djiya [казанд джи я] < kazancı	(Tr.)
kazan çe [казан че] < kazancık	(Tr.)
kazma [казма] < kazma	(Tr.)
kaik [каик] < kaık	(Tr.)
kaik çiya [каик ч ия] < kaıkçı	(Tr.)
kail [каил] < kail (boyun eğmiş, rıza göstermiş, razı olmuş)	(Ar. >Tr.)
kaiş [каиш] < kaıuş	(Tr.)
kaiş ka [каиш ка] < kaıuşçık	(Tr.)
kauma [кайма] < kıuma	(Ar. >Tr.)
kaumak [каймак] < kaumak	(Tr.)
kaumak in [каймака ин] < kaumakam	(Ar. >Tr.)
kaumakli ya [каймак я] < kaumaklı	(Ar. >Tr.)
kaume [кайме] < kaume	(Ar. >Tr.)
kaysiev [кайсие в] < kaysı (ile ilgili)	(Tr.)
kaysi ya [кайс и я] < kaysı	(Tr.)
kalabalık [калабал ък] < kalabalık	(Ar. >Tr.)
kalay [калай] < kalay	(Tr.)
kalay djiya [калай джи я] < kalaycı	(Tr.)
kalay disvam [калай дис вам] < kalaylamak	(Tr.)
kaldırım [калд ър ъм] < kaldırım	(Yun. > Tr.)
kale [кале] < kale	(Ar. >Tr.)
kalem [калем] < kalem	(Yun. > Tr.)

kalkan [калкан] < kalkan (1.sınırdaki bir yapının, binanın önünde bulunan düz duvar, kapısız ve penceresiz. 2. deniz balığı)	(Tr.)
kalpav [калпав] < kalpazan (kelimesinden türemiş) (1. iyi olmayan adam, kötü adam)	(Tr.)
kalpazanın [калпазанин] < kalpazan	(Tr.)
kalpazanski [калпазански] < kalpazanlık (ile alakalı)	(Tr.)
kalpak [калпак] < kalpak	(Tr.)
kalpakçıyski [калпакчийски] < kalpakçılık	(Tr.)
kalpakçıynitsa [калпакчийница] < kalpakçı dükkânı	(Tr.)
kalpakçıya [калпакчия] < kalpakçı	(Tr.)
kaltak [калтак] < kaltak (aşağı, değersiz adam)	(Tr.)
kaltaşki [калташки] < kaltak (ile ilgili olan)	(Tr.)
kalfa [калфа] < kalfa	(Ar. >Tr.)
kalıp [калъп] < kalıp	(Yun. > Tr.)
kalıruya [калъпя] < kalıp uarmak	(Yun. > Tr.)
kalıf [калъф] < kılıf	(Tr.)
kalıç [калъч] < kılıç	(Tr.)
kama [кама] < kama	(Tr.)
kamış [камъш] < kamış	(Tr.)
kanara [канара] < kanara (yüksek sivri kaya)	(Far.> Tr.)
kanarist [канарист] < kanara(çok yüksek, engelli zorlu kayalık)	(Far.> Tr.)
kanarçe [канарче]<kanarıya	(Tr.)
kangal [кангал] < kangal (ip topu, ip uğunu)	(Tr.)
kandja [канджа] < kanca	(Tr.)
kandısvam [кандисвам] < kanmak	(Tr.)
kandırdısvam [кандърдисвам] < kandırmak	(Tr.)
kaniya [кания] < kını (makas)	(Tr.)
kantar [кантар] < kantar	(Lat. > Yun.> Ar. > Tr)
kantardjiyski [кантарджийски] < kantarcı (ile ilgili olan)	(Lat. > Yun.> Ar. > Tr)
kantardjiya [кантарджия] < kantarcı	(Lat. > Yun.> Ar. > Tr)
karak [капак] < karak	(Tr.)
karap [капан] < karap	(Tr.)
karandura [капандура] < kerenk	(Tr.)
kararçe [капанче] < karap-cık (küçük restoran, meyhane)	(Tr.)
karıya [капия] karı (1.karı 2. bıçak kılıfı 3. bir cins biber 4. tavla oyununda bir terim 5. ilginç komk adam)	
karla [капла] < karla (1. bisikletin candı)	(Tr.)
karladısvam [капладисвам] < kaplamak	(Tr.)
karagöz [карагъоз] < karagöz (1. bir cins balık 2. karagöz oyunu)	(Tr.)
karagözçiya [карагъозчия] < karagözcü	(Tr.)
karadjeuka [караджейка] < karaca (tdk) (1.bir cins üzüm 2.küçük değirmen)(Tr.)	
karakul [каракул] < karakul (bir koyun cinsi)	
karakaşani [каракачани] < karakaşan (balkanlarda yaşayan küçük bir halk topluluğu.Yunancanın bir ağızını konuşup, konar göçer olarak yaşayan halk)	(Tr.)
karakaşanski [каракачански] < karakaşan (ile ilgili)	(Tr.)
karakondjo [караконджо] < karakoncur	(Tr.)

karamfil [карамфил] < karamfil	(Ar. >Tr.)
karamfil ov [карамфил ов] < karamfil (ile ilgili)	(Tr.)
karantiya [карантия] < kırınıtı(1. hayvanın iç organlarından, ayak ve kafasından hazırlanan yemekler)	(Tr.)
karaul [караул] < karakol (önemli mevkilerde bulunan silahlandırılmış bekçi yapıları)	(Tr.)
	(Rus. > Tr.)
karez [карез] < garez (rişmanlık, kötülük)	(Ar. >Tr.)
karpuz [карпуз] < karpuz	(Far.> Tr.)
kartal [картал] < kartal	(Tr.)
kartop [картоп] < kartopu (bir bitki, çiçek)	(Tr.)
kasap in [касап ин] < kasap	(Ar. >Tr.)
kasap nitsa [касап нища] < kasap dükkânı	(Ar. >Tr.)
kasap ski [касап ски] < kasaplık (ile ilgili)	(Ar. >Tr.)
kasaba [касаба] < kasaba	(Ar.>Tr.)
kase [касе] < kase	(Far.>Tr.)
katil in [катил ин] < katil	(Ar. >Tr.)
katran [катран] < katran	(Ar. >Tr.)
katır [катър] < katır	(Tr.)
kaş [кауш] < kouş	(Tr.)
kafez [кафез] < kafes	(Ar. >Tr.)
kahır [кахър] < kahır	(Ar. >Tr.)
kahı ren [кахър ен] < kahırlı	(Ar. >Tr.)
kahı ruya se [кахър я се] < kahırlanıyorum	(Ar. >Tr.)
kaçamak [качамак] < kaçamak(bir yemek türü)	(Tr.)
kaçama çen [качамач ен] < kaçamak (ile ilgili)	(Tr.)
kaşmer [кашмер] < kaşmer(alay geçmek, alaya almak)	(Far.> Tr.)
kayafet [каяфет] < kıyafet	(Ar. >Tr.)
kebar [кебап] < kebar	(Ar. >Tr.)
keleme [келеме] < keleme(sürülmeden bırakılmış tarla)	(Tr.)
keleş [келеш] < keleş	(Tr.)
keleşlik [келешлък] < keleşlik	(Tr.)
kemer [кемер] < kemer	(Far.> Tr.)
kenar [кенар] < kenar	(Far.> Tr.)
kenar en [кенар ен] < kenar (ait olan)	(Far.> Tr.)
kene [кене] <ken/kän ¹⁵⁵ (başörtü, gömleklerin kenarlarına yapılan süslemeler)	(Ar. >Tr.)
	(Tr.)
kenevir [кенефир] < kenevir	(Tr.)
kenef [кенеф] < kenef	(Ar. >Tr.)
kerazuа [кепазя] < keraze	(Tr.)
kefal [кефал] < kefal	(Yun. > Tr.)
kerenk [кепенк] < kereenk	(Tr.)
kerçe [кепче] < kerçe	(Far.> Tr.)
kervan [керван] < kervan	(Far.> Tr.)
kervan djiyka [кервандж ийка] < kervancı	(Far.> Tr.)

¹⁵⁵Български етимологичен речник, Т. 1, изд. БАН, 1971, стр.138 и стр.574

kervandjijyski [керванджии́ски] < kervancılık	(Far.> Tr.)
kervandjiya [керванджия] < kervancı	(Far.> Tr.)
kerviz [кервиз] < kereviz	(Tr.)
kerkenez [керкене́з] < kerkenez (1.bir cins avcı kuş)	(Tr.)
kesedjiya [кеседжия] < keseci (insanları öldürerek mallarına el koyan i paralarına el koyan kimse)	(Tr.)
kesim [кесим] < kesim (kabaca hesaplanmış olan)	(Tr.)
kesten [кестен] < kestane	(Tr.)
kestenyav[кестеняв] < kestane renkli	(Tr.)
kesiya [кесия] < kese	(Tr.)
kehaуа [кехая] < kâhya	(Far.> Tr.)
kehlibar [кехлибар] < kehlibar	(Far.> Tr.)
kehlibaren [кехлибарен] < kehlibarlı	(Far.> Tr.)
keçe [кече] < keçe	(Tr.)
keşki [кешки] < keşke	(Far.> Tr.)
kırkayak [къркааяк] < kırkayak	(Tr.)
ki [ки] < ki (bağlaç)	(Tr.)
kibrit [кибрит] < kibrit	(Ar. >Tr.)
kilim [килим] < kilim	(Far.> Tr.)
kilimar [килимар] < kilimci	(Far.> Tr.)
kilimarka [килимарка] < kilimci (bayan)	(Far.> Tr.)
kilimarski [килимарски] < kilimcilik (kilimcilik)	(Far.> Tr.)
kilimarstvo [килимарство] < kilimcilik	(Far.> Tr.)
kilimçe [килимче] < kilimci	(Far.> Tr.)
kir [кир] < kir	(Tr.)
kiradjijyski [кираджии́ски] < kiracılık (ile ilgili)	(Ar. >Tr.)
kiradjijystvo [кираджийство] < kiracılık	(Ar. >Tr.)
kiradjiya [кираджия] < kiracı	(Far.> Tr.)
kiyiya [кирия] < kira	(Far.> Tr.)
kirpiç [кирпич] < kerpiç	(Far.> Tr.)
kirpiçen [керпичен] < kerpiç (ile ilgili)	(Far.> Tr.)
kobur [кобур] < kobur (tabanca deri kılıfı)	(Tr.)
kodja [коджа] < kosa (çok, yeterince)	(Tr.)
koksagiz [коксагиз] < köksakız	(Rus. > Tr.)
kolan [колан] < kolan(kemer)	(Tr.)
kontoş [контош] < kontoş (bir tür elbise)	(Tr.)
korçe [копче] < korça	(Tr.)
korçelik [копчельк] < korçalık (düğmelik yer)	(Tr.)
koğiya [кория] < konu (küçük orman)	(Tr.)
kofti [кофти] < kofti (kötü, uygun olmayan)	(Tr.)
koç [коч] < koç	(Tr.)
kula [кула] < kule	(Ar. >Tr.)
kurabiya [курабия] < kurabiye	(Ar. >Tr.)
kurban [курбан] < kurban	(Ar. >Tr.)
kurdisvam [курдисвам] < kuruyorum	(Tr.)
kurnaz [курназ] < kurnaz	(Tr.)

kurnazlık [курназлък] < kurnazlık	(Tr.)
kurtul isvam [куртулисвам] < kurtulmak	(Tr.)
kurşum [куршум] < kurşun	(Tr.)
kurşum en [куршумен] < kurşun (ile ilgili)	(Tr.)
kuskus [кускус] < kuskus (bir yemek çeşidi)	(Tr.)
kusur [кусур] < kusur	(Tr.)
kusurl iya [кусурлия] < kusurlu	(Tr.)
kuti yka [кутийка] < küçük kutu	(Tr.)
kuti ya [кутия] < kutu	(Tr.)
kutsuz [кутсуз] < kutsuz	(Tr.)
kuş iya [кушия] < koşu	(Tr.)
kına [къна] < kına	(Ar. > Tr.)
kır [кър] < kır	(Tr.)
kırdjalii [кърджалии] < kırcaali (18.19. yy. arasında balkanlardaki türk askerî)(Tr.)	(Tr.)
kırdjali yski [кърджалийски] < kırcaali (ile ilgili)	(Tr.)
kırmız [кърмъз] < kırmız	(Ar. > Tr.)
kırmız en [кърмъзен] < kırmız (ile ilgili)	(Ar. > Tr.)
kırserdar in [кърсердарин] < kırserdar (türk yönetimi döneminde geniş arazilerden sorumlu kişi)	(Far. > Tr.)
kismet [късмет] < kismet	(Ar. > Tr.)
kismetli yka [късметлийка] < kismetli (kadın)	(Ar. > Tr.)
kismetli ya [късметлия] < kismetli	(Ar. > Tr.)
kıt [кът] < kıt	(Ar. > Tr.)
kıç [къч] < kıç	(Tr.)
kışla [къшла] < kışla (koyunların kaldığı kış ağılı)	(Tr.)
köroolu [къополу] < köroğlu (patlıcan salatası)	(Tr.)
köğav [къорав] < köğ	(Tr.)
körkütük [къоркютук] < körkütük (sarhoş için kullanılıyor)	(Tr.)
körsokak [къорсокак] < kör sokak (çıkılmaz sokak)	(Tr.)
körfişek [къорфишек] < körfişek (yalan atmak anlamında)	(Tr.)
kögçö [къорчо] < kör	(Tr.)
kösav [къосав] < köse	(Tr.)
köse [къосе] < köse	(Far. > Tr.)
kötek [къотек] < kötek	(Tr.)
köşe [къоше] < köşe	(Tr.)
köşk [къошк] < köşk	(Tr.)
külah [кюляф] < külah	(Far. > Tr.)
külçe [кюлче] < külçe	(Ar. > Tr.)
kümbe [кюмбе] < kümbet (soba, kümbet)	(Far. > Tr.)
kümür [кюмюр] < kömür	(Tr.)
kümürd jyski [кюмюрджийски] < kömürcülük	(Tr.)
kümürd jiya [кюмюрджия] < kömürcü	(Tr.)
künets [кюнец] < күnk (soba ile bacayı birleştirmeye yarayan teneke boru)(Tr.)	(Tr.)
küp [кюп] < küp	(Tr.)
kürk [кюрк] < kürk	(Tr.)
kürkçiya [кюркчия] < kürkçü	(Tr.)

küspe [кюспе] < küspe	(Tr.)
kütük [кютюк] < kütük	(Tr.)
küfte [кюфте] < köfte	(Far.> Tr.)
küçük [кючек] < kösek	(Far.> Tr.)
kyar [кяр] < kar	(Far.> Tr.)
kyar <u>ya</u> [кяря] < kar etmek	(Far.> Tr.)

L / Л

lakırdıya [лакърдия] < lakırdı	(Tr.)
laladjiystvo [лаладжийство] < lalacılık	(Yun. > Tr.)
laladjiyski [лаладжийски] < lalacılık	(Yun. > Tr.)
laladjiya [лаладжия] < lalacı	(Yun. > Tr.)
lale [лале] < lale	(Far.> Tr.)
lара [лапа] < lара (koюu kıvamlı karışım, yara üzerine koymak için) (Tr.)	
laf [лаф] < laf	(Far.> Tr.)
lafmuhabet [лафмухабет] < laf muhabbet	(Far.> Tr.)
lafya [лафя] < laf (-lamak)	(Far.> Tr.)
leblebiya [леблебия] < leblebi	(Tr.)
leke [леке] < leke	(Far.> Tr.)
leş [леш] < leş	(Far.> Tr.)
lokmaruhu [локмаруху] < lokma ruhu (karın ağrısı için kullanılan bir ilaç)(Ar. >Tr.)	
lokum [локум] < lokum	(Ar. >Tr.)
lokumen [локумен] < lokum (ile alakalı)	(Far.> Tr.)
lula [лула] < lüle	(Far.> Tr.)

M / М

maane [маане] < mani	(Ar. >Tr.)
madan [мадан] < maden	(Ar. >Tr.)
madjun [маджун] < macun	(Ar. >Tr.)
madjuniram [маджунирам] < macunlamak	(Ar. >Tr.)
majdrak [маждрак] < mızrak	(Ar. >Tr.)
mahmuz [махмуз] < mahmuz	(Ar. >Tr.)
maza [маза] < mağza	(Ar. >Tr.)
maze [мазе] < mahzen	(Tr.)
maytap [майтап] < maytap (alay etme.)	(Far.> Tr.)
maytaposvat [майтапосвам] < maytap уарmak	(Far.> Tr.)

maytarçıyski [майтапчийски] < maytarçı	(Far.> Tr.)
maytarçıya [майтапчия] < maytarçı	(Far.> Tr.)
maytarıya [майтапя] < maytar geçmek	(Far.> Tr.)
makara [макара] < makara	(Ar.>Tr.)
mal [мал] < mal (toprak, mal, mülk)	(Ar.>Tr.)
malak [малак] < malak	(Tr.)
malebi [малеби] < muhallebi	(Ar.>Tr.)
mamul [мамул] < mamul (1.koçandaki mısır ürünü 2.mısır)	(Ar.>Tr.)
mamulen [мамулєн] < mamul(ile ilgili)	(Ar.>Tr.)
manafin [манафин] < manav (1.küçük asya bölgelerindeki bazı Türkler 2. ahlaksız kişi)	(Tr.)
manafski [манафски] < manav (ile ilgili)	(Tr.)
mangal [мангал] < mangal	(Ar.>Tr.)
manatarıka [манатарка] < mantar	(Tr.)
mantar [мантар] < mantar (balıkçılık)	(Tr.)
mangır [мангър] < mangır (bir cins küçük madeni para)	(Tr.)
manda [манда] < manda (1. manda 2. çok yavaş insan veya hayvan)	(Tr.)
mandalo [мандало] < mandal (kayıyı karamaya yarayan alet)	(Tr.)
mandja [манджа] < manca	(İtal. > Tr.)
marda [марда] < marda (1. satılmamış, kalmış veya tarihî geçmiş mal 2. yavaş, tembel insan)	(Tr.)
mariz [мариз] < mariz (tdk) (dayak)	(Ar.>Tr.)
marizya [маризя] < mariz	(Ar.>Tr.)
markuç [маркуч] < marpuç	(Far.> Tr.)
mars [марс] < mars (tavla oyunu ile ilgili bir terim)	(Tr.)
masal [масал] < masal	(Ar.>Tr.)
masat [масат] < masat (bıçak bilemeye yarayan alet)	(Tr.)
maskara [маскара] < maskara	(Ar.>Tr.)
maskaralık [маскаралък] < maskaralık	(Tr.)
masraf [масраф] < masraf	(Ar.>Tr.)
masrafa si [масрафа си] < masraf (yeterince kazanmak)	(Ar.>Tr.)
masraflıya [масрафлия] < masraflıya	(Ar.>Tr.)
masur [масур] < masur	(Ar.>Tr.)
matkap [маткап] < matkap	(Ar.>Tr.)
matrak [матрак] < matrak (yatağın yaylı düzeneği, bir çeşit yaylı döşek)	(Ar.>Tr.)
mahala [махала] < mahalle	(Ar.>Tr.)
mahalana [махалана] < mahalleli	(Ar.>Tr.)
mahalenets [махаленец] < mahalleli	(Ar.>Tr.)
mahalenka [махалєнка] < mahalleli (bayan)	(Ar.>Tr.)
mahana [махана] < mana	(Tr.)
mahandjıya [маханджия] < mana (mana bulan)	(Tr.)
mahmudiya [махмудия] < mahmudiye	(Tr.)
mahmurlıya [махмурлия] < mahmurlu	(Ar.>Tr.)
mahmurluk [махмурлук] < mahmurluk	(Ar.>Tr.)
malebi [малеби] < muhallebi	(Ar.>Tr.)
maşa [маша] < maşa	(Tr.)

maşalla [машалла] < maşallah	(Ar.>Tr.)	
maуа [мая] < maуа	(Far.> Tr.)	
mayasıl [маясьл] < mayasıl (bir çeşit hastalık)	(Ar.>Tr.)	
medrese [медресе] < medrese	(Ar.>Tr.)	
mekere [мекере] < mekare (alçak adam, yağcı)	(Ar.>Tr.)	
mekitsa [мекица] < mekik (yağda kızartılarak yapılan yiyecek)	(Ar.>Tr.)	
melez [мелез] < melez	(Ar.>Tr.)	
menta [мента] < menta (1.yalan dolandırıcılık, 2. yalancı dolandırıcı)		
mentirdjiya [ментърджия] < mantarcı(yalancı, dolandırıcı)TDK ¹⁵⁶ (Tr.)		
mera [мера] < mera	(Ar.>Tr.)	
merak [мерак] < merak	(Tr.)	
merakliyski [мераклийски] < meraklı	(Tr.)	
merakliya [мераклия] < meraklı	(Tr.)	
merakliyka [меркалийка] < meraklı	(Tr.)	
merdjan [меджан] < mercan	(Ar.>Tr.)	
mertek [мертек] < mertek (tdk) (inşaat yapımında kullanılan ince tahta)		(Tr.)
merhaba [мерхаба] < merhaba	(Ar.>Tr.)	
megdan[мегдан] < meydan	(Ar.>Tr.)	
mehana [механа] < meyhane	(Far.> Tr.)	
mehandjiyski [механджийски] < meyhaneci (ile ilgili)	(Far.> Tr.)	
mehandjiya [механджия] < meyhaneci	(Far.> Tr.)	
mehandjiyka [механджийка] < meyhaneci (bayan)	(Far.> Tr.)	
mehlem [мехлем] < mehlem	(Ar.>Tr.)	
meşin [мешин] < meşin	(Far.> Tr.)	
meşinen [пешинен] < meşin ('den yapılmış olan)	(Far.> Tr.)	
minare [минаре] < minare	(Ar.>Tr.)	
minder [миндер] < minder	(Tr.)	
minderlik [миндерлък] < minderlik	(Tr.)	
miore [миоре] < mior (bir cins kuş)	(Ar.>Tr.)	
misir [мисир] < mısır	(Ar.>Tr.)	
misirka [мисирка] < mısır(ka) (1. hindi anlamında)	(Ar.>Tr.)	
misket [мискет] < misket (bir cins üzüm)	(Ar.>Tr.)	
misketov [мискетов] < misket üzümü ile ilgili olan	(Ar.>Tr.)	
miskinin [мискинин] < miskin	(Ar.>Tr.)	
miskinka [мискинка] < miskin (bayan)	(Ar.>Tr.)	
miskinlik [мискинлък] < miskinlik	(Ar.>Tr.)	
miskinski [мискинлик] < miskinlik (ile alakalı)	(Ar.>Tr.)	
molla [молла] < molla	(Ar.>Tr.)	
moruk [морук] < moruk	(Erm. > Tr.)	
mor [мор] < mor	(Tr.)	
morav [морав] < morlu	(Tr.)	
mukava [мука] < mukavva	(Ar.>Tr.)	

¹⁵⁶ Bulgarca Etimolojik Sözlük (Български Етимологичен Речник), Издателство на Българската академия на науките, Том III, София 1986, s.738

mukaven [мукавен] < mukavvalı	(Ar.>Tr.)
mukaet [мукает] < mukayyet	(Ar.>Tr.)
murafet [мурафет] < marifet	(Ar.>Tr.)
musaka [мусака] < musakka	(Tr.)
muska [муска] < muska	(Ar.>Tr.)
muskal [мускал] < miskal (gül yağının konulduğu küçük cam kap)	(Ar.>Tr.)
mutafçıyski [мутафчийски] < mutafçılık (ile ilgili)	(Far.> Tr.)
mutafçıya [мутафчия] < mutaf (keçi kılından hayvan çulu, yem torbası v.b. dokuyan kimse)	(Far.> Tr.)
mutvak [мутвак] < mutfak	(Ar.>Tr.)
muhabet [мухабет] < muhabbet	(Ar.>Tr.)
muşama [мушама] < muşamba	(Ar.>Tr.)
muşmula [мушмула] < muşmula	(Tr.)
müdürin [мюдюрин] < müdür	(Ar.>Tr.)
myüezin [мюезин] < müezzin	(Ar.>Tr.)
müzevirin [мюзевирин] < müzevir (arabozucu, dedikoducu)	(Ar.>Tr.)
müzevirlik [мюзевирлък] < müzevirlik (dedikoduculuk, arabozuculuk)	(Ar.>Tr.)
myüre [мюре] < mior (bir cins kuş)	(Tr.)
müsülmanin [мюсюлманин] < müslüman	(Ar.>Tr.)
müslümaniski [мюслюмански] < müslümalık (ile alakalı)	(Ar.>Tr.)
müslümanstvo [мюслюманство] < müslümanlık	(Ar.>Tr.)
müftiyski [мюфтийски] < müftülük	(Ar.>Tr.)
müftiystvo [мюфтийство] < müftülük	(Ar.>Tr.)
müftiyya [мюфтия] < müftü	(Ar.>Tr.)
müşteriyya [мющерия] < müşteri	(Ar.>Tr.)

N / H

nahiyya [нахия] < nahiye	(Ar.>Tr.)
nahut [нахут] < nohut	(Far.> Tr.)
nane [нене] < nane	(Ar.>Tr.)
nane-ruı [нане- руи] < nane ruhu	(Ar.>Tr.)
paneyagi [панеяги] < nane yağı(kokulu nane yağı)	(Ar.>Tr.)
panesuyı [пане суи] < nane suyu	(Ar.>Tr.)
nebetşeker [небетшекер] < nebetşeker (bir çeşit şeker)	(Far.> Tr.)
nezle [незле] < nezle	(Ar.>Tr.)
nizamın [низамин] < nizam (türk ordusunda bir asker)	(Ar.>Tr.)
nişadır [нишадър] < nişadır	(Ar.>Tr.)
nişadiren [нишадърен] < nişadır (ile ilgili)	(Ar.>Tr.)
nişador ruhu [нишадор-руху] < nişadır ruhu	(Far.> Tr.)
nişan [нишан] < nişan	(Far.> Tr.)

O / O

odaliska [одалиска] < odalı (haremdeki cariye)	(Tr.)
odaya [одая] < oda	(Tr.)
odjak [оджак] < osak	(Tr.)
ok [ок] < ok (binek taşıtlarda iki binek hayvanı bir bir biriniden ayıran odun)	(Tr.)
oka [ока] < okka	(Tr.)
onbaşıya [онбашия] < onbaşı	(Tr.)
osmanliya [османлия] < osmanlı (Türk anlamında)	(Tr.)
osmanski [османски] < osmanlı (ile alakalı)	(Tr.)
oşav [ошав] < hoşav	(Far.> Tr.)

P / П

razvantin [пазвантин] < pazvant	(Far.> Tr.)
pay [пай] < pay	(Tr.)
payvant [пайвант] < payvant (atların istenilen yerden uzaklaşmadan otlamaları için ön ayaklarına bağlanan düzenek)	(Far.> Tr.)
palantsa [паланца] < palanza (terazi çeşidi)	(İtal.> Tr.)
palaska [паласка] < palaska	(Mac. > Tr.)
palamud [паламуд] < palamut	(Yun. > Tr.)
palanka [паланка] < palanka	(İtal.> Tr.)
patuk [памук] < pamuk	(Far.> Tr.)
patukliyka [памуклийка] < pamuklu	(Far.> Tr.)
patukliya [памуклия] < pamuklu	(Far.> Tr.)
panti [панти] < panta (menteşe)	(Alm. > Tr.)
parlama [парлама] < parlama (dış görüntü, gösteriş)	(Tr.)
parmak [пармак] < parmak (1.dar ince tahta 2.tekerlek telleri)	(Tr.)
parmaklık [пармаклък] < parmaklık (korkuluk)	(Tr.)
parsa [парса] < parsa (bir izleyici topluluğu önünde yapılan gösteriden sonra toplanan para)	(İtal. > Tr.)
parçe [парче] < parça	(Far.> Tr.)
pastal [пастал] < pastal (tütün yaprağı dizisi)	(Tr.)

pastırma [пастърма] < pastırma	(Tr.)
patladjan [патладжан] < patlıcan	(Far.> Tr.)
patlak [патлак] < patlak (bir cins silah)	(Tr.)
patırdıya [патърдия] < patırtı	(Tr.)
patıtsi [патъци] < patik	(Tr.)
pafti [пафти] < pafta (süs için takılan metal pul veya takılar)	(Far.> Tr.)
paşa [пача] < paşa	(Far.> Tr.)
paşavra [пачавра] < paşavra (1. eskimiş bez veya kumaş parçası, çaput 2. kötü yola düşmüş kadın)	(Tr.)
paşa [паша] < paşa	(Tr.)
paşalık [пашалък] < paşalık	(Tr.)
payanta [паянта] < payanda	(Far.> Tr.)
payantov [паянто v] < payandalık (payandalardan yapılmış olan)	(Far.> Tr.)
pey [пей] < pey (ön ödeme, kaparo)	(Tr.)
peyka [пеяка] < peyke	(Tr.)
pelte [пелте] < pelte	(Tr.)
peltek [пелтек] < peltek	(Tr.)
pelteça [пелтеча] < peltelemek	(Tr.)
remben [рембен] < pembeli	(Far.> Tr.)
rencere [пенджере] < rencere	(Far.> Tr.)
perakende [перакенде] < perakende (1. yabancı topraklardaki bölünmüş mülk 2. herhangi bir iş olmayan, yeri olmayan kişi)	(Ar.>Tr.)
pervaz [перваз] < pervaz	(Far.> Tr.)
perdah [пердах] < perdah (1. dayak, dayak ile cezalandırmak 2. taze sıvayı daha da incelterek pürüzsüz hale getirmek)	(Far.> Tr.)
perdaşa [пердаша] < perdahlık yapmak (1. birisini dövmek, döverek ceza vermek)	(Far.> Tr.)
perde [перде] < perde (tekstil)	(Far.> Tr.)
perde [перде] < perde (göz hastalığı)	(Far. > Tr.)
peruşan [перушан] < perişan	(Far.> Tr.)
perçem [перчем] < perçem	(Far.> Tr.)
perçemliya [перчемлия] < perçemli	(Far.> Tr.)
pestil [пестил] < pestil	(Far.> Tr.)
petmez [петмез] < pekmez	(Tr.)
pehlivan in [пехливан ин] < pehlivan	(Far.> Tr.)
pehlivanlık [пехливанлък] < pehlivanlık	(Far.> Tr.)
pehlivanski [пехливански] < pehlivanlık (ile ilgili)	(Far.> Tr.)
pehlivanstvo [пехливанство] < pehlivanlık	(Far.> Tr.)
peş [пеш] < peş (elbisenin etek kısmı)	(Far.> Tr.)
pilaf [пилаф] < pilav	(Far.> Tr.)
pintiya [пинтия] < pinti	(Tr.)
pirinç [пиринч] < pirinç	(Far.> Tr.)
pirinç en [пиринч ен] < pirinçten yapılmış olan	(Far.> Tr.)
pihtiya [пихтия] < pihti (1. koyulaşarak yarı katı duruma gelmiş sıvı 2. paşa yemeği)	(Far.> Tr.)
piç [пич] < piç	(Tr.)

rişkin [пишкин] < rişkin (tecrübeli, deneyimli)	(Tr.)
rişman [пишман] < rişman	(Far.> Tr.)
rişmanıya se [пишманя се] < rişman olmak	(Far.> Tr.)
poturi [потури] < potur (bir tür pantolon)	(Tr.)
pul [пул] < pul (tavla pulu)	(Far.> Tr.)
pusi <u>ya</u> [пусия] < pusı	(Tr.)
pusula [пусула] < pusula	(İtal. > Tr.)
puşt [пуш] < puşt	(Far.> Tr.)
pirnar [пърнар] < pirnar (bir çeşit ağaç cinsi)	(Tr.)

R / P

ravan [раван] < rahvan	(Far.> Tr.)
ravanli <u>ya</u> [раванлия] < rahvanlı	(Far.> Tr.)
raki <u>ya</u> [ракия] < rakı	(Ar.>Tr.)
raft [рафт] < raf	(Ar.>Tr.)
rahat [рахат] < rahat	(Ar.>Tr.)
rahatlık [рахатлък] < rahatlık	(Ar.>Tr.)
rahat <u>ıvam</u> [рахатувам] < rahat olmak	(Ar.>Tr.)
rahatysavam [рахатясвам] < rahatlamak	(Ar.>Tr.)
raçel [речел] < reçel	(Tr.)
reze [резе] < reze	(Tr.)
rezeki <u>ya</u> [резекия] < razakı (bir cins üzüm)	(Ar.>Tr.)
rezene [резене] < rezene	(Tr.)
rende [ренде] < rende	(Far.> Tr.)
rendos <u>vam</u> [рендосвам] < renderemek	(Far.> Tr.)
rendosvaç [рендосвач] < renderemek işini yapan kimse	(Far.> Tr.)
ruşvet [рушвет] < rüşvet	(Ar.>Tr.)
ruşvetç <u>ıya</u> [рушветчия] < rüşvetçi	(Ar.>Tr.)

S / C

san[сан] < sahan	(Ar.>Tr.)
sabahle [сабахле] < sabah	(Ar.>Tr.)
savak [савак] < savak (suyu başka yöne akıtmak için yapılan düzenek)	(Tr.)
sade [саде] < sade	(Far.> Tr.)
sadjak [сэджак] < sacayağı	(Tr.)
sahat [сахат] < saat	(Ar.>Tr.)

saz [саз] < saz (bir bitki çeşidi)	(Tr.)
saz [саз] < saz (bir müzik aleti)	(Far.> Tr.)
sazdırma [саздърма] < sızdırma (kavurma)	(Tr.)
saybiyski [сайбийски] < sahibe ait olan	(Ar.>Tr.)
saybiya [сайбия] < sahip	(Ar.>Tr.)
saybiyka [сайбийка] < sahip (bayan)	(Ar.>Tr.)
sayvant [сайвант] < sayvant	(Far.> Tr.)
sakız [сакъз] < sakız	(Tr.)
sakın [сакън] < sakın	(Ar.>Tr.)
sal [сал] < sal	(Tr.)
sal [сал] < sal (sadese)	(Tr.)
salep [салеп] < sahlep	(Ar.>Tr.)
salepçiya [салепчия] < sahlepçi	(Ar.>Tr.)
salkım [салкъм] < salkım	(Tr.)
salkımen [салкъмен] < salkım(ile ilgili)	(Tr.)
salkımov [салкъмов] < salkımlı	(Tr.)
saltamarka [салтамарка] < saltamar (bir tür elbise)	(Tr.)
saltanat[салтанат] < saltanat	(Ar.>Tr.)
samar [самар] < semer	(Tr.)
samardjiyski [самарджијски] < semerci (ile ilgili)	(Tr.)
samardjiya [самарджия] < semerci	(Tr.)
samun [самун] < somun	(Yun. > Tr.)
samur [самур] < samur	(Far. > Tr.)
sandjak [санджак] < sancak	(Tr.)
sandık [сандък] < sandık	(Ar.>Tr.)
sankim [санким] < sankim	(Tr.)
sap[сап] < şar (hayvanlarda görülen bir hastalık)	(Tr.)
saraliya [саралия] < saraylı (bir çeşit tatlı)	(Far. > Tr.)
sarafin [сарафин] < saraf	(Ar.>Tr.)
saraç [сарач] < saraç	(Ar.>Tr.)
saraçestvo [сарачество] < saraçlık	(Ar.>Tr.)
saraçnitsa [сарачница] < saraç dükkanı	(Ar.>Tr.)
saraşki [сарашки] < saraçlık (ile ilgili olan)	(Ar.>Tr.)
sarmi [сарми] < sarma	(Tr.)
sari [сари] < sarı	(Tr.)
sarisabor [сарисабор] < sarısabır	(Tr.)
satır [сатър] < satır	(Ar.>Tr.)
sahat [сахат] < saat	(Ar.>Tr.)
sahtiyan [сахтиян] < sahtiyan (işlenmiş keçi derisi)	(Far. > Tr.)
saç [сач] < saç	(Tr.)
saçma [сачма] < saçma	(Tr.)
saçmen [сачмен] < saçma (ile ilgili)	(Tr.)
saşısvam [сащисвам] < saçmak	(Tr.)
saya [сая] < saya (ayakkabının üst yumuşak kısmı)	(Tr.)
sebar [себап] < sevar	(Ar.>Tr.)
seveda [севда] < seveda	(Ar.>Tr.)

sedef [седеф] < sedef	(Ar.>Tr.)
sedef en [седеф ен] < sedefli	(Ar.>Tr.)
sedef çe [седеф че] < sedef (ağır kokulu, mavili açık yeşilli zehirli bir bitki) (Ar.>Tr.)	
seir [сеир] < seyir (izleme, bakma, takip etme)	(Ar.>Tr.)
seir djiya [сеир джия] < seyirci	(Ar.>Tr.)
seir djiyka [сеир джийка] < seyirci (bayan)	(Ar.>Tr.)
serbez [сербез] < serbes	(Far. > Tr.)
serbezlik [сербезлък] < serbestlik	(Far. > Tr.)
sergiya [сергия] < sergi	(Tr.)
serdar [сердар] < serdar	(Far. > Tr.)
serkme [серкме] < serpme	(Tr.)
sersem [серсем] < sersem	(Far. > Tr.)
sersem in [серсем ин] < sersem	(Far. > Tr.)
sersem ski [серсем ски] < sersemce	(Far. > Tr.)
sert [серт] < sert	(Tr.)
setre [сетре] < setre	(Ar.>Tr.)
sefte [сефте] < sefte	(Ar.>Tr.)
sefto svam [сефтo свам] < seftelemek	(Ar.>Tr.)
sidjim [сиджим] < sicim (ip)	(Tr.)
sidjim ka [сиджим ка] < sicim	(Tr.)
silah [сियाх] < silah	(Ar.>Tr.)
simid [simid] < simit	(Ar.>Tr.)
simid çiya [симид чия] < simitçi	(Ar.>Tr.)
sindjir [синджир] < zincir	(Far. > Tr.)
sindjir en [синджир ен] < zincir (ile ilgili olan)	(Far. > Tr.)
sindjirliya [синджирлия] < zincirli	(Far. > Tr.)
sindjir çe [синджир че] < zincircik	(Far. > Tr.)
siniya [синия] < sini	(Tr.)
skambil [скамбил] < iskambil	(İtal. > Tr.)
sokak [сокак] < sokak	(Ar.>Tr.)
soluk [солук] < soluk	(Tr.)
sopa [сопа] < sopa	(Tr.)
sopadjiya [сопаджия] < soracı	(Tr.)
sofra [софра] < sofrası	(Ar.>Tr.)
spatii [спатии] < ispat	(Ar.>Tr.)
srahıya [срахия] < sipahi	(Far. > Tr.)
srahilik [спхилък] < sipahilik	(Far. > Tr.)
suvar [суват] < suvat (tdk) (1. eti için bakılan besilik büyük baş hayvan 2. yayla, otlak)	(Tr.)
sudjuk [суджук] < sucuk	(Tr.)
sukman [сукман] < sokman (kalın yün kumaştan yapınla kolsuz uzun kadın elbisesi)	(Tr.)
sultan [султан] < sultan	(Ar.>Tr.)
sultan ka [султан ка] < sultanın eşi	(Ar.>Tr.)
sultan ov [султан ов] < sultana ait	(Ar.>Tr.)
surat [сурат] < surat	(Ar.>Tr.)

sutlyaş [сутляш] < sütlaç	(Tr.)
sıklet [съклет] < sıklet	(Tr.)
skemle [скемле] < iskemle	(Yun.> Tr.)
sünger [сюнгер] < sünger	(Yun.> Tr.)
sürüya [сюрия] < sürü	(Tr.)

T / T

tabak [табак] < tabakçı (tabakhanede çalışan işçi)	(Ar.>Tr.)
tabak [табак] < tabak (ince uzun kağıt yaprağı)	(Tr.)
taban [табан] < taban	(Tr.)
taba şki [таба ш ки] < tabakhaneci (ile alakalı)	(Tr.)
tahtabit [тахтабит] < tahtabiti	(Tr.)
tabiet [табиет] < tabiat(karakter, tabiat)	(Ar.>Tr.)
tabietli ya [табиетли я] < tabiatlı (karakterli, tabiatlı)	(Ar.>Tr.)
tabor [табор] < tabur	(Tr.)
tava [тава] < tava	(Tr.)
tavan [таван] < tavan	(Tr.)
tavan ski [таван ск и] < tavan (ile ilgili)	(Tr.)
taufa[тайфа] < taufa (işçilerden yolculardan oluşan kalabalık, birlik)	(Ar.>Tr.)
take [таке] < takke	(Ar.>Tr.)
talaz [талаз] < talaz (tdk)	(Yun. > Tr.)
takım [такъм] < takım	(Tr.)
talasım [таласъм] < tılsım	(Ar.>Tr.)
talaş [талаш] < talaş	(Tr.)
talaş it [талаш и т] < talaş	(Tr.)
talaş iten [талаш и т ен] < talaş (ile ilgili)	(Tr.)
talyan-dalyan [талян-далян] < dalyan	(Yun.> Tr.)
tamazlık [тамазлък] < damızlık	(Tr.)
taman [таман] < tamam	(Ar.>Tr.)
tambura [тамбура] < tambura	(Far. > Tr.)
tambura şki [тамбура ш ки] < tambura (ile ilgili)	(Far. > Tr.)
tarıya [тапия] < taru	(Ar.>Tr.)
taraba [тараба] < taraba (tahta bölme, tahta parmaklık) (tdk)	(Tr.)
tarabuka [тарабука] < darbuka	(Ar.>Tr.)
tarama [тарама] < tarama (havuaralı bir yemek çeşidi) (tdk)	(Tr.)
tarapana [тарапана] < darphane	(Ar.>Tr.)
tarator [таратор] < tarator (cacık)	(Far. > Tr.)
tarikât [тарикат] < tarikât (kurnaz, fırsatçı)	(Ar.>Tr.)
tarikâtlık [тарикатлък] < tarikâtlık (kurnazlığın, fırsatçılık derecesi)(Ar.>Tr.)	(Ar.>Tr.)
tarikats ki [тарикат ск и] < tarikât (ile ilgili)	(Ar.>Tr.)
tas [тас] < tas	(Far. > Tr.)

taskebab [таскебап] < taskebabı	(Tr.)
tasma [тасма] < tasma (uzunca kesilmiş ip, şerit) (tdk)	(Tr.)
taferen [таферен] < taferen(güzel, zevkli)	(Ar.>Tr.)
tafra [тафра] < tafra	(Ar.>Tr.)
tafrya [тафря] < tafra yapmak	(Ar.>Tr.)
tafta [тафта] < tafta (bir cins sert ipek kumaş)	(Far. > Tr.)
taften [тафтен] < taftalı	(Far. > Tr.)
tahan [тахан] < tahan	(Ar.>Tr.)
tahan-halva [тахан-халва] < tahin helvası	(Ar.>Tr.)
tebeşir [тебешир] < tebeşir	(Ar.>Tr.)
tebeşiren [тебеширен] < tebeşirli	(Ar.>Tr.)
tegel [тегел] < tegel (dikiş dikmek ile ilgili bir terim) (tdk)	(Tr.)
tezgyah [тезгях] < tezgâh	(Far. > Tr.)
tek [тек] < tek	(Tr.)
tekme [текме] < tekme	(Tr.)
tel [тел] < tel	(Tr.)
telfer [телфер] < teleferik	(İng. > Tr.)
telyak [теляк] < tellak	(Ar.>Tr.)
temane [темане] < temenni	(Ar.>Tr.)
temerutin [темерутин] < temerrut	(Ar.>Tr.)
teneke [тенеке] < teneke	(İng. > Tr.)
teneke <i>djiynitsa</i> [тенекеджийница] < tenekeci dükkânı	(İng. > Tr.)
teneke <i>djiyski</i> [тенекеджийски] < tenekeci (ile ilgili olan)	(İng. > Tr.)
teneke <i>djiystvo</i> [тенекеджийство] < tenekecilik	(İng. > Tr.)
teneke <i>djiya</i> [тенекеджия] < tenekeci	(İng. > Tr.)
teneken [тенекен] < teneke' den yapılmış	(İng. > Tr.)
teneke <i>yka</i> [тенекейка] < tenekecilik	(İng. > Tr.)
tenzuh [тензух] < tenzuh (Bulgarcada süzgeç anlamında kullanılıyor *tenzih : arındırma, uzak tutma)	(Ar.>Tr.)
tere [тепе] < tere	(Tr.)
tepegöz [тепегьоз] < tepegöz (utanmaz, gözsüz)	(Tr.)
tepegözlük [тепегьозлък] < tepegözlük	(Tr.)
tersiya [тепсия] < tersi	(Tr.)
terdjumanin [терджуманин] < tercüman	(Ar.>Tr.)
tereziya [терезия] < terazi	(Far. > Tr.)
tereşe [тереше] < tereşe (gül yağına benzer bir aromalı yağ çeşidi) (Ar.>Tr.)	
terziyski [терзийски] < terzi (ile ilgili)	(Tr.)
terziya [терзия] < terziya	(Tr.)
terk [терк] < terk (örnek, model)	(Ar.>Tr.)
terlik [терлик] < terlik	(Tr.)
tersene [терсене] < tersine (anlaşılmayan ters adam, inadına yapmak) (Tr.)	
tertip [тертип] < tertip	(Ar.>Tr.)
teskere [тескере] < teskere	(Ar.>Tr.)
teknefes [текнефес] < teknefes (çabuk yorulan atlar için kullanılmaktadır)	
teste [тесте] < deste	(Far. > Tr.)
teferiç [тефериç] < teferiç (açık alanda gezinti, piknik)	(Ar.>Tr.)

tefter [тефтер] < defter	(Ar.>Tr.)
toka [тока] < toka (kemer ve benzeri aletleri sıkmaya veya kapamaya yarayan düzenek)	(İtal. > Tr.)
tokmak [токмак] < tokmak	(Tr.)
ton [тон] < ton (bir cins balık)	(Tr.)
tonga [тонга] < tonga	(Tr.)
top [топ] < top (daha büyük bir demet, yığın)	(Tr.)
topka [топка] < top	(Tr.)
toprak [топрак] < toprak	(Tr.)
toptan [топтан] < toptan	(Tr.)
topuz [топуз] < topuz	(Tr.)
topçe [топче] < topçuk	(Tr.)
topçiya [топчия] < topçu	(Tr.)
trampa [трампа] < trampa	(İtal. > Tr.)
trampa [трампа] < trampa uarmak	(İtal. > Tr.)
tulum [тулум] < tulum	(Tr.)
tulumba [тулумба] < tulumba (su tulumbası)	(İta. > Tr.)
tulumba [тулумба] < tulumba (tatlı çeşidi)	(İtal. > Tr.)
tulumbiçka [тулумбичка] < tulumba tatlısı	(Tr.)
tupurdiya [тупурдия] < tıprıtı	(Tr.)
tura [тура] < tura (sultan turası, paranın bir yüzü)	(Far. > Tr.)
turuk [турук] < torik (büyük ince palamut)	(Tr.)
turşiya [туршия] < turşu	(Far. > Tr.)
tutkav [туткав] < tutuk(işte gevşek ve yavaş olan)	(Tr.)
tutkal [туткал] < tutkal	(Tr.)
tutkalen [туткален] < tutkallı	(Tr.)
tutmanik [тутманик] < tutmanik (bir çeşit yemek)	(Tr.)
tuç [туч] < tunç	(Tr.)
tuçen [тучен] < tunç (tan yapılmış)	(Tr.)
tuçen [тучен] < tunç (1. verimli toprak için 2. sulu ot, büyük ot 3. bakılı , yağlı) (Tr.)	(Tr.)
türlügüveç [тюрлюговеч] < türlügüveç	(Tr.)
tütün [тютюн] < tütün	(Tr.)
tütündjiyski [тютюнджийски] < tütüncü (ile ilgili)	(Tr.)
tütündjiya [тютюнджия] < tütüncü	(Tr.)
tütünev [тютюнев] < tütün (ile ilgili)	(Tr.)
tütünütsa [тютюница] < tütün kesesi	(Tr.)
tütünüşte [тютюнище] < tütün ekilen ova tarla	(Tr.)
tütünüprodavets [тютюнопродавец] < tütün satıcısı	(Tr.)
tüflek [тюфлек] < tüflek (saman döşeyi)	(Tr.)

U / У

uydisvam [уйдисвам] < uymak (uymak, razı olmak)	(Tr.)
uydur disvam [уйдур дисвам] < uydurmak (bir şeyi uydurmak, yerine getirmek)	(Tr.)
ulan [улан] < oğlan (bir atlı asker)	(Lehçe.> Tr.)
urdu [урду] < urdu (urdu dili)	(Hint. > Far.> Tr.)
ursuz in [урсуз ин] < uğursuz	(Tr.)
usta [уста] < usta	(Far.> Tr.)
ustalık [усталък] < ustalık	(Far.> Tr.)

F / Ф

foyda [файда] < fayda	(Ar.> Tr.)
falaga [фалага] < falaka	(Ar.> Tr.)
farmason in [фармасон ин] < farmason	(Far.> Tr.)
farsi [фарси] < farsî (bir şeyin iyisini, mükemmelini bilmek)	(Ar.> Tr.)
farfara [фарфара] < farfara (boş konuşan)	(Tr.)
fener [фенер] < fener	(Yun. > Tr.)
feredje [фередже] < ferece	(Ar.> Tr.)
ferman [ферман] < ferman	(Far.> Tr.)
fıdanka [фиданка] < fidan	(Yun. > Tr.)
fide [фиде] < fide (makarna çeşidi)	(Tr.)
filankişi [филанкиши] < filankişi	(Ar.> Tr.)
filđjan [филдџан] < fincan	(Ar.> Tr.)
filiz [филиз] < filiz	(Yun. > Tr.)
filija [филия] < file (genişçe ince kesilmiş ekmek dilimi)	(Yun. > Tr.)
fıstan [фистан] < fistan	(İtal>Tr)
fıstanlık [фистанлък] < fistanlık	(İtal>Tr)
fitil [фитил] < fitil	(Ar.> Tr.)
fitildjija [фитилдџия] < fitilci(dedikoducu, isanları kışkırtıcı söylemlerde bulunmak)	(Ar.> Tr.)
fudul in [фудул ин] < fodul (üstünlük taslayan, kibirlenen)	(Ar.> Tr.)
fukara [фукара] < fukara	(Ar.> Tr.)
fukariya [фукария] < fukara	(Ar.> Tr.)
fukaralık [фукаралък] < fukaralık	(Ar.> Tr.)
funiya [фуния] < huni	(Yun. > Tr.)
furda [фурда] < furda	(Far.> Tr.)
furma [фурма] < hurma	(Far.> Tr.)
fındık [фъндък] < fındık	(Tr.)

fistik [фѣстѣк] < fistik	(Far.> Tr.)
fistiçen [фѣстѣчен] < fistik (ile ilgili)	(Tr.)
fistiçen [фѣстѣчен] < fistik (ile ilgili)	(Tr.)
fişkiya [фѣшкия] < fişki	(Tr.)

H / X

haber [хабер] < haber	(Ar.> Tr.)
hava [хава] < hava	(Ar.> Tr.)
havan [хаван] < havan	(Far.> Tr.)
havlien [хавлиен] < havlu (ile ilgili)	(Tr.)
havliya [хавлия] < havlu	(Tr.)
hadji [хаджи] < hacı	(Ar.> Tr.)
hadjiyka [хаджийка] < hacı (bayan)	(Ar.> Tr.)
hadjiyski [хаджийски] < hacı (ile ilgili)	(Ar.> Tr.)
hadjilik [хаджилѣк] < hacılık	(Ar.> Tr.)
hadjiya [хаджия] < hacı	(Ar.> Tr.)
hazna [хазна] < hazine	(Ar.> Tr.)
hair [хаир] < хауи (хауи, iyilik)	(Ar.> Tr.)
hairliya [хаирлия] < хауиғи	(Ar.> Tr.)
hairsız [хаирсѣз] < хауиғсиз	(Ar.> Tr.)
hairsızin [хаирсѣзин] < хауиғсиз	(Ar.> Tr.)
hayvanin [хайбанин] < hayvan	(Ar.> Tr.)
hayver [хайвер] < havуар	(Tr.)
haydamak [хайдамак] < haydama (iri yapılı adam)	(Tr.)
hayduk [хайдук] < haydut	(Tr.)
haydukluğ [хайдуклуғ] < haydutluk	(Tr.)
haydutin [хайдутин] < haydut	(Tr.)
haydutski [хайдутски] < haydutluk	(Tr.)
haydutsvo [хайдутсво] < haydutluk	(Tr.)
haydutuvam [хайдутувам] < haydutluk yapmak	(Tr.)
hayduşki [хайдушки] < haydutça	(Tr.)
haylazin [хайлазин] < haylaz	(Tr.)
haylazlık [хайлазлѣк] < haylazlık	(Tr.)
haylazuvam [хайлазувам] < haylazlık yapmak	(Tr.)
haymana [хаймана] < haymana (tembellik, işsiz)	(Tr.)
haymanuvam [хайманувам] < haymanalık yapmak	(Tr.)
hayta [хайта] < hayta (tembel)	(Tr.)
hak [хак] < hak (para ödülü hak etme, mal, miras, hak hukuk)	(Ar.> Tr.)
hal [хал] < hal	(Ar.> Tr.)
halal [халал] < helal	(Ar.> Tr.)
halva [халва] < helva	(Ar.> Tr.)

halvadjiyski [халваджийски] < helvacılık (ile ilgili)	(Ar.> Tr.)
halvadjiya [халваджиya] < helvacı	(Ar.> Tr.)
halişte [халище] < hali	(Tr.)
hamam [хамам] < hamam	(Ar.> Tr.)
hambar [хамбар] < hambar	(Far.> Tr.)
hamsiya [хамсия] < hamsi	(Yun.> Tr.)
hamut [хамут] < hamut	(Tr.)
han [хан] < han	(Far.> Tr.)
handjar [ханджар] < hançer	(Ar.> Tr.)
handjiyski [ханджийски] < hancılık(ile ilgili)	(Ar.> Tr.)
handjiya [ханджиya] < hancı	(Ar.> Tr.)
har [хар] < har	(Ar.> Tr.)
haram [харам] < haram	(Ar.> Tr.)
haramiya [харамиya] < harami	(Ar.> Tr.)
haraç [харач] < haraç	(Yun.> Tr.)
hardal [хардал] < hardal	(Ar.> Tr.)
harem [харем] < harem	(Ar.> Tr.)
haremlık [харемлък] < haremlık	(Ar.> Tr.)
harman [харман] < harman	(Far.> Tr.)
harmandjiyski [харманджойски] < harmancılık (ile ilgili)	(Far.> Tr.)
harmandjiyski [хараманджийски] < harmancılık (ile ilgili)	(Far.> Tr.)
harmandjiya [харманджиya] < harmancı	(Far.> Tr.)
harç [харч] < harç	(Ar.> Tr.)
harça [харча] < harcamak	(Tr.)
harçlık [харчлък] < harçlık	(Tr.)
hase [хасе] < has (pamuktan dokunmuş bir tür kumaş)	(Ar.> Tr.)
has [хас] < has (büyük mülk,osmanlı döneminde)	(Tr.)
hasen [хасен] < has (has kumaşından yapılan)	(Tr.)
hastar [хастар] < astar	(Far.> Tr.)
hastaren [хастарен] < astarlı	(Far.> Tr.)
hastaren [хастарен] < astar(-lı)	(Far.> Tr.)
hastarlık [хастарлък] < astarlık	(Far.> Tr.)
hatır [хатър] < hatır	(Ar.> Tr.)
hatırdjiya [хатърджиya] < hatırcı	(Ar.> Tr.)
hafif- afif [хафиф-афиф] < hafif	(Tr.)
haşevo [хашево] < aşevi	(Tr.)
hekimin [хекимин] < hekim	(Ar.> Tr.)
hele [хеле] < hele	(Tr.)
hem [хем] < hem	(Far.> Tr.)
hendek [хендек] < hendek	(Ar.> Tr.)
hepten [хептен] < hepten	(Tr.)
hergele [хергеле] < hergele(at sürüsü)	(Far.> Tr.)
hiç [хич] < hiç	(Far.> Tr.)
hodja [ходжа] < hoca	(Far.> Tr.)
holan [холан] < ulan	(Tr.)
his [хъс] < his (kötülük, kin)	(Tr.)

C / Ч

çadır [чадър] < çadır (şemsiye, çadır)	(Far.> Tr.)
çadırdjiya [чадърджија] < çadırcı	(Far.> Tr.)
çadırçe [чадърче] < çadırcık	(Far.> Tr.)
çair [чаир] < çayı	(Far.> Tr.)
çakal [чакал] < çakal	(Far.> Tr.)
çakmak [чакмак] < çakmak	(Far.> Tr.)
çaktısvam [чактисвам] < çakıyorum(bir şeyi anlamak, çakmak) (Tr.)	
çakıl [чакъл] < çakıl	(Tr.)
çakılen [чакълєн] < çakıl (ile ilgili)	(Tr.)
çakırest [чакърєст] < çakır	(Tr.)
çal [чал] < çal (tdk) (yüksek dağ zirvesi, otlak kapalı olan)	(Tr.)
çalvam [чалвам] < çalmak (vurmak, çarpmak şiddetlice)	(Tr.)
çalgadjiya [чалгаджија] < çalgıcı	(Tr.)
çalgiya [чалгия] < çalgı	(Tr.)
çaldısvam [чалдисвам] < çalmak (şaşırmak)	(Tr.)
çalma [чалма] < çalma (bir elbise çeşidi)	(Tr.)
çalım [чалъм] < çalım	(Tr.)
çam [чам] < çam	(Tr.)
çamov [чамов] < çam (ile alakalı)	(Tr.)
çamparı [чампари] < çampara (tdk) (bir müzik aleti)	(Far.> Tr.)
çamsakız [чамсакъз] < çamsakızı	(Tr.)
çan [чан] < çan	(Tr.)
çanak[чанак] < çanak	(Tr.)
çanta [чанта] < çanta	(Far.> Tr.)
çarkınin [чапкѣнин] < çarkın	(Tr.)
çarkınski [чапкѣнски] < çarkınca	(Tr.)
çaprazi [чапрази] < çapraz	(Far.> Tr.)
çardak [чардак] < çardak	(Far. > Tr.)
çark [чарк] < çark	(Far. > Tr.)
çarşaf [чаршаф] < çarşaf	(Far. > Tr.)
çarşafosvam [чаршафосвам] < çarşaf (ile kaplamak)	(Far. > Tr.)
çarşiyiski [чаршийски] < çarşı (ile ilgili)	(Far. > Tr.)
çarşiya [чаршия] < çarşı	(Far. > Tr.)
çat [чат] < çat (ses çıkarmak için sert cisimlere vurarak ses çıkarma) (Tr.)	
çatal [чатал] < çatal	(Tr.)
çat-pat [чат-пат] < çat pat (zaman zaman, kimi zaman)	(Tr.)
çauş [чауш] < çavuş (bir üzüm çeşidi)	(Far. > Tr.)
çauş [чавуш] < çavuş (türk askerî sisteminde bir rütbe)	(Far. > Tr.)
çeverme [чеверме] < çavirme	(Tr.)
çeiz [чеиз] < çayız	(Far. > Tr.)
çekiya [чекия] < çakı	(Tr.)

çekmedje [чекмедже] < çekmese	(Tr.)
çeknik [чекрък] < çaknik	(Tr.)
celebiya [челебия] < çelebi	(Tr.)
çelenka [челенка] < çelenk	(Tr.)
çelik [челик] < çelik	(Tr.)
çelik [челик] < çelik (bir oyun çeşidi)	(Tr.)
çeliçen [челичен] < çelik	(Tr.)
çember [чембер] < çember	(Far. > Tr.)
çengel [ченгел] < çengel	(Tr.)
çene [чене] < çene	(Tr.)
çerken [чепкен] < çerken (bir elbise çeşidi)	(Tr.)
çerga[черга] < çerge	(Tr.)
çeşit [чешит] < çeşit	(Far. > Tr.)
çeşma [чешма] < çeşme	(Far. > Tr.)
çeşmen [чешма] < çeşme (ile ilgili)	(Far. > Tr.)
çibuk [чубук] < çubuk (lüle için kullanılan ince çubuk)	(Far. > Tr.)
çibukçiya [чубукчия] < çubukçu	(Far. > Tr.)
çivgar [чивгар] < çivgar (tdk) (çift koşulan öküzler)	(Tr.)
çiviya [чивия] < çivi	(Tr.)
çizmar [чизмар] < çizmesi	(Tr.)
çizmi [чизми] < çizme	(Tr.)
çile [чиле] < çile (birbirine girmiş, karmaşmış ip topu, ip uğunu)	(Tr.)
çim [чим] < çim	(Tr.)
çimşir [чимшир] < şimşir	(Far. > Tr.)
çimşiren [чемширен] < çemşirli	(Far. > Tr.)
çinar [чинар] < çinar	(Far. > Tr.)
çinel [чинели] < çinel (bir müzik aleti)	(Tr.)
çiniyen [чиниен] < çinili	(Far. > Tr.)
çiniya [чиния] < çini (porselenden yapılmış yemek kabı)	(Far. > Tr.)
çirak [чирак] < çirak	(Far. > Tr.)
çiraklık [чираклък] < çiraklık	(Far. > Tr.)
çirakuvam [чиракувам] < çiraklık yapmak	(Far. > Tr.)
çiraşki [чирашки] < çiraklık (ile ilgili olan)	(Far. > Tr.)
çiflik [чифлик] < çiftlik	(Far. > Tr.)
çiftlikçiyuski [чифтликчийўску] < çiftlikçilik (ile ilgili)	(Far. > Tr.)
çiftlikçiya [чифтликчия] < çiftlikçi	(Far. > Tr.)
çiflişki [чифлишки] < çiftlik (ile ilgili)	(Far. > Tr.)
çift [чифт] < çift	(Far. > Tr.)
çifte [чифте] < çifte (1. silah 2. at çiftesi , tekmesi)	(Far. > Tr.)
çiften [чифтен] < çiftli	(Far. > Tr.)
çiftosvam [чифтосвам] < çiftleştirme	(Far. > Tr.)
çifutin [чифутин] < çifut (Musevi, Yahudi)	(Ar. > Tr.)
çobanski [чобански] < çobanlık ile ilgili	(Far. > Tr.)
çor [чоп] < çör (evlerin kerpiç tavanlarına konulan malzeme)	(Far. > Tr.)
çor [чоп] < çör (bir çeşit çekiliş, eleme etkinliği)	(Far. > Tr.)
çorap [чорап] < çorap	(Tr.)

çorap en [şorap en] < çorap (ile ilgili)	(Tr.)
çorba [чорба] < çorba	(Tr.)
çorbadji [чорбаджи] < çorbacı	(Tr.)
çorbadji ka [чорбаджий ка] < çorbacı (bayan)	(Tr.)
çorbadji ski [чорбаджий ски] < çorbacılık	(Tr.)
çorbadji stvo [чорбаджий ство] < çorbacılık	(Tr.)
çorbadjilik [чорбаджилък] < çorbacılık	(Tr.)
çorbadji ya [чорбаджия] < çorbacı	(Tr.)
çuval [чувал] < çuval	(Tr.)
çuven [чувен] < çöven (bir tür bitki)	(Tr.)
çukundur [чукундур] < çukundur (tdk) (pancar bitkisi)	(Far. > Tr.)
çul [чул] < çul (küçük danalar veya hayvanlar için örtü)	(Tr.)
çumlek [чумлек] < çömlek	(Tr.)
çunkim [чунким] < çünküm	(Far. > Tr.)
çuruk [чурук] < çürük	(Tr.)
şadravan [шадраван] < şadırvan	(Far. > Tr.)
şamandura [шамандура] < şamandıra	(Yun. > Tr.)
şamar [шамар] < şamar	(Tr.)
şamaren [шамарен] < şamar (ile ilgili)	(Tr.)
şamarosvam [шамаросвам] < şamarlamak	(Tr.)
şar [шап] < şar (bir tür bulaşıcı hastalık, daha çok hayvanlarda görülür)	(Tr.)
şarav [шапав] < şarlı	(Tr.)
şar en [шап ен] < şar (ile ilgili)	(Tr.)
şarlagan [шарлаган] < şırlan (susam veya ceviz yağı, zeytinyağı dışındaki sıvı yağlar)	(Tr.)
şarlagan en [шарлаган ен] < şırlan (ile ilgili)	(Tr.)
şafranitiya [шафранития] < safrantı (kötü yola düşmüş kadın)	(Ar. > Tr.)
şaşav [шашав] < şaşırmış	(Tr.)
şaşavost [шашавост] < şaşırmış	(Tr.)
şaşardisvam [шашардисвам] < şaşırmak	(Tr.)
şaşarma [шашарма] < şaşıрма	(Tr.)
şayak [шаяк] < şayak (kaba dokunmuş yünlü kumaş)	(Tr.)
sayaç en [шаяч ен] < şayak (ile ilgili)	(Tr.)
şebek [шебек] < şebek (bir cins küçük maymun)	(Tr.)
şega [шега] < şaka	(Tr.)
şegadjiyka [шегаджийка] < şakacı(bayan)	(Tr.)
şegadji ski [шегаджий ски] < şaka (ile ilgili)	(Tr.)
şegadjiya [шегаджия] < şakacı	(Tr.)
şeyretin [шейретин] < şeyrettin (kurnaz, şeytan adam)	(Ar. > Tr.)
şeytan [шейтан] < şeytan	(Ar. > Tr.)
şeker [шекер] < şeker	(Far. > Tr.)
şeker en [шекер ен] < şeker (ile ilgili)	(Far. > Tr.)
şekerçe [шекерче] < şeker (bir çeşit şekerleme)	(Far. > Tr.)
şerbet [шербет] < şerbet	(Ar. > Tr.)
şerbetliya [шербетлия] < şerbetli	(Ar. > Tr.)
şerden [шерден] < şirdan (tdk) (1. hayvanların kalın bağırsağı)	(Tr.)

şiboy [шибой] < şebboy (bir tür bitki)	(Far. > Tr.)
şinik [шиник] < şinik (tahıl ölçeği)	(Yun. > Tr.)
şira [шира] < şıra	(Far. > Tr.)
şiş [шиш] < şiş	(Ar. > Tr.)
şişane [шишане] < şeşhane (tdk) (av tüfeği)	(Far. > (Tr.))
şişe [шише] < şişe	(Tr.)
şişkav [шишкав] < şişman	(Tr.)
şişkaveya [шишкавея] < şişmanlamak	(Tr.)
şiş-kebar [шиш-кебар] < şiş kebar	(Tr.)
şiško [шишко] < şiško	(Tr.)
şişçe [шишче] < şişçe	(Tr.)
şkembe [шкембе] < işkembe	(Far. > Tr.)
şkembedjinyitsa [шкембеджийница] < işkembe dükkânı	(Far. > Tr.)
şkembedjyski [шкембеджийски] < işkembeci (ile ilgili)	(Far. > Tr.)
şkembedjiya [шкембеджия] < işkembeci	(Far. > Tr.)
şkembeliya [шкембелия] < işkembeli	(Far. > Tr.)
şkembe-çorba [шкембе-чорба] < işkembe çorbası	(Far. > Tr.)
şube –şupe [шубе-шупе] < şüpheli	(Ar. > Tr.)
şubelisvam [шубелисвам] < şüpheleniyorum	(Ar. > Tr.)
şubeliya [шубелия] < şüpheli	(Ar. > Tr.)

YÜ-YU / Ю

yumruk [юмрук] < yumruk	(Tr.)
yumruçen [юмручен] < yumruk(ile ilgili)	(Tr.)
yurvam [юрвам] < yürü- kökünden (kovalamak, saldırmak, uçmak)(Tr.)	(Tr.)
yurgan [юрган] < yorgan	(Tr.)
yurgandjiya [юрганджия] < yorgancı	(Tr.)
yurganski [юргански] < yorgan (ile alakalı)	(Tr.)
yurdek [юрдек] < ördek	(Tr.)
yuruk [юикн] < Yörük	(Tr.)
yuruş [юруш] < yürü- (saldırmak, büyük orduyla saldırıya geçmek) (Tr.)	(Tr.)
yütüya [ютия] < ütü	(Tr.)
yufka [юфка] < yufka	(Tr.)
yuşur [юшур] < aşar(bir vergi türü)	(Ar. > Tr.)
yüzengi [юзенги] < üzengi	(Tr.)

YA / Я

ya [я] < ya (bağlama edatı)	(Far. > Tr.)
yaа [яаа] < ya (şaşıрма edatı)	(Far. > Tr.)
yabana [ябана] < yaban	(Far. > Tr.)
yabandjıyski [ябанджийски] < yabancı (ile ilgili)	(Far. > Tr.)
yavaş [яваш] < yavaş	(Tr.)
yadets [ядец] < lades	(Far. > Tr.)
yazlık [язлък] < yazlık	(Tr.)
yazık [язък] < yazık	(Tr.)
yay [яй] < yay	(Tr.)
yaka [яка] < yaka	(Tr.)
yama [яма] < yağma	(Tr.)
yamurluk [ямурлук] < yağmurluk	(Tr.)
yarandjak [япанджак] < yarıncağ (tdk)	(Tr.)
yar [яр] < yar (uçurum)	(Tr.)
yarma [ярма] < yarma (yem türü)	(Tr.)
yatak [ятак] < yatak	(Tr.)
yahniya [яхниѧ] < yahni	(Tr.)
yahır [яхър] < ahır	(Far. > Tr.)
yaşmak [яшмак] < yaşmak	(Tr.)

SONUÇ

Türkçe'nin Balkan ve Güney Slav dillerine etkisi üzerine yapılmış 1884 yılındaki Franz Miklosich'in çalışmasından bu yana, geçen yüz yıldan daha uzun süre zarfında birçok kitap ve makale yazılmıştır. O tarihten günümüze başta Slav ve Batılı dilciler olmak üzere pek çok bilim adamı Türkçe'nin Balkan coğrafyasında yaşayan milletlerin dilleri üzerindeki tesiri ile alakalı çalışmıştır.

Biz de, bu geleneğe uyarak, Türkçe'nin ilerleyen zamanla birlikte Çağdaş Bulgar Dili üzerindeki etkisini araştırdık. Bu amaç doğrultusunda, Bulgar Bilimler Akademisi tarafından 2008 yılında basılan "*Bilgarski Tilkoven Reçnik*" isimli sözlüğü inceledik. Sözlüğün önsözünde, redaktör tarafından belirtildiği gibi, sözlük Çağdaş Bulgar dilinin söz varlığını yansıtmaktadır. 60.000 kelimededen oluşan sözlüğü baştan sona kadar inceledik. İncelememiz sonunda sözlükte geçen 1443 Türkçe kelime tespit ettik.

1443 Türkçe kelimeyi, etimolojik olarak Türkçe'ye geçtikleri dillere göre ayırdık. Sözlükte tespit ettiğimiz 1443 Türkçe vasıtasıyla ve Türkçe'ye mâl olmuş kelimelerin 685'i (%49) Türkçe, 376'sı (%27) Arapça, 287'si (%21) Farsça, 29'u (%2) Yunanca, 22'si (%1) İtalyanca olarak belirledik. Türkçe kelimelerin büyük bir yüzdeyle birinci sırada olduğunu gördük.

Tespit ettiğimiz 1443 Türkçe kelimeyi ayrıntılı şekilde tematik olarak sınıflandırdık. Ana ve alt başlıklar olmak üzere 55 başlık halinde sınıflandırdığımız kelimelerin sayıca daha fazla; zanaatlar ile ilgili kelimeler, zanaat isimleri, lakaplar, ünvanlar, yakıştırmalar, çeşitli tekstil adlandırmaları, silah, askeri terimler, askeri ünvanlar, yönetim ve idare ile ilgili kelimeler, ziraat ve tarım terminolojisi, yiyecekler, giyecekler ilgili alanlarda daha fazla olduğunu belirledik.

Türkçe'den Bulgarca'ya geçen kelimelerin çeşitli ses değişikliklerine uğradığını tespit ettik. Bunları ayrıntılı şekilde inceledik.

Türkçe kelimelere gelen 14 farklı Bulgarca eki ayrıntılı şekilde tespit ederek inceledik. Eklerin geldikleri kelimeleri ayrı ayrı gösterdik.

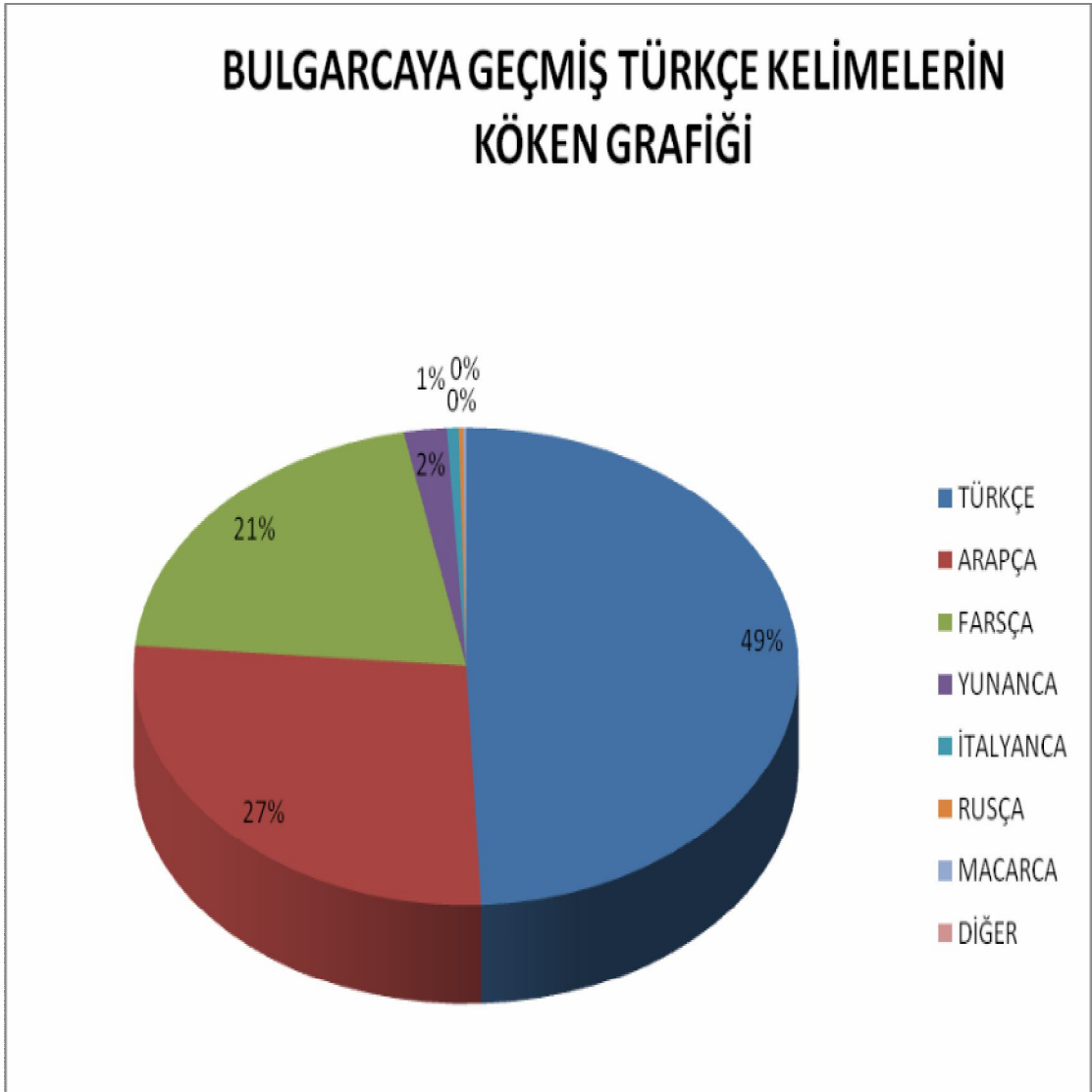
Zaman içinde Bulgarcadaki Türkçe kelimelerin sayılarında belirli ölçüde bir azalma görülse de, bu kelimeler günümüzde hâlâ kullanılmaktadır. Türkçe kelimelerin

bugünkü oranını dikkate aldığımızda, gelecekte daha uzun süre Bulgarca içindeki varlığını sürdüreceğini söylemek mümkündür.

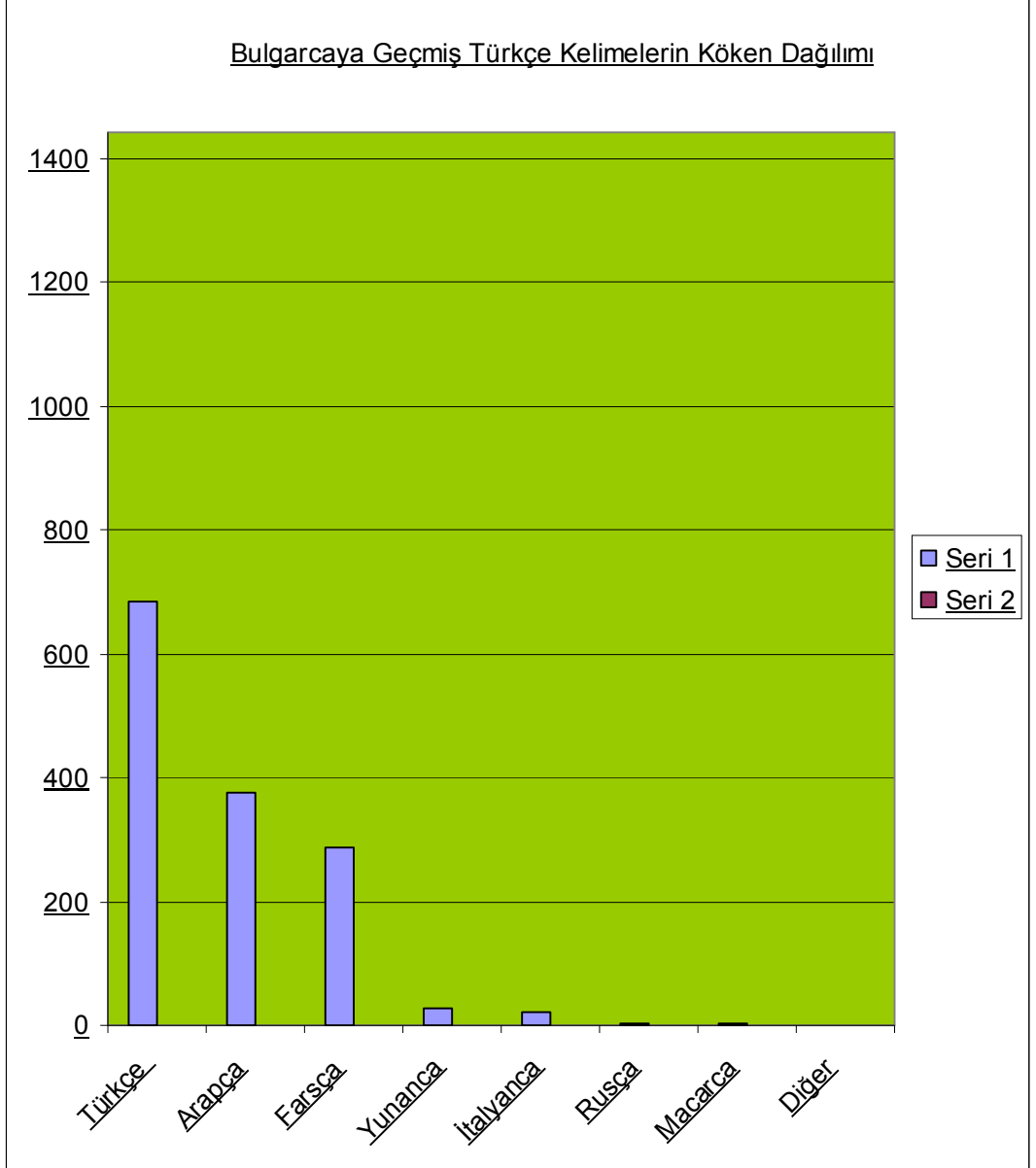
Çünkü söz konusu Türkçe unsurlar, Bulgar dilinin temel sözcükleri haline gelmişlerdir ve yerlerinin başka sözcükler tarafından değiştirilmesi şimdilik mümkün görünmemektedir.

BULGARCAYA GEÇMİŞ TÜRKÇE KELİMELERİN KÖKEN GRAFİĞİ

Tablo 1.

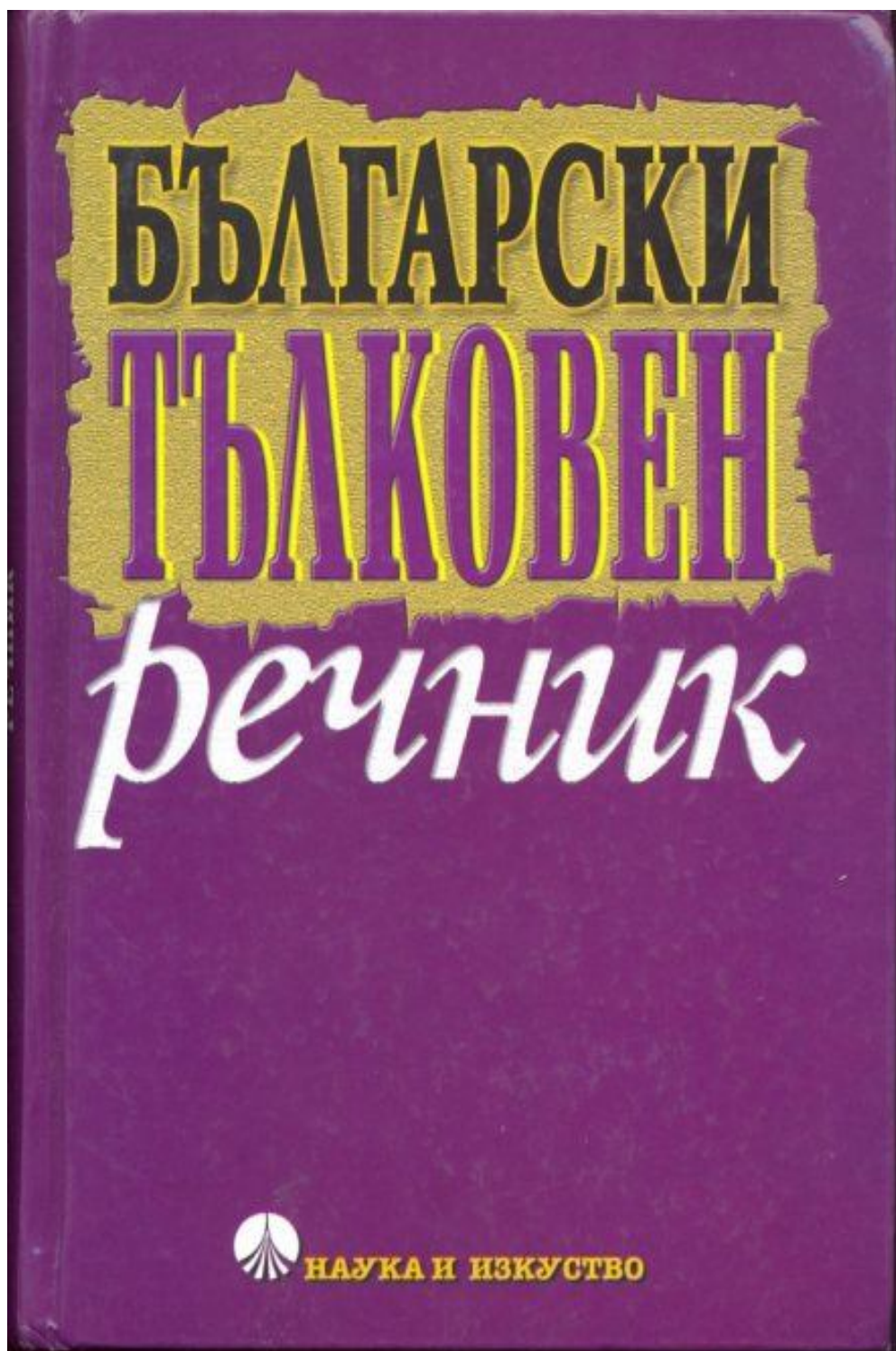
Tablo 2.

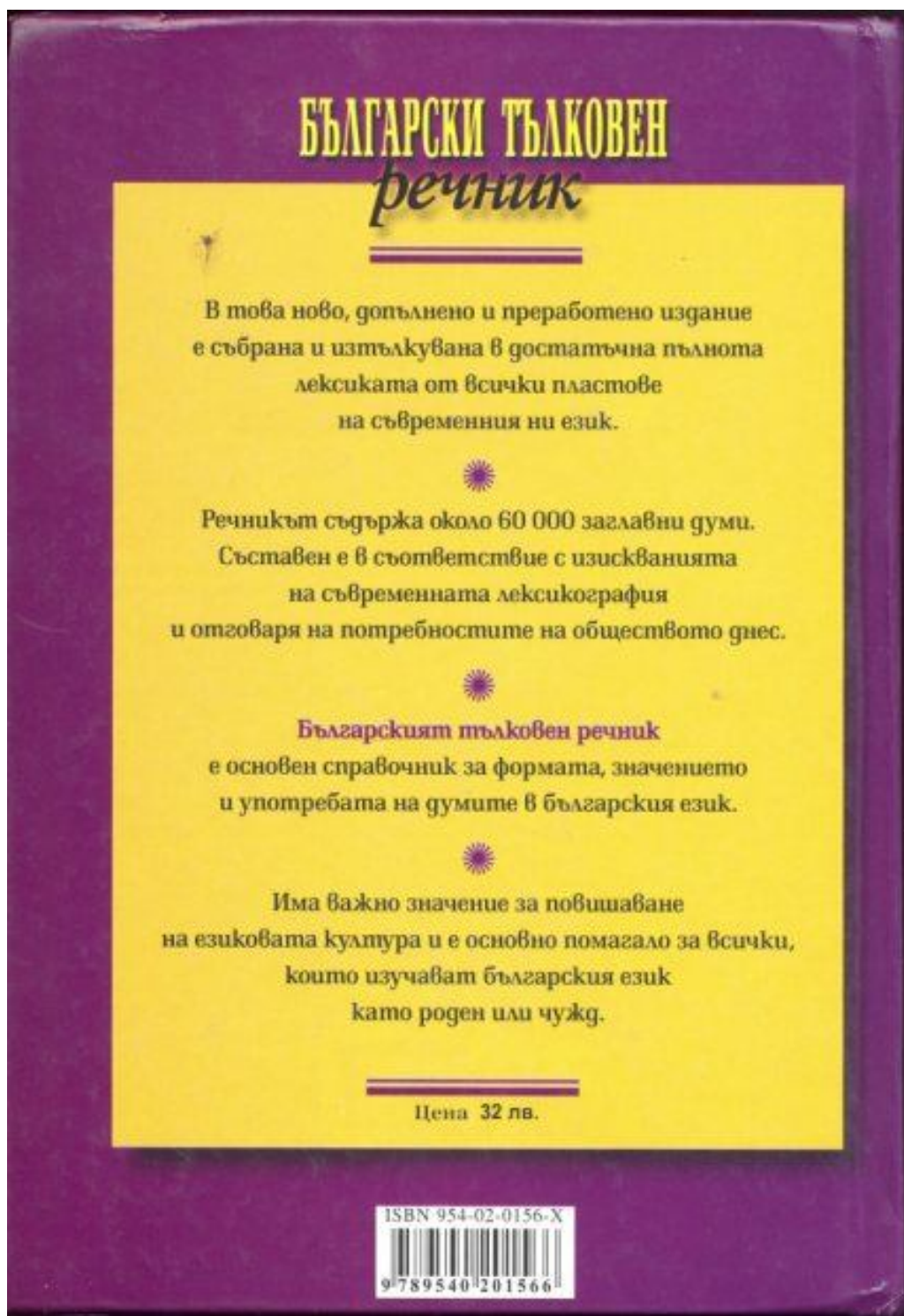
Tablo 3.

BULGARCAYA GEÇMİŞ TÜRKÇE SÖZCÜKLERİN KÖKEN DAĞILIMI	
DİLLER	SAYI
Türkçe	685
Arapça	376
Farsça	287
Yunanca	29
İtalyanca	22
Rusça	3
Macarca	2
Diğer	-
Toplam	1443 kelime

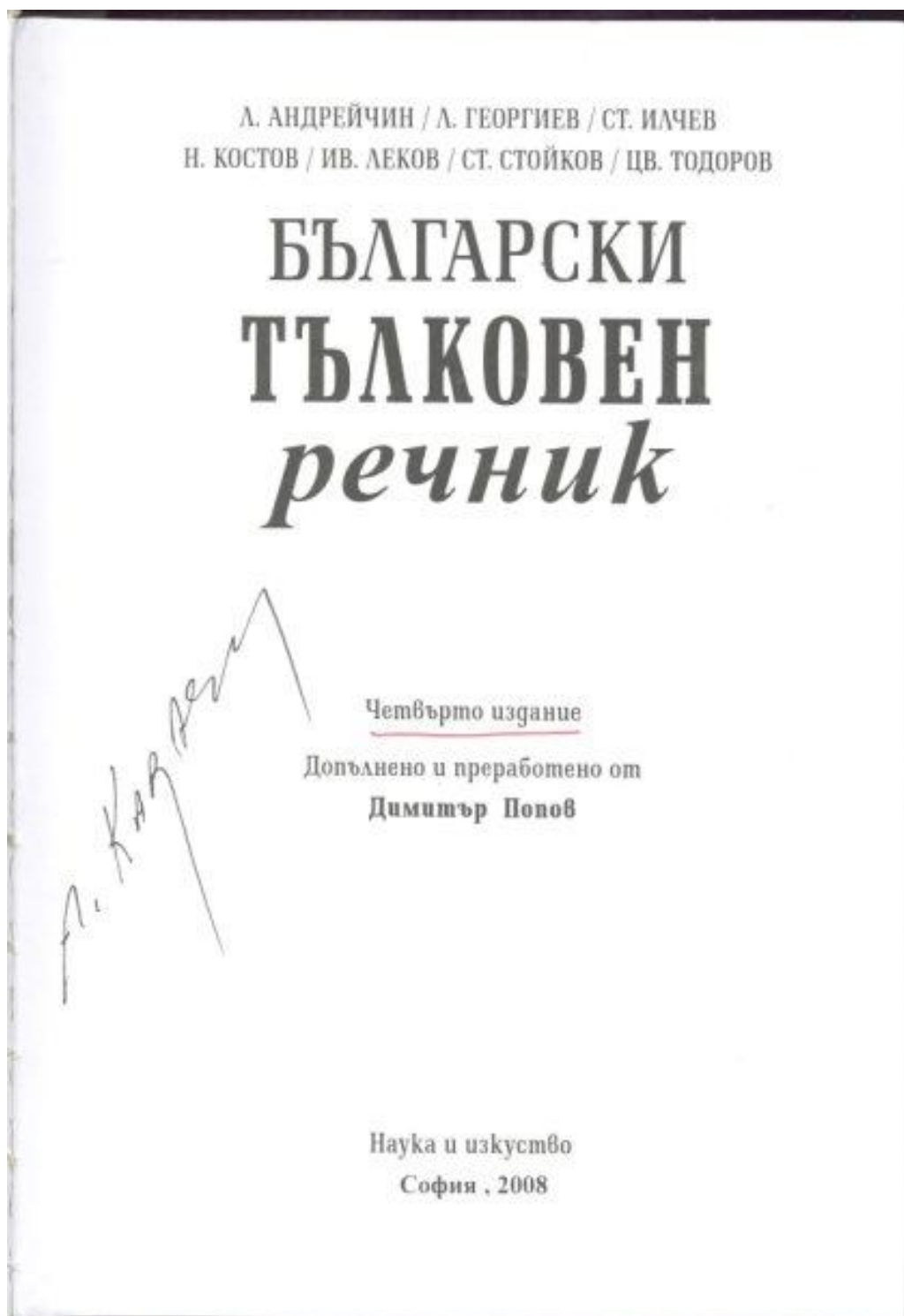
Ek 1.

Ек 2.

Ек 3.

ПРЕДГОВОР

(към четвъртото издание)

Това ново, допълнено и преработено издание на **Българския тълковен речник** има за цел да го доближи във възможно най-висока степен до съвременното състояние на езика и до потребностите и изискванията на съвременното българско общество. Издаден за пръв път през 1955 г. и преиздаван с „някои поправки и допълнения“ през 1963 и 1973, този единствен засега еднотомен наръчен речник на българския език беше вече в много отношения твърде остарял и в досегашния си вид не можеше повече да изпълнява достатъчно задоволително ролята си на основен и най-лесно достъпен справочник за формата, значението, употребата и произхода на думите. Това наложи преиздаването му със значителни допълнения и поправки.

С л о в н и к ъ т на речника е обогатен с голям брой нови думи, дошли отвън или възникнали в процеса на развитието на езика и настанили се трайно в него през последните двайсетина и повече години. Включени са допълнително и много нови значения и фразеологични съчетания. В същото време от речника са отпаднали не малко подчертано редки, остарели и диалектни думи, чието присъствие в лексикалната система на езика и в речта на съвременния българин не е достатъчно убедително.

Т ъ л к у в а н е т о на думите, представянето на тяхното лексикално значение в това издание е значително осъвременено, но в границите на досегашния облик на речника. Уточнено е съдържанието на редица общоупотребителни думи, както и на много термини из областта на науката и техниката. Голям брой дефиниции са освободени от натрапваната им досега неуместна идеологизация и са преработени върху основата на принципа за научна обективност и безпристрастност, което съответства и на филологическия характер на речника.

У д а р е н и е т о на думите в новото издание е съобразено и с отразената в Правописния речник книжовна норма. При думи с главно и второстепенно ударение, където те се възприемат достатъчно ясно, заглавките се дават с две ударения (*възблѣд*, *възвисѣк*, *проектѡпрограма*, *радиотѣатър*), а когато в езика са налице акцентни дублети, в началото на речниковата статия се посочват и двете утвърдени в книжовната норма форми, напр.: *вино и винѡ*, *масло и маслѡ*, *работя и работѣ*.

Илюстративният материал е важно допълнително средство за разкриване на лексикалното съдържание на думите и форма на непосредствено пред-

джаджа ж. жарг. разг. пренебр. Дребен предмет, обикн. някакво приспособление, устройство, уред. [неизв.]

джаз м. Вид музика, възникнала върху основата на негърския музикален фолклор в САЩ, отличаваща се със синкопиран ритъм, импровизация и експресивност. [англ.]

джазов прил. 1. Който се отнася до джаз. *Джазова музика. Джазов оркестър.* 2. жарг. Моден, екстравагантен.

джакапот м. нов. Максимална натрупана сума, която може да бъде спечелена при игра на карти, лотария и под. [англ.]

✕ джам м. прост. Стъкло (на прозорец). [перс. > тур.]

✕ джамадан м. остар. Някогашна вълнена дреха без ръкави, обикн. обточена с гайтан. [перс. > тур.]

✕ джамбаз[ия] м. остар. прост. 1. Търговец на добитък. 2. прен. Човек, който много се пазари. [перс. > тур.]

✕ джамбазки прил. прост. Който се отнася до джамбазин.

✕ джамборѐ и жамборѐ ср. 1. разг. Шумна младежка веселба, забава. 2. остар. Скаутски събор. [англ.]

✕ джамджия м. Майстор, който поставя стъкла (джамове) на прозорци.

✕ джамия ж. Мохамедански молитвен дом. ✧ *Когато влезе свинка в джамия разг. ирон. — никога, невъзможно е.*

✕ джамлък м. остар. Витрина, остъклена врата и под.

✕ джангър м. прост. Шум, врява, гюрулгия. Вдигам джангър. [тур.]

✕ джандър[ия] м. прост. остар. Стражар, полицай; жандарм. [перс. > тур.]

✕ джанка жс. [Няколко вида] подобно на слива овоцно дърво с по-дребни топчести плодове, Prunus mugobalana.

✕ джанков прил. Който се отнася до джанка, получен от джанки. *Джанкова ракия.*

✕ джанковина жс. разг. Джанкова ракия.

✕ джанта жс. Метален кръг, върху който се закрепва гумата на автомобилно, мотоциклетно или велосипедно колело. [от фр.]

✕ джанфѐз м. остар. Вид лъскав копринен плат; тафта. [тур.]

✕ джанфѐзен прил. остар. Направен от джанфѐз. *Джанфѐзен малакоф.*

✕ джанъм част. прост. В обръщение към близък човек при подкана, молба или за израз на леко недоволство. *Остави ме, джанъм. Недей, джанъм, недей прави така.* [перс. > тур.]

✕ джапам нсв. нпрх. Стъпвам, цапам, газя във вода или рядка тиня. *Къде джапам из калта?*

✕ джапанки мн. (джапанка жс.) Вид сандали от гума или друга пластична материя. *С джапанки се ходи на плаж или в банята.* [побълг., от англ. < яп.]

✕ джапвам нсв., джапна св. нпрх. Джапам веднъж или поединично. *Джапнах с единия крак в локвата.*

✕ джасам нсв. прх. прост. Удрям, блъскам силно. *Не джасай вратата!*

✕ джасвам нсв., джасна св. прх. прост. Джасам веднъж или поединично. *Джасна ме, та паднах.*

✕ джаскам нсв. прх. прост. Джасам.

✕ джаснат прил. прост. Смахнат, пернат, ударен, налудничав.

✕ джаста-праста нарч. разг. Набързо и небрежно, невнимателно. *Всичко върши джаста-праста.*

✕ джаул м. стеч. Единича за измерване на енергия, работа или количество топлина. [от англ. соб.]

✕ джаф межд. Обикн. удвоено, повторено — за наподобяване, възпроизвеждане лай на куче.

✕ джафвам нсв., джафна св. нпрх. Джафкам веднъж или поединично. *Кучето джафна веднъж и повече не се обадя.*

✕ джафкам нсв. нпрх. За куче — лая.

✕ джафна всж. д ж а ф в а м.

✕ джеб, джебен всж. д ж о б, д ж о б е н.

✕ джебчийски прил. Който се отнася до джебчия.

✕ джебчийство ср. Занятие, занимание, работа на джебчия.

✕ джебчия м. и джебчийка жс. Дребен крадец, апаш. [тур.]

✕ джезве ср. Кафениче. ✧ *Едно джезве кокали — за много дребен и слаб човек.* [тур.]

✕ джелат[ия] м. 1. Изпълнител на смъртни присъди; палач. 2. прен. Кръвник, кръвоипец. [ар. > тур.]

✕ джелатски прил. от д ж е л а т.

✕ джелеп[ия] м. остар. Търговец на добитък за клане; браничар. [ар. > тур.]

✕ джемър м. Полуспортен женски костюм от тънък плат. [англ.]

✕ дженабѐт[ия] м. прост. Проклетник, вагабонтин. *Тоя дженабѐтин пак ни изигра.* [ар. > тур.]

✕ дженѐм м. 1. прост. Пъкъл, ад. 2. прен. разг. Отдалечено или опасно, непроходимо място. [свр. > ар., тур.]

✕ джентълмен м. Благовъзпитан и благороден човек; господин. [англ.]

✕ джентълменски прил. Който се отнася до, който е характерен, присъщ на джентълмен; благовъзпитан, благороден. *Джентълменско поведение. Джентълменско споразумение.*

✕ джентълменство ср. Качество или поведение, проява на джентълмен.

✕ дженанѐ ср. остар. прост. Боеприпаси, муниципи. [перс. > тур.]

✕ джеремѐ ср. 1. диал. Глоба, разноси. 2. прен. разг. укор. Малък пакостник или лош, проклет човек. [ар. > тур.]

✕ джибри мн. Гроздова прашина. [ар. > тур.]

✕ джибров прил. Който се отнася до, който е получен от джибри. *Джиброва ракия.*

✕ джибровица и джибровка жс. разг. Гроздова ракия.

✕ джигѐр м. прост. [Бял или черен] дроб. [перс. > тур.]

✕ джигит м. Изкусен смел ездач. [рус. < тюрк.]

✕ джигитѐвка жс. Изкусна езда, упражнения върху препускащ кон.

✕ джин м. Високоалкохолно питие с хвойнов аромат. [англ.]

✕ джинджифил м. 1. Тропическо многогодишно тревисто растение с пълзящо коренище, което има характерен аромат и парлив вкус, Zingiber officinale; иснот. 2. Корените на това растение като лечерна билка и подправка, Radix zingiberis. [от санскр.]

✕ джинс м. разг. Род, потекло. [ар. > тур.]

✕ джйнси мн. Панталони с по-особена кройка, направени от памучно кадифе. [англ.]

✕ джйнсов прил. Който се отнася до джйнси, от който се правят джйнси. *Джйнсов плат. Джйнсово яке.*

✕ джип м. и (разг.) джипка жс. Вид лек автомобил, предназначен за неравни, труднопроходими пътища. [англ.]

✕ джиро ср. 1. Текст и подпис върху гърба на подпика

ахам *нсв., ахна св. нпрх.* Ахам, ахам веднъж или поединично. Всички ахнаха от учудване. От време на време някой ахва от изненада.

ахилесов *прил.* Който се отнася до Ахилес (Ахил), главен герой в „Илиада“. ◇ **Ахилесова пета** — най-слабото, уязвимо място на някого или нещо.

ахам *нсв. нпрх.* С вик, възклицание „ах“ изразявам радост, удоволствие, съжаление, изненада и др. *И ще започне да ахва: „Ах, колко много птици!“ Недей ахва толкова.*

ахмак *м. прост.* Глупав човек, глупак. *Бива ли да си толкова ахмак! [ар. > тур.]*

ахмашки *прил. прост.* Който се отнася до ахмак. *Ахмашка работа.*

ахна *вж. а х в а м.*

ахпа[ин] и апап[ин] *м. прост. жарг.* Приятел, другар. [тур. < ар.]

ахроматизъм *м. 1. физ.* Свойство на оптически стъкла да пречупват светлината, без да я разлагат на съставни цветове. **2. муз.** Отсъствие на хроматични тонове. [гр.]

ахроматичен и ахроматически *прил. 1. физ.* Който не разлага светлината на съставни цветове. *Ахроматичен обектив. 2. муз.* В който няма хроматични тонове. *Ахроматична гама.*

ахчийница *ж. прост. 1.* Готварница. **2.** Обикновена, проста гостилница.

ахчийски *прил. прост.* Готварски.

ахчия *м.* и **ахчийка** *ж. прост. 1.* Готвач. **2.** Съдържател на ахчийница. [тур.]

ацетизал *м.* Аспирин. [чуж.]

ацетатен *прил.* Който се отнася до ацетати. *Ацетатна коприна.*

ацетати *мн. (ацетат м.) хим.* Соли и естери на оцветената киселина, които се използват като разтворители, в текстилната промишленост и др. [от лат.]

ацетилен *м.* Безцветен отровен избухлив газ с неприятна миризма, употребяван за осветление и в металургията. [лат.]

ацетиленов *Прил.* от **ацетилен**. *Ацетиленова лампа.*

ацетон *м.* Безцветна течност, която се получава при суха дестилация на дърва и служи като разтворител на смоли, мазнини и пр. [лат.]

ацетонов *Прил.* от **ацетон**. *Ацетонов лак.*

ацтеки *мн.* Най-голямата индианска народност в Мексико.

ачигъз *прил. неизм. прост.* Буден, отворен, отракан, нестеснителен. [тур.]

ачик *прост. 1. прил. неизм.* Открит, явен. *Съвсем ачик работа. 2. нарч.* Явно, открито. [от тур.]

ашик *м. 1.* Кокалче от задно коляно, обикн. на агне, употребявано от децата за игра. **2.** Игра с такива кокалчета. *Хайде да играем на ашици.* [тур.]

ашколсун *межд. прост.* Bravo (често в подигравателен, ироничен смисъл). *Ашколсун бре, катазанино! [ар. > тур.]*

ашладжсам *нсв., ашладжсам св. прх. прост.* Присаждам, облагородявам чрез присаждане (дърво или друго растение). *Дръвчетата се ашладжсват напролет.* [тур.]

ашлама *ж.* Ашладисано дърво, растение; присад. *Тази роза е ашлама.* [тур.]

аязмо *ср. (и аязма ж.) 1.* Извор, обикн. при църква или манастир, чиято вода се смята за лековита. **2.** Местност с такъв извор. [нгр.]

аянин *м. остар. 1.* Знатен гражданин. **2.** Валийски по-мощник. [ар. > тур.]

Б

ба *межд. прост.* За израз на възражение или за означаване на смисъл, обратен на онова, което е изказано или е предполагано преди това. *Няма ли да ядеш? — Ба, ще стоя гладен! — Ба! Не можеш лесно да направиш това.*

баба¹ *ж. 1.* Стара жена; старица, бабичка. *Хайде да помогнем на тази баба. 2.* Майка на някой от родителите. *Баба ми много ме обича. Имам две баби. 3.* Майка на съпругата по отношение на съпруга; тъща. **4.** Народна акушерка. *Селска баба. 5.* Баячка, врачка, магьосница. *Така баба знае, така бае. По-гов. 6. прен.* Нерешителен, некадърен човек. *Станаме баби.* **Ваз. 7.** Епитет към името на олицетворени образи на природни сили и животни, обикн. в народните приказки. *Баба Марта. Баба Меца. Баба Мравка. 8.* Някои предмети и лица в детските игри. *Сляпа баба.*

баба² *ж. диал.* Вид колбас от нарязано на дребно месо и дреболици, сварени в свински стомах.

бабайт[ин] *м.* и **бабайтка** *ж. разг.* Едър, силен, здрав и решителен човек; юначага. *Виж го какъв е бабайтин.* [тур.]

бабайтлък *м.* Бабайтство. [тур.]

бабайтски *Прил.* от **бабайт** и **бабайтка**. *Бабайтския проява.*

бабайтство *ср. 1.* Проява или нрав на бабайт. **2.** Празна юначина. *Тук няма нужда от бабайтство.*

бабалък *м. прост.* Тъст. [тур.]

бабанка *м.* и *ж.* Силен, здрав, едър мъж или жена; юначага. *Бабанка си ти!* [от тур.]

бабанко *м.* Силен, здрав, едър мъж; юначага, бабанка.

бабѐ *ср. разг., обикн. пренебр.* Умал. от **бабайт** (в'1 знач.).

баберка *ж. диал.* Паберка.

баберкувам *нсв. нпрх. диал.* Паберкувам.

бабешки *прил.* Присъщ, свойствен на баба; на бабичка. *Бабешки цър. Бабешки приказки.*

бабин **1.** *прил.* Който е на баба. *Бабина къща. Бабино момче. 2.* като същ. **бабини** *мн.* Домът и семейството на баба. *Отивам у бабини.* ◇ **Бабина душица** — растение мащерка. **Бабина риза** *диал.* — небесна дъга. **Бабини деветини**. **Бабино ухо** — гъба керино ухо.

бабинден *м.* Народен празник, на който се оказва почит на баби и акушерки, бабували, помагали при раждане.

бабичка *ж.* Стара жена, старица. *Помогнах на една бабичка.*

бабишкѐра и **бабушкѐра** *ж. разг.* Противна, неприятна стара жена, бабичка; бабушкерник.

бабка *ж. 1.* Умал. от **бабайт**. **2.** Стара дребна монета.

бабувам *нсв. нпрх. (и прх.) 1.* Помагам при раждане; акуширам. **2.** само *нпрх.* Бая, врачувам.

бабуин *м.* Павлин. [фр.]

бабушкѐра *вж.* **бабайт** и **бабайтка**.

бабушкерник *м. разг.* Бабишкѐра.

бавачка *ж.* Жена, която бави, занимава, гледа деца.

бавѐж *м.* Бавене, забавяне, протакане, размайване.

бавен *прил. 1.* Който върши нещо полека, с малка

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan, **Her Yönuyle Dil**, AKDITYK-TDK Yay.:439, Ankara, 1977, C 1, s. 65.

ALKAYA, Ercan, “İki Dillilik ve Rusçadan Tatar Türkçesine Geçen Kavram Tercümelere”, **Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 2/2, Spring, S. 2,(Ed. Prof. Dr. Gurer GULSEVİN- Dr. Mehmet Dursun ERDEM), p. 41-53.

ALP, Suat, “Balkanlar’da Osmanlı Dönemi Maddi Kültür Mirası Evreni ”, **Millî Folklor**, Yıl 21, Sayı 84, 2009, s.151-152.

ARAZ ,Nezihe vd.; “21. Yüzyılın Eşiğinde Örf ve Âdetlerimiz (Türk Töresi), **Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yay.**, İstanbul, Tarihsiz, s.93.

ARTUN, Erman, “Güney-Doğu Avrupa’da Osmanlı ve Osmanlı Sonrası Türk Uygarlıklarının Öteki Uygarlıklarla Halk Kültürü Yönünden Karşılıklı Etkileşimi”, Uluslararası Güneydoğu Avrupa Türkoloji Sempozyumunda sunulan bildiri. 03-07.12.2007, Zagreb, 2007.

AYDIN, Mithat, “Tuna Bulgarları Tarihine Genel Bir Bakış (681-1018)”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Yıl:2002 (1), S.11, s.116-125.

AYVERDİ, Ekrem Hakkı, “Yugoslavya’da Türk Abideleri ve Vakıfları”, **Vakıflar Dergisi**, C.IV, Ankara, 1956, s.143.

BAJRAKTAREVIĆ, Fehim, “Abdulah Skaljić, Turcizmi u Narodnom Govoru i Narodnoj Knjizevnosti Bosne i Hercegovine”, **Prilozi, knj.** 26, sv. 3-4, str. Beograd, 1960.

BAJRAKTAREVIĆ, Fehim, “Prilozi Procavanju Nasih Pozajimici Orientalnog Porekla”, **Prilozi, knj.** 27, sv. 1-2, Beograd, 1961.

BARCAN, Ömer Lütfü, “Osmanlı Tarihinde Rumelinin İskanı İçin Yapılan Sürgünler Meselesi”, **İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası**, 13., İstanbul, 1950, s.60-61.

BAZİN, Louis, J. Feillet, “L’opposition Constatation/Non-Constatation En Turc Et En Bulgare”, **Zeitschrift für Balkanologie**, 16, 1980, s.9-15.

BERBERİ, Dilaver, “Phonological and Morphological Adaption of Turkish Loanwords in Contemporary Albanian Geg Dialect Of Kruja”, **A Synchroni Analysis, Diss. Indiana University**, 1964. (Basılmamış Doktora Tezi)

BERNARD, R., “Quinze Mots Bakaniques D’origine Turque” **Linguistique Balkanique**, 9, 1965.

BERNSTEİN, S. B. “Les Langues Turkes De La Peninsula Des Balkans Et L’union Des Langues Balkaniques”, **Actes du premier Congres international des Etudes Balkaniques et Sud-est Europeennes IV. Linguistique**, Sofia, 1968, s.73-79.

BEYHAN, Mazlum, “Slav Dillerinin Türk Dillerinden Etkilenimi Üzerine Birkaç Söz”, **Hekimlik Dili [Özel Sayısı]**, C: XXXVII, S: 318, Mart 1978, s. 185.

BORETZKY, N. “Ein Semantischer Turzismus in Den Balkansprachen”, **Zeitschrift für Balkanologie**, 7, 1969/70, s.16-21.

BORETZKY, Norbert, “Der Turkische Einfluss suf das Albanische”, **Teil I, II**, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1975.

BURAN, Ahmet, “Dil İlişkileri ve Kavram Tercümelere Üzerine Bir Değerlendirme” , XII. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni’nde sunulan bildiri, Bakü- Azaerbaycan, 10-17 Mayıs 2006.

BURAN, Ahmet, “Karma Diller”, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı.13, 2005, s. 79-87.

ÇABEJ, Eqrem, “Për Një Shtresim Kronologjik Të Huazimeve Turke Në Gjuhën Shqipe”, **Studime Filologjike**, 4., 1975.

ÇAĞ, Galip, “Osmanlı Öncesi Balkanlarda Türk İzlerine Dair Toponimler”, ed. Ebubekir Sofuoęlu, Şar Dağlarındaki Genetik Şifreler Gora Abidesi, **UKİD Kùltür Yay.**, İstanbul 2007.

DARASZ, Z., “The Word-Formation Of Serbo-Croatian Substantives Of Turkish Origin”-I, **Folia Orientalia**, 1974, 15, s. 119-139 ile II, aynı yer, 1975, 16, s. 193-213.

DEMİR, Nurettin “Popùler Dil Tartışmalarına Dil İlişkileri Açısından Bakış”. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz. **Ankara Ticaret Odası-Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı Yay.**, Ankara, 2003, S. 37-44.

DİZDARİ, Tahir, “Disa Vëzhgime mbi Turqizmat në Shqipe”, **Konferenca e Parë e Studimeve Albanologjike**, 1965, Tiran, 407-409.

EGRO, Genciana Abazi, “ Dünya ve Türkiye’de Anlam ve Kelime Değişmelerine İlişkin Araştırmalar Münasebetiyle”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/3 Spring, 2009, s. 840-843.

EKER, Süer, “Bosna’da Etno-Linguistik Yapı ve Türk Dili ve Kültürü Üzerine”, **Millî Folklor**, Yıl 18, S.: 72, 2006, s.75

ERCİLASUN, Ahmet B. , **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yay. Ankara, 2005.

EREN, Hasan “ Bulgarlar ve Türklük”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: LIV, S: 427, Temmuz 1987, s. 1-7.

EREN, Hasan, “Bulgarlar ve Türk Dili ”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, TDK Yay., C: L, S: 408, Aralık 1985 s. 393-406.

ERGİN, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yay. İstanbul, 2002.

FEHÉR, Géza, **Bulgar Türkleri Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1984.

FIEDLER, W., “Die Pluralbildung Bei Den Türkischen Elementen Des Albanischen”, **Linguistique Balkanique**, 20, 1-2, 1977, s.125-145.

FRIEDMAN, V. “ On The Semantic And Morphological Influence Of Turkish On Balkan Slavic”, papers from the fourteenth regional meeting, **Chicago Linguistic Society**, 1978, s.108.-118.

FRIEDMAN, V., “Türk Dilinin Çağdaş Makedon Diline Tesiri ve Geçmişi” “Turkish Influence İn Modern Macedonian The Current Situation And İts General Background”, Festschrift für Wolfgang Gesemann, Band: 3, 1986, München, s. 85-108.

GEORGIADİS, P., “**Die Lautlichen Veraenderunger der Türkischne Lehnwörter im Griechischen**”, Diss. München, 1974.

GOLAB, Z., “ The infuence of Turkish upon the Macedonian Slavonic Dialects”, **Folia Orientalia**, 1959.

GÖZAYDIN, Nevzat, Değerlendirmeler: Alf Grannes: Turco-Bulgarica/Articles in English and French concerning Turkish influence on Bulgarian, (Kitaplar - Tenkit), **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Ekim 1997, C: 1997/II, S: 550, s. 365-370.

GRANNES, Alf, “Turco-Bulgarica. Articles in English and French Concerning Turkish Influence On Bulgarian”, **Harrassowitz Verlag**, Wiesbaden, 1996.

HASAN, Hamdi, “Bugünkü Makedonca Sözlükte Türkçe ve Türkçeleşmiş Kelimeler”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, 20-26 Eylül, Ankara, 2004, 1355-1366.

HAZAI, G., “ Remarques Sur Les Rappports Des Langues Slaves Des Balkans Avec Le Turc-Osmanli”, **Studia Slavica Academie Scientiarum Hungaricae**, Budapest, 7, 1961.

İNALCIK, Halil, “Türkler ve Balkanlar”, **Bal-Tam Türklük Bilgisi Dergisi**, S.3, Prizren, 2005.

İNALCIK, Halil, **Mirasın Anlamı: Osmanlı Örneği, İmparatorluk Mirası. Balkanlar’da ve Ortadoğu’da Osmanlı Damgası**, Derleyen: L. Carl Brown, Çeviren: Gül Çağalı Güven, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

İVANOV, Yordan, **Bilgarski Starini İz Makedoniya**, Pod Redaktsiya Na Prof. Bonyo Angelov i Prof. Dimitır Angelov, Bilgarska Akademiya Na Naukite, İzdatelstvo Nauka i İzkustvo, 1970.

KADIU, Spartak, Xhemile ABDIU, “Türkçe Yapım Eklerinin Arnavutçada Yapım Eklerine Etkisi”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/3 Spring 2009, s.1230-1231.

KARAAĞAÇ, Günay, **Türkçe Verintiler Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara, 2008.

KARAAĞAÇ, Günay, “Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler”, **Türk Dili Dergisi**, TDK Yay. S. 552, Aralık 1997.

KARAAĞAÇ, Günay, “Türkçe ve Komşuları”, **E.Ü. Türk Dili ve Araştırmaları Dergisi**, S. V, İzmir 1989, s.67.-80.

KARATAY, Osman “Ziezi Ex Quo Vulgares: Orta Asya’da Bulgar Aramak”, **Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları**, C.3, S. 5, 2008.

KAZAZİS, Kostas, “Folk Etymology With and Without Adaptation: Some Turkish Loanwords in Grek”, **Folia Slavica**, 1981, 4:2-3, 309-316.

KNEŽEVIČ, A., **Die Turzismen in der Sprache der Kroaten und Serben**. (Veröffentlichungen des Slavisch-Baltischen Seminars der Westfälischen Wilhelms-Universität III, Münster (Wesf), 1962.

KOWALSKI, Tadeusz, “Türk Dilinin Komşu Millet Dilleri Üzerindeki Tesiri”, **Ülkü**, 4.c., s.20., Birinci Teşrin,s. 98-105, 1934.

KRAGALOTT, J.J., **The Turkish Loanwords İn Ivo Andric’s Na Drini Cuprija**, Diss. Ohio State University, 1972.

KRAJNI, Anton, “Hymja e Turqizmave në Shqipe dhe Përpkjekjet për Zëvendësimin e Tyre”, **Studime Filologjike**, XIX (VII), 1.,1965.

MANOULÍDOU, Christina, KEHAYÍA , “Lexical Access and Representation of Modern Greek Derived Words With the Suffix –Dzis”, **Journal of Greek Linguistics**, 5, s.81-96, 2004.

MAYER, Gustav, **Etimologischen Wörterbuch der albanesizhen Sprache**, Strasburg, 1891.

MEMMEDOVA, Nermine, “Akraba Olmayan Dillerin Birbirine Etkisi Ve Bu Etkileşimin Sonuçları”, **Milli Folklor Dergisi**, Cilt:11, Yıl:21, Sayı:83, Güz 2009.

MİKLOSÍCH, Franz, “Über Die Einwirkung Des Türkischen Auf Die Grammatik Der Südosteuropaischen Sparchen”, **Sitzungsberichte**, B. CXX, str.I., Wien, 1889.

MİKLOSÍCH, Franz, **Die Türkischen Elemente in der Südosteuropaischen Sprachen** (Griechisch, Albanisch, Rumunisch, Bulgarisch, Serbisch, Kleinrussisch, Grossrussisch, Polnisch) I-II Halfte, Wien, 1884.

MİKLOSÍCH, Franz, **Nachtrag zu der Unter dem Gleichen Titel im XXXIV und XXXV Bande der Denkschriften Gedruckten Abhandlung**, Wien, 1888-1889.

MİYATEV, Petır, “Türk ve Bulgar Dilleri Arasında Çağdaş Dil İlişkileri”, **XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildirilerden Ayırbaşım**, Ankara, 1968.

NALBANT, Mehmet Vefa, “Çok Dillilik ve Taşıyıcı Dil Kavramları Bağlamında Siir Merkez Ağzı ve Bazı Türkçe Kelimeler”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 4/3 Spring 2009, s. 1608-1610

NASTEVA, Olivera Yaşar, **Turskite Leksički Elementi vo Makedonskiot Yazik**, İnstitut Za Makedoski Yazik Krıste Misirkov”, Üsküp, 2001.

NEWTON, Brian E. “Some Modern Greek-Turkish Semantic Parallelisms”, **Glotta. Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache** 40, no. 3-4,): 315-320,1962.

NEWTON, Brian E. “Spontaneous Gemination in Cypriot Grek Lingua”, **International Review of General Linguistics**, 20, 15-57,1968.

NEWTON, Brian E. “The Grammatical İntegration of Italian and Turkish Substantives in Modern Grek Word”, **Journal of the International Linguistic Association**, 19, 20-30, 1963.

NURLU, Muammer “Romencede Türkçe İzleri”, **Editura Elvan**, 44-45, 2002.

O. Spies, “Türkischen Sprachgut im Hindustani”, **Studia İndologica** 21, Festschrift für W. Kirfel, Bonn, 1955.

OCAK, Ahmet Yaşar, **Sarı Saltık Popüler İslam’ın Balkanlar’daki Destanî Öncüsü**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi-Sayı 203, TTK Basımevi, Ankara, 2002, s.31.

ÖNER, Mustafa, “Türkçede Dille İlgili Alış Verişlerin ve Dil Hareketlerinin Tarihine Toplu Bir Bakış”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: 1996/II, S: 536, Ağustos 1996, s. 145.

ÖZCAN, Koray, “Orta Asya Türk Kent Modelleri Üzerine Bir Tipoloji Denemesi (VIII. Yüzyıldan XIII. Yüzyıla Kadar)”, **Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.**.Cilt 20, No 2, , 2005, s. 253-254.

ÖZKAN, Mustafa vd., **Yüksek Öğretimde Türk Dili**, Filiz Kitabevi, İstanbul 2001.

ÖZKAN, Mustafa, **Tarih İçinde Türk Dili**, Filiz Kitapevi, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul, 2004.

PARS, Melahat, **Makedon ve Sırp Romanlarında Türkler ve Türk İzleri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2004.

PRİNCE, John D., “Surviving Turkish Elements in Serbo-Croatian”, **Journal of the American Oriental Society**, vol. 51, n.3, str. 241-261.

ÖZTÜRK, Rıdvan, “Kıbrıs Rumcasındaki Türkçe ve Türkçe Yolu İle Girmiş Alıntı Kelimeler”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı.18, Güz 2005, s.97.

RONZEVALLE, P. Louis de, “Les Emprunts Turcs Dans Le Grec Vulgaire”, **Journal Asiatique**, X s.t. XVIII, Paris, 1911.

SANDFELD, Kr. **Linguistique Balkanique**, Paris, 1930.

SKALJIC, Abdulah, **Turcizmi u Narodnom Govoru i Narodnoj Knjizevnosti Bosne i Hercegovine**, Knjiga I (A-J), knjiga II (K-Z), Sarjevo, 1957.

SKOK, Petar, “Prilozi Procavanju Turcizama u Srpskohrvatskom Jeziku”, **Slavia**, Praha, 1937-1938.

STACHOWSKI, S. **Türkische Lehwörter im Serbischen Dialekt von Pirot**, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellonskiego ML. Prace językoznawcze. Zeszyt 111, Kraków, 1922.

STACHOWSKI, S., **Studia nad Chronologią Turcyzmów w Języku Bułgarskim**, Kraków, 1971.

STACHOWSKI, S., **Die osmanisch-türkischen Lehwörter im Serbokroatischen und ihre Bedeutung für die historische Phonetik des Osmanisch-türkischen**, FO IV 1963.

SÜLEYMANOĞLU, Hayriye Memoğlu, **Çağdaş Bulgarca**, Kurmay Yayınevi, Ankara, 2007.

ŞENTÜRK, Hüdai, **Osmanlı Devletinde Bulgar Meselesi, (1850-1875)**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1992.

TALAS, Mustafa, “Tarihî Süreçte Türk Beslenme Kültürü ve Mehmet Eröz’e Göre Türk Yemekleri”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı:18, Bahar 2006, Konya, s.276.

TEKİN, Talat, **Tuna Bulgarları ve Dilleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları: 530, Ankara, 1987.

TEKİN, Talat, **Volga Bulgar Kitabeleri ve Volga Bulgarcası**, AKDITYK-TDK Yay.:531, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988.

TUFAY, Muzaffer, “Türkler, Bulgarlar ve Ruslar”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 2, Aralık 1988, s. 193 – 218.

ÜLKÜ, Vural, “Yabancı Kelimeler - Yerleşmiş Kelimeler ve “Uluslararası Kelimeler”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Ağustos 1991, C: 1991/II, S: 476, s. 81-87.

VANDERİS, J., **Yazık**, Moskva, 1937.

VARDAR, Berke, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Multilingual Yay., İstanbul, 2002.

YALÇIN, Emrullah, “Türk-Bulgar Ortak Kültürü”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihî Enstitüsü **Atatürk Yolu Dergisi**, S. 43, Bahar 2009.

YALÇIN, Emrullah, “Türk-Bulgar Ortak Kültürü”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihî Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.43, Bahar 2009, s. 555-576.

YELTEN, Muhammet, KARASU, Abidin “ Makedon Dilindeki Türkçe Kelimeler”, **İ.Ü.Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C.XXXVI, İstanbul, 2008, s.201-247.

YELTEN, Muhammet, **Türk Dili ve Anlatım Bilgileri**, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2009.

YENİSOY, Hayriye Süleymanoğlu, “Judezmo, Language of the Balkan Jews: An examination of Balkan/Turkish influence on the Language of the Sephardim”, **International Sephardic Journal**, Vol. 1, No: 1, /5764, 92-99, 2004.

YENİSOY, Hayriye Süleymanoğlu, “Balkan Yahudilerinin Cudezmo Dilinde Türkçe Alıntılar”, **Balkanlar’da Türk Kültürü**, Sayı 3, s. 12-15, Bursa, 1992.

YUSUF, Süreyya, “Sırp-Hırvat Dilinde Türkçenin Etkisi ve Ivo Andriç’in Bir Öyküsünde Kullanılan Türkçe Sözcükler”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, 1969, s. 283-287.

Български Етимологичен Речник, Т. 1, изд. БАН, София, 1971.

Граматика На Съвременния Български Книжовен Език, Том I, Морфология
Издателство на БАН, София, 1983.

ДИМИТРИЕВ, Н.К. **Заметки по Болгарско-Турецкум Разговорам**, Докладъ
Академий Наук. СССР, серия Б, 1927.

ДИМИТРИЕВ, Н.К., **Етюд по Сербско-Турецкому Языковому Взаимодействию**, Докладъ Академий Наук. СССР, 1928.

ИСАК, Москона, “Джудезмо-Разговорен Език на Балкансото Еврейство”, **Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация на Евреите в Народна Република България**, год. 3, кн. 1, с. 70-124, 1968.

ИСАК, Москона, “За Някои Влияния Върху “Джудезмо”, **Езикът на Балканските Евреи**”, **Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация на Евреите в НР България**, год. XI, с. 183-205, 1976.

ИСАК, Москона, “По Някои Въпроси, Свързани с Повторяемостта на Думите, Пословиците и Поговорките на Балканските Евреи” **Годишник; Обществена Културно-Просветна Организация на Евреите в НР България**, год. VIII, кн. 1, с. 105-146, 1973.

КАРАЦИЋ, Вук Стефановић, **Српски Рјечник Истолкован Нѣмачким и Латинским Рјѣчма**, Беч, 1818.

КРЪСТЕВА, Весела **Тълковен Речник на Турцизмите в Българския Език**, Скорпио ви, София, 2003.

МАКЕДОНСКА, Цветанка, “Турски Фразеологични Заемки в Българския Език”, **Български език XVI**, 322-331.

МИРЧЕВ, Кирил, **Историческа Граматика на Българския Език**, второ издание, София, 1963.

НАСТЕВА, Оливера Јашар, **Турските Лексички Елементи во Македонскиот Јазик**, Институт за Македонски Јазик Крсте Мисирковски, Скопје, 2001.

ПЕТРОВИЋ, Сн. “Историјат и Стане Проучвана Турцизма у Српско-Хрватском Језику”, **Зборник за Филологију и Лингвистику**, XXXVI/2, Нови Сад, 1993.

ПОЛЕНАКОВИК, Харалампије, **Турски Елементи у Аромунском Дијалекту** (одломак, предговор, увод и глава X, одељак 2) Скопље, 1939.

ПОПОВИЋ, Ђорђе, **Турске и Друге Источанске Речи у Нашем Језику**, Гласник Срп. ученог друштва, св. 59, Београд, 1884.

ХАСАН, Хасан Якуб, “Топоними От Района На Село Коноп (Кулфаллар), Област Търговище”, **Научни Трудове на Русенския Университет** , том 47, серия 5.2, 2008.

ЦОНЕВ, Б., **История на Български Език**, т. II, посмъртно издание под редакција на Ст. Младенов, София, 1934.

ЦОНЕВ, Б., **Определени и Неопределени Форми в Българския Език**, София, 1911.

ЦОНЕВ, Беньо Стефанов, **История На Българский Език**. Т. II., София, 1934.

SÖZLÜKLER

Türkçe Sözlük, Ankara, TDK Yayınları, 2008.

Български Етимологичен Речник, Т. 1, изд. БАН, София, 1971.

Л. Андрейчин, Л. Георгиев, Ст. Илчев, Н.Костов, Ив.Леков, Ст. Стойков, Цв. Тодоров, **Български Тълковен Речник**, Наука и Изкуство, София, 2008.

KARAAĞAÇ, Günay, **Türkçe Verintiler Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay. Ankara, 2008.

КРЪСТЕВА, Весела, **Тълковен Речник на Турцизмите в Българския Език**, Скорпио Ви, София, 2003.

VARDAR, Berke, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Multilingual Yay., İstanbul, 2002.

İNTERNET KAYNAKÇASI

<http://www.belb.net>.

<http://www.semaverdergisi.com/Balkanlardaki-Osmanli-1486.html>

www.turkoloji.cu.edu.tr.

<http://www.tdkdergi.gov.tr>

<http://www.tdk.gov.tr>.

<http://www.eurodict.com>.

<http://www.liternet.bg/>

<http://www.ibl.bas.bg/>

<http://www.slovesa.net/>

<http://www.bas.bg/>

<http://www.open-dictionaries.com/>

<http://www.folklore-bg.com/>

<http://www.swu.bg/>

<http://www.history.swu.bg/>

<http://www.georgesg.info/belb/>

<http://www.balgarskiezik.org/>

<http://www.ezik-i-literatura.eu/>

<http://www.sdobreff.sanownik.com/>

<http://www.softisbg.com/library/>

<http://www.talkoven.com/>

<http://www.slovoed.com/>

<http://www.nationallibrary.bg/>

<http://www.archives.government.bg/>

<http://www.libsofia.bg/modules/news/>

<http://www.archive.org/>

<http://www.scribd.com/>

<http://old.shu-bg.net/Fakulteti/pres/webs/Deinost/archive/>

<http://www.osmanlicaturkce.com/>

<http://www.osmanlica.co.cc/>

<http://www.sosyalarastirmalar.com/>

<http://www.turkishstudies.net/>

ÖZGEÇMİŞ

Abidin KARASU

1984 yılında Bulgaristan'ın Gotse Delchev (Nevrokop) şehrinde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini İzmit'te tamamladıktan sonra 2002 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi. 2007 yılında mezun oldu. 2010 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalında yüksek lisans çalışmasını tamamladı.

Balkanlar ve burada yaşayan Slavların kültür, dil ve tarihine yakın ilgi duyup, Türk dilinin bu alandaki tesiri ile ilgili çalışmalar yürütmektedir.

Karasu, 2007 yılında Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlık Özel kalemi olarak başladığı görevine hâlâ devam etmektedir.